

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

Dr. Béldi-Turányi Noémi Tímea

**Debrecen
2025.**

**DEBRECENI EGYETEM
MARTON GÉZA ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI
DOKTORI ISKOLA**

**Az igazságszolgáltatás szerepe az egyezségkötés és
a mediáció érvényre juttatása szempontjából**

Készítette:

Dr. Béldi-Turányi Noémi Tímea

Témavezető:

Prof. Dr. Pribula László
Tanszékvezető, habil. egyetemi tanár

A doktori program címe:

Az állam és a jog változásai Közép- és Kelet-Európában

A doktori iskola vezetője:

Prof. Dr. Szabadjfalvi József egyetemi tanár

A kézirat lezárása:

2025.08.25.

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK	3
RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	10
ELŐSZÓ	11
I. BEVEZETÉS.....	13
1. A témaválasztás megindokolása.....	13
2. A kutatási téma meghatározása és célkitűzései.....	15
3. Az értekezés szerkezeti felépítése	16
4. A kutatás hipotézisei	18
5. A kutatási módszerek alkalmazása.....	19
II. AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS FELADATA A POLGÁRI PERBEN	21
1. A konfliktustól a polgári perig	21
1.1. A konfliktuskezelés – felek által képviselt – stratégiái.....	21
1.2. A konfliktusok típusai és lehetséges okai	24
1.3. A konfliktusok eszkalációjának szakaszai	28
1.4. A konfliktus és a polgári per viszonya.....	30
1.5. A konfliktusok tipológiája a jogi útra terelődés szempontjából	33
2. A polgári igazságszolgáltatás alapjai.....	36
2.1. Az igazságszolgáltatás és az igazságszolgáltatási tevékenység elhatárolása.....	36
2.2. Az igazság és az igazságszolgáltatás kapcsolata.....	40
3. Az igazságszolgáltatás szerepének átalakulása.....	43
3.1. A polgári per céljának irányzatai	44
3.2. Az igazságszolgáltatás szerepe a Plósz-féle Pp.-ben	45
3.3. Az igazságszolgáltatás szerepe az 1952. évi szocialista Pp.-ben.....	46
3.4. Az igazságszolgáltatás szerepe a 2016. évi új Pp.-ben	49
III. EGYEZSÉG A POLGÁRI PERBEN	53
1. Egyezségkötés speciális szabályai a családjogi perekben	58
1.1. Családjogi alapelvek és általános rendelkezések	58
1.2. A gyermek szerepe és bevonása a családjogi perekben.....	62
1.2.1. A gyermek jogainak érvényesülése a nemzetközi jogban	65
1.2.2. A gyermek és a gyermekkori definíciója	66
1.2.3. A gyermekbarát igazságszolgáltatás	67
1.2.4. A gyermek státusza a polgári perben	68

1.2.5. A gyermek meghallgatása és érdekeinek figyelembe vétele a perben.....	68
1.2.6. A gyermek meghallgatása és érdekeinek figyelembe vétele a bírósági közvetítói eljárásban.....	72
1.3. Egyezségkötés elsődlegessége a családjogi perekben	78
1.3.1. Házasság közös megegyezéssel történő felbontása	78
1.3.2. A szülők megállapodása a szülői felügyeleti jog gyakorlása vonatkozásában ...	81
1.3.3. A szülők megállapodása a különélő szülő és a gyermek kapcsolattartása vonatkozásában	85
1.3.4. A szülők megállapodása a gyermektartásdíj vonatkozásában	86
2. Az egyezség létrehozását elősegítő alapelvek a polgári perrendtartásban.....	88
2.1. A rendelkezési elv	89
2.2. A perkoncentráció elve	91
2.3. A felek eljárástámogatási és igazmondási kötelezettsége.....	95
2.4. A jóhiszeműség elve	98
2.5. A bíróság közrehatási tevékenysége	99
3. Egyezségkötés a polgári per egyes szakaszaiban	102
3.1. A bíróság és a felek viszonya a polgári perben.....	102
3.2. Egyezség a pert megelőzően: az egyezségi kísérletre idézés jogintézménye	104
3.2.1. Egyezségi kísérletre idézés szabályai	105
3.2.2. A közvetítói eljáráshoz kapcsolódó egyezségi kísérlet.....	107
3.2.3. A közvetítói eljárás nélküli egyezségi kísérlet.....	108
3.2.4. Az egyezségi kísérlet gyakorlatának vizsgálata.....	110
3.2.5. Kitekintés a Debreceni Járásbíróság és a Nyíregyházi Járásbíróság egyezségi kísérletre vonatkozó nemperes eljárás statisztikai adataira.....	111
3.2.6. A Debreceni Járásbíróság gyakorlata: empirikus kutatás eredményei	112
3.3. Egyezségkötés lehetősége a per egyes szakaszaiban	118
3.4. Egyezségkötés lehetősége a perfelvételi szakban	119
3.4.1. A perelőkészítés célja.....	119
3.4.2. A perfelvételi tárgyalás	121
3.4.3. A felek személyes meghallgatása	122
3.4.4. A perfelvétel lezárása.....	124
3.4.5. Egyezség megkísérlése, valamint tájékoztatási kötelezettség a közvetítói eljárás igénybevételének lehetőségéről.....	124
3.5. Egyezségkötés lehetősége az érdemi tárgyalási szakban.....	126

3.5.1. Áttérés az érdemi tárgyalásra	126
3.5.2. Az érdemi tárgyalási szak: a bizonyítás	127
3.5.3. A tárgyalás berekesztése	129
3.6. Az egyezség jóváhagyása a perben	130
3.6.1. Az egyezségkötésre jogosultak köre és az egyezség tárgya	130
3.6.2. Az egyezség jóváhagyásának feltételei	131
3.6.3. A jóváhagyás joghatásai és jogorvoslati lehetőségek	133
4. A bíró perelaterelést elősegítő eszközei a perben	135
4.1. Az anyagi pervezetés és a hatékony perelaterelés kapcsolata	135
4.2. Tájékoztatási kötelezettség a közvetítés igénybevételének lehetőségéről	135
4.3. Tájékoztatással szemben támasztott elvárások	136
4.3.1. Általános tájékoztatási kötelezettség	138
4.3.2. Bírői mérlegelés alapján történő tájékoztatási kötelezettség	138
4.4. A bírói mérlegelési lehetőség a kötelező közvetítésre utalás körében.....	139
4.4.1. Kötelező közvetítói eljárás jogi szabályozása.....	139
4.4.2. A közvetítésre alkalmas ügyek szűrése.....	141
IV. AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS ÉS A KÖZVETÍTŐI ELJÁRÁS KAPCSOLATA	144
1. A közvetítés európai uniós szabályozása	144
1.1. A közvetítés szabályozásához vezető európai uniós törekvések	144
1.2. A Mediációs irányelv célkitűzése és az igazságszolgáltatáshoz kapcsolódó főbb alapelvek	147
1.3. A Mediációs irányelv tagállamok általi végrehajtásának értékelése	150
2. A közvetítói eljárás hazai jogrendszerbe történő beillesztése	159
2.1. A közvetítói törvény	159
2.2. A közvetítói eljárás a polgári anyagi jogban.....	161
2.2.1. A közvetítés önkéntes igénybevételének lehetősége	161
2.2.2. A közvetítés kötelező elrendelésének lehetősége	162
2.3. A közvetítói eljárás a polgári eljárásjogban.....	163
2.4. A bírósági közvetítés kialakulása: a magyar modell.....	165
2.4.1. A bírósági közvetítés személyi feltételei	166
2.4.2. A bírósági közvetítés tárgyi és eljárási feltételeinek megteremtése	167
2.4.3. A bírósági közvetítők képzési és továbbképzési rendszere	167

3. A bírósági közvetítő eszközei és módszerei a megállapodás létrehozása érdekében.	169
3.1. A „passzív hallgatás” során alkalmazott technikák	170
3.2. Az aktív kérdezés során alkalmazott technikák	171
3.3. A közvetítő által alkalmazott további kommunikációs technikák	174
3.4. A bírósági közvetítői eljárás szakaszai során alkalmazott technikák	176
4. A bírósági közvetítés gyakorlatának alakulása a statisztikai adatok tükrében ..	181
4.1. A bírósági közvetítésre vonatkozó országos statisztikai adatok	181
4.2. A bírósági közvetítés gyakorlati tapasztalatai a Debreceni Ítéltábla illetékességi területén működő törvényszékek statisztikai adatai alapján	185
4.2.1. A bírósági közvetítés eredményei a Debreceni Törvényszéken	185
4.2.2. A bírósági közvetítés eredményei az Egri Törvényszéken	188
4.2.3. A bírósági közvetítés eredményei a Nyíregyházi Törvényszéken	189
4.2.4. A bírósági közvetítés eredményei a Miskolci Törvényszéken.....	190
4.3. A bírósági közvetítés hatása az igazságszolgáltatásra	192
V. AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSBAN RÉSZTVEVŐK SZEREPE AZ EGYEZSÉG LÉTREHOZÁSA SZEMPONTJÁBÓL.....	195
1. Az ügyvéd szerepe az egyezségkötés létrehozása szempontjából.....	196
1.1. Az ügyvéd jogállása és főbb feladatai.....	196
1.2. Az ügyvéd szerepe a pert megelőzően.....	200
1.3. Az ügyvéd szerepe a peres eljárás alatt.....	202
1.4. Az ügyvéd szerepe a bírósági közvetítői eljárás során és azzal összefüggésben.	204
2. A bírósági közvetítés szerepe az egyezségkötés létrehozása szempontjából.....	209
2.1. A bírósági közvetítés szerepe az egyezség létrehozása érdekében.....	210
2.2. A perelterelés eszközei a bírósági gyakorlatban	213
2.3. A bírósági közvetítői eljárás hatásai a peres eljárásra	215
3. A bírósági közvetítő szerepe az egyezségkötés létrehozása szempontjából.....	218
3.1. A bírósági közvetítő személye és szerepének elhatárolása	219
3.2. A tájékoztató ülés fontossága.....	220
3.3. A felek megállapodás irányába történő terelhetősége.....	220
3.4. A közvetítői eljárásban létrejött megállapodási arány, és az eljárás időtartama..	222
3.5. A közvetítői eljárás hatása a későbbi perbeli egyezség létrejöttére	224
3.6. A bírósági közvetítés eredményessége és hatékonysága	224

4. A felek szerepe az egyezségkötés szempontjából	226
4.1. A felek együttműködési hajlandósága a peres eljárásban	226
4.2. A felek közvetítői eljáráshoz való viszonya	227
VI. KÖVETKEZTETÉSEK	230
1. Az első hipotézis vizsgálatának eredményei	230
2. A második hipotézis vizsgálatának eredményei.....	232
3. A harmadik hipotézis vizsgálatának eredményei	237
4. A negyedik hipotézis vizsgálatának eredményei.....	240
5. Az ötödik hipotézis vizsgálatának eredményei	242
6. Az egyezségkötés előmozdítására vonatkozó „ <i>De lege ferenda</i> ” javaslatok	245
6.1. Az igazságszolgáltatás működésének megreformálása.....	245
6.2. Az igazságszolgáltatásban résztvevők szerepének erősítése	249
6.2.1. Az ügyvéd szerepével kapcsolatos <i>de lege ferenda</i> javaslatok.....	249
6.2.2. A bíró szerepével kapcsolatos <i>de lege ferenda</i> javaslatok	251
6.2.3. A bírósági közvetítők szerepével kapcsolatos <i>de lege ferenda</i> javaslatok.....	252
ZÁRÓ GONDOLATOK.....	254
FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM	257
FÜGGELÉK	274

NYILATKOZAT

Alulírott, Dr. Béldi-Turányi Noémi Tímea, büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy a Debreceni Egyetem Marton Géza Állam-és Jogtudományi Doktori Iskolában a doktori fokozat megszerzése céljából benyújtott

„Igazságszolgáltatás szerepe az egyezségkötés és a mediáció érvényre juttatása szempontjából”

című értekezésem saját önálló munkám, a benne található, másoktól származó gondolatok és adatok eredeti leelőhelyét a hivatkozásokban (lábjegyzetekben), az irodalomjegyzékben, illetve a felhasznált források között hiánytalanul feltüntettem.

Kijelentem, hogy a benyújtott értekezéssel azonos tartalmú értekezést más egyetemen nem nyújtottam be tudományos fokozat megszerzése céljából.

Tudomásul veszem, hogy amennyiben részben vagy egészben sajátomként mutatom be más szellemi alkotását, vagy az értekezésben hamis, esetleg hamisított adatokat használok, és ezzel a doktori ügyben eljáró testületet vagy személyt megtévesztem vagy tévedésben tartom, a megítélt doktori fokozat visszavonható, a jogerős visszavonó határozatot az egyetem nyilvánosságra hozza.

Debrecen, 2025. augusztus 25.

Dr. Béldi-Turányi Noémi Tímea

TÉMAVEZETŐI AJÁNLÁS

Dr. Béldi-Turányi Noémi doktori értekezése hiánypótló munka. Folyamatos a szakmai gondolkodás, hogy mennyiben indokolt a jogviták közhatalmi eldöntésén kívül teret engedni a felek önrendelkezési jogából következően a konfliktus megegyezéssel lezárásának; milyen eszközök segíthetik elő az egyezségek minél szélesebb körben megkötését; milyen szerepe lehet a megállapodások elterjedésében az igazságszolgáltatás szerveinek. A szerző támogatható törekvése az igazságszolgáltatás feladatává tenni a bírói út mellett rendelkezésre álló alternatív vitarendezési lehetőségek szélesítését, a felekkel történő megismerttetését. Mivel napjainkban a bíróságokat folyamatos kihívások érik elsődlegesen a megváltozott gazdasági-technológiai feltételeknek köszönhetően, nem hangsúlyozható eléggé a témaválasztás aktualitása.

A jelölt a vállalásának teljes mértékben eleget tett: a téma lényegében minden aspektusát elemzi, felhasználva a kapcsolódó társtudományok eredményeit, megvalósítva ezáltal egy komplex szemléletet. A dolgozat felépítése követhető, jól átlátható, stílusa olvasható. Tudományos igényességgel, egyben közérthetően ábrázolja az elemzés tárgyát. A témaválasztás indokoltságát, a kutatási módszereket, a hipotézisek meghatározását kellő részletességgel bemutatja, megfelelő dogmatikai megalapozás mellett probléma orientált felvetéseket tartalmaz és kellő nemzetközi kitekintést is megvalósít. Különösen újszerű a megegyezésre törekvés követelményeinek a per egyes szereplőinek szemszögéből külön kutatása. Számos, a jövőben hasznosítható javaslatot is megfogalmaz. A következetes szerkezeti felépítés alapján jut el az eredményeit összegző záró gondolatok kifejtésére, amely során számba veszi a hipotézisben felvetett gondolatok alaposságát és ennek tanulságait.

A felhasznált irodalom széles körű, a hivatkozások kifogástalanok. Határozottan választja el a kutatómunkát igazoló saját gondolatait a jogirodalmi forrásoktól. Nyelvhelyességi és stilisztikai szempontból kiváló. A műhelyvitán megfogalmazott kritikai észrevételek alapján szükséges javításokat megfelelően elvégezte. Az értekezés témája tudományosan értékelhető, hiteles adatokat és eredményeket tartalmaz. Mind tartalmi, mind formai szempontból megfelel a jogtudományi doktori értekezéssel kapcsolatban támasztott elvárásoknak, a PhD fokozat megítélését javasolom.

Debrecen, 2025. augusztus 27.

dr. Pribula László

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

AB	Alkotmánybíróság
Alaptörvény	Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
Alkotmány	Magyar Köztársaság Alkotmánya 1949. évi XX. törvény
Bpnp.	Bírósági polgári nemperes eljárásokban alkalmazandó szabályokról, valamint egyes törvények módosításáról szóló 2017. évi CXVIII. törvény
Bszi.	Bíróságok szervezetéről szóló 2011. évi CLXI. törvény
Büsz.	Bírósági ügyvitel szabályairól szóló 14/2002. (VIII.1.) IM rendelet
Csjt.	Házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény
Itv.	Az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény
Javaslat	Polgári perrendtartásról szóló T/11900. számú törvényjavaslat
Koncepció	Az új Polgári perrendtartás koncepciója
Kvtv.	Közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény
MIR.	Az Európai Parlament és Tanács a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egy szempontjairól szóló 2008/52/EK irányelve (2005. május 21.)
Plósz-féle Pp.	Polgári perrendtartásról szóló 1911. évi I. törvénycikk
1952. évi Pp.	Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény
Pevtv.	A polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel érvényesítéséről szóló 2021. évi XCIV. törvény
Pp.	Polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény
Pp. novella	Polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény módosításáról szóló 2020. évi CXIX. törvény
1959. évi Ptk.	Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény
Ptk.	Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény
Szakértői Javaslat	Szakértői Javaslat az új Polgári perrendtartás kodifikációjára
Üttv.	Az ügyvédi tevékenységről szóló 2017. évi LXXVIII. törvény

*„Uram, tégy engem békéd eszközévé, hogy
szeretet hozzak oda, ahol gyűlölet van, hogy
megbocsájtás szellemét hozzam oda, ahol hamisság van.
Hitet hozzak oda, ahol kételyek vannak.
Örömet hozzak oda, ahol szomorúság lakik.
Uram add meg nekem, hogy én vigasztalhassak
ahelyett, hogy engem vigasztalnának.
Én értsek meg másokat ahelyett, hogy
arra vágnék, engem értsenek meg.
Szeressem inkább, minthogy engem szeressenek.
Mert aki elfelejti magát, az találja meg,
aki megbocsát, annak megbocsátanak,
aki meghal, az felébred az örök életre.”¹*

ELŐSZÓ

A fenti idézet, amely a békére, megértésre és megbocsátásra helyezi a hangsúlyt, jól tükrözi azokat az értékeket, amelyek mentén az igazságszolgáltatásban résztvevő jogalkalmazók a családjogi jogviták békés rendezéséhez hozzájárulhatnak. Egy gyermek életében a család egységének felbomlása az egyik legnagyobb trauma, ami történhet, éppen ezért nem mindegy, hogy a szülők hogyan, és milyen szellemiségben bontják fel a család egységét.

Egy gyermeknek – a család felbomlása esetén különösen – a szülők közötti harag, és gyűlölet helyett az egymással történő együttműködést, és a gyermek felé irányuló szeretetet, a kételyek, és bizonytalanság helyett a biztonságot, szomorúság helyett pedig az örömet kellene megtapasztalnia, ami a valóságban gyakran sajnos nem így történik.

¹Assisi Szent Ferenc imája a békéért.

A jogalkalmazók² – ügyvédek, bírák, bírósági közvetítők – hivatásukból adódóan résztvevőivé válnak ezeknek a családi történeteknek, amely azt is jelenti, hogy a jogszabály által előírt eljárásjogi feladataik, és kötelezettségeik mellett a rendelkezésükre álló eszközök megfelelő alkalmazásával lehetőségük van arra, hogy az egymással szemben álló szülőket – a gyermek érdekeire figyelemmel – a békés konfliktus megoldásának irányába tereljék. Az idézett imádságban megfogalmazott gondolatok – *megértés, megbocsátás, szeretet és hit* – olyan értékek, amelyek a szülők közötti konfliktusfeloldásában is kulcsszerepet játszhatnak.

A jogi tanulmányaim, és annak befejezését követően a jogi pályám során mindig is foglalkoztatott az a kérdés, hogy hogyan lehet elmélyült konfliktusos helyzeteket átfordítani, békés útra terelni, egyúttal felhívni a figyelmet arra, hogy az egymással folytatott hosszadalmas pereskedés és egyéb jogi eljárások helyett egymás megértésével és kölcsönös kompromisszumok megalkotásával a jogvitává alakult konfliktus nem csak egy időre, hanem akár véglegesen is feloldható.

Assisi Szent Ferenc hivatkozott gondolatai egyfajta vezérfonalként szolgálhatnak a családjogban tevékenykedő jogalkalmazók, és a családokkal együttműködő szakemberek számára, akik hivatásukból adódóan felbomlott családokkal, szétvált szülőkkel és gyermekeikkel foglalkoznak.

² Valamint a család életében résztvevő további szakemberek: családsegítők, szociális és iskolai segítők, pedagógusok, pszichológusok, stb.

I. BEVEZETÉS

1. A témaválasztás megindokolása

A konfliktusok átszövik a mindennapi életünket, ennek ellenére mégsem tekintünk úgy rájuk, mint az élet természetes velejáróira, pedig érdemes kimondani: az emberek konfliktusos lények. A helyzet még tovább bonyolódik akkor, ha valaki párkapcsolatba kerül, és családot alapít egy másik emberrel, mert ilyenkor a személyes érdekek, szükségletek és elképzelések találkoznak a másik személy érdekeivel, szükségleteivel és elképzeléseivel, amelyek vagy erősítik egymást és összefonódnak, vagy egymás kioltása céljából összeütköznek.³

Az emberi kapcsolatok tehát konfliktusokat generálnak, viszont a kialakult vitát mindenki másként kezeli, mely próbálkozások vagy megkönnyebbülést, vagy újabb összecsapásokat eredményeznek ugyanazzal a személlyel. Sőt a gyakorlatban egyre gyakrabban találkozhatunk olyanokkal, akik *keresik a konfliktusokat*, a harcot,⁴ és a konfliktus békés rendezése helyett „*Ha per, úgymond hadd legyen per!*”⁵ felkiáltással inkább bírósághoz fordulnak. Mindezek alapján nem véletlen, hogy hazánkban a konfliktus megoldásának legelterjedtebb módja a bírósági peres úton történő igényérvényesítés,⁶ mely háttérben jellemzően az áll, hogy az érintett felek nincsenek tisztában a konfliktus rendezésére nyitva álló lehetőségeikkel, sőt gyakran vannak abban a téves feltevésben, hogy kizárólag a peres eljárás az egyetlen alternatíva a jogaik és igényeik érvényre juttatása szempontjából.

Fontos kiemelni, hogy a jogvitához vezető – főként családjogi tárgyú – konfliktusok nem feltétlenül a jogi érdekek mentén képződnek, sokkal inkább személyes jellegű, mély konfliktusra vezethetőek vissza, amit a felek később, megpróbálnak jogvitává átfogalmazni annak érdekében, hogy a bíróság érdemben foglalkozzon az ügyükkel. Azonban a felek között húzódó jogvita feloldása gyakran nem történik meg az ügy ítélettel történő lezárásával, sőt a felek későbbi igényérvényesítésével összefüggésben akár további bírósági és egyéb hatósági

³ LOVAS Zsuzsa – HERCZOG Mária: *A mediáció, avagy a fájdalommentes konfliktuskezelés*, Wolters Kluwer Kiadó, Budapest, 2019., 22-23.

⁴ Amely háttérben általában saját belső – kezeletlen – feszültség és frusztráció áll.

⁵ ARANY János: *Fülemile* című verse.

⁶ ANTALICZ Gabriella: *A mediáció szerepe a polgári eljárásban*, 2014. (Elérhető: https://birosag.hu/sites/default/files/a_mediacio_szerepe_a_polgari_eljarasban_0_0.pdf; Letöltés dátuma: 2023.05.29.) 29.

eljárások megindítása is szükségessé válhat, mely a vita további bonyolódását, valamint jelentős többlet költségek okozását jelentheti a felek számára.

A családjogi, kiskorúakkal érintett jogviták többségében – egyezség hiányában – a bíróság ugyan a gyermek mindenképp felett álló érdekének megfelelő, azonban nem mindenki számára megnyugtató döntést hoz, mely végeredményét tekintve egy győztesből, egy vesztesből és a szülei külön válását védtelenül elszenvedő gyermekből áll.

Az elmélyült szülői konfliktusok esetében egyre gyakoribb, hogy a különélő szülő vagy éppen a gyermek nevelését, gondozását ellátó szülő, azzal a problémával szembesül, hogy „*a bírósági döntés ellenére a helyzet tarthatatlanná vált*”. A különélő szülő általában azt sérelmezi, hogy a gyermekével egyáltalán nem, vagy csak akadályozottan tud kapcsolatot tartani, emellett a gondozó szülő már hónapok óta nem teljesíti a jogszabály alapján előírt *tájékoztatási kötelezettségét*.⁷ Ezzel szemben a gyermek nevelését, gondozását ellátó szülő általában azt nehezményezi, hogy a különélő szülő a bíróság döntése óta egyáltalán nem, vagy csak ritkán keresi a gyermeket, rosszabb esetben kapcsolatot sem tart vele, mely a gyermeket érzelmileg nagyon megviseli. Gyakori eset még, hogy a megvalósult kapcsolattartások során felmerülő, a szülők közötti egymás ellen irányuló „játszmázások” miatt a gyermek már nem szívesen vesz részt a kapcsolattartásokon, vagy azt követően pszichés megsegítésre szorul.

Mindezek alapján – nem beszélve a bizonyítási eljárás miatt elhúzódó, és költséges peres eljárás hátrányairól – a szülő igazságszolgáltatásba vetett bizalma meginog, tehetetlennek érzi magát, és mindenféle úton-módon keresi a megoldás lehetőségét a helyzet mielőbbi rendeződése érdekében. A családjogi jogviták esetében bár közhelyszerűnek tűnhet, mégis a leghatékonyabb vitarendezési mód az *egyezség*, amely a felek közötti konfliktust valóban képes feloldani, és a szülők közötti – a gyermek érdekében történő – hosszú távú együttműködést elősegíteni.

Annak ellenére, ha a felek az elmélyült konfliktus és a kölcsönösen elszenvedett sérelmek következményeként belesodródtak a peres eljárás útvesztőibe továbbra is van lehetőség a jogvita békés úton történő rendezésére, ugyanis az igazságszolgáltatásban résztvevő – jogi

⁷A Polgári Törvénykönyv 2013. évi V. törvény 4:174. §-ban foglaltakat.

képviselő, bíró, bírósági közvetítő – a rendelkezésükre álló eszközök és módszerek segítségével megpróbálhatják a feleket az egyezség irányába terelni.

2. A kutatási téma meghatározása és célkitűzései

Az értekezés a polgári per során létrejövő egyezségkötés témakörét vizsgálja, külön kiemelve az igazságszolgáltatásban résztvevő, perben eljáró jogi képviselő, bíró, valamint bírósági közvetítő egyezségkötés előmozdítását szolgáló szerepét, és a rendelkezésükre álló eszközök alkalmazását. Az értekezés külön hangsúlyt kíván fektetni az igazságszolgáltatás rendszerébe beépített *bírósági közvetítői eljárás*⁸ jogintézményének vizsgálatára, mely kifejezetten a felek közötti egyezség létrehozását szolgáló, alternatív vitarendezési elemeket magába foglaló eljárás típus.

Az értekezés középpontjában a gyermekek érintettségével összefüggő családjogi perek – így különösen a házasság felbontása, a szülői felügyeleti jog gyakorlásának, a gyermek különélő szülővel történő kapcsolattartásának rendezése és megváltoztatása, valamint a gyermektartásdíj megállapítása és megváltoztatása iránti perek – állnak. Ezekben az esetekben ugyanis különösen fontos a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényben (a továbbiakban: Ptk.) is rögzített, *a gyermek kiegyensúlyozott fejlődése érdekében történő szülők közötti együttműködési kötelezettség*,⁹ melynek alapját az egymással szembe kerülő felek jogvitájának egyezséggel történő lezárása jelentheti.

A gyakorlati tapasztalatok alapján a különváló szülőpárok – részben a házasság felbontáshoz vezető folyamatok, részben a család felbomlásának lelki és egyéb nehézségei miatt – olyan konfliktusban vannak, melyet külső segítség nélkül nem tudnak megoldani. E konfliktusos állapot miatt pedig a szülők képtelenek az egymással történő együttműködésre,¹⁰ ezért is kiemelten fontos az igazságszolgáltatásban résztvevők szerepe a felek egyezségkötés irányába történő terelése szempontjából.

⁸ A 2002. évi LV. a közvetítői tevékenységről szóló törvénybe 2012. július 24. napján került beiktatásra a bírósági közvetítés jogintézménye, ezzel megteremtve a közvetítői eljárás bírósági szervezetrendszerbe történő beillesztésének alapjait.

⁹ Ptk. 4:173. §

¹⁰ VÁCZI Katalin: *A mediáció mint a kapcsolattartási konfliktusok megoldásának legjobb eszköze* In: GLAVANITS Judit (szerk.): *Bírós és mediátor – Válogatott tanulmányok a közvetítői eljárás elméleti és gyakorlati kérdéseiről*, Universitas-Győr, Győr, 2020, 258.

Az értekezés rendkívül összetett családjogi, szülők közti jogviták elemzésére, valamint azok a jogalkalmazói szempontból vizsgált egyezséggel történő rendezési lehetőségeinek feltárására törekszik. A kutatás célja annak igazolása, hogy a jogalkalmazók számára számos, egyezség előmozdítását szolgáló eszköz áll rendelkezésre, melyek tudatos alkalmazása segítségével a felek közötti békés vitarendezés előmozdítható. Álláspontom szerint jogalkalmazóként – a gyermek mindenképp felett álló érdekeire figyelemmel – az észszerűség határain belül, és a lényeges körülményekre tekintettel mindent meg kell tenni a szülők közötti jogvita feloldása és az együttműködés helyreállítása érdekében. Ennek köszönhetően az igazságszolgáltatás feladata rávilágítani arra, hogy a bírói út igénybevétele mellett számos egyéb lehetőség áll rendelkezésre a jogvita rendezése érdekében. Éppen ezért az igazságszolgáltatásban résztvevők szerepe kiemelten fontos az alternatív vitarendezési módszerek alkalmazásával kapcsolatos jogi kultúra fejlődése szempontjából.

Az értekezés megírásával kapcsolatos további szándékom, hogy hozzájáruljak a társadalmi szemléletváltáshoz, így különösen fel kívánom hívni a figyelmet arra, hogy a peres eljárás belül nem csupán a jogvita érdemi lezárására, hanem a konfliktus feloldására is lehetőség van, mely képes a családok életére komoly hatást gyakorolni. Gondoljunk csak arra, hogy az a (szülei házasság felbontásában érintett) gyermek – akinek szülei a konfliktusos viszony ellenére perbeli egyezséget, vagy a bírósági közvetítői eljárás igénybevétele útján megállapodást tudnak kötni a házasság felbontása és a gyermekkel kapcsolatos járulékos kérdések rendezése tekintetében – úgy nő fel, és abban szocializálódik, hogy a konfliktusok – hosszadalmas pereskedés helyett – békés úton, egyezséggel is rendezhetőek. A kutatás tehát hozzá kíván járulni a magyar vitakultúra tudatos fejlesztéséhez is, kiemelve azt, hogy együttműködéssel, párbeszéddel, egymás iránti kölcsönös tisztelettel mindenki számára megnyugvást hozó eredmények szülehetnek.

3. Az értekezés szerkezeti felépítése

A doktori értekezés négy fő szerkezeti egységből, valamint a kutatás eredményeinek összefoglalásából tevődik össze, melyek egymásra épülő tartalmi egységekből állnak. A dolgozat logikai felépítése alapján először a konfliktus kialakulásának gyökereitől indulva, annak eszkalációja eredményeként jut el az igazságszolgáltatás rendszeréig, szűkebb

értelemben véve a polgári peres eljárásig, melynek alapos áttekintését követően eljutunk a polgári perbe ágyazott bírósági közvetítói eljárás jogintézményének elemzéséhez, végül az elméleti megalapozást követően kitérünk az igazságszolgáltatásban résztvevők – egyezség előmozdítását szolgáló – szerepének széleskörű vizsgálatára.

A doktori értekezés első, „*Az igazságszolgáltatás feladata a polgári perben*” című fejezetének kiindulópontjaként először a konfliktus fogalmának, kialakulásának és típusainak meghatározására, valamint a konfliktus elmélyülésének vizsgálatára kerül sor. E tényezők ismerete és beazonosítása hozzájárulhat ahhoz, hogy a jogalkalmazó megfelelő eszközöket alkalmazzon a felek közötti konszenzus előmozdítása érdekében. A fejezet második felében az igazságszolgáltatás alapjainak feltárása keretében az igazságszolgáltatás rendszerét átható alapelvek, valamint az igazságszolgáltatás szerepének jogtörténeti szempontból történő elemzése történik.

A doktori értekezés második, „*Egyezség a polgári perben*” címet viselő fejezetében a perbeli egyezség fogalmának tisztázását követően az új polgári perrendtartás koncepciójában megfogalmazott „perelterelés és a felek közötti egyeztetést előmozdító eljárási szabályok kiépítésének” célkitűzésén, valamint a hatályos polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) alapelvi fejezetében megfogalmazott főbb elvek elemzésén keresztül kíván rávilágítani arra, hogy a bíróság feladata a Pp. hatályba lépésével átalakult. A jogalkotó az eljárásjogi szabályok és garanciák megalkotásával igyekezett egyezségkötést segítő eszközöket biztosítani a perben eljáró bíró számára. Az értekezés a Pp. rendelkezéseinek áttekintése során igyekszik rávilágítani arra, hogy a polgári per egyes szakaszaiban milyen lehetőségek merülnek fel, valamint a bíró számára milyen eszközök állnak rendelkezésre a perbeli egyezségkötés létrehozására.

A doktori értekezés harmadik fejezete „*Az igazságszolgáltatás és a közvetítói eljárás kapcsolata*” címmel átfogó elemzést nyújt a közvetítói eljárás európai uniós 2008/52/EK a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól szóló irányelv¹¹ (a továbbiakban: MIR.) megjelenéséről valamint annak végrehajtásáról, a közvetítói eljárás hazai jogrendszerbe, valamint a polgári perbe történő beillesztéséről, a közvetítói eljárás és a

¹¹ A MIR. 2008. május 21. napján került kihirdetésre és 2008. június 13. napjától lépett hatályba. Az előírás szerint a tagállamoknak az irányelvben foglaltakat legkésőbb 2011. május 20. napjáig kellett implementálni a saját hazai jogrendszerükbe.

polgári per viszonyáról. A fejezet részletesen tárgyalja a bírósági közvetítés kialakulását, valamint az azóta eltelt több mint 10 év gyakorlati tapasztalatait. A polgári per és a bírósági közvetítés kapcsolatának minél szélesebb körű megismerése, megértése, esetleges gyengeségeinek feltérképezése céljából empirikus kutatás lefolytatására és az így kapott kutatási eredmények ismertetésére került sor.

A doktori értekezés negyedik fejezetében „*Az igazságszolgáltatásban résztvevők szerepe az egyezség létrehozása szempontjából*” címmel az ügyvéd, a bíró, valamint a közvetítői eljárás során közreműködő bírósági közvetítő szerepének külön-külön történő vizsgálata történik, melyet az elméleti megalapozást követően az empirikus kutatás segítségével feltárt gyakorlati tapasztalatok tesznek még megalapozottabbá.

A doktori értekezés „*Következtetések*” tartalmazó fejezetében az értekezés bevezető részében megfogalmazott hipotézisek igazolása céljából elvégzett dogmatikai és empirikus kutatás során szerzett tapasztalatok eredményeinek összegzésére, és az ezekből levont következtetésekre kerül sor, melyek alapján az értekezés a célkitűzései között említett, *de lege ferenda* javaslatokat is megfogalmaz.

4. A kutatás hipotézisei

A doktori értekezés elkészítése során végzett kutatás keretében öt – tulajdonképpen egymásból következő – hipotézis felállítása történt, melyek igazolása képezte a kutatás fő célját. Az értekezés egyik célkitűzéseként szerepelt annak vizsgálata, hogy az igazságszolgáltatás milyen eszközökkel tudja elősegíteni a felek közötti egyezség létrehozását. Álláspontom szerint a peres eljárás során rendkívül jelentős szerepe van a bírónak, aki a megfelelő eszközök és módszerek igénybevételével képes lehet arra, hogy a feleket az akár hosszadalmas peres eljárás helyett egy másik mederbe, az egyezség irányába terelje. Ezzel a felvetéssel kapcsolatban megfogalmazott hipotéziseim a következők:

- *Az első és alapvető hipotézisem, hogy az igazságszolgáltatás szerepe átalakult, melynek köszönhetően elsődleges feladatává vált a bírói út mellett rendelkezésre álló alternatív vitarendezési lehetőségek szélesítése és a felekkel történő megismertetése. Mindezek értelmében az igazságszolgáltatás elsődleges feladata a felek közötti egyezségkötés elősegítése, ha ez a törekvés nem vezet eredményre, úgy az*

igazságszolgáltatás másodlagos feladata a felek igényérvényesítése érdekében történő, a jogvita lezárását biztosító érdemi döntés, ítélet meghozatala.

- Ehhez szorosan kapcsolódik a *második hipotézisem*, mely szerint az *igazságszolgáltatás feladatának átalakulása folytán az igazságszolgáltatásban résztvevő jogalkalmazók*, így különösen a peres felek képviselőjét ellátó *jogi képviselő*, a perben eljáró *bíró*, valamint a megállapodás létrehozását elősegítő *bírósági közvetítő szerepe is átalakult*. Az igazságszolgáltatásban résztvevők számára a jogalkotó az anyagi és eljárásjogi szabályok útján számos, egyezség létrehozását segítő eszközt és módszert biztosított.
- A *harmadik hipotézisem* szerint a *peres eljárásban résztvevő felek az igazságszolgáltatásban résztvevők által alkalmazott eszközök és módszerek segítségével a jogvita békés rendezésének, és a konfliktus feloldásának irányába terelhetőek*.
- A *negyedik hipotézisem* szerint a *peres eljárásba beillesztett bírósági közvetítés jogintézménye hatékony eszköz a felek közötti jogviták egyezséggel történő feloldására*. Ezáltal a családjogi jogviták esetében a felek részéről egyre nagyobb igény van az alternatív vitarendezési módok, különösen a közvetítői eljárás bírósági szervezeten belül történő alkalmazására.
- Az utolsó, *ötödik hipotézisem* szerint pedig a *bírósági közvetítés* – sajátos tulajdonságai, valamint az eljárás eredményeként létrejövő felek közötti megállapodás alapján – *alkalmas lehet a per alternatívájaként működni*.

5. A kutatási módszerek alkalmazása

Az említett hipotézisek igazolása céljából a doktori értekezés a kutatási módszerek széles körét alkalmazza, köztük a *dogmatikai*, a *jogtörténeti megközelítést* és a *funkcionális elemző módszert*. Emellett az értekezés központi részében megjelenik az *empirikus, joggyakorlat-elemző kutatási módszer* alkalmazása is.

A dolgozat első fejezetében a *jogtörténeti módszer* segítségével a hazai igazságszolgáltatás szerepének változásai kerülnek áttekintésre, mellyel összefüggésben elengedhetetlennek bizonyult a korábbi polgári perrendtartások – így különösen az 1911. évi Plósz-féle Pp., az 1952. évi régi Pp., valamint az új Pp. vonatkozó rendelkezéseinek áttekintése. A történeti kitekintés alkalmazásának célja rávilágítani az igazságszolgáltatás szerepének és céljának változásaira.

A dolgozat második és harmadik fejezetében a *dogmatikai módszer* alkalmazása segítségével összefoglalja a polgári per során létrejövő egyezségkötést segítő alapelveket és eljárásjogi szabályokat, külön kiemelve a bíró rendelkezésére álló – a Pp. által biztosított –, egyezség előmozdítását szolgáló eszközöket. Szintén a dogmatikai módszer segítségével tárja fel a polgári per során igénybe vehető bírósági közvetítés jogszabályi hátterét, különös tekintettel annak hazai jogrendszerbe történő beillesztésének vizsgálatára.

A dolgozat negyedik fejezete a *funkcionális elemző módszer*, valamint a *joggyakorlat-elemző kutatási módszer* alkalmazására helyezi a hangsúlyt, mivel a doktori értekezés legfontosabb célkitűzése az igazságszolgáltatásban résztvevők egyezségkötést elősegítő szerepének – a hazai joggyakorlat bemutatása tükrében történő – vizsgálata, melyek megalapozása céljából önálló empirikus kutatási tevékenység lefolytatása zajlott. A joggyakorlat minél szélesebb körű feltárása céljából több – a Debreceni Ítéltábla illetékességi területén található – törvényszék joggyakorlatát is elemzem.

A bírósági kutatás keretében lefolytatott kutatás eredményeinek közlésekor, illetve az erre történő hivatkozáskor a „kutatás”, illetve a „bírósági kutatás” megjelölését használom. A bírósági kutatás – az értekezés témájának és a felállított hipotézisek igazolásának köszönhetően – két fő pilléren: a *perbeli egyezségkötések*, valamint a *bírósági közvetítői eljáráson belüli megállapodások* vizsgálatán alapult. Mind a két esetben több kutatási eszköz: statisztikai adatok gyűjtése, valamint bírók és bírósági közvetítők részére összeállított kérdőíves kutatás párhuzamos alkalmazása történt.

II. AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS FELADATA A POLGÁRI PERBEN

1. A KONFLIKTUSTÓL A POLGÁRI PERIG

A jogviták egyezséggel történő feloldásának vizsgálatát mindenekelőtt a jogviták kialakulásának gyökerénél érdemes kezdeni. A jogvitát minden esetben egy, a felek között kialakult, a későbbiekben pedig fel nem oldott konfliktus előzi meg, mely minden esetben visszavezethető a felek által nem jól, vagy nem megfelelően kezelt konfliktushelyzetre. A konfliktushelyzet tehát a konfliktus kialakulásának első fázisa tulajdonképpen a konfliktus előszobája.¹² A *konfliktus* meghatározható úgy, mint vélt vagy valós nézetkülönbségen, érdekösszeütközésen alapuló, az egyéni és társadalmi léttel szükségszerűen együtt járó jelenség, míg a *jogi konfliktus* alapja a jogilag védett érdek sérelme. A konfliktushelyzetek kialakulását a személyek közötti érdekellentétek kiéleződése idézi elő, mely a konfliktushelyzetben résztvevőkre egyaránt gyakorolhat pozitív és negatív hatásokat.¹³

A konfliktusok megfelelő kezelésének alapja, hogy meg tudjuk határozni, milyen típusú konfliktus alakult ki a felek között, az adott konfliktus során a felek milyen konfliktuskezelési stratégiát alkalmaznak, és hogy a konfliktus éppen milyen fázisban van. Ezen információk birtokában jó eséllyel megállapítható, hogy a felek a vita tárgyában – akár kívülálló harmadik személy bevonása nélkül, akár segítséggel – egyezségre fognak-e jutni.

1.1. A konfliktuskezelés – felek által képviselt – stratégiái

Kenneth L. Thomas és Ralph H. Kilmann német pszichológusok kutatásuk során két dimenzió mentén vizsgálták a konfliktuskezelési stratégiákat, és létrehozták a *Thomas-Kilmann modellt*.¹⁴ A modell két egymással merőleges tengely mentén épül fel. A függőleges tengely az önérvényesítés, tehát, hogy az egyén milyen mértékben irányítja az életét és az őt körülvevő folyamatokat, és mennyire törekszik saját szándékainak érvényesítésére. A

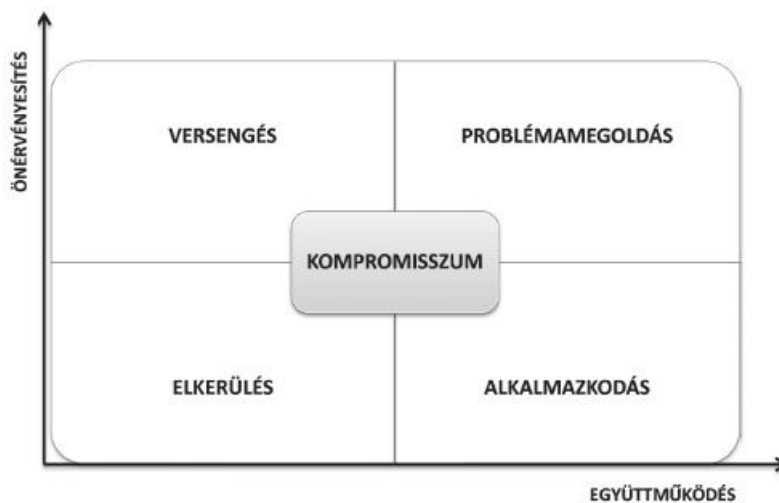
¹² LUGOSI József: *A konfliktushelyzet kialakulásától a magánjogi jogvitáig*, Jog-Állam-Politika, 2021/3 szám, 53.

¹³ CSEMÁNÉ VÁRADI Erika – GILÁNYI Eszter: *Alternatív vitarendezés*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2011.

¹⁴ 1974-ben alkották meg a Thomas-Kilmann modellt, melyet eredetileg *Thomas-Kilmann Conflict Mode Instrument* (röviden: TKI-nak nevezték el. A modell 30 állításpárt tartalmazó kérdőívből áll össze, a kitöltő A és B válaszok közül választhat. A „teszt” kitöltése nagyjából 15 percet vesz igénybe, így könnyen és gyorsan alkalmazható. A válaszok alapján a kitöltők világos képet kapnak saját, „zsigerből jövő”, ösztönösen használt konfliktuskezelési stratégiáikról, és azokról, amelyeket esetleg egyáltalán nem alkalmaznak. (SASFY György Zoltán: *Konfliktuskezelés, stresszkezelés*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018, 35.)

vízszintes tengely pedig az együttműködést ábrázolja, tehát, hogy az egyén mennyire képes és hajlandó másik egyéni szándékainak érvényesülését elősegíteni.¹⁵

Thomas és Kilmann szerint a konfliktuskezelés módja azon múlik, hogy a felek mennyire törekednek saját akaratuk érvényesítésére, és mennyire nyitottak a másik fél igényeinek figyelembevételére. A modell öt különböző konfliktuskezelési stratégiát foglal magában, mely az alábbi ábrán látható:

1. Ábra: Thomas-Kilmann modell (1974.)¹⁶

A versengés az önérvényesítő, és csak kissé vagy egyáltalán nem együttműködő emberek konfliktuskezelési módja. Az egyén a saját megoldási módját érvényesíti a partnerével szemben, még ha ez saját maga számára is hátrányosan hat. Az ügy, a vita megnyerése mindennél – még a saját partnerénél is – fontosabb számára. A versengés elsősorban a presztízs szükségletű, hatalomorientált ember konfliktuskezelési módszere. Ezért a versengő úgy gondolja, hogy a saját nyeresége csak a másik vesztesége árán jöhet létre. Általában határozottan és kiválóan érvel úgy, hogy mások nem vagy alig tudnak szóhoz jutni mellette. Szükség esetén bármely eszközt erkölcsi, etikai megfontolások nélkül felhasznál. A versengő stratégia hátránya, hogy könnyen visszaüthet. Egyrészt a másik fél a versengő magatartása miatt könnyen elzárkózhat az együttműködés lehetőségétől, mivel érzékeli az erős önérvényesítő viselkedését, és felismeri: úgysem tudja befolyásolni a döntést. Másrészt

¹⁵ SASFY György, i.m. 35.

¹⁶ Forrás: WAYNE, Thomas Kenneth: *Thomas-Kilmann Conflict Mode Instrument*, CPP, Inc. 2002. alapján a szerző saját szerkesztése.

lecsökken a felek közötti kommunikáció, interakció, és elvágják egymást az információáramlásban.¹⁷

Az *alkalmazkodás* a nem önérvényesítő, de együttműködő egyének stratégiája, amely teljes mértékben ellentétes a versengéssel. Az alkalmazkodónak nem célja a saját akaratának érvényesítése, sokkal inkább a saját igények háttérbe szorításán, a másik érdekeinek feltétel nélküli elfogadásán alapszik. A versengővel ellentétben előfordulhat, hogy úgy tesz, mintha fontos lenne számára az ügy, de valójában nem az, mivel sokkal fontosabb számára a másik féllel történő együttműködés.¹⁸ Kívülről nagylelkűnek és önfeláldozónak tűnhet, megjelenhet mások véleményének átvételében, utasításai, kérése, kritika nélküli elfogadásában. Az alkalmazkodó konfliktuskezelési stratégia hátránya, hogy a másik fél könnyen kihasználhatja.¹⁹

Az *elkerülés* a nem önérvényesítő és nem együttműködő egyének stratégiája. Az egyén a konfliktuskezelés során nem keresi a konfliktuskezelés módját, így sem a saját, sem a másik érdekei nem kerülnek előtérbe. A stratégiájának célja a konfliktus elkerülése, viszont ennek hátulütője, hogy a konfliktus egyáltalán nem oldódik meg. Gyakran előfordul, hogy az elkerülőket nem érdekli sem az ügy, sem a másik fél.²⁰ Az elkerülés megvalósulhat a döntések elhalasztásában, konfliktusos szituációból való diplomatikus visszalépésben, vagy az ilyen jellegű helyzetek elkerülésében.²¹

A *problémamegoldás* az önérvényesítő és az együttműködő egyénekre jellemző. Ezekben az esetekben mindkét fél számára kielégítő megoldás keresése a cél, az egyén ugyan érvényesíti saját érdekeit, de teret ad a másik önérvényesítésének is. A valóságban ez a konfliktus okainak feltárását, megértését és ezek figyelembevételével történő megoldás létrehozását jelenti. A konfliktus mindkét fél kölcsönös megelégedettségével zárul. Az ügy és a másik fél érdekei is fontosak.²² A problémamegoldó konfliktuskezelés során mind a két fél aktívan részt vesz a megoldás keresésében. A konfliktuskezelési stratégia hátulütője, hogy triviális kérések megoldása is hatalmas idő és energia befektetést igényel.²³

¹⁷ SASFY György, i.m. 39.

¹⁸ SASFY György, i.m. 39.

¹⁹ GLAVANITS Judit - WELLMANN Barna Bence: *Az alternatív vitarendezés helye a jogrendszerben*, Nemzeti Közszerológati Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet, Budapest, 2020, 10-12.

²⁰ SASFY György, i.m. 39.

²¹ GLAVANITS Judit - WELLMANN Barna Bence, i.m. 10-12.

²² SASFY György, i.m. 40.

²³ GLAVANITS Judit - WELLMANN Barna Bence, i.m. 10-12.

A *kompromisszumkeresés* során részben háttérbe szorul mind az önérvényesítés, mind az együttműködés, de nem teljes mértékben. Ez a konfliktuskezelési stratégia átmenetet jelent a versengés és az alkalmazkodás között. Bizonyos mértékben az ügy és a másik fél is fontos. A kompromisszumkereső célja egy, a felek számára kölcsönösen elfogadható megoldás kialakítása. A problémamegoldóhoz hasonlóan képes megfogalmazni a problémát (bár nem olyan pontosan és komplexen). Lehetőleg gyors, de nem teljes megoldást akar elérni. A konfliktuskezelési stratégia hátránya, hogy nem alkalmas hosszú távú megoldások létrehozására, mivel a probléma feltárása nem volt kellően alapos, így a további problémák az idő előre haladtával könnyen újra előjöhhetnek.²⁴

Az egyes konfliktuskezelési módszerek közül nem létezik jó vagy rossz megoldás, mindig az adott helyzet dönti el, hogy melyik módszer vezethet eredményre annak megoldásában. A leghatékonyabban akkor tudjuk a stratégiákat megfelelően alkalmazni, ha képesek vagyunk ezek az ügy függvényében történő változtatására. A csupán egyfajta modellt alkalmazó típushelyzetek további nehézséget és rugalmatlanságot okozhatnak. Egyezségkötés szempontjából a legideálisabb konfliktuskezelési stratégia a *problémamegoldó*, illetve a *kompromisszumkereső* stratégia, míg az egyezségkötés szempontjából leghátrányosabb stratégia a *versengő* és *elkerülő* típus.

1.2. A konfliktusok típusai és lehetséges okai

A konfliktusok megértése és vizsgálata szempontjából fontos kitérni továbbá azok fajtáira. A szakirodalom szerint 5 konfliktus típust különböztethetünk meg: az *érték alapú konfliktust*, az *érdek alapú konfliktust*, a *kapcsolat alapú konfliktust*, az *erőforrás alapú konfliktust*, valamint az *információ alapú konfliktust* – melyek háttérében eltérő okokat fedezhetünk fel.²⁵

Érték alapú konfliktusok, amelyek azon alapulnak, hogy:

²⁴ SASFY György, i.m. 40.

²⁵ W. MOORE, Christopher: *The mediation process: Practical Strategies for Resolving Conflict*, San Francisco, CA, Jossey Boss A Wiley Brand, 2014, 25.; idézi: DECASTELLO Alice: *A közvetítői eljárás az egészségügyben*, PhD doktori értekezés, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Pécs, 2008, 40-41.

- a gondolatokat és viselkedéseket más-más kritériumok alapján ítélik meg a szereplők;
- különböző a szereplők életfelfogása, vallása, értékrendszere, stb.²⁶

Az érték alapú konfliktusok során az értékek okozzák a nehézséget, mivel az értékekről nem lehet vitatkozni, illetve egyeztetni. Az érték jelentése, hogy az egyén mit tekint jónak vagy rossznak, mit tekint helyesnek vagy helytelennek. Az egyén értékrendszere a saját meggyőződése, tapasztalása alapján változhat, de kívülről megváltoztatni nem lehet. A konfliktus során azért kiemelten fontos az értékek tisztázása, hogy a felek jobban megértsék egymás álláspontját, érvrendszerét, ezáltal könnyebbé válhat a másik álláspontjának az elfogadása, azonban a másik értékrendszerének megváltoztatására nem kell és nem is szabad törekedni.²⁷ Az érték konfliktusok során az egyezés akkor jöhet létre, ha a felek között kölcsönös elfogadás alakul ki a másik fél álláspontját tekintve, akkor is, ha azzal nem feltétlenül ért egyet.²⁸ Szülők esetében gyakori konfliktus forrás lehet a gyermek állami vagy vallásos intézményben történő továbbtanulásának kérdése.²⁹

Érdek alapú konfliktusok, amelyek oka:

- az egymással ténylegesen szemben álló,
- vagy csak a felek felfogása szerint ellentétben álló érdekek.³⁰

Az emberek egyéniségükből eredően különbözőek, és mivel különböző helyzetekbe kerülnek, ezért az érdekek is eltérőek lesznek. Érdek konfliktus akkor alakul ki, ha a felek érdekei egymással ütköznek, és meggyőződésük szerint az érdekek kizárják egymást. Érdek konfliktus vélt vagy valós érdekek alapján is kialakulhat, melyre gyakori példa a házasság felbontást követően a gyermek elhelyezésének kérdése, vagy a gyermek nevelését, és gondozását ellátó szülő tartós külföldre költözési szándéka. A felek közötti egyezés a valós érdekek feltárása, továbbá egyeztetés segítségével jöhet létre.³¹

²⁶ DECASTELLO Alice, i.m. 40.

²⁷ LOVAS Zsuzsa – HERCZOG Mária, i.m. 30.

²⁸ GÖNCZ Kinga – WAGNER János: *Konfliktuskezelés és mediáció* In: EÖRSI Máttyás - ÁBRAHÁM Zita (szerk.): *Pereskedni rossz! Mediáció: a szelíd konfliktuskezelés*, Minerva Kiadó, Budapest, 2003, 13.

²⁹ A Ptk. 4:166. § alapján, vallási és lelkiismereti a kérdésben sem a bíróság, sem a gyámhatóság nem dönthet, így ezekben az esetekben a közvetítői eljárás igénybevétele sem lehetséges.

³⁰ DECASTELLO Alice, i.m. 41.

³¹ LOVAS Zsuzsa – HERCZOG Mária, i.m. 30-31.

Kapcsolat alapú konfliktusok, amelyeket

- erős érzelmek,
- téves észlelések, sztereotípiák,
- kommunikációs zavarok,
- sorozatos negatív viselkedések okoznak.³²

A kapcsolati konfliktus alapját gyakran a „szeret – nem szeret” és az „elfogad – elutasít” dimenzió határozza meg. Ezek feloldásában a tolerancia, a megértés és a különbözőségek elfogadása nyújthat segítséget. Az ilyen típusú konfliktusok azonban rejtett veszélyeket is hordoznak. Sokan olyan konfliktusokat is ide sorolnak, amelyek valójában más okból erednek. Ennek oka, hogy a konfliktusok során az emberek közötti kapcsolat gyakran megromlik, ami tévesen azt az érzetet keltheti, mintha a probléma gyökere kizárólag kapcsolati jellegű lenne. Leggyakoribb esetei a kapcsolattartással összefüggő problémákban jelennek meg, mind a két szülő oldaláról vetődhetnek fel sérelmek, mely konfliktus során a leginkább a gyermek sérül. Az egyezség létrehozását elősegítheti a korábbi problémák megoldatlanságának tisztázása.³³

Erőforrás alapú konfliktusok, amelyek okai:

- a források egyenlőtlen eloszlása,
- az egyenlőtlen hatalmi viszonyok,
- a földrajzi, fizikai, környezeti tényezők, amelyek gátolják az együttműködést,
- az időhiány.³⁴

Az erőforrások miatt kialakuló konfliktusok egyes típusai konkrét és mérhető formában jelennek meg. Ezek közé tartoznak azok az esetek, amelyekben a konfliktus tárgyai anyagi természetűek vagy számszerűsíthetőek, például idő vagy pénz. Az ilyen konfliktusok a felek közötti egyezség útján elosztási vagy újraelosztási mechanizmusok alkalmazása révén rendezhetőek békésen. Ezzel szemben lényegesen nehezebben kezelhetőek azok a konfliktusok, amelyek hatalmi vagy érzelmi visszaélésekből erednek. Példaként említhető az a vállalkozó édesapa, aki anyagi eszközök segítségével ellehetetleníti a házasság felbontásra készülő házastársát, vagy az az édesanya, aki a nála elhelyezett gyermeket érzelmi

³² DECASTELLO Alice, i.m. 40.

³³ LOVAS Zsuzsa – HERCZOG Mária, i.m. 30-31.

³⁴ DECASTELLO Alice, i.m. 40.

manipulációval a másik szülő ellen hangolja. Ezek az esetek a családon belüli hatalommal való visszaélés tipikus esetei.³⁵

Információ alapú konfliktusok, amelyek alapja:

- az információhiány vagy információtöbblet,
- a téves információk,
- különböző vélemények arról, hogy mi a fontos információ,
- az információ eltérő értelmezése,
- eltérő helyzetértékelés.³⁶

Az információ alapú konfliktusok közé sorolhatók azok az esetek, amelyek visszatartott, elhallgatott vagy torzított információk miatt alakulnak ki. Bár közhelyszerűnek tűnik, mégis igaz az a mondás, miszerint „az információ hatalom”, és akár családon belül is gyakran visszaélnék ezzel a hatalommal. Az információ hiánya komoly konfliktusokhoz vezethet, mivel gyanakvást és tévhitet szülhet. Az információ alapú konfliktus békés megoldásának módja az információ egymás közötti, lehetőleg közvetlen módon történő átadása, mely segítségével az információhiányból adódó problémák könnyen tisztázhatóak.³⁷ A legtöbb családi konfliktus alapja a szülők közötti tájékoztatási, és együttműködési kötelezettség elmulasztása, mely kötelezettségek teljesítését a jogalkotó külön deklarálta is.³⁸

Általánosságban elmondható, ha az adott konfliktustípus kezelésére javasolt megoldások alkalmazása során a felek kommunikációjában pozitív irányú változás történik és az egymással szembeni merev álláspontok egymás irányába enyhülést mutatnak, úgy nő az esélye a felek közötti egyezség létrehozására.

A feltárt konfliktustípusok esetében elméleti jelleggel megfogalmazásra kerültek a békés feloldáshoz szükséges lépések, azonban ezek a valóságban – ha a felek közötti vita már különösen kiéleződött – nem oldhatóak fel, sőt akár tovább súlyosbodhatnak,³⁹ a nem megfelelően kezelt konfliktus pedig elmélyül, tovább eszkalálódik.⁴⁰ Éppen ezért különösen

³⁵ LOVAS Zsuzsa – HERCZOG Mária, i.m. 30-31.

³⁶ DECASTELLO Alice, i.m. 40.

³⁷ LOVAS Zsuzsa – HERCZOG Mária, i.m. 31.

³⁸ A Ptk. 4:173. § előírja a szülők közötti együttműködési kötelezettséget, míg a 4:174. § a gyermekkel együtt élő szülő tájékoztatási kötelezettségét, a Ptk. 4:176. § a különélő szülő tájékoztatási kötelezettségét rögzíti.

³⁹ GÖNCZ Kinga – WAGNER János, i.m. 13.

⁴⁰ GÖNCZ Kinga – WAGNER János, i.m. 7.

fontos annak a megállapítása, hogy a felek a konfliktus mely fázisában vannak, a következőkben a konfliktus elmélyülésének szakaszairól lesz szó.

1.3. A konfliktusok eszkalációjának szakaszai⁴¹

KERTÉSZ Tibor a felek viselkedésének változása szempontjából a konfliktusok 6 szakaszát különbözteti meg, melyek a *jelzés*, a *vita*, a *polarizáció*, a *szegregáció-szeparáció*, a *destrukció* és a *kimerülés*.

1. *Jelzés*: A konfliktus első szakasza akkor indul, amikor a felek egymás tudomására hozzák ellentétes álláspontjaikat, ebben az esetben a legcélszerűbb reakció a helyzet mielőbbi tisztázása azáltal, hogy a felek módot és lehetőséget találnak a kialakult helyzet, vagy nézeteltérés közvetlen megbeszélésére. Ha ez nem történik meg, vagy nem vezet eredményre, a konfliktus könnyen nyílt vitába torkollhat.

2. *Vita*: Amikor a felek eljutnak a nyílt vita fázisába, nagy eséllyel érzelmileg már erősen terheltek, viszont ennek ellenére továbbra is fennáll annak a lehetősége, hogy a konfliktus közvetlen megbeszélés vagy – facilitált módon – egy független, külső, harmadik személy bevonása útján megoldódjon.

3. *Polarizáció*: Ha az első két fázisban a felek nem tudták feloldani a kialakult problémát, akkor a konfliktus eszkalációja elkezdődött. A felek álláspontjai megmerevednek, polarizálódnak, a konfliktusról kialakított nézeteikhez elkezdenek erősen ragaszkodni. Általában ilyenkor a felek a másik álláspontjából már csupán azt „hallják meg” ami a saját szempontjaiktól merőben eltér. Ennek következményeként gyakran elbeszélnek egymás mellett, és a kialakult konfliktust személyes támadásnak veszik. Ebben a szakaszban ugyan még mindig lehetőség van egy, a felek közötti facilitált megbeszélésre, azonban a konfliktus jellegéből következően és a felek konfliktuskezelési stratégiája alapján már inkább egy szakképzett közvetítő bevonása indokolt a konfliktus rendezésébe. Ha a felek nem kívánnak az alternatív vitarendezési módszerek és eljárások lehetőségével élni, a konfliktus ezen szakaszában jellemző a vita bírói útra történő terelése.

⁴¹ KERTÉSZ Tibor – CSEMÁNÉ VÁRADI Erika: *Mediáció a gyakorlatban*, Bibo Kiadó, 2010, 27-29.

4. *Szegregáció, szeparáció*: A felek a konfliktus ezen szakaszában már nem hajlandóak vagy képtelenek közvetlen – akár szóbeli, akár írásbeli – kommunikációra. Ebben a szakaszban a felek gyakran már nem emlékeznek arra, hogy mi váltotta ki a konfliktust, és hogy hogyan jutottak el idáig, ehelyett egymás irányába kizárólag a negatív érzelmek dominálnak. Ebben a szakaszban a megfelelő konfliktuskezelési eljárás a bírósági peres eljárás mellett a közvetítői eljárás lehet.

5. *Destrukció*: A konfliktus folyamatos elmélyülése miatt ebben a fázisban a kapcsolat szélsőséges megromlása zajlik, mind a két fél a másik fél tönkretételére, szélsőséges esetben a másik fél megsemmisítésére törekszik. Ha a konfliktus a destruktív szakaszba jut, az egyetlen megoldás a felek szétválasztása.

6. *Kimerülés*: Miután a felek rengeteg időt és energiát fektettek abba, hogy a másik felet az általuk generált harctéren legyőzzék, és mivel ez a küzdelem felemésztette a rendelkezésükre álló erőforrásokat, ezért a konfliktus előbb vagy utóbb a kimerülési szakaszba lép. Ezt a fázist úgy is nevezik, mint a “minden mindegy” szakasz, amikor a felek már inkább szabadulni akarnának a konfliktushelyzetből. A konfliktus úgy is kimerülhet, hogy a felek nem jutnak el a destruktív fázisba. Ez a szakasz viszont magában hordozza annak a lehetőségét is, hogy a felek „minden mindegy” típusú hozzáállását kihasználva – segítséggel – egyezséget kössenek.

Összességében megállapítható, hogy míg a konfliktus kezdeti fázisaiban magas a békés úton – egyezséggel – történő megoldás esélye, addig a vita előre haladtával ez az esély egyre jobban csökken. A felek jellemzően a polarizáció, vagy inkább a szegregáció, destrukció vagy a kimerülés fázisában érkeznek a bíróságra, így a bírónak vagy bírósági közvetítőnek az egyezség létrehozása szempontjából kiemelten fontos annak megállapítása, hogy a konfliktus milyen fázisban van, és az érintett felek milyen érzelmi állapotban vannak.⁴²

A felek a polarizáció kezdeti fázisában még nyitottak lehetnek egy kölcsönösen elfogadott megállapodás létrehozására, azonban ha már elérték a szegregáció vagy a destrukció szakaszát, a peres eljárásban történő megegyezés szinte lehetetlen, mint ahogy a felek közötti önkéntes közvetítői eljárás igénybevétele is.⁴³ Éppen ezért a bíró ebben a fázisban általában nem is kezdeményezi az önkéntes vagy kötelező közvetítői eljárást. Abban az esetben, ha a

⁴² BENKOVICSNÉ VARGA Erika: *A bírósági közvetítés jelene és jövője*, (Elérhető: <http://birosag/sites/default/files/allomanyok/stat-tart-file/mailath-2016.pdf>; Letöltés dátuma: 2024.04.20.) 1041-1042.

⁴³ BENKOVICSNÉ VARGA Erika: *A bírósági közvetítés jelene és jövője*, i.m. 1044.

bíró a konfliktus destruktív szakaszában mégis elrendelné a felek közötti kötelező közvetítést, a bírósági közvetítőnek – az első közvetítői ülés alkalmával – célszerű részletes tájékoztatást adni a perrel szemben bírósági közvetítés által nyújtott előnyökről, így különösen kiemelve azt, hogy a közvetítői eljárás célja a konfliktus természetének átalakítása, amely a múlt eseményei helyett a jövőre irányuló megoldásokra összpontosít.⁴⁴

Ha a per során a bíró azt tapasztalja, hogy a felek kapcsolata szélsőségesen megromlott és komoly ellenállást tanúsítanak egymás irányába, akkor érdemes lehet megvárni, amíg a felek elérik a kimerülés szakaszát, amely esetében a felek álláspontjainak egymás irányában történő közelítésére ismét nagyobb esély mutatkozik. A kimerülés szakaszában a perbeli egyezség létrejöttének elmaradása esetén indokolt lehet a közvetítés – ismételt – felajánlása, vagy a kötelező közvetítés elrendelése. BENKOVICSNÉ VARGA Erika által ismertetett gyakorlati tapasztalatok alapján a közvetítés még a teljes mértékben megromlott kapcsolatok esetén is betöltheti „*katalizátor szerepét*”, ezáltal elősegítve a felek egymás felé fordulását, valamint jelentős mértékben javíthatja a felek között akár teljes mértékben megszűnt kommunikációt.

A konfliktus 4. és 5. szakasza kivételével a bíró esetében megfontolandó a közvetítői eljárás irányába terelni a feleket, mert ezekben a szakaszokban a közvetítés eredményesen lefolytatható.⁴⁵

1.4. A konfliktus és a polgári per viszonya

A társadalmi konfliktushelyzettől az különbözteti meg a jogi konfliktushelyzetet, hogy utóbbi esetében már a kialakulása pillanatában is jogi érdekek ütköznek össze egymással. A társadalmi konfliktushelyzet köre tehát lényegesen tágabb, mint a jogi konfliktus helyzeteké. A társadalmi konfliktus és a jogi konfliktus elhatárolásának alapja az érdeksérelem vagy érdekellentét, illetve a nyílt érdekszeütközés közötti különbség. Mindaddig, amíg az érdeksérelem nem vezet nyílt, azaz külső személyek által is észlelhető összeütközéshez, addig csak konfliktushelyzetről beszélhetünk. A konfliktushelyzetek száma jóval nagyobb a konfliktusok számánál, mivel különböző konfliktus elhárítási módoknak⁴⁶ köszönhetően nem

⁴⁴ BARCY Magdolna – SZEMES Erzsébet: „*Mediare necesse est*”, Animula Kiadó, Budapest, 2002, 10.

⁴⁵ BENKOVICSNÉ VARGA Erika: *A bírósági közvetítés jelene és jövője*, i.m. 1044.

⁴⁶ Konfliktus elhárítási módok közé tartozik a konfliktus, nyílt vita elkerülése vagy éppen a megegyezés.

minden jogi konfliktushelyzet alakul át tényleges jogi konfliktussá – jelen esetben polgári perré.⁴⁷

Nyílt érdekösszeütközésről akkor beszélhetünk, ha valamelyik vagy mind a két fél elutasítja a békés megoldás lehetőségét. Ha a felek nem tudnak a vitás kérdésben megegyezni, abban az esetben szükségessé válik egy harmadik személy vagy vitarendezési fórum bevonása, mely a jogi konfliktus kezdetét jelenti. A társadalmi konfliktushelyzet és a jogi konfliktushelyzet közötti különbség továbbá, hogy az előbbi esetében sokkal szélesebb körben állnak rendelkezésre informális megoldások a konfliktus elhárítására, feloldására. Ezzel szemben a jogi konfliktus formális jogi – általában polgári peres – eljárás keretében rendezhető, azonban itt sem kizárt, sőt a jogalkotó és a jogszabályok által kifejezetten támogatott a felek általi jogvita békés úton történő lezárására ösztönzés, ezt támasztja alá az a jogalkotói törekvés is, mely szerint a felek a polgári per bármely szakaszában egyezségeket köthetnek.⁴⁸

KENGYEL Miklós a konfliktus és a polgári per viszonyát két szellemes ábra – az ún. „*Galanter-féle skála*” és a Rottleuthner „*Berlini tölcser*” – segítségével érzékeltette, ahogy egy bonyolult szelekciós mechanizmus a jogi konfliktusokat részben spontán, részben irányított módon a polgári per felé tereli. Egyet lehet érteni álláspontjával, miszerint a folyamat vizsgálata azért is különösen fontos, mert nem feltétlenül a polgári per az egyedüli üdvözítő eszköz, amely alkalmas a felmerülő konfliktusok megoldására.⁴⁹ A polgári pert részben helyettesítő alternatívák megtalálásához tehát elengedhetetlen a szelekciós folyamat átfogó vizsgálata, mely megismerését követően utat mutat a konfliktus – további – megoldásainak módjára.

A „*Galanter-féle skálán*”⁵⁰ egy kiinduló- és egy végpont található, a kiindulópont a tisztán informális konfliktusmegoldás, melyben kizárólag csak az érintettek vesznek részt, majd fokozatosan jutunk el a tisztán formális megoldásig, az ítélettel záruló bírósági eljárásig. A kiinduló és a végpont közötti szakaszon helyezkednek el a konfliktus megoldásának különböző szintjei, a formalitás foka és a konfliktus megoldásában való közreműködés

⁴⁷ KENGYEL Miklós: *Polgári eljárásjog I. kötet*, Janus Pannonius Egyetemi Kiadó, Pécs, 1991, 1-2.

⁴⁸ KENGYEL Miklós: *Polgári eljárásjog I. kötet*, i.m. 2.

⁴⁹ KENGYEL Miklós: *Polgári eljárásjog I. kötet*, i.m. 3.

⁵⁰ Az elmélet megalkotója Marc Galanter, jogtudós volt.

függvényében.⁵¹ Ebben az esetben a formalitás az eljárásjogi szabályok alkalmazását, illetve a jogilag érvényesíthető szankciók használatát jelenti. A konfliktus megoldásában közreműködő harmadik személyek lehetnek laikus békéltetők, vagy a felektől független ”professzionális” közvetítők.⁵² Összességében a skála kiválóan tükrözi azokat a különbségeket, amelyek – a konfliktuskezelés szempontjából – elválasztják egymástól a közvetlen tárgyalást, az ügyvédi egyeztető tárgyalást, a békéltető eljárást vagy a peres eljárást.

A KENGYEL által említett Rottleuthner, „*Berlini tölcserét*” tekinti a legismertebb elméletnek, ahol a konfliktustól egy folyamatosan szűkülő út vezet a polgári perhez, mint a vitarendezési mechanizmus legutolsó állomásához. A tölcser kiválóan szemlélteti a beleáramló érdekellentétekkel terhes emberi kapcsolatok sokaságát, mely kisebb része – konfliktussá alakulva át – tovább sodródik a különböző konfliktuskezelési megoldásokon keresztül. A tölcser legszűkebb keresztmetszetében a bírósági eljárás helyezkedik el.⁵³ A tölcser titka abban áll, hogy a bele kerülő társadalmi konfliktusok száma és összetétele nem ismert. KULCSÁR Kálmán szemléletes megfogalmazása szerint „*a bíróság előtt eldöntött viták alatt – mint a jéghegy felszín alatti része – a konfliktusok és a belőlük eredő viták sokasága él.*”⁵⁴

GÁSPÁRDY László álláspontja szerint a konfliktusok tényleges számának alakulását többek között azért is nem ismerhetjük, mert az officialitás elvének hiánya miatt a jogvita kezdeményezése a fél egyéni elhatározásán múlik; a polgári jogviták alternatív megoldásait az igazságügyi statisztikai adatok nem tartalmazzák; továbbá a jogrendszeren belül működő mechanizmusoknak köszönhetően bizonyos konfliktusok esetében a felek a formalizált jogi megoldás irányába mozdulnak, míg más esetekben éppen azok elhárítására törekednek.⁵⁵ Számos jel mutat arra, hogy a konfliktusok jelentős többsége jogi eljárások és jogi eszközök – így a polgári peres eljárás – igénybevétele nélkül megoldódik.

⁵¹ NAGY Márta: *Bírósági Mediáció*, Bába Kiadó, Szeged, 2011, 36.

⁵² KENGYEL Miklós: *Magyar Polgári Eljárásjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2008, 668.

⁵³ KENGYEL Miklós (2008), i.m. 4. ROTTLEUTHNER, Hubert: *Alternativen im gerichtlichen Verfahren*. In: *Alternativen in der Ziviljustiz*, Köln, 1982.

⁵⁴ KULCSÁR Kálmán: *Gazdaság – Társadalom – Jog*, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1982, 196.

⁵⁵ GÁSPÁRDY László: *Konfliktushelyzetek a polgári jogi viszonyokban*, Gazdaság és Jogtudomány, 1971/-2. szám, 186.

1.5. A konfliktusok tipológiája a jogi útra terelődés szempontjából

POKOL Béla annak érdekében, hogy megvizsgálja, mely konfliktustípusok esetén valószínűbb, hogy a konfliktus jogi vitává alakul, kidolgozta a konfliktusok három dimenzióra osztott tipológiáját.

Az első dimenzió azon alapul, hogy a konfliktus érintettjei egyszeri vagy tartós kapcsolatban állnak-e egymással.

Álláspontja szerint a felek között *egyszeri kapcsolatban* keletkezett konfliktusoknál nagyobb az esély a vita bírói útra terelésére, ezekben az esetekben a felek kizárólag az alapvető jogi normasértésekre összpontosítanak. Ezzel szemben a tartós kapcsolatokban felmerülő konfliktusok esetében a jogvita nem csupán az alapvető jogi normák megsértésének megállapítására és azok szankcionálására, hanem további normák sérelmére is kiterjedhetnek. A *tartós kapcsolatban* álló felek érdekeinek mérlegelésekor a jövőre vonatkozóan fontos szempont lehet továbbá, hogy a konfliktus jogi vitává eszkalálódása és a jogerős bírói döntés meghozataláig tartó elhúzódó idő, valamint a pernyertesség-perveszteség megoszlása az egész kapcsolatot tönkre teheti, ezáltal sokkal *valószínűbb a jogi vita elkerülése*.

A második dimenzió a tartós kapcsolaton belül azt vizsgálja, hogy a felek közötti viszony mellérendeltségen vagy alá-fölérendeltségi viszonyon alapul-e.

A második dimenzió alapján a felek közötti tartós kapcsolaton belül megvalósuló hatalmi hierarchia esetén gyakoribb a peres eljárás elkerülése, ezzel szemben az *egyenrangú felek esetében nagyobb a valószínűsége* annak, hogy a felek a jogvitát bírói útra terelik.⁵⁶

A harmadik dimenzió a tartós kapcsolatokon belüli konfliktusokat két csoportra bontja attól függően, hogy a kapcsolat az egész személyiséget érinti-e,⁵⁷ vagy csupán egy szereppel kapcsolatos.⁵⁸

⁵⁶ BENKOVICSNÉ VARGA Erika: *A bírósági közvetítés jelen és jövője*, i.m. 1038-1039.

⁵⁷ Az egész személyiséget érintő kapcsolatnak tekinthető a családtagok közötti viszony, míg hivatali szervezeten belüli, munkatársak között kialakult konfliktus csupán egy szereppel kapcsolatos konfliktusnak minősül.

⁵⁸ POKOL Béla: *A jog elkerülésének útjai, a mediáció és az egyességkötés*. Jogelméleti Szemle, 2002/1. szám (Elérhető: https://epa.oszk.hu/05200/05288/00009/pdf/EPA05288_jogelméleti_szemle_2002_1_09.pdf; Letöltés dátuma: 2025.03.13.)

A harmadik dimenzió alapján POKOL Béla arra a megállapításra jutott, hogy a teljes személyiséget érintő kapcsolatokban kialakuló konfliktusok esetében kevésbé valószínű a bírói útra terelés, mint azokban az esetekben, amikor a felek csupán egy-egy szerep vonatkozásában alakul ki nézeteltérés. A teljes személyiséget érintő konfliktusok általában széleskörű, diffúz életviszonyokat érintenek, amelyek számos jogi és nem jogi normát, szokást és érzelmi alapot foglalnak magukba, így a bírói úton történő rendezésük gyakran csak leszűkítve és eltorzítva valósulhat meg.⁵⁹

POKOL Béla által felállított elmélet szerint – a doktori értekezés által vizsgált – tartós kapcsolatnak minősülő, mellérendeltségen alapuló és a teljes személyiséget érintő családjogi jogviták esetében nagyobb valószínűséggel figyelhető meg a polgári peres eljárás kezdeményezésének elkerülése. Azonban a megromlott házasságok esetében, különösen akkor, ha a felek kiskorú gyermek(ek) közös nevelésében érintettek, a jogi útra terelés gyakran elkerülhetetlen eszközként jelenik meg a megváltozott élethelyzet – például a különválás, az élet- és vagyonszövetség megszüntetése – jogszerű rendezése érdekében. Emellett a gyermek(ek)kel kapcsolatos járulékos kérdések rendezése is kiemelt jelentőséggel bír, hiszen alapvető kérdés, hogy a szülői felügyeleti jogok gyakorlása közös vagy kizárólagos formában történik-e a jövőben, illetve miként alakul a különélő szülő és a gyermek kapcsolattartása, valamint a különélő szülő hogyan járul hozzá a gyermek tartásához.

A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a különváló szülők – részben a házasság felbomlásához vezető folyamatok, részben pedig a család felbomlásának pszichológiai és egyéb terhei következtében – olyan mértékű konfliktusban állnak egymással, amelyet külső szakmai segítség nélkül nem képesek hatékonyan kezelni.⁶⁰ Ennek következtében a szülők együttműködési készsége jelentősen csökken vagy teljes mértékben ellehetetlenül, ami hátráltatja a közös döntéshozatalt és a gyermekek érdekében történő konstruktív megállapodás létrehozását. Az ideális állapot azonban mindenki – de legfőképpen a gyermek számára – az volna, ha a szülők a családi kapcsolat felbomlásának folyamatát is együttműködő módon kezelnék. Ennek megvalósításához azonban mindkét fél részéről jelentős mértékű kompromisszumkészség és konstruktív hozzáállás szükséges.

⁵⁹ POKOL Béla, i.m.

⁶⁰ VÁCZI Katalin, i.m. 258.

Fontos megjegyezni, hogy egy család felbomlása nem minden esetben alakul át jogvitává,⁶¹ viszont ha a felek a jogvita rendezése céljából mégis peres eljárást kezdeményeznek, a bíróság aktív szereplővé válik a felek jogviszonyában. Ezen a ponton a bíróság nem csupán döntéshozó funkciót lát el, hanem a peren kívüli vitarendezés előmozdítására is törekszik, különös tekintettel arra, hogy a feleket egyezség irányába terelje, és ez által minimalizálja a konfliktus eszkalációját.

⁶¹Az élettársi kapcsolat megszűnése esetén a szülők – általában a gyermeket nevelő szülő bírósághoz fordulhat a gyermekkel kapcsolatos járulékos kérdések rendezése érdekében, azonban ez nem kötelező. Gyakori elkerülő magatartás a gyermeket nevelő szülő részéről, hogy inkább mellőzi a másik szülővel történő peres eljárást a további konfliktusok megelőzése céljából.

2. A POLGÁRI IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS ALAPJAI

2.1. Az igazságszolgáltatás és az igazságszolgáltatási tevékenység elhatárolása

Az igazságszolgáltatás fogalmát a hazai jogszabályok egyike sem határozza meg konkrétan, maga az Alaptörvény⁶² is tautológiát alkalmaz, amikor úgy fogalmaz „*a bíróság igazságszolgáltatási tevékenységet végez, az igazságszolgáltatás pedig a bíróságokra tartozó feladat.*”⁶³ Az Alaptörvény tehát nem definiálja – csak használja – az igazságszolgáltatás fogalmát, melyet a bírósági szervezetrendszerrel köt össze; épp ezért gyakori, hogy sok helyen inkább a bíráskodás, a bírói hatalom kifejezést használják az igazságszolgáltatás szinonimájaként.⁶⁴

A jogirodalom szerint az igazságszolgáltatáson belül megkülönböztethetünk anyagi (materiális) és intézményi (formai vagy alaki) értelemben vett igazságszolgáltatást, míg az előbbi alatt az egyéni jogviták rendezését, az utóbbi alatt a bíróság szervezetét, szervezetrendszerét értjük. A két fogalom azonban nem feltétlenül esik egybe, mivel vannak olyan bíróságon kívüli szervek illetve intézmények, amelyek (kvázi) igazságszolgáltatás jellegű tevékenységet folytatnak, ugyan a bíróság utólagos ellenőrzésének alá vannak vetve; valamint a bíróságok nem csak igazságszolgáltatási – peres eljárás keretében történő döntéshozatali – feladatokat látnak el,⁶⁵ a bíróság hatáskörébe tartoznak a bíróságon belüli nemperes eljárások.

RÁCZ Attila a materiális értelemben vett igazságszolgáltatás legfőbb elemeit a következőképpen foglalta össze: „*Igazságszolgáltatás az, amikor a) jogvitát illetve jogsértést b) jogszabály alapján c) oldanak meg, bírálják el.*”⁶⁶ HERBERT Küpper az egyéni jogviták eldöntése körében kiemelte, hogy arra a felek egyikének kérelme alapján,⁶⁷ jogszabályok

⁶² Magyarország Alaptörvény (2011. április 25.)

⁶³ Alaptörvény 25. cikk (1) bekezdés.

⁶⁴ Ezzel kapcsolatban lásd: SZAMEL Lajos: *A bíráskodás (igazságszolgáltatás) az állami tevékenységi és szervezeti rendszerben. A községi bíráskodás*, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1988, 1-74.

⁶⁵ LICHTENSTEIN József: *A bíróságok* In: TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs (szerk.): *Bevezetés az alkotmányba*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2012, 307.

⁶⁶ RÁCZ Attila: *Az igazságszolgáltatási szervezet egysége és differenciálódása*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972, 9.

⁶⁷ JAKAB András: *Az alkotmány kommentárja*, Századvég Kiadó, Budapest, 2012, 1670.

érvényesítése mellett, a közhatalom által kerül sor,⁶⁸ melyet LICHTENSTEIN József a *véglegesség követelményével* egészített ki.

LICHTENSTEIN József a materiális és formai szempontok egybevetítésével a következő módon határozta meg az igazságszolgáltatás fogalmát: *"Az igazságszolgáltatás egyedi jogvitát végleg eldöntő, egyéni jogsérelmet megállapító és azt helyreállító közhatalmi tevékenység, mely bírósági jogalkalmazás útján realizálja az általános jogvédelmet. Az igazságszolgáltatás, mint tevékenység több szakági bíraskodásra tagozódik. Szervezeti értelemben pedig az igazságszolgáltatás a bírói hatalom kizárólagos megtestesítője, a bíróság és az igazságszolgáltatás egymást feltételező fogalmak, amelyben kifejeződik a szervezet és a funkció egysége."*⁶⁹

Az igazságszolgáltatás fogalmi definiálásával az Alkotmánybíróság is külön foglalkozott, aki annak értelmezése során számos nehézségbe ütközött, viszont több alkotmánybírósági határozat megalkotását követően fokozatosan sikerült az igazságszolgáltatás egyes elemeit tisztázni.⁷⁰

E körben az Alkotmánybíróság kiemelte: az igazságszolgáltatás és az ítélezés fogalmi eltérő jelentés tartalommal bírnak. Mivel az Alkotmány⁷¹ 45. § (1) bekezdésében szereplő „*igazságszolgáltatás*” kifejezés a bíróságok ítélezési tevékenységére utalt, ennek értelmében igazságszolgáltatási tevékenységet kizárólag bíróságok folytathattak.⁷²

Az Alkotmánybíróság értelmezése során arra az álláspontra jutott, hogy az igazságszolgáltatás tág értelemben vett részét képezik az egyes bírósági szervezetrendszeren kívüli jogszolgáltató tevékenységet ellátó szervezetek is (pl. közjegyzői tevékenység, békéltető testület eljárása stb.).⁷³ Erre tekintettel az Alaptörvény már kifejezetten rögzíti: *a törvény egyes jogvitákban*

⁶⁸ JAKAB András, i.m.1663-1664.

⁶⁹ LICHTENSTEIN József, i.m. 307.

⁷⁰ 1481/B/1992. AB határozat, 944/B/1994. AB Határozat, 71/2002. (XII.17.) AB Határozat, 45/2009. (IV.10.) AB Határozat

⁷¹ A Magyar Köztársaság Alkotmánya 1949. évi XX. törvény.

⁷² KÖBLÖS Adél: *A közjegyzők és az Alaptörvény*, Magyar Jog, 2014/3. szám, 130.

⁷³ A 108/B/1992. számú alkotmánybírósági határozat megállapította, hogy „*a közjegyző – egyebek között az általa szerkesztett és hitelesített közokiratok által – a jogviták megelőzése érdekében végez olyan jogi szolgáltatást, amely tehermentesíti a bíróságokat, az igazságszolgáltatást*” kimondta, hogy a közjegyző elválaszthatatlan része az igazságszolgáltatásnak.

A 944/B/1994. számú alkotmánybírósági határozat rögzítette a közjegyző az állam igazságszolgáltatásának részét képezi.

*más szervek eljárását is lehetővé teszi.*⁷⁴ A legtágabb értelemben vett igazságszolgáltatás fogalmába pedig még az ügyészség⁷⁵ és ügyvédség tevékenysége is beletartozik.⁷⁶

Összegezve megállapítható, hogy az Alkotmányban az „*igazságszolgáltatás*” fogalma szűk értelemben véve, mint „*ítélkezési tevékenység*” jelent meg, ezzel szemben az Alaptörvény e fogalmat inkább tág értelemben használja, ugyanakkor egyértelműen rögzíti, hogy a szűk értelemben vett igazságszolgáltatási (ítélkezési) tevékenységet a bíróságok látják el.

A doktori értekezés keretében az igazságszolgáltatás fogalmát elsődlegesen a hagyományos, szűk értelemben használom, amely elsősorban a polgári peres eljárásokra, valamint a bíróság jogalkalmazói tevékenységére és feladatellátására vonatkozik, melyet az értekezés utolsó fejezetében a jogi képviselők, valamint a bírósági közvetítők szerepének elemzésével egészíték ki.

Az *igazságszolgáltatás* fogalmának tisztázását követően felmerül a kérdés, hogy pontosan mit is takar az *igazságszolgáltatási tevékenység* fogalma. Az igazságszolgáltatás keretében a bíróságok általános értelemben döntési tevékenységet látnak el. Erre utal a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban: Bszi.) 2. § (1) bekezdése szerint „*a bíróságok a vitássá tett vagy megsértett jogról, (...) – törvényben szabályozott eljárás során - véglegesen döntenek.*” Valójában a véglegesség érvénye különbözteti meg a bíróság általi és a többi – állami – döntési tevékenységet.

Az Alkotmánybíróság 1481/B/1992. számú határozatában foglaltak szerint az igazságszolgáltatási tevékenység nem csupán a bíróság ítélező tevékenységét jelenti, hanem ennél sokkal tágabb tevékenységet takar.⁷⁷ Sem korábban az Alkotmány, sem az Alaptörvény nem zárja ki, hogy a bíróságok a bírói útra tartozó ügyekben az eljárásokon kívül, az eljárások megindítása előtt, vagy annak lezárását követően olyan tevékenységet folytassanak, amely előmozdítja az alapvető jogok érvényesülését,⁷⁸ így akár a *felek perbeli egyezségkötésének*

⁷⁴ Az Alaptörvény 25. cikk (7) bekezdés szerint

⁷⁵ Az Alaptörvény 29. cikk (1) bekezdése az ügyészt és az ügyészséget az igazságszolgáltatás közreműködőjeként nevesíti.

⁷⁶ KÖBLÖS Adél: *A közjegyzők és az Alaptörvény*, i.m. 130.

⁷⁷ 1481/B/1992. AB határozat: *Az "igazságszolgáltatás" alkotmányjogi fogalma nem értelmezhető úgy, hogy az csakis a konkrét ügyekben való ítélezésre vonatkozik, hanem ennél szükségképpen szélesebb kört ölel fel.*

⁷⁸ RIMASZÉCSI János: *A bírósághoz fordulás joga, mint alkotmányos alapjog érvényesülésének egyes aspektusai*, *Glossa Iuridica*, 2018/3-4.szám, 127.

elősegítését, illetve a létrejött *egyezség bíróság általi jóváhagyását*, mely az ítélethez hasonlóan véglegesen képes lezárni a felek közötti jogvitát. A jogalkotó az igazságszolgáltatási tevékenység kibővítésére vonatkozó elvet a Bszi. rendelkezései közé is beemelte.⁷⁹

Fontos kiemelni, hogy a dolgozat témáját érintő – családjogi ügyek vonatkozásában – a felek közötti megállapodás megkötésére az igazságszolgáltatáson kívül – például a magánszemélyek egymás közötti, vagy ügyvéd által ellenjegyzett-, vagy bíróságon kívüli közvetítői eljárás keretében, magánokirat formájában kötött írásbeli egyezségekre – is van lehetőség, azonban ezek esetében hiányzik az igazságszolgáltatás által biztosított végrehajthatóság követelménye. A magánokirat formájában kötött írásbeli egyezség – az abban foglaltak önkéntes betartása esetén – megfelelő lehet a felek számára, azonban bármilyen, a felek hozzáállásában, magatartásában vagy körülményeiben bekövetkező változás esetén kizárólag peres vagy egyéb úton tudnak a felek az abban foglaltaknak érvényt szerezni.

A jogalkotó az igazságszolgáltatás rendszerén belül számos ponton biztosítja a felek számára az egyezségkötés lehetőségét: a közjegyzői hatáskörben megjelenő *közjegyző előtti egyezségi eljárás* esetében ugyan a személyi állapotot érintő és egyéb családjogi tárgyú ügyben kizárta az eljárás lefolytatásának lehetőségét, viszont a 2023. évi jogszabály módosításnak köszönhetően a házassági vagyoni tárgyú ügyekben – a felek egyező akaratának jóváhagyása céljából – közjegyző is eljárhat.⁸⁰ A közjegyző által végzéssel jóváhagyott egyezség, a bíróság által jóváhagyott egyezséghez hasonlóan ítélet hatállyal bír.⁸¹ Továbbá a bírósági szervezeten belül már a pert megelőzően is van lehetőség egyezségkötésre a közvetítői eljáráshoz kapcsolódó egyezségi kísérlet, valamint a közvetítői eljárás nélküli egyezségi kísérlet, mint bírósági nemperes eljárások igénybevétele, valamint a peres eljárás keretében perbeli egyezség megkötése útján.

⁷⁹ Bszi. 1. § alapján: „Magyarországon a bíróságok igazságszolgáltatási, továbbá törvény által meghatározott egyéb tevékenységet látnak el.”

⁸⁰ 2008. évi XLV. az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról szóló törvény (továbbiakban: Kjnp.) 27/H. § (3) bekezdés f) pontja alapján, mely rendelkezés 2023. év július 1. napjától lépett hatályba.

⁸¹ NEMCSIK Orsolya: *Mediáció, avagy közjegyzők új szerepben – közokirat szerkesztés és hagyatéki eljárás a közvetítés tükrében*, In: JÁMBORNÉ RÓTH Erika (szerk.): *Doktoranduszok Fóruma: Miskolc, 2004. november 4.*, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2005, 216-223.

BÉLDI-TURÁNYI Noémi: *A közös megegyezésen alapuló házasságfelbontás lehetséges jövőképe, figyelemmel az Európai Unió által megfogalmazott alapelvekre*, *Közjegyzők Közlönye*, 2023/2. szám, 91.

2.2. Az igazság és az igazságszolgáltatás kapcsolata

JEROME Frank *Emberi lények-e a bírók?*⁸² című tanulmányában arról ír, hogy a jogkereső állampolgárok azt várják a bírótól, hogy egyfajta automatizmusként működjön: az emberek bedobnak egy meghatározott összeget, megnyomnak egy gombot, és a bíróság „automatájából” kijöjjön az igazságos ítélet. JEROME elmélete tulajdonképpen a mai napig helytállóan mondható, ugyanis a peres felek manapság is azt várják a bíróságtól, hogy számukra igazságot szolgáltatson, igazság alatt pedig a „saját igazukat” értik.

Az igazságszolgáltatás igénybevételével kapcsolatban különösen a családjogi perek vonatkozásában a felek részéről gyakran felmerülő probléma, hogy a bíróság elé vitt „jogvita” háttérben a felek között húzódó személyes ellentét, konfliktus áll, mely a peres eljárást jelentős mértékben befolyásoló tényező is egyben. A peres eljárás során mind a két fél arra törekszik, hogy megnyerje a pert, hiszen abból indul ki, hogy neki van igaza. Éppen ezért a bírósághoz forduló felek ritkán tekintenek objektíven a jogvitára, sokkal inkább irreális elvárásokat támasztanak a „jogvita” bírói ítélettel történő lezárásával kapcsolatban. Mindezekkel összefüggésben felmerül a kérdés: van-e arra lehetőség, hogy *az igazság kiderítése nélkül* véglegesen megoldódjanak a családjogi jogviták? Vagy akár megfordítva a kérdést: *az igazság kiderítése* véglegesen megoldja a családjogi konfliktusokat?

A doktori értekezés középpontjában álló alapgondolat szerint *a felek egyezsége képes a családjogi jogviták feloldására*, mely esetében a felek egymáshoz és a perhez valló hozzáállása megváltozik, nem egymás „legyőzése” és az ítélettel történő pernyertes-pervesztes kihirdetése, hanem – a közös gyermek érdekeire figyelemmel – a jövőbeli kölcsönös együttműködés elérése lesz a felek célja. Viszont a felek egymás legyőzésének szándékától a kölcsönös együttműködés szintjére történő eljutása egy hosszadalmas és bonyolult folyamat.

Általában elmondható, hogy a jogkereső állampolgárok a döntéshozatal során az igazságszolgáltatással szemben támasztott legfőbb elvárása az *igazság kiderítése*, és ennek megfelelően az *igazságos ítélet* meghozatala, amely KIRÁLY Lilla szerint az átlagember

⁸² JEROME Frank: *Are Judges Human?* The University of Pennsylvania Law Review, 1931. november, (Elérhető: https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=8493&context=penn_law_review; Letöltés dátuma: 2025.03.13.)

számára az *egyenlő bánásmódot* és a valóságnak megfelelő tényállítást, valamint *igazmondást* jelenti.⁸³ A bíróság szempontjából pedig ez a követelmény a *jogelméleti igazságot* jelenti, amely magába foglalja az *anyagi igazságot* kereső eljárást, valamint a *perbeli jogérvényesítést* előtérbe helyező *tisztességes eljárást*.⁸⁴ Az igazságosság fogalmának meghatározása összetett és kihívást jelentő feladat, azonban mindenképp érdemes elhatárolni egymástól az „*igazságos*” és a „*tisztességes eljárás*” fogalmát.

Az „*igazságosság*” a jogszabályoknak való megfelelést, a törvények alapján hozott döntéseket, valamint a közösség által elfogadott normák érvényesülését jelenti. Ezzel szemben a „*tisztességesség*” az eljárás erkölcsi normáknak való megfelelését és az etikai követelmények betartását hangsúlyozza.⁸⁵

NÉMETH János az igazságosságot két típusra – a döntés igazságosságra és az eljárás igazságosságára – osztja fel. A döntés igazságossága az objektív igazságot jelenti, amikor a bíróság határozata a valóságot tükrözi, minden releváns tényt tartalmaz, és nincsenek benne valótlan ténymegállapítások. Az eljárás igazságossága pedig a jogi döntés érintettjeinek bevonását, a jogegyenlőség, a részvételi jogok, valamint a kétoldalú meghallgatás és a fegyveregyenlőség elveinek érvényesülését foglalja magában.⁸⁶

A *jog igazsága* kizárólag az a formálisan megállapított igazság lehet, amelyet a bírósági eljárás során a jog saját eszközeivel képes feltárni. A bíróság a jogi értelemben vett igazságot a jogszolgáltatási tevékenysége során tárja fel. Ebből következően a jogi igazság – a jogtudományban elterjedt terminológia szerint – *processzuális igazságként* definiálható, amely nem szükségszerűen egyezik meg az objektív valósággal vagy az igazságszolgáltatás által végzett tevékenységgel. A processzuális igazság a bíróság bizonyítási eljárásának eredménye, amely elérésének módját és kereteit az adott eljárásra vonatkozó szabályok határozzák meg.

⁸³ KIRÁLY Lilla: *Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb? Az új magyar polgári perrendtartás általános rész osztott perszerkezetének hatékonysági elemzése*, Akadémia Kiadó, Budapest, 2019, 70.

⁸⁴ VIRÁG Csaba: *Az alaki igazságot előtérbe helyező fair eljárás nem zárja ki a jó és helyes döntés lehetőségét*. In: NÉMETH János – VARGA István (szerk.): *Egy új Polgári Perrendtartás alapjai*. HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2014, 364.

⁸⁵ KIRÁLY Lilla: *Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb?* i.m. 70.

⁸⁶ NÉMETH János – KISS Daisy (szerk.): *A polgári perrendtartás magyarázata*, második átdolgozott kiadás, CompLex, Budapest, 2007, 93.

Tudományos, jogi (perjogi) értelemben az igazság azt jelenti, hogy a perben győztes fél érvrendszere meggyőzőbben hat a döntéshozó szubjektumára, mint az ellenérdekű fél érvei. Ennek megfelelően a per kimenetele nem feltétlenül azon múlik, hogy kinek van objektíve igaza, hanem azon, hogy ki képes nyilatkozataival, a rendelkezésére álló bizonyítási módok és eszközök segítségével és perbeli érvelésével hatékonyabban érvényesíteni álláspontját az eljárás során.⁸⁷

Az állampolgárok igazságszolgáltatással szembeni legfőbb elvárása az igazságos ítélet meghozatala, amely keretében a bíróság lehetőség szerint az adott fél javára dönt. Kérdésként merülhet fel, hogy az igazságszolgáltatásnak milyen szerepe van az igazság kiderítésével kapcsolatban. A következőkben a polgári igazságszolgáltatás szerepének jogtörténeti szempontból történő elemzésére kerül sor. Ezzel megvizsgálva azt, hogy az állampolgárok elvárásaival szemben a jogalkotó álláspontja szerint milyen szerepe van az igazságszolgáltatásnak.

⁸⁷ KIRÁLY Lilla: *Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb?* i.m. 70.

3. AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS SZEREPÉNEK ÁTALAKULÁSA

Az igazságszolgáltatás szerepének átfogó vizsgálatát megelőzően elengedhetetlen annak az igazságszolgáltatás funkciójától és céljától történő elhatárolása. A funkció a rendszer működésének célját és feladatait jelöli, ilyen például *a jogvita eldöntése, jogbiztonság garantálása*, illetve *a társadalmi rend fenntartása*. Ezzel szemben a *szerep* az igazságszolgáltatás társadalmi és jogi kontextusban betöltött helyét és hatását jelöli, tehát, hogy az igazságszolgáltatás miként járul hozzá a társadalom működéséhez, ilyen például *az állampolgárok jogainak védelme, a társadalmi konfliktusok békés rendezése*. A két fogalom – bár vannak egymás közötti átfedések – mégis eltér egymástól, a „funkció” sokkal konkrétabban határozza meg az igazságszolgáltatás lényegi feladatait és céljait, ezzel szemben a „szerep” inkább az igazságszolgáltatás társadalmi hatására utal.

A felek perbeli egyezségkötésének előmozdítása az igazságszolgáltatás funkciójához áll közelebb, mert egy konkrét feladatra, egy eljárási cél elérésére irányul. Az egyezségkötés elősegítése pedig az igazságszolgáltatás egyik olyan tevékenysége, amely a jogviták békés rendezését szolgálja, és ezzel az intézmény működési céljait támogatja. Azonban az egyezségkötés közvetett módon kapcsolódik az igazságszolgáltatás szerepéhez is, mivel hozzájárul a társadalmi béke és jogbiztonság fenntartásához. Mivel az egyezségkötés szoros kapcsolatban áll mind az igazságszolgáltatás funkciójával, mind az igazságszolgáltatás szerepével, a dolgozatban e két fogalmat egymás szinonimájaként kerül alkalmazásra, annak ellenére, hogy fogalmi elhatárolásuk szempontjából némiképpen eltérnek egymástól.

Ahhoz, hogy megértsük az igazságszolgáltatás szerepének jelenlegi helyzetét és működését, célszerű megismerni a múltját.⁸⁸ A következőkben a jogtörténeti kutatási módszer segítségével áttekintjük a magyar polgári perrendtartásokat – így különösen a Plósz-féle Pp.-t, az 1952. évi régi Pp.-t, valamint a 2016. évi új Pp.-t – azok jogalkotó által meghatározott funkciójának, illetve céljának betöltése szempontjából.

⁸⁸ OSZTOVITS András: *A magyar polgári eljárás útkeresése – egy új szakmai konszenzus felé*, Magyar Jog, 2023/1. szám, 39.

3.1. A polgári per céljának irányzatai

A polgári per céljának meghatározása kapcsán, a történelem során többféle irányzat került kidolgozásra, melyek közé tartozik a *liberális perszemlélet*,⁸⁹ a *szociális perjogi modell*, valamint a *dualista felfogás*.

A liberális perszemlélet szerint a per célja, hogy az állam a polgári per keretében védelmet nyújtson az egyénnek, akinek a jogát megsértették.⁹⁰ Adolf WACH, a liberális irányzat egyik jeles képviselője szerint a per felépítésének nem a szubjektív, hanem az objektív célmeghatározáson kell alapulnia, tehát a per célja a jogvédelem biztosítása által a magánjog megóvása,⁹¹ az alanyi jog érvényesítése.⁹² WACH egyáltalán nem tekintette az anyagi igazság kiderítését a per céljának, álláspontja szerint az anyagi igazság percélként történő értelmezésére kizárólag a hivatalbóli eljárás keretében kerülhet sor, kifejezetten azokban az esetekben, amelyekben a jogvita tárgya közérdek, figyelemmel arra, hogy a magánjogi jogvita esetében nem indokolt a hivatalbóliség elvének alkalmazása. WACH álláspontja szerint „*az igazság megállapítása nem célja a polgári pernek, nem is lehet az; ez egy kívánatos, de nem garantált eredmény.*”⁹³ Mindezt azzal indokolta, hogy a magánjogi jogviták esetében a feleket terheli a peranyag szolgáltatási kötelezettség, amely a felek esetleges mulasztása esetén könnyen feltáratlan maradhat, így az anyagi igazság teljes körű feltárása nem lehetséges.⁹⁴

Ezzel szemben a *szociális perjogi modell* vonatkozásában a közérdek védelme kerül előtérbe. FRANZ Klein,⁹⁵ akinek a nevéhez köthető az osztrák polgári perrendtartás⁹⁶ megalkotása úgy tekintett a polgári perre, amelynek célja, hogy a „*magánérdekeken túl magasabb társadalmi értékeknek is eleget tegyen.*”⁹⁷ Álláspontja szerint a per kimenetele a peres felek személyén

⁸⁹ A liberális perszemlélet irányzata az 1877. évi német polgári perrendtartáshoz (Deutsche Zivilprozessordnung, vagy röviden: dZPO) köthető.

⁹⁰ KENGYEL Miklós: *A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben*, Akadémiai doktori értekezés, 2003. 7.

⁹¹ Lásd részletesebben: WACH, Adolf: *Handbuch des Deutschen Zivilprozeßrechts*, Erster Band, Leipzig, Duncker & Humblot, 1885, 3-11., idézi: KISS Attila: *A perkoncentráció követelményének megnyilvánulása az alapelvek és az osztott perszerkezet útján*, PhD doktori értekezés, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Debrecen, 2023, 30.

⁹² KENGYEL Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2013, 32.; 54.

⁹³ KENGYEL Miklós: *A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a perben*, i. m.59.

⁹⁴ BACSÓ JENŐ: *A polgári per célja*, Stúdium Kiadó, Debrecen, 1934, 2.

⁹⁵ Franz Klein bécsi professzor és igazságügyi miniszter volt. Nézete szerint a per nem csupán a jogvédelem eszköze, hanem az individuális és a közösségi érdek közötti hid is egyben. (Forrás: KENGYEL Miklós: *A magyar polgári eljárásjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2014.)

⁹⁶ Az osztrák polgári perrendtartás, Österreichische Zivilprozessordnung,(vagy röviden: öZPO)

⁹⁷ KENGYEL Miklós: *A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga*, i. m.7, 91.

túlmenően az egész társadalmat érinti, ezért kiemelten fontos a jogvédelem biztosítása, ebből kifolyólag a pert egyfajta jóléti intézményként fogta fel. A Klein-féle perrendtartásban a jogvita elbírálásán túlmenően kiemelt figyelmet fordított a *szociálisan gyengébb fél védelmének biztosítására*, amely a tényállás megállapítása vonatkozásában magába foglalja a bíróság per során tanúsított *aktív szerepét*. KLEIN az anyagi igazságot állította a peres eljárás középpontjába, mivel az alaki igazság követelményét összeegyeztethetetlennek tartotta a per szociális funkciójával. Úgy vélte, hogy a per az anyagi igazság megállapításának egyik elengedhetetlen eszköze, amely nélkül a per szociális eszköze nem valósulhat meg.⁹⁸

A *dualista felfogás* pedig valójában a liberális és szociális irányzat ötvözete, amely abban nyilvánul meg, hogy a per célja kettős: egyrészt az alanyi jogok érvényre juttatását, másrészt a jogrend védelmét szolgálja.⁹⁹

3.2. Az igazságszolgáltatás szerepe a Plósz-féle Pp.-ben

A jogász társadalom egységes álláspontja szerint az első magyar polgári eljárásjogi kódex, az 1911. évi I. törvénycikk (a továbbiakban: Plósz-féle Pp.) korának elvárásai és az utókor megítélése alapján is az egyik legjobban sikerült polgári perrendtartási kódexnek tekinthető,¹⁰⁰ mely a modern magyar polgári eljárásjog alapját fektette le, ezzel jelentős hatást gyakorolva a polgári per szerepére.

A Plósz-féle Pp. követendő mintaként használta fel a FRANZ Klein által megalkotott 1895. évi osztrák polgári perrendtartást, az öZPO-t, különösen az *igazság kiderítése* céljából történő

⁹⁸ KENGYEL Miklós: *A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga*, i. m.7, 88, 94.

⁹⁹ KENGYEL Miklós: *A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga*, i. m. 7, 88, 94, idézi: KISS Attila i.m. 31-32.

¹⁰⁰ Magyary Géza szerint a Plósz-féle Pp. „*figyelemreméltó, rendkívül értékes törvényhozási alkotás*” (Forrás: MAGYARY Géza: *Magyar polgári perjog*, Átdolgozta: NIZSALOVSKY Endre, Franklin Társulat, Budapest, 1940, 29.);

Sárffy Andor a „*hosszú évtizedekig tartó előkészítés nagy értékű gyümölcsének*” nevezte (Forrás: SÁRFFY Andor: *Magyar polgári perjog*, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1946, 24.);

Kengyel Miklós szerint „*az 1911. évi Pp. korának legjobban sikerült, legmodernebb eljárásjogi törvénye lett [...] mely maradéktalanul teljesítette a XIX. századi jogfejlődés során kialakult alapelveket, másfelől megteremtette a bíróság és a felek modern együttműködését.*” (Forrás: KENGYEL Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2000, 61-64.);

Gáspárdy László szerint „*Plósz Sándor életművének betetőzéseként bel-és külföldön egyaránt ma is számon tartott törvény korszakos, előremutató újítása volt, hogy az elsőfolyamodású perbíróóságok előtti eljárásokra két, egymástól lényegesen eltérő modellt irányzott elő. [...] A múlt évszázad második felétől Plósz újítása, a járásbíróisági modell vált egyeduralgokodóvá.*” (Forrás: GÁSPÁRDY László: *A magyar polgári perjog történeti fejlődése* In: WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Polgári perjog – Általános rész*, KJK, Budapest, 2003, 27.)

*hivatalbóli bizonyítás elrendelése, a bíró kitanítási kötelezettségében megmutatkozó aktív pervezetés, a felek igazmondási kötelezettsége és a jogkérdésekre korlátozott felülvizsgálati eljárás bevezetése tekintetében.*¹⁰¹ A Kleini szociális permodellben a bíró aktív pervezető magatartása figyelhető meg, mely jogosultság és kötelezettség is egyben. Lényegében a per irányításának, előrehaladásának és ellenőrzésének joga a bíró kezében összpontosul.¹⁰²

Fontos megjegyezni, hogy a Plósz-féle Pp.-ben az *igazság kiderítése*, mint percél ugyan nem került kodifikálásra, mely nem jelenti azt, hogy a jogalkotó ne tekintette volna azt a per elérendő törekvésének.¹⁰³ A Plósz-féle Pp. koncepciója szerint a valóságnak megfelelő tényekre alapított, igazságos döntés elérését kívánalomként állító bírói döntést – a magánjogi jogvita elbírálását¹⁰⁴ – tekintette a per végső céljának.¹⁰⁵

3.3. Az igazságszolgáltatás szerepe az 1952. évi szocialista Pp.-ben

KENGYEL Miklós az 1952. évi Pp. kodifikációjával kapcsolatban megjegyezte, hogy „míg az 1911. évi Pp. megszületését egy emberöltőt meghaladó bíbelődés” előzte meg, addig a szocialista polgári perrendtartás néhány hónap alatt elkészült.¹⁰⁶

Az igazság kiderítése, mint percél kodifikálására az 1952. évi III. törvényben, (a továbbiakban: 1952. évi Pp.-ben) került sor.¹⁰⁷ A jogalkotó az új kódex megalkotásakor az *anyagi igazság* kiderítését jelölte meg a polgári perrendtartás céljaként, mely így szólt: „*a törvénynek az a célja, hogy a bíróságok előtti eljárásban az állampolgárok személyi és vagyoni jogaival, továbbá az állam és az egyéb jogi személyek vagyoni jogaival kapcsolatban felmerült jogviták eldöntését az anyagi igazság alapján biztosítsa.*”¹⁰⁸

¹⁰¹ RECHBERGER, Walter H: *Az osztrák polgári perrendtartás-mintául szolgált-e az 1911. évi magyar perrendtartás számára?* In HARSÁGI Viktória (szerk.): *Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás.* Tanulmánykötet, HVG-ORAC Kiadó, 2014, 37-39.

¹⁰² RECHBERGER, Walter H., i.m. 26-27.

¹⁰³ A perc céljaként történő meghatározásra elsőként az 1952. évi Pp.-ben került sor.

¹⁰⁴ VASS Károly: *Magyar polgári törvénykezési jog. Dr. Plósz Sándor egyetemi ny. r. tanár előadásai után,* Szent István Társulat, Budapest, 1906, 17.

¹⁰⁵ KENGYEL Miklós: (2014) i.m. 32. idézi: KIRÁLY Lilla: *Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb?* i.m. 129.

¹⁰⁶ KENGYEL: *Az ötven éves polgári perrendtartás – a törvény keletkezésétől a rendszerváltásig* In: KENGYEL Miklós (szerk.): *50 éves a Polgári Perrendtartás, tanulmánykötet,* Dialóg Campus Kiadó, Pécs, 2003, 96.

¹⁰⁷ Az 1952. évi Pp. 1953. január 1. napján lépett hatályba.

¹⁰⁸ 1952. évi Pp. 1.§ alapján.

Ezáltal a jogalkotó egyértelművé tette, hogy a bíróság feladata az *igazság kiderítésére való törekvés* útján biztosítani a jogviták eldöntését. Ezért a bíróságnak gondoskodnia kellett arról, hogy a felek a per során jogaikat helyesen gyakorolják, és eleget tegyenek perbeli kötelezettségeiknek. A bíróság a felek által előterjesztett kérelmekhez és jognyilatkozatokhoz csak általában volt kötve. Ezáltal a bíróság a jogról való lemondást, valamely jog elismerését, vagy a *felek közötti egyezségkötést*, amely valamelyik fél méltányos érdekeivel nyilvánvalóan ellentétben állt, akkor sem volt köteles figyelembe venni, ha azt a fél a bíróság tájékoztatása és figyelmeztetése ellenére is fenntartotta.¹⁰⁹

Az 1952. évi polgári perrendtartás a szovjet polgári eljárásjog mintájára újra fogalmazta a *rendelkezési elv* érvényesülését, amelynek következményeként korlátozta a felek rendelkezési jogát, a bíróságot pedig feljogosította és kötelezte arra, hogy „*mind a pervezetés, mind pedig a bizonyítás körében megtegye mindazokat a rendelkezéseket, amelyek az anyagi igazság kiderítéséhez szükségesek.*” A jogalkotó abból a célból, hogy ellensúlyozza az igazságkereső állampolgárok és a bíróság közötti távolságot, megszüntette az ügyvédkényszert, és a bíróság feladatává tette, hogy az aktív pervezetés és kitanítási kötelezettség által „mindenben segítségére legyen az igazságkereső félnek”. Az ezt követő évtizedek előre haladtával azonban világossá vált, hogy az aktív bírói pervezetés az anyagi igazság kiderítésére irányuló kötelezettséggel kiegészülve, olyan komoly bírói túlsúlyt eredményezett, amelytől a magyar polgári eljárásjog csak a rendszerváltást követően tudott elszakadni.¹¹⁰

1986-ban a Minisztertanács elrendelte a *polgári per átfogó újra szabályozását, az igazság kiderítésére való törekvés, mint percél átgondolása céljából*. A tervezetben foglaltak alapján a törvény *nem a valóságot feltáró igazság kiderítését* tűzte ki célul, hanem a szocialista jogrenden alapuló *hatékony jogvédelemre* helyezte a hangsúlyt, emellett növelni kívánta az eljárásban résztvevők felelősségét. A perjogi kodifikációra ekkor még nem került sor, viszont a következő években komoly viták keresztüzébe került az *igazság kiderítésére* vonatkozó percél megfontolása.¹¹¹ Ebben az időszakban terjedt el az a nézet, hogy az igazság kiderítésének követelménye nem helyénvaló a bíróságokkal szemben, figyelemmel arra, hogy ez az elvárás negatív hatással lehet az eljárás hatékonyságára, és ennek következtében –

¹⁰⁹ WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Polgári perjog. Általános rész*, Complex Kiadó, Budapest, 2008, 78.

¹¹⁰ KENGYEL Miklós: *A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben*, i.m. 252.

¹¹¹ KENGYEL Miklós: *A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben*, i.m. 276.

részben ennek eredményeként – a rendszerváltást követően egyre inkább problémát okozott a polgári perek időtartamának elhúzódása.¹¹²

Jelentős perjogi kodifikációra a rendszerváltást követően, két lépésben: az 1952. évi polgári perrendtartás 1995. évi, valamint az 1999. évi módosítása útján került sor.

Az 1995. évi novella¹¹³ előzményeként terjedt el az a szemlélet, hogy „*a bíróság feladata nem a felek saját érdekeinek érvényesítése a felek helyett és esetlegesen akarattuk, de legalábbis nemtörődömségük ellenében, hanem a felek egyéni érdekérvényesítési lehetőségének a biztosítása egy hatékony, semleges perben.*”¹¹⁴ Az 1995. évi módosítás ebből kifolyólag egyrészt lehetővé tette a felek rendelkezési jogának szabad és korlátozásmentes érvényesülését, másrészt jelentős mértékben korlátozta a hivatalbóli bizonyítást, amelyre a módosítást követően kizárólag személyi állapotot érintő perekben volt lehetőség. Az 1995. évi novella általános érvennyel mondta ki, hogy a törvény eltérő rendelkezése hiányában a bíróság a felek által előterjesztett kérelmekhez és jognyilatkozatokhoz kötve van. A perbeli egyezség jóváhagyása vonatkozásában a bíróság már nem vizsgálhatta felül a felek méltányos érdekeinek érvényesülését, az új rendelkezés értelmében az egyezség jóváhagyását kizárólag akkor tagadhatta meg, ha az kógens jogszabályba ütközött,¹¹⁵ mely rendelkezéssel jól érzékelhetően a felek rendelkezési jogának erősítése mellett a bíró aktív szerepe háttérbe szorult.

Az 1995. évi módosítás *a bíróság aktív szerepét* is jelentős mértékben lekorlátozta. A bíró *általános kitanítási, tájékoztatási kötelezettségét megszüntette*, az új szabályozás alapján a bíróság csak a jogi képviselő nélkül eljáró feleknek volt köteles tájékoztatást adni a perbeli jogok és kötelezettségek, – így a perbeli egyezségkötés lehetőségének – igénybevételéről.¹¹⁶

A magyar polgári igazságszolgáltatásban 1995. év és 1999. év közötti időszakban különös paradoxon helyzet alakult ki, figyelemmel arra, hogy a polgári per céljára, valamint a bíróság feladatára vonatkozó rendelkezések változatlanul fennmaradtak, a bíróságnak a jogvita

¹¹² SZABÓ Imre: *Alapvető elvek*; In: UDVARY Sándor: *Polgári eljárásjog I. kötet*, Patrocinium Kiadó, Budapest, 2015, 17.

¹¹³ 1952. évi Pp. VI. Novellája.

¹¹⁴ A Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról szóló 1995. évi LX. törvény miniszteri indokolása.

¹¹⁵ 1952. évi Pp. 148.§ alapján.

¹¹⁶ KENGYEL Miklós: *A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben*, i.m. 293.

eldöntése szempontjából továbbra is az *igazság kiderítésére kellett törekednie*, annak ellenére, hogy az ehhez szükséges eszközei (hivatalbóli bizonyítás, kioktatás és tájékoztatási kötelezettség) megszűntek.¹¹⁷

Az 1952. évi polgári perrendtartás 1999. évi novellája újra fogalmazta a per célját azzal, hogy a bíróság feladatát meghatározó Pp. 3. §-ában foglaltakból kihagyta az igazság kiderítésére vonatkozó rendelkezést, ezáltal mentesítette a bíróságot az erre vonatkozó törvényi kötelezettsége alól.¹¹⁸ A novella azon az elképzelésen alapult, hogy a polgári peres eljárástól elvárni az igazság kiderítését, nem csupán képtelenség, sokkal inkább megvalósíthatatlan feladat, figyelemmel arra, hogy a bíró az 1995. évi módosításoknak köszönhetően már nem rendelkezik azokkal az eszközökkel, amelyek segítségével a valóság felderíthetőségének követelménye teljesíthető lenne.¹¹⁹

Ezt követően az a felfogás érvényesült, hogy a *jogvita pártatlan elbírálásához nem az anyagi igazság kiderítésére, hanem az eljárás igazságosságára van szükség*, amely megvalósulásához a jogalkotó alapelvek útján nyújt garanciát.¹²⁰ Az eljárás igazságosságának két legfőbb garanciáját a *bírói függetlenség és pártatlanság*, valamint a *felek önrendelkezési jogának* biztosítása jelentette.¹²¹ A jogvita pártatlan eldöntését a *tárgyalási elv*, mint alapelv azzal segítette elő, hogy a *peranyag szolgáltatási kötelezettséget* kizárólag a felek számára írta elő, és a bizonyítás hivatalból történő elrendelésének lehetőségét kizárta, ugyanis ezzel a felek önrendelkezési jogát korlátozta volna.¹²²

3.4. Az igazságszolgáltatás szerepe a 2016. évi új Pp.-ben

A korábbi perjogi kódexekkel ellentétben a 2016. évi Pp. kodifikációja során a jogalkotó nem fordított kiemelt figyelmet a per céljának jogszabályi környezetbe történő

¹¹⁷ KENGYEL Miklós: *A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben*, i.m. 296.

¹¹⁸ KENGYEL Miklós: *A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben*, i.m. 296.

¹¹⁹ KISS Attila, i.m. 37.

¹²⁰ KENGYEL Miklós: *A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben*, i.m. 296-297.

¹²¹ BANICZ Erika: *A polgári per új célja és a keresetváltoztatás eljárásjogi feltételeinek összefüggései*, Magyar Jog, 2002/11. szám, 662-666.

¹²² GADÓ Gábor: *Az eljárási igazságosság a polgári perben*. Magyar Jog, 2000/1. szám, 24.

beillesztésére, azonban az új Polgári perrendtartás koncepciójából (továbbiakban: Koncepció)¹²³ kiolvashatóak a törvényhozó legfőbb célkitűzései:

- Az Alaptörvény és a Ptk. rendelkezései érvényesülésének biztosítása;
- Az időszerűség biztosítása és a perhatékonyság rendszerszintű megvalósítása;
- A polgári igazságszolgáltatás iránti közbizalom erősítése, az ítékezés kiszámíthatóságának, átláthatóságának előmozdítása;
- A polgári perrendtartás közérthetőségének, valamint más törvényekkel való összhangjának biztosítása.¹²⁴

Maga a Koncepció sem utal arra, hogy a polgári per célja az 1999. évi módosítás óta megváltozott volna. Az új perjogi kódex tehát nem változtatta meg a polgári per célját, ami továbbra is a bíróság elé vitt jogvita *végleges elbírálása*, valamint a *jogvédelem biztosítása*, mely abban nyilvánul meg, hogy a bíróság a felperes keresetének helyt ad vagy éppen elutasítja azt, utóbbi esetben ugyanis az alperes jogait védi meg.¹²⁵

A Koncepcióval szemben viszont az új polgári perrendtartás kodifikációjára készített szakértői javaslat (a továbbiakban: Szakértői Javaslat) ellentétes álláspontot fogalmazott meg. A Szakértői Javaslat szerint indokolt lett volna a polgári per rendeltetésére vonatkozó következő rendelkezés beemelése: „*a polgári per rendeltetése a felek jogvitájának a bíróság közreműködésével történő felelős rendezése.*”¹²⁶ A Szakértői Javaslat szerint e rendelkezés segítségével rögzítésre kerülne az igazságszolgáltatás megváltozott szerepfelfogása, amelynek lényege: az állam feladata hatékony segítséget nyújtani abban, hogy a jogvitában álló felek, vitás ügyüket – végső, ultima ratio esetben a bíróság közreműködésével – rendezzék. Éppen ezért a jogalkotó a jogvitában álló feleket széles körű rendelkezési joggal ruházza fel, mely keretében a felek kötelesek a jóhiszeműség és tisztesség követelményének betartásával megkísérelni a jogvita rendezését, amely eredménytelensége esetén a bíróság segítséget nyújt a jogvita végleges lezárásában. Sem a Koncepció, sem a Szakértői Javaslat nem tartalmazott utalást az igazság kiderítése, mint percél megvalósítása vonatkozásában, azonban kiemelte,

¹²³ A Kormány 2015. január 14. napján megtartott ülésén elfogadott Koncepció.

¹²⁴ Az új Polgári perrendtartás Koncepciójának 2. számú melléklete

¹²⁵ WOPERA Zsuzsa: *A polgári eljárásjog alapfogalmai*; In: NAGY Adrienn – WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Polgári eljárásjog I.*, Wolters Kluwer Kiadó, Budapest, 2017, 23-24.

¹²⁶ KISS Attila, i.m. 39.

hogy a bíróság a felek közötti jogvita rendezése során szükségtelenül nem akadályozhatja az igazság kiderítésének érvényesülését.¹²⁷

VARGA István álláspontja szerint a perkoncentráció és a hatékony magánjogi jogvitarendezés nem mindig jár kéz a kézben. A Szakértői Javaslatban megfogalmazott *polgári per rendezése* nem azt jelenti, hogy a bíróság minden esetben a jogvita ítélettel történő lezárására törekedjen, sokkal inkább az is beletartozik, hogy a felek a jogvitájukat akár saját maguk, akár a bíróság útján rendezzék.¹²⁸ A Szakértői Javaslat éppen ezért elvárja a felektől és az igazságszolgáltatási tevékenységet ellátó bíróságtól a felelős és hatékony jogvitarendezést, amelynek megvalósítása érdekében a per során a feleknek jóhiszeműen, egymással és a bírósággal együttműködve kell eljárniuk, mivel a bírósághoz fordulás, mint alapvető jog részét képezi a felelős jogvita rendezése iránti igény.¹²⁹

A Pp. kódex jellegét hangsúlyozandó, preambulomot tartalmaz, amely összefoglalja azokat a perjogi szabályozási célokat és elveket, amelyeket már a kodifikációt elrendelő kormányhatározat,¹³⁰ és a Koncepció előzetesen meghatározott, továbbá visszaköszönnek a polgári igazságszolgáltatás célját, valamint a perjogi szabályozás kereteit nyújtó alaptörvényi fordulatok.¹³¹

A preambulom által idézett „*a magánjogi jogviták tisztességes eljárás elvén nyugvó rendezése és az anyagi jogok hatékony érvényre juttatása*” hivatkozás deklarálja a per célját, egyúttal visszautal az igazságszolgáltatás célját meghatározó alaptörvényi rendelkezésre.¹³² A polgári per, mint a magánjogi jogviták rendezését szolgáló jogintézmény hatékony működése és érvényesülése érdekében két garanciális rendeltetéséről beszélhetünk, amelyet a preambulom is magában foglal.¹³³ Egyrészt kitér az *individuális alanyi jogok érvényre juttatására*, amely tulajdonképpen az Alaptörvényben foglalt bírósághoz fordulás jogának érvényesülése, másrészt rögzíti az *absztrakt jogvédelem biztosítását*, vagyis az anyagi jog által szabályozott

¹²⁷ VARGA István – ÉLESS Tamás: *Szakértői javaslat az új Polgári Perrendtartás kodifikációjára*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2016, 28-29.

¹²⁸ VARGA István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja I/III.*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2018, 2.

¹²⁹ VARGA István – ÉLESS Tamás, i.m. 30.

¹³⁰ 1267/2013. (V.17.) számú kormányhatározat.

¹³¹ WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartáshoz*, Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2019, 21.

¹³² Alaptörvény XXVIII. cikk.

¹³³ VARGA István – ÉLESS Tamás, i. m. 26.

jogintézmények védelmét.¹³⁴ A polgári perjog – egy további járulékos rendeltetése szerint – a legitimációs feltétel betöltésére is köteles.

A *perbeli egyezségkötés* összhangban áll a polgári perjog fent említett garanciális rendeltetéseivel és járulékos legitimációs funkciójával. Segíti az alanyi jogok érvényesülését, hozzájárul az anyagi jog által szabályozott jogintézmények védelméhez és erősíti az igazságszolgáltatás társadalmi elfogadottságát és hatékonyságát.

Összegezve: megállapítást nyert, hogy a polgári per szerepe a magyar polgári eljárásjogban az idők során jelentősen átalakult. A Plósz-féle Pp.-ben a polgári per középpontjában a *formális igazság kiderítése* mellett a *felek autonómiájának biztosítása* állt. A felek erős autonómiájának köszönhetően jelentős szerepük volt az eljárás irányításában, ezzel összefüggésben viszont a bíró szerepe korlátozottan érvényesült, mivel a felek által előterjesztett bizonyítékok alapján rendezte a jogvitát.

Az 1952. évi Pp. jelentős változást hozott a polgári per szerepe kapcsán, és a korábbiaktól teljesen eltérően a bíróság aktív szerepet kapott a jogviták rendezésében, különösen a bizonyítás lefolytatásában, melynek köszönhetően a bírák már nem csak a felek által előterjesztett bizonyítékokra voltak utalva, hanem saját hatáskörükben, hivatalból is kezdeményezhettek bizonyítási eljárást. Emellett a polgári per már nem csupán a felek közötti jogvita rendezésére szolgált, hanem a társadalmi igazságosság megvalósítására is, mely gyakran a felek autonómiájának rovása útján tudott érvényesülni.

A 2016. évi Pp. a modern jogállami követelményekhez igazította a polgári eljárásjogot, visszatérve a felek autonómiájának hangsúlyozásához. A jogalkotó a per középpontjába az eljárás gyorsítását, hatékonyságának növelését és a felek közötti jogvita rendezését helyezte, kiemelt jelentőséget tulajdonítva a perkoncentráció és a felek eljárástámogatási kötelezettségének érvényesülésének. A bíró szerepe, bár ismét visszafogottabbá vált a hivatalbóli bizonyítás kapcsán, ennek ellenére a rendelkezésére álló eszközök segítségével továbbra is aktív szerepet tölt be a per alakulása szempontjából.

¹³⁴ VARGA (2018), i.m. 6.

III. EGYEZSÉG A POLGÁRI PERBEN

*„Ma is elterjedt több régi közmondás igazolja az egyezés etikai előnyeit.
Csak nem valamennyi azt a gondolatot fejezi ki,
hogy az egyezés a felek közötti barátságos viszonyt megőrzi,
vagy a per folyamatba tétele folytán már megszűnt egyetértést visszaszerzi,
és ezért többet ér, mint a legigazságosabb ítélet.”¹³⁵*

VINKLER János jogakadémiai tanár a fenti bevezető gondolataival indítja több mint száz évvel ezelőtt megjelent perjogi tanulmányát. Bár VINKLER tanulmányában nem említ konkrét közmondást az egyezés előnyeivel kapcsolatban, ettől függetlenül egyfajta szállóigeeként terjedt el a köznyelvben, hogy „a legrosszabb egyezés is jobb, mint a legjobb ítélet”, vagy, „az egyezés az ítéletek királynője”. Bár az imént idézett megállapítások elcsépeltnek tűnhetnek, mégis jól érzékeltetik az egyezés polgári perben betöltött szerepét.¹³⁶

VINKLER tanulmányában sorra veszi az egyezségkötés háttérében álló állami, illetve a felek szempontjából felmerülő érdekeket: az állam szempontjából az egyezés azért is előnyös, mert „költségeket takarít meg a sok per elkerülése és több hosszadalmas pertől való megszabadulás által”, továbbá az állam érdeke „az egyezés morális hatásában is” felfedezhető. A felek szempontjából pedig azért előnyös az egyezségkötés, mert „a felek egyrészt gyorsan szabadulnak egy jogviszony tekintetében felmerült vita vagy bizonytalanság nyomasztó helyzetéből, perköltséget takarítanak meg, és lehetővé válik eddigi gazdasági összeköttetésük zavartalan további fenntartása is.”¹³⁷ KENGYEL Miklós is hasonló megállapításra jutott, amikor úgy foglalt állást, hogy „a felekben az egyezés rendszerint nagyobb megnyugvást kelt, mint az ítélet, mert a (...) döntés helyett egy közös akaratnyilatkozaton alapul.”¹³⁸

VINKLER gondolatai nem csupán helytállóan bizonyultak, de még az 1952. évi polgári eljárásjogi kódexhez fűzött miniszteri indokolás is külön megállapításként rögzíti, „*tapasztalati tény, hogy a vitarendezés, ezen belül a jogviták rendezésének leghatékonyabb módja az egyezés.*”¹³⁹ A miniszteri indokolás szerint ebben az esetben a felek egymás között

¹³⁵ VINKLER János: *Peregyezés*, Stephanum Kiadó, Budapest, 1915, 1.

¹³⁶ BAJNOK István: *Polgári jogi egyezés a büntetőeljáráásban*, Jogtudományi Közöny, 2022/11. szám, 433.

¹³⁷ VINKLER János, i.m. 7-9.

¹³⁸ KENGYEL Miklós: *Polgári Eljárásjog II. kötet*, Janus Pannonius Egyetemi Kiadó, Pécs, 1991, 213.

¹³⁹ A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény 148. §-hoz fűzött miniszteri indokolás.

maguk rendezik a vitát, az egyezségkötés költségei jelentősen lecsökkennek a peres eljárás költségeihez képest, és az eljárás is lényegesen lerövidül. Az egyezség legfontosabb előnyének mégis azt tekinti, hogy *a felek jó viszonya sokkal valószínűbben állhat helyre, mint egy per lezárása után*. A jogalkotói álláspont szerint *az igazságszolgáltatás gyakran még a legkiválóbb ítélettel is végleg elválasztja egymástól a feleket, ezzel szemben az egyezségkötés esetén mind a ketten nyertesnek érezhetik magukat, így a jövőben is nagyobb eséllyel jó viszonyban maradnak egymással*.¹⁴⁰

Mivel az egyezségkötés a felek szabad akaratából történik, és az egyezség tartalmának meghatározása is a felek döntésén alapul, így valószínűbb az *önkéntes teljesítés*. Ennek fényében elvi szinten megállapítható, hogy – különösen a családjogi – polgári jogvitákban a legnagyobb teret kell biztosítani a felek megállapodásának, azaz az egyezség létrehozásának.

Mindenekelőtt a magánjogban különbséget kell tenni az anyagi jogi és a perbeli egyezség között. Az egyezség polgári perben betöltött szerepének vizsgálatát megelőzően először indokolt a hatályos jog szerinti *egyezség fogalmának tisztázása*.

Az *anyagi jogi egyezség* szabályait a Ptk., míg a *perbeli egyezség* szabályait a polgári perrendtartás rögzíti. Az anyagi jogi egyezség lényege, hogy az valójában a felek magánjogi megállapodása alapján – tehát bíróság közreműködése nélkül – jön létre, így a megkötött megállapodás végrehajtásához állami kényszer nem kapcsolódik. Azonban önkéntes teljesítés hiányában a megállapodásban foglaltak kizárólag peres eljárás útján érvényesíthetőek.¹⁴¹

Az *anyagi jogi egyezség feltétele*, hogy a felek kölcsönösen engedjenek egymásnak, vagy az egyik fél egyoldalúan engedjen a követeléséből.¹⁴² A *perbeli egyezség* esetén a felek – a jogvita keretein belül – lényegében bármiben megállapodhatnak, ami nem ütközik jogszabályba, viszont a *perbeli egyezség feltétele* a bíróság végzéssel történő jóváhagyása, tulajdonképpen ez az eljárásjogi cselekmény emeli a felek közötti megállapodást „*jogi rangra*”. A felek az egyezséget jóváhagyó végzéssel szemben jogorvoslással élhetnek, amennyiben viszont ez elmarad, a perbeli egyezség a jogerős ítélettel azonos hatállyal bír, így az abban foglaltak azonos feltételekkel végrehajthatóak, állam által kikényszeríthetővé

¹⁴⁰ BAJNOK István, i.m. 434.

¹⁴¹ BAJNOK István, i.m. 435.

¹⁴² Ptk. 6:27. §-ban foglaltak alapján.

válnak.¹⁴³ Az *anyagi jogi egyezségnek* nincs „res iudicata” hatása, így ha az abban foglaltakat valamelyik fél önként nem teljesíti, úgy a végrehajtás kezdeményezése helyett először bírósághoz kell fordulnia, és csak a jogerős perbeli egyezség vagy ítélet után van lehetőség végrehajtás kezdeményezésére. Ezzel szemben a bíróság által jóváhagyott perbeli egyezség teljesítésének elmulasztása esetén külön peres eljárás kezdeményezésére már nincs szükség helyette bírósági végrehajtásnak van helye.¹⁴⁴

SZLADITS Károly az anyagi jogi és a perbeli egyezséget a következők szerint határolta el egymástól: „*[m]agánjogi egyességgel a felek vitás vagy egyébként bizonytalan jogviszonyukat szerződés útján akként rendezik, hogy valamiben kölcsönösen engednek egymásnak. A bírói egyesség alapjában nem magánjogi, hanem perjogi szerződés, amelyet az eljárásjog a jogerős bírói ítélet erejével ruház fel. A bírói egyesség fogalmához nem szükséges, hogy a felek egymásnak engedjenek.*”¹⁴⁵

A *perbeli egyezség* tehát kettős jogi természetű, mivel anyagi jogi és eljárásjogi elemeket egyaránt tartalmaz. Anyagi jogi természetét erősíti, hogy az egyezség a felek egybehangzó akaratnyilatkozatán alapul, tehát az a felek „*quasi szerződése*”. Eljárásjogi jellegét pedig a bíróság jóváhagyó végzése és az ahhoz fűződő joghatások garantálják. Ugyanakkor kiemelendő, hogy a bíróság jóváhagyása nem változtat az egyezség ügyleti jellegén, ezért a szerződéses kötelekre vonatkozó szabályoknak megfelelően alkalmazandóak, az egyezség önálló keresettel megtámadható polgári jogi, kötelmi jogi alapon is (pl. tévedés, megtévesztés, téves feltevés).¹⁴⁶ Sikeres megtámadása esetén pedig az egyezséget jóváhagyó végzés elleni perújításhoz szolgálhat alapul.¹⁴⁷

MAGYARY Géza a peregyezséget a következőképpen határozta meg: „*a peregyezség a per tárgya fölött kötött szerződés a per megszüntetése céljából, olyan magánjogi intézmény, amelynek a szabályai túlnyomórészt a perrendtartásban találhatóak.*”¹⁴⁸ Ezzel is utalva arra,

¹⁴³ BAJNOK István, i.m. 435.

¹⁴⁴ KISFALUDY András: *Egyezség* In: WELLMANN György (szerk.): *Polgári jog – Kötelmi jog*, Első és Második rész, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2013, 68.

¹⁴⁵ SZLADITS Károly: *A Magyar Magánjog Vázlata II. rész*, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1935, 148.

¹⁴⁶ KISS Daisy: *A polgári per titkai. Kérdések és válaszok a Polgári perrendtartás Általános Részéből*, Harmadik átdolgozott kiadás, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2014, 685.

¹⁴⁷ KOVÁCS Helga Mariann: *Egyezség* In: WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez*, Wolters Kluwer, Budapest, 2022, 239. §-hoz írt magyarázat.

¹⁴⁸ MAGYARY Géza: *Magyar Polgári Perjog*, Franklin-Társulat, Budapest, 1924, 508-510.

hogy bár az egyezség a pert megszünteti, ám ezzel egyidejűleg új magánjogi kötelmet teremt.¹⁴⁹

A magánjogi egyezség intézményének jogrendszerben történő elhelyezése érdekében, annak szempontjából, hogy az igazságszolgáltatáson kívüli vagy az igazságszolgáltatáson belüli jogintézményről van-e szó – a következő egyezségkötési eljárásokról és lehetőségekről beszélhetünk:¹⁵⁰

*Egyezségkötés (megállapodás) az igazságszolgáltatáson kívül:*¹⁵¹

- Ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratba foglalt megállapodás;
- Közvetítői eljárás keretében kötött megállapodás;
- Megállapodás a gyámhivatal előtt a szülői felügyeleti jogok gyakorlásáról;¹⁵²
- Polgári magánjogi egyezség.

Egyezségkötés az igazságszolgáltatáson belül:

- Egyszerűsített vitarendezési eljárások: egyezségi kísérletre idézés mint nemperes eljárás;
- Perbeli egyezség;
- Egyező akaratnyilvánításon alapuló házasság felbontás;
- Bírósági közvetítői eljárásban kötött megállapodás bíróság általi jóváhagyása;
- Közjegyző előtti egyezségi eljárás (kizárólag házassági vagyoni tárgyu ügyekben).

A felsorolás alapján tehát a hazai jogrendszer szerint – illetve a családjogi ügyeken belül – több lehetőség is van a felek egyezségkötésére mind az igazságszolgáltatás intézményén kívül, illetve belül is. Az igazságszolgáltatáson kívül megállapodások esetében a felek saját belátásuk szerint fordulhatnak bírósághoz, a kötött megállapodás állami úton történő kikényszeríthetősége céljából.

¹⁴⁹ MAGYARY Géza – NIZSALOVSKY Endre, i.m. 1939.

¹⁵⁰ GYEKICZKY Tamás: *A mediációról mint a polgári és kereskedelmi jogviták bíróságon kívüli rendezésének lehetőségéről, Az Európai Unió mediációs irányelve a német és a magyar polgári eljárásjog tükrében. Jogösszehasonlító tanulmány*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2010, 9-10.

¹⁵¹ A csoportosítás kizárólag a családjogi ügyek vonatkozásában kötött megállapodásokra vonatkozik.

¹⁵² A gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX.10.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Gyer.) 18. § (2) – (3) bekezdés alapján.

Összességében megállapítható, hogy a magyar polgári eljárásjog számára nem ismeretlen a peren kívüli megállapodások megkötésének széles lehetősége, valamint a bírósági eljárás keretében biztosított perbeli egyezségkötési rendszer.

Az értekezés középpontjában az egyezség funkcionális szempontból történő vizsgálata áll, amelynek keretében a hatályos jogszabályi előírások – elsősorban a polgári anyagi jogi és eljárásjogi normák – elemzésére kerül sor. Tekintettel arra, hogy a kutatás fókusza a családjogi jogvitákban létrejövő egyezségek vizsgálatára irányul, szükséges egy rövid anyagi jogi kitekintést tenni, amely a családjog alapelveit, valamint a szabályozás körében érvényesülő speciális előírásokat mutatja be. Az anyagi jogi elemzés célja annak igazolása, hogy a családjogi jogviták békés, egyezséggel történő lezárása kiemelten fontos.

A polgári eljárásjogi szabályok vizsgálata során elsőként a Pp. kodifikációjához kapcsolódó célkitűzések és szabályozási elvárások bemutatására kerül sor, különös tekintettel arra, hogy ezek miként határozzák meg a perbeli egyezség intézményének funkcióját. Ezt követően a polgári peres eljárás alapelvei kerülnek elemzésre abból a szempontból, hogy milyen módon támogatják a felek közötti konszenzus létrejöttét. A fejezet további részében a per egyes szakaszainak áttekintésével kitérünk arra, hogy mely eljárási mozzanatok során és milyen formában épülnek be a perbe az egyezségkötést ösztönző jogszabályi rendelkezések, valamint a per során melyik szakasz tekinthető a leginkább alkalmasnak a felek közötti megállapodás megkötésére. Végül a bíró rendelkezésére álló, közvetítői eljárás igénybevételét elősegítő eszközök részletes elemzésére kerül sor.

1. EGYEZSÉGKÖTÉS SPECIÁLIS SZABÁLYAI A CSALÁDJOGI PEREKBEN

„A családjog ott kezdődik, ahol a család véget ér...”¹⁵³

Ezzel a felütéssel vezeti fel SZÉKELY László művét, mely özvegy Babits Mihályné és örökbefogadott lánya több mint tizenkét éven át tartó pereskedés sorozatát mutatja be. A könyv korrajz, egyben jogtörténeti csemege, mely fájdalmasan tárja fel, miként vezetnek félreértések, kibeszéletlen, tisztázatlan fájdalmak egy család megsemmisüléséhez olyan emberek esetében, akik alapvetően szeretik egymást.¹⁵⁴ Azonban felmerülhet a kérdés, hogy a családon belüli viták esetében valóban a hosszadalmas pereskedés az egyetlen megoldás? Szerencsére a mai XXI. század igazságszolgáltatásában a családjogi jogviták rendezése kapcsán már jelentősebb szerepet kap a felek egyezségkötésének lehetősége, valamint annak előmozdítása.

1.1. Családjogi alapelvek és általános rendelkezések

KÖRÖS András úgy fogalmaz, a családjog lényegében „a legintimebb” magánjogot szabályozza, melynek WEISS Emília szerint a legfontosabb elvei közé tartozik a *be nem avatkozás alapelve*, ugyanis álláspontja szerint „a házasság és a család intézményére más jogintézményeknél erősebben jellemző, hogy... számos vonatkozásuk a jogi beavatkozást nem vagy kevésbé igényli, vagy éppen kevésbé tűri.”¹⁵⁵ Ebből kifolyólag a családjog alapelveinek érvényre juttatását főszabály szerint az államnak a családok életébe történő beavatkozástól való tartózkodása valósítja meg.¹⁵⁶ Azonban ahol a gyermek, a család védelmének érdekében szükséges és indokolt, az állam, így az igazságszolgáltatás gyors és hatékony beavatkozása – az ehhez szükséges jogszabályi rendelkezések és eszközök útján – elengedhetetlen.¹⁵⁷

¹⁵³ SZÉKELY László: *A jó mostoha történetét még nem írták meg...*, Jaffa Kiadó, Budapest, 2021.

¹⁵⁴ JANCSECZNÉ KUCZIK Vera: „A családjog ott kezdődik, ahol a család véget ér...” – *A kötelezően választható mediáció bevezetésének szükségessége a kiskorúakat érintő perekben Magyarországon*, Családi Jog, 2024/4. szám, 25-32.

¹⁵⁵ WEISS Emília: *Az új Ptk. és a családi viszonyok szabályozása*, Polgári Jogi Kodifikáció 2000/2. szám, 4-13.

¹⁵⁶ KÖRÖS András: „Múlt s jövődő tán együtt van” – *Megőrzendő és új elemek a családjogban az új Ptk. kodifikációja során* In: GYEKICZKY Tamás (szerk.): *Ami a múltból elkísér a Családjogi törvény 50 éve*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2005, 11.

¹⁵⁷ Ezt a kötelezettséget fogalmazza meg az Európai Tanács Miniszteri Bizottságának R. (91.) 9. számú a családjogi ügyekre vonatkozó szükségintézkedésekről szóló ajánlása.

Általánosságban elmondható, hogy a családjog anyagi és eljárásjogi szabályozásának egészen megfigyelhető a békés rendezésre való jogalkotói törekvés. A családi jogviszonyokban is irányadóak a Ptk. Első Könyvében rögzített alapelvek, így különösen a *jóhiszeműség és tisztesség elve* (Ptk. 1:3. §), az *elvárható magatartás és a saját felróható magatartásra hivatkozás tilalma* (Ptk. 1:4. §), valamint a *joggal való visszaélés tilalma* (Ptk. 1:5. §), mely a családjogi jogviták esetében is zsinórmértékül szolgál. Emellett a jogalkotó fontosnak tartotta a Ptk. Családjogi Könyvében (a továbbiakban: CSJK) külön – Alaptörvényből is levezethető¹⁵⁸ – önálló alapelvek rögzítését is, melyek iránymutatásként szolgálnak a jogalkalmazók számára a családjogi jogviták rendezéséhez, ezek a következők:¹⁵⁹ *a házasság és a család védelmének elve*,¹⁶⁰ *a házastársak egyenjogúságának elve*,¹⁶¹ *a gyermek érdekének védelme*,¹⁶² valamint a *méltányosság és a gyengébb fél védelmének elve*.¹⁶³ Emellett a CSJK szülői felügyeleti jog gyakorlására vonatkozó fejezetében külön rögzítésre került a *szülők együttműködési kötelezettségének követelménye* és a *szülők egyenjogúságának elve*.¹⁶⁴

A *házasság és a család védelmének elve* nem jelenti a teljesen és helyrehozhatatlanul megromlott házasságok felbontásának mindenáron – különösen adminisztratív eszközökkel – történő megakadályozását vagy éppen megnehezítését. Családjogi szempontból a házasság védelmét legfeljebb a házasságkötés meggondoltabbá tételét szolgáló szabályokkal és a bontóperben (vagy azt megelőzően) hatékonyabbá tett békítéssel lehet megvalósítani. Az alapelv iránymutatásának megfelelően a CSJK fenntartja a házasságkötést megelőző ún. gondolkodási időt,¹⁶⁵ valamint a házasság felbontása és a szülői felügyelet gyakorlása körében külön kiemeli a *közvetítői eljárás igénybevételének lehetőségét*.¹⁶⁶ Utóbbi nem csupán a házasság felbontásával kapcsolatos járulékos kérdések rendezése, hanem a házastársak kapcsolatának helyrehozatala, *békítése* érdekében is jelentőséggel bírhat.¹⁶⁷ Ugyanakkor a

¹⁵⁸ Az Alaptörvény „Nemzeti hitvallás” részében az együttélés legfontosabb keretei között nevesíti a családot, L) cikkében a házasság, és a család védelmét mondja ki. A VI. cikkében alapvetőjogként rögzíti a családi és magánélethez fűződő jogot. A XV. cikk kiemeli a férfiak, és a nők egyenjogúságát, a családok, a gyermekek, a nők – mint gyengébb fél – külön intézkedéssel történő megsegítését. A XVI. cikk (1) – (3) bekezdése pedig a gyermek jogainak biztosításáról rendelkezik.

¹⁵⁹ KÖRÖS András: *Alapelvek* In: KÖRÖS András (szerk.): *A Ptk. magyarázata III/VI. Polgári Jog, Családjog*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2018, 30-31.

¹⁶⁰ Ptk. 4:1. §

¹⁶¹ Ptk. 4:3. §

¹⁶² Ptk. 4:2. §

¹⁶³ Ptk. 4:4. §

¹⁶⁴ Ptk. 4:147. §

¹⁶⁵ Ptk. 4:7. § (2) bekezdés

¹⁶⁶ Ptk. 4:22. § valamint Ptk. 4:172. §

¹⁶⁷ KÖRÖS András: *Alapelvek*, i.m. 31.

családjogi szabályozásnak nem célja mesterséges akadályokat állítani a véglegesen megromlott házastársi kapcsolat felbontása elé, mivel a hosszan elhúzódó peres eljárás és bizonyítás a felek és a gyermek érdekeivel is ellentétes lenne. Mindezekre figyelemmel az európai tendenciákat követve a CSJK önálló bontási oknak tekinti a *házasság megegyezéssel történő felbontását*.¹⁶⁸

A *házastársak egyenjogúságának elve* tágan értelmezendő, a jogalkotó az egyenjogúságot két irányban is biztosítja: egyfelől a házastársi kapcsolatban, másfelől a családi életben.¹⁶⁹ Az egyenjogúság mellérendeltségi viszonyt jelent: a szülői felügyelet gyakorlásának szabályai körében megjelenő szülők egyenjogúságának elve a jogok és kötelezettségek egyenlőségét fejezi ki. A Ptk. generális szabályként rögzíti, hogy a házastársak a házaseslet és a család ügyeiben közösen, a személyüket érintő ügyekben önállóan, de a család érdekében figyelemmel döntenek, döntéseik során pedig figyelembe kell venniük gyermekük és egymás érdekeit is.¹⁷⁰ Az elv a házastársakkal szemben két követelményt támaszt: a házastársak autonómiája keretében biztosított *rendelkezési jogot*, valamint a kölcsönös alkalmazkodás és *együttműködés követelményét*, melyek együttes teljesítése egyáltalán nem könnyű feladat, és csupán jogi eszközökkel nem is valósítható meg.¹⁷¹

A házastársak, mint szülők egyenjogúságának kiemelt szerepe van a gyermekkel való kapcsolat vonatkozásában is, ennek gyakorlati megvalósulása érdekében a jogalkotó előírta a *szülők együttműködési kötelezettségének* követelményét, mely szerint a szülők a szülői felügyeletet a gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődése érdekében, egymással együttműködve kötelesek gyakorolni.¹⁷² Fontos kiemelni, hogy az együttműködési kötelezettség nem csak a házassági/élettársi kapcsolat fennállása alatt, hanem főként a házasság felbontása, valamint az élettársi kapcsolat megszűnését követően még nagyobb jelentőséggel bír.¹⁷³ A házastársak egyenjogúságának követelménye biztosítja továbbá a felmerülő családjogi kérdések tekintetében történő egyezség létrehozásának alapját is.

¹⁶⁸ MOLNÁR Judit: *Gondolatok a házasság egyező akaratnyilvánításon alapuló felbontásáról* In: GYEKICZKY Tamás (szerk.): *Ami a múltból elkísér – A családjogi törvény ötven éve*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2005, 124.

¹⁶⁹ Az egyenjogúság elvének a házasságon kívül és más párkapcsolatokban, így élettársi viszonyban is érvényesülnie kell, akkor is, ha ezt a jogszabály külön nem rögzíti.

¹⁷⁰ Ptk. 4:25. §

¹⁷¹ CSIKY Ottó – FILÓ Erika: *Magyar családjog*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2003, 20.

¹⁷² Ptk. 4:147. §

¹⁷³ HÖNIGH Zsuzsanna: *Kezdeti lépések – visszafelé. A gyermekvédelmi közvetítői eljárás a gyámhatóság előtti kapcsolattartási eljárások gyakorlatában*, Családi Jog, 2017/1. szám, 20.

A per során *a gyermek érdekeinek és jogainak fokozott védelme* azért kiemelten fontos, mert a gyermek – életkorából és helyzetéből következően – a családi kapcsolatok tekintetében minden szempontból – gyakran a saját szülei, családtagjai miatt – kerül kiszolgáltatott helyzetbe, ezért különleges védelemre és támogatásra szorul. Ezt a védelmet elsősorban a gyermeket körülvevő családi környezet adja meg, ha viszont ez hiányzik vagy nem megfelelően „működik”, az *állam* – a gyermek érdekében – *köteles beavatkozni*, és a gyermek számára szükséges védelmet és támogatást biztosítani.¹⁷⁴

A *gyermek érdekeinek védelmét szolgáló alapelv* magába foglalja, hogy egyrészt a gyermekkel összefüggő valamennyi jogviszony elsődleges szempontja a gyermek érdekeinek maximális teljesülése legyen. Másrészt azt, hogy a gyermek az őt érintő szülői döntéseknek, hatósági eljárásoknak ne tárgya, hanem a legfőbb érdekeltje legyen, akit elsősorban saját szüleinek, ugyanakkor az eljáró bíróságnak, illetve hatóságnak tájékoztatni kell az ügyvel kapcsolatos lényeges kérdésekről. A gyermek pedig jogosult a kérdésekkel kapcsolatban véleményt nyilvánítani, a bíróságnak, eljáró hatóságnak pedig a gyermek véleményét – korának és érettségének megfelelően – kellő súllyal figyelembe kell vennie.¹⁷⁵ A gyermek véleményének kellő súllyal történő figyelembevétele pedig ahhoz kötődik, hogy képes-e az adott kérdésben önállóan és befolyásmentesen véleményt nyilvánítani, tehát *ítélőképessége birtokában van-e*.¹⁷⁶

A CSJK alapelvei között rögzíti a *méltányosság és a gyengébb fél védelmének elvét*, mely értelmében a családi jogviszonyokat méltányosan és az érdekei érvényesítésében gyengébb fél védelmének figyelembe vételével kell rendezni.¹⁷⁷ A Polgári Törvénykönyvhöz fűzött Miniszteri indokolás¹⁷⁸ szerint az alapelvnek: „A családjogi jogviszonyban érvényesülnie kell, hiszen a családi viszonyok rendezése során fordulhat elő leginkább, hogy a jog betűjéhez való szigorú ragaszkodás méltánytalansághoz vezethet. A családi kapcsolatok bonyolult szövedékébe a jogalkalmazó nehezen lát bele, és a bizonyítás is nehezebb, mint az üzleti élet viszonyaiban. *A családjogi jogvitákban a jogalkalmazónak törekednie kell a viták kulturált,*

¹⁷⁴ KÖRÖS András: *Alapelvek*, i.m. 37.

¹⁷⁵ KÖRÖS András: *Alapelvek*, i.m. 37.

¹⁷⁶ Ptk. 4:148. § alapján. A gyermek ítélőképességének megállapítására vonatkozó szempontokat lásd: GYENGÉNÉ NAGY Márta: *A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban*, Tananyag az IDEA Tréningek résztvevői számára, 2018, 10-14.

¹⁷⁷ Ptk. 4:4. §

¹⁷⁸ T/5949. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről, Budapest, 2012. július.

lehetőség szerint minden érintett félnek megbékélést hozó rendezésére.”¹⁷⁹ Éppen ezért a családi kapcsolatokban kialakult konfliktusokat nem a feleken kívülálló igazságszolgáltatás képviseletében eljáró jogalkalmazók tudják a legmegnyugtatóbb módon rendezni, hanem a családi jogviszony legfőbb résztvevői a házasság felbontás, valamint az azzal kapcsolatos járulékos kérdések rendezése tekintetében a peres felek, a szülők.¹⁸⁰

1.2. A gyermek szerepe és bevonása a családjogi perekben

A Központi Statisztikai Hivatal 2019. évi statisztikai adatai alapján megállapítható, hogy minden második bontóperben megfigyelhető egy vagy több kiskorú gyermek érintettsége,¹⁸¹ míg a hagyományos értelemben vett családjogi perekben, így a szülői felügyelet iránti-, kapcsolattartási-, valamint a gyermektartásdíj iránti perek esetében a gyermek, mint központi szereplő egyértelműen érintett a perben. Országos statisztikai adatok hiányában a Debreceni Járásbíróságon önállóan végzett empirikus kutatás során nyert információk szerint 2018. és 2022. év közötti időszakban összesen 3801 db házasság felbontás iránti-, 1208 db szülői felügyelet iránti-, és 1122 db gyermektartásdíj iránti eljárás indult, így a vizsgált 5 éves időszakban több mint 4000 esetben merülhetett fel kiskorú gyermek érintettsége a családjogi perek vonatkozásában.¹⁸²

Mindezek alapján elmondható, hogy a családjogi perek vonatkozásában a gyermekek érintettségének számaránya magas, sőt az említett pertípusok esetén a gyermekek az eljárás egyik kulcsszereplőjének minősülnek. A gyermekek – életkorukból, korlátozott helyzetükből, valamint érettségi szintjükből adódóan – a peres eljárások legvédtelenebb és legkiszolgáltatottabb szereplői. Mindez óhatatlanul felveti a kérdést: milyen mértékben és milyen módon indokolt bevonni őket a saját ügyeikben folyó eljárásokba?

¹⁷⁹ A T/7971. számú Polgári Törvénykönyvről szóló törvényjavaslat miniszteri indokolása, Budapest, 2012. július, 463.

¹⁸⁰ VÁCZI Katalin, i.m. 262.

¹⁸¹ Központi Statisztikai Hivatal által kiadott tájékoztató: Statisztikai tükrök, *A válaszok demográfiai jellemzői* (Készült: 2019.03.28.) (Elérhető: <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/valas17.pdf>; Letöltés dátuma: 2025.03.21.)

¹⁸² A kutatás során a kapcsolattartási ügyek vonatkozásában hiányos adatok merültek fel, így annak pontos meghatározására nem volt mód, továbbá a házasság felbontása iránti ügyek esetében az említett KSH adatokra figyelemmel csupán azok felének figyelembe vételére került sor.

Ahhoz, hogy átfogó képet kapjunk a családjogi ügyek mély dinamikájáról mindenekelőtt érdemes kitérni a gyermek családjának felbomlásával kapcsolatos pszichés háttérre. A családi kapcsolat felbomlása, így a szülők házasságának felbontása, vagy élettársi kapcsolatának megszűnése egy krízis helyzet, mely komoly érzelmi kihívást jelent az érintett résztvevők, így a gyermek számára is. REIDERNÉ BÁNKI Erika megfogalmazása szerint „*a gyermek szempontjából számtalan hátrányos következménye van a család felbomlásának így például személyes napi kapcsolat megszűnése az egyik szülővel, rosszabb anyagi- és lakáskörülmények, pszichés terhelés (stb.). A gyermek érdekét az szolgálná, hogy ha a szülők közös gondozásában nőne fel.*”¹⁸³

A gyermek életében a család felbomlása komoly egyensúlyvesztéssel jár, mely során a gyermek mindenképpen sérül, viszont az, hogy ez hogyan és milyen módon történik, kizárólag a szülők felelősségén, együttműködési készségén és intelligenciáján múlik.¹⁸⁴ A szülők különválásának folyamata, jellege és lefolytatásának módja meghatározó tényező a gyermek jólétének alakulásában. Lényeges szempont, hogy az eljárás milyen mértékben képes érvényre juttatni a gyermek legfőbb érdekét, illetve mennyiben terheli meg őt a szülők közötti konfliktus. Ide tartozik annak vizsgálata is, hogy a gyermek milyen mértékben kerül bevonásra a folyamatba. A szülők felelősségi körébe tartozik annak eldöntése, hogy törekednek-e a párkapcsolat helyreállítására, illetve – a különélés vagy a házasság felbontása mellett döntve – jogi úton a hosszadalmas pereskedést választva folytatják-e az eljárást, vagy együttműködve képesek a közös megegyezésre.¹⁸⁵

A családi kapcsolatok felbomlására adott gyermekreakciók életkoronként eltérő pszichés és magatartásbeli mintázatokat mutatnak, amelyet fontos figyelembe venni a szülői döntések és jogi eljárások során. A következőkben a gyermek óvodáskori, kisiskoláskori, kamaszkori, és serdülőkori magatartásának mintázatai kerülnek bemutatásra.¹⁸⁶

¹⁸³ REIDERNÉ BÁNKI Erika: *A gyermek érdeke a felbomló családban*, PhD doktori értekezés, Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Győr, 2014, 14.

¹⁸⁴ SZABÓ Anikó: *A gyermek szerepe a családjogi mediációban* In: GLAVANITS Judit (szerk.): *Bíró és mediátor – Válogatott tanulmányok a közvetítői eljárás elméleti és gyakorlati kérdéseiről*, Universitas-Győr, Győr, 2020, 189.

¹⁸⁵ REIDERNÉ BÁNKI Erika, i.m. 15.

¹⁸⁶ MÉREI Ferenc – V. BINÉT Ágnes: *Gyermeklélektan*, Medicina Könyvkiadó, Budapest, 1998. 66-97, 116-121, 156-161, 182-185, 209-213, 273-281.

Óvodáskorban (3 és 6 éves kor között) a gyermek érzelem vezérelt gondolkodása és fokozott biztonság igénye miatt a szülő távolléte súlyos szeparációs szorongást válthat ki,¹⁸⁷ ami a családi kapcsolat felbomlása során különösen indokolja mindkét szülő folyamatos elérhetőségének biztosítását a gyermek biztonság érzetének támogatása céljából. Ebben a korban a gyermek ahhoz fog jobban ragaszkodni, aki elérhetőbb számára.

Kisiskolás korban (6 évestől 10 éves koráig) jellemző a gyermekre az érzelmi hullámváltozás, – türelmetlenség, düh –, ezzel egyidejűleg csökken a szeparációs szorongás, de fokozódhat a belső feszültség, az önhibáztatás, különösen a kapcsolattartás rendszerességének ismeretében. Ebben az életkorban a gyermek számára nagyon tud hiányozni a másik szülő. A szorongás és belső feszültség oldásához különösen fontos az életkorának megfelelően tájékoztatni a gyermeket a szülők különválásának körülményeiről, továbbá megkérdezni, hogy ő mit szeretne, a szülők által megbeszéltek számára elfogadhatóak-e.

Kamaszkorban (12 évesnél idősebb gyermek) a kortárskapcsolatok és a szülői szeretet és minőségi együtt töltött idő továbbra is alapvető jelentőségű a gyermek számára. A kapcsolattartás szabályainak rugalmassá tétele különösen fontos ebben az időszakban, a kapcsolattartásnak igazodnia kell a serdülő megnövekedett önállósági igényeihez és elfoglaltságaihoz (sport, hobbi, különórák, versenyek, rendezvények, fellépések). Itt már különösen fontos a gyermek véleményének meghallgatása és figyelembe vétele.

Serdülőkorban (15-16 éves kortól a fiatal felnőtt korig) a család egységének felbomlása különösen kritikus. A serdülőkre jellemző fokozott érzelmi reakciók, a szülőktől való elhatárolódás és a kortárs dominancia mellett fennáll a veszélye a viselkedés szélsőségesé válásának, az elmagányosodásnak és a parentifikáció kialakulásának.¹⁸⁸ A biztonságos, következetes szülői jelenlét ekkor kulcsfontosságú a kiegyensúlyozott felnőtté válás támogatásában,¹⁸⁹ ehhez elengedhetetlen a gyermek megfelelő tájékoztatása valamint a vele kapcsolatos döntésekbe történő aktív bevonása.

¹⁸⁷ Ilyenkor nehezebb az elválás az óvodában, az esti elalvás, és a gyermek fokozottabb szorongást élhet át. (Forrás: SZABÓ Anikó, i.m. 190.)

¹⁸⁸ A parentifikáció során alávetheti magát a szülőnek, így életét a szülői elvárásoknak megfelelően alakíthatja, ezáltal kompenzálhat oly módon, hogy saját vágyai helyett a szülő álmait teljesíti. (Forrás: SZABÓ Anikó, i.m. 190.)

¹⁸⁹ SZABÓ Anikó, i.m. 189-190.

A családi kapcsolatok felbomlása nem változtatja meg a gyermek alapvető szükségleteit: továbbra is biztosítani kell számára az állandóságot, kiszámíthatóságot és érzelmi biztonságot. A gyermek jogát érvényre kell juttatni ahhoz, hogy véleményét az őt érintő ügyekben – életkorának és érettségének megfelelően – kifejthesse. Mivel a gyermek jellemzően mindkét szülőhöz kötődik, a személyes kapcsolat fenntartása és a szülői elérhetőség mindkét irányban alapvető jelentőségű. A szülők felelőssége kiterjed a gyermek érdekeinek azonosítására, a család felbomlásával kapcsolatos kérdésekben való együttműködésre, valamint arra, hogy a gyermek zavartalan fejlődését és gyermekkorának megőrzését biztosítsák.¹⁹⁰

Az alfejezet elsőként áttekinti a gyermeket érintő releváns nemzetközi jogforrásokat, majd a „gyermek” és a „gyermekkor” fogalmának meghatározását tárgyalja. Ezt követően elemzi a gyermek polgári perbeli jogállását, különös tekintettel a gyermek meghallgatásának szabályaira mind a bírósági, mind a bírósági közvetítői eljárás keretében. Végezetül e két eljárástípus keretében vizsgálja, hogy az igazságszolgáltatás hogyan biztosítja a gyermek mindenekfelett álló érdekének érvényesülését a felek közti egyezség létrehozása, illetve jóváhagyása szempontjából.

1.2.1. A gyermek jogainak érvényesülése a nemzetközi jogban

A gyermek érdekének elsődlegességét elsőként a *New York-i Gyermekjogi Egyezmény*¹⁹¹ (a továbbiakban: ENSZ Gyermekjogi Egyezmény) 1989-ben fogalmazta meg, mely megköveteli, hogy a gyermek jogai kellő védelemben részesüljenek.¹⁹² A gyermek jogainak érvényesülése a gyermekvédelmi, igazságszolgáltatási eljárások során különösen a szülők közötti kiélezett konfliktushelyzetekben figyelhető meg, mely esetében különösen fontos a gyermek véleményének meghallgatása, véleményének tiszteletben tartása, valamint a megfelelő tájékoztatása az őt érintő eljárásokban.¹⁹³ Az ENSZ Gyermekjogi Egyezményben foglaltak szerint a részes tagállamoknak biztosítaniuk kell az ítélőképessége birtokában lévő gyermek számára a véleménynyilvánításhoz való jogát, melyet a korára és érettségi fokára tekintettel figyelembe kell venni. Ennek garantálása érdekében biztosítani kell annak

¹⁹⁰ GYURKÓ Szilvia: *Rám is gondoljatok – A gyermekközpontú válás lépései*, Libri Kiadó, Budapest, 2015, 54-57.

¹⁹¹ Magyarországon az 1991. évi LXIV. törvénnyel kihirdetett, a Gyermekek Jogairól Szóló, New Yorkban 1989. november 20. napján kelt Egyezmény.

¹⁹² SZEIBERT Orsolya: *Család, gyermek és vagyon a XXI. század elején. A tanulmányok elé*, In: SZEIBERT Orsolya (szerk.): *Család- Gyermek- Vagyon a joggyakorlat kihívásai*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2012., 26.

¹⁹³ GYENGÉNÉ NAGY Márta: *A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban*, i.m. 8.

lehetőségét, hogy a gyermeket bírósági vagy közigazgatási eljárásban közvetlenül vagy képviselője útján az eljárási szabályoknak megfelelően hallgassák meg.¹⁹⁴

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezményhez hasonlóan 2000. december 7. napján elfogadott és 2009. december 1. napjától hatályba lépett *Európai Unió Alapjogi Chartája*, megerősítette a gyermek szabad véleménynyilvánításhoz való jogát, továbbá előírta az eljáró hatóságok és intézmények részére a *gyermek mindenekfelett álló érdekének* elsődleges figyelembe vételét.¹⁹⁵

1.2.2. A gyermek és a gyermekkor definíciója

A gyermekkor konkrét fogalmának meghatározását sem a hazai, sem a nemzetközi jogforrásokban nem találjuk meg. Az ENSZ Gyermekjogi Egyezmény 1. cikke szerint „*gyermek az a személy, aki a 18. életévét még nem töltötte be kivéve, ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri.*”¹⁹⁶ Az Egyezmény tehát a gyermekkor végét a 18. életév betöltéséhez köti, mely rendelkezés ugyan szigorú, de mivel kivételt is enged, így nem teljesen merev.¹⁹⁷

A *Hágai Gyermekelviteli Egyezmény*¹⁹⁸ 13. cikkének (2) bekezdése a bíróság számára mérlegelési jogkört biztosít a gyermek visszavételének megtagadására, amennyiben a gyermek kifejezi ezzel szembeni akaratát, és elérte azt az érettségi szintet, amelynél véleménye figyelembevételre alkalmas. A 4. cikkel összhangban az Egyezmény hatálya kiterjed *a 16. életévüket be nem töltött gyermekekre*, ugyanakkor elismeri, hogy a 16. életévét betöltött személy rendszerint képes önálló véleményformálásra, amelyet sem a szülők, sem a hatóságok nem hagyhatnak figyelmen kívül. A 13. cikk (2) bekezdésének gyakorlati

¹⁹⁴ Lásd. ENSZ Gyermekjogi Egyezmény 12. cikke.

¹⁹⁵ Európai Unió Alapjogi Charta 24. cikk (1) és (2) bekezdése: „*A gyermekek véleményüket szabadon kifejezhetik. Az őket érintő ügyekben véleményüket életkoruknak és érettségüknek megfelelően figyelembe kell venni. A hatóságok és a magánintézmények gyermekekkel kapcsolatos tevékenységében a gyermek mindenek fölött álló érdekének kell az elsődleges szempontnak lennie.*”

¹⁹⁶ BÉKY Ágnes Enikő: *A gyermekek szerepe a családjogi mediációban, különös figyelemmel az ítélőképesség kérdésére*, Jogelméleti Szemle, 2013/1. szám, 16.

¹⁹⁷ HERCZOG Mária: *Kézikönyv a Gyermekjogi Egyezmény alkalmazásához*, UNICEF, Budapest, 2007, 2.

¹⁹⁸ A gyermekek Jogellenes Külföldre Vitelének Polgári Jogi Vonatkozásairól szóló 1980. évi Hágai Egyezmény.

jelentősége abban áll, hogy lehetőséget ad a bíróság számára a 16 év alatti, de idősebb gyermek véleményének mérlegelésére.¹⁹⁹

A hazai hatályos szabályozás szerint kiskorú az, aki a 18. életévét nem töltötte be, viszont a kiskorú a házasság kötésével nagykorúvá válik.²⁰⁰ A Ptk. rendelkezései alapján a gyermek életkorától függetlenül jogviszonyok alanya lehet, ezáltal jogai és kötelezettségei lehetnek. A gyermeket a jogképességének okán megilletik mindazon jogok és terhelik mindazon kötelezettségek, amellyel kapcsolatban a jogszabály az életkorára figyelemmel kivételt nem tesz.²⁰¹

1.2.3. A gyermekbarát igazságszolgáltatás

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2010. évben terjesztette elő a *gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatását*,²⁰² mely legfőbb célja a gyermekközpontú igazságszolgáltatás megteremtése útján a legmagasabb szinten biztosítani a gyermek jogainak tiszteletben tartását, és hatékony érvényesülését.²⁰³

Mivel az igazságszolgáltatási rendszer a gyermek szempontjából egy rendkívül nehéz életszakaszban - a család felbomlásakor - jelenik meg a gyermek életében, mely során az eljárással valamint a döntéshozattal kapcsolatban a gyermek általában bizonytalanságot él át. E körülmény indokoltá teszi annak vizsgálatát, hogy milyen – a gyermek részéről természetesnek tekinthető – elvárások fogalmazódhatnak meg az igazságszolgáltatással szemben. A gyermek jogos igénye, hogy az ügyére irányadó jogszabályokról és az alkalmazható jogi megoldásokról életkorának, érettségének és befogadóképességének megfelelő, számára érthető és kielégítő tájékoztatást kapjon. Emellett elvárható, hogy az

¹⁹⁹ A rendelkezést a joggyakorlat egyre inkább a gyermek meghallgatáshoz való általános jogának kontextusában értelmezi, amelyet a 2005. évi CXL. törvénnyel kihirdetett, 1996. október 19. napján kelt Hágai Gyermekvédelmi Egyezmény is megerősít.

²⁰⁰ Ptk. 2:10. §

²⁰¹ SZABÓ Anikó, i.m. 179.

²⁰² Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice. (Elérhető: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1705197&Site=CM>; Letöltés dátuma: 2025.03.24.)

²⁰³ GYURKÓ Szilvia: *Gyermekbarát igazságszolgáltatás* In: VÓKÓ György (szerk.): *Kriminológiai tanulmányok. 49. kötet*, Budapest, 2012, 107-117.

igazságszolgáltatásban eljáró szakemberek a gyermek érdekeinek érvényesítése érdekében vele szóban és írásban is megfelelő, szakszerű és empátikus módon kommunikáljanak.²⁰⁴

1.2.4. A gyermek státusza a polgári perben

A Pp. hatályos szabályai alapján a gyermek a polgári peres eljárásban a fél, a tanú vagy az érdekelt szerepét töltheti be, melyek közül a családjogi perek vonatkozásában a gyermek meghallgatására leggyakrabban az *érdekelti minőségben* kerül sor.²⁰⁵

A gyermek érdekének védelme érdekében a bírósági eljárás során számos garanciális szabály biztosítja a gyermek jogainak érvényesülését, mely alapján, ha a gyermek érdekeltként vesz részt az eljárásban és a 14. életévét is betöltötte, akkor önállóan idézhető, továbbá a bíróság indokolt esetben számára ügygondnokot rendelhet ki, melyről a bíróság a gyermek ítélőképessége függvényében dönt. A bíróság mérlegelési jogkörében eljárva dönt arról is, hogy a gyermeket – annak védelme érdekében – a szülei, azok jogi képviselője, valamint további érdekelték távollétében hallgassa meg, melyre elsősorban akkor van szükség, ha a szülők között elmélyült konfliktusos viszony áll fenn, és feltételezhetően a gyermek a szülei befolyása miatt nem lenne képes saját véleményét kinyilvánítani.²⁰⁶ A gyermek, mint önálló jogalany az elmúlt harminc esztendőben jelent meg nemzetközi szinten, és az őt megillető jogosultságok biztosítják számára, hogy az őt érintő kérdésekben véleményét megfelelő súllyal vegyék figyelembe.²⁰⁷

1.2.5. A gyermek meghallgatása és érdekeinek figyelembe vétele a perben

A Ptk. családjogi könyvében konkrét előírás található a szülők és a gyermek közös döntésére való utalásáról, mely tulajdonképpen a gyermek az őt érintő döntésekbe történő bevonására vonatkozik. A Ptk. 4:148. § szerint a szülők kötelesek a gyermeket az őt érintő döntésekről tájékoztatni, valamint biztosítani számára a lehetőséget, hogy ítélőképessége

²⁰⁴ GYURKÓ Szilvia: *Gyermekbarát igazságszolgáltatás – paradigmaváltás szükségességéről* In: SZEIBERT Orsolya (szerk.): *Család- Gyermek- Vagyon a joggyakorlat kihívásai*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2012, 399.

²⁰⁵ MÁJER Orsolya: *A kiskorú gyermek, mint érdekelt a polgári perben* (Elérhető: <https://mabie.hu/attachments/article/162/A%20kiskor%C3%BA%20gyermek%20mint%20C3%A9rdekelt%20a%20polg%C3%A1ri%20perekben.pdf>; Letöltés dátuma: 2025.03.24.) 7.

²⁰⁶ A szülők között elmélyült konfliktusos viszonyra figyelemmel a gyermek mindenképp álló érdekét az szolgálja, ha a gyermek meghallgatása a szülők jelenléte nélkül, mindenfajta szülői ráhatás nélkül zajlik. A bíróságnak módja, és az ügy megalapozott eldöntéséhez kötelessége, hogy a gyermeket úgy hallgassa meg, hogy az által elfogulatlanul tudjon a gyermek nyilatkozni. (Forrás: Fővárosi Törvényszék 49.K.703.011/2023/11.)

²⁰⁷ GYENGÉNÉ NAGY Márta: *A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban*, i.m. 6.

birtokában a döntések előkészítése során véleményt nyilváníthatson, és a jogszabályban meghatározott esetekben szüleivel közösen dönthessen. A szülőnek a gyermek véleményét – korára, érettségére figyelemmel – kellő súllyal és körültekintéssel kell figyelembe venniük.²⁰⁸

A Ptk. 4:171. § (4) bekezdés kiemeli, hogy a perrel összefüggésben a bíróságnak az eljárás során mindkét szülőt meg kell hallgatnia, továbbá értesítenie kell az ítéloképessége birtokában lévő gyermeket az ügyel összefüggésben felmerülő nyilatkozattételi lehetőségéről. Ha az értesítés alapján a gyermek meghallgatását maga kéri, vagy ha azt a bíróság kérelem hiányában is szükségesnek és indokoltnak tartja, a bíróság a gyermeket közvetlenül, vagy közvetett módon meghallgatja. Ha a gyermek a 14. életévét betöltötte, szülői felügyeletére, és elhelyezésére vonatkozó döntés kifejezetten az egyetértésével hozható, kivéve, ha a gyermek döntése a fejlődését veszélyezteti.

A hivatkozott rendelkezések tehát garanciális szabályként írják elő a gyermek meghallgatásának lehetőségét, valamint szükségességét, azonban az előírás nem határoz meg konkrét életkort, amelynek betöltését követően a gyermeket kötelezően meg kell hallgatni, ennek eldöntését a jogalkotó *bírói mérlegelés* körébe utalja.²⁰⁹ Ennek köszönhetően a bíróság diszkrecionális jogkörébe tartozó feladat annak eldöntése, hogy az eljárás során indokolt-e a gyermek személyes meghallgatása, illetve hogy a bíróság a gyermeket milyen módon: közvetlenül vagy közvetett formában, pszichológus szakértő útján, továbbá a szülei jelenlétében vagy éppen a szülei jelenléte nélkül kívánja meghallgatni.²¹⁰ Ezt erősíti meg a Pp. 473. § mely kimondja: a kiskorú gyermeket meg kell hallgatni, ha a bíróság a perben a gyermek mint érdekelt meghallgatásáról dönt.

A jogirodalomban egyáltalán nem esik szó arról, hogy a *gyermek meghallgatását* mint bizonyítási módot, valamint az ilyen módon megszerzett *gyermek nyilatkozatát* mint bizonyítási eszközt fel lehet-e használni a felek közötti ellentétes jellegű állítások egymás irányába történő közelítésére, így a felek közötti egyezségkötés előmozdítására. A

²⁰⁸ KÖRÖS András: *A szülői felügyelet* In: KÖRÖS András (szerk.): *A Ptk. magyarázata III/VI. Polgári jog. Családjog*, Harmadik átdolgozott bővített kiadás, HVG-ORAC kiadó, Budapest, 2018, 295.

²⁰⁹ A 1143/B/1998. számú AB határozata kimondta: „*Bírói mérlegelés tárgya, hogy az adott ügyben várható-e a gyermektől a per kimenetelét befolyásoló információ. Amennyiben a gyermek kora vagy érettsége folytán nem várható tőle értékelhető nyilatkozat, avagy a bíróság egyéb körülmények alapján egyértelmű következtetésre tud jutni a perben a gyermek meghallgatása – mely mindenképpen súlyos érzelmi-lelki megterhelés a kiskorú számára – nem szükséges.*”

²¹⁰ KÖRÖS András: *Alapelvek*, i.m. 332.; valamint a Ptk. 4:171. § (4) bekezdésében foglaltak.

gyakorlatban azonban a bíró személyétől, az ügy körülményeitől függően egyezséget előmozdító eszközként alkalmazható módszer is lehet, mely a bíró későbbi anyagi pervezetésén, illetve a felek részére nyújtott tájékoztatásán múlik. Természetesen, hogy a módszer segítségével a felek között létre jön-e egyezés, nagyban függ a felek személyiség-típusától, az üggyel kapcsolatos hozzáállásuktól, illetve esetlegesen a feleket által megbízott jogi képviselők személyétől.

A Pp. 477. § (3) bekezdés szerint, ha a felek a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése tárgyában egyezséget kötöttek, és a bíróság azt végzéssel jóváhagyja, a jóváhagyás során illetve a bíróság ítéletében a felek kiskorú gyermekének érdekét kell elsődlegesen figyelembe venni. A perben a gyermek meghallgatására tehát egyrészt a felek megegyezésének hiányában, az ítélet – gyermek érdekeinek figyelembe vételével történő – meghozatala, másrészt a felek – gyermek érdekeit magába foglaló – egyezségének jóváhagyása érdekében kerülhet sor. Mindkét esetben a bíróság mérlegelési jogkörébe tartozik annak eldöntése, hogy a gyermeket meghallgatja-e, mely alól kivételt jelent a Ptk. 4:171. §-ban hivatkozott rendelkezés, mely szerint ha a gyermek a 14. életévét betöltötte, abban az esetben vélelmezhetően ítélőképessége birtokában van, így meghallgatása kötelező.

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezmény 12. cikke az ítélőképessége birtokában lévő gyermek jogaként nevesíti az őt érintő kérdésekben a véleménynyilvánítás jogát, valamint azt, hogy a *gyermek véleményét korára, érettségére tekintettel figyelembe kell venni*. Az ítélőképesség szubjektív jellegű kategória, a cselekvőképességhez és belátási képességhez képest tágabb fogalom.²¹¹

A polgári eljárásban ítélőképességgel rendelkező gyermeknek minősül az, aki képes az őt érintő tények felismerésére és megértésére, döntésének következményeit átlátja, valamint alkalmas arra, hogy megalapozott vagy – általában véve – önálló döntést hozzon.²¹² Az ítélőképesség megállapításának elsődleges mércéje a gyermek érettsége. A bíróságot a gyermek meghallgatásának kötelezettsége életkortól függetlenül terheli, mivel a gyermek véleményét nem pusztán az életkora, hanem tényleges érettségi szintje alapján kell mérlegelni.

²¹¹ SZABÓ Anikó, i.m. 180.

²¹² BÉKY Ágnes Enikő, i.m. 10.

A Kúria – a 17. számú, már hatályon kívül helyezett irányelvében – úgy határozta meg az ítélőképességgel rendelkező gyermeket, mint aki koránál és helyzeténél fogva képes önállóan, külső befolyástól mentesen véleményt formálni.

A Kúria egy polgári elvi határozatában kimondja azt is, hogy az ítélőképesség meghatározása nem minősül szakkérdésnek, hanem annak eldöntése a bíróság feladata.²¹³ Mivel sem nemzetközi, sem hazai jogforrás nem állapít meg konkrét életkori határt az ítélőképesség fennállásának megítélésére; annak vizsgálata minden esetben az összes releváns körülmény – így a gyermek életkora, személyisége, szellemi képessége és érzelmi kötődése – együttes mérlegelésével történik.

A bírósági gyakorlatban országos szinten eltérő életkori korhatárok alakultak ki a gyermek meghallgatásának tekintetében. A fővárosi bíróságok gyakorlatában a polgári peres eljárásokban jellemzően már 4–6 éves kortól sor kerül a gyermek meghallgatására.²¹⁴ Ezzel szemben a Debreceni Járásbíróság kialakult gyakorlata szerint a 14. életévét be nem töltött gyermek meghallgatása általában mellőzésre kerül, míg a 14. életévét betöltött gyermek esetében a meghallgatás elengedhetetlennek minősül.

A peres eljárás során a gyermek meghallgatására legalkalmasabb időpont az érdemi tárgyalási szakra esik, amikor a releváns tények és körülmények már tisztázottak, és a bizonyítási eljárás lényeges része lezárult. A gyermek meghallgatása előtt már jellemzően sor került a szülők meghallgatására, valamint beszerzésre kerültek a gyermekkel kapcsolatos főbb bizonyítékok (pedagógiai szakvélemény, iskolai jellemzés, környezettanulmány stb.). A gyermek meghallgatását célszerű a peres eljárás során egy alkalommal lefolytatni, ezért indokolt azt időben az utolsó bizonyítási cselekmények egyikeként ütemezni.

A bíróság a szülők között – szabad mérlegelésük és meggyőződésük alapján – létrejött perbeli egyezségeket kizárólag a *gyermek mindenképp felett álló érdekeinek* figyelembe vétele mellett hagyhatja jóvá,²¹⁵ valamint a perben köthető egyezésnek további tartalmi korlátai vannak

²¹³ Kúria 2318/2011. számú polgári elvi határozata.

²¹⁴ WOPERA Zsuzsa – SUBASICZ Éva – OCSKÓ Katalin – VÁRAI-JEGES Adrienn: *Biztonságban a bíróságon – kerekasztal beszélgetés*, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, és a Magyar Összehasonlító Jogi Egyesület és a Gyermekjogokért Egyesület által szervezett „Gyermekjogok elméletben és gyakorlatban” című konferencia előadás (2022.12.15.)

²¹⁵ Pp. 239. § (3) bekezdés.

azon túl, hogy egyezséget a kereset és viszontkereset keretei között lehet kötni. Bár a felek által kötött egyezség rugalmasságot biztosít, tartalmát a bíróság anyagi jogi és végrehajthatósági szempontból is vizsgálja: nem hagyható jóvá olyan megállapodás, amely bizonytalanná vagy végrehajthatatlanná válik,²¹⁶ például *határozott időre kötött* szülői felügyeleti vagy kapcsolattartási megállapodás esetén.²¹⁷

Az egyezség előnye, hogy a felek egyetértésén alapul, és így a bírósági döntéshez képest rugalmasabb megoldást kínál, azonban tartalmát tekintve csak kis mértékben térhet el a bíróság ítéletétől. Ugyanakkor az egyezség megkötése nem mindig szolgálja a perben érintett gyermek érdekét, előfordulhat, hogy inkább a felek személyes vagy gazdasági céljai érvényesülnek. Emiatt az egyezség jóváhagyásakor kiemelt jelentősége van a bírói kontrollnak a gyermek érdekeinek biztosítása céljából.²¹⁸

1.2.6. A gyermek meghallgatása és érdekeinek figyelembe vétele a bírósági közvetítói eljárásban

A jogalkotó a családjogi jogviták rendezése során elsődleges célként a békés, konszenzuson alapuló megoldások előmozdítását határozza meg, amely egyben a felek közötti kölcsönös együttműködés erősítését is szolgálja. E célok elérése érdekében a Ptk. Családjogi könyvében kiemelt szerepet biztosít a közvetítói eljárásnak, különösen a *házasság felbontásával*, valamint a *szülői felügyeleti jog gyakorlásának rendezésével* összefüggő eljárásokban. A szülői együttműködés elősegítése érdekében a jogszabályi keretek mind a bíróság, mind a gyámhatóság számára lehetőséget biztosítanak a közvetítói eljárás – meghatározott feltételek fennállása esetén – kötelező jelleggel történő elrendelésére.²¹⁹

A gyermek közvetítói eljárásban történő részvételével kapcsolatban számos kérdés merülhet fel: bevonható-e a kiskorú a szülők közötti megállapodás előkészítése és a felek megegyezését

²¹⁶ Amikor a közvetítói eljárásban a szülői felügyelet gyakorlásáról vagy kapcsolattartásról szóló megállapodás feltételhez kötött rendelkezést tartalmaz. A bíróság a felek egyezségként történő jóváhagyást megtagadja. (Forrás: PAULINI Mária: *A gyermek érdekeinek védelme a gyermek sorsát érintő perekben és közvetítói eljárásokban* In: GLAVANITS Judit (szerk.): *Bíró és mediátor – válogatott tanulmányok a közvetítói eljárás elméleti és gyakorlati kérdéseiről*, Universitas - Győr Nonprofit Kft., Győr, 2020, 215.)

²¹⁷ A közvetítói eljárás keretében kötött szülői felügyeleti jog gyakorlásáról és a kapcsolattartásról szóló határozott időre kötött megállapodást a bíróság nem hagyja jóvá a gyermek határozatlan idő lejártát követően bizonytalanná vált helyzetére hivatkozással. (Forrás: PAULINI Mária, i.m. 215.)

²¹⁸ PAULINI Mária, i.m. 218.

²¹⁹ SZABÓ Anikó, i.m. 185.

ösztönző szakmai folyamatokba, továbbá ezzel összefüggésben milyen mértékben szükséges a gyermek véleményének meghallgatása? Vajon a gyermek közvetítői eljárásba történő bevonása nem veszélyezteti-e a szülők közötti alkufolyamat törékeny egyensúlyát, illetve nem áll-e fenn annak a kockázata, hogy valamelyik szülő „a gyermek mögé bújva” igyekszik saját tárgyalási pozícióját a másik féllel szemben megerősíteni?²²⁰

A gyermek közvetítői eljárásba történő bevonására, meghallgatására, illetve véleményének meghallgatásával kapcsolatban a hatályos jogszabályok nem tartalmaznak sem kifejezetten megengedő, sem kifejezetten tiltó rendelkezést.²²¹ Ugyanígy nem található olyan norma sem, amely meghatározná, hogy a közvetítő milyen életkorú gyermeket hallgathat meg közvetlenül az eljárás során.²²² Ennélfogva e kérdés nem dönthető el akként, hogy a gyermek bírósági eljárásban való részvételének lehetőségét automatikusan kiterjesszük a közvetítői eljárásra.²²³

A gyermek közvetítői eljárásban való részvételének hatása előre nem prognosztizálható egyértelműen: előfordulhat, hogy hozzájárul a szülők megegyezés irányába történő tereléséhez, ugyanakkor fennáll annak kockázata is, hogy a megállapodáshoz vezető folyamatot sokkal inkább megingatja. További figyelembe veendő szempont, hogy a gyermek számára pszichés megterhelést jelenthet a vita olyan szakaszában való részvétel, amelyet egy külső személy – a közvetítő – irányít. Ennek megfelelően kizárólag az adott ügy sajátos körülményeinek mérlegelésével állapítható meg, hogy a gyermek közvetítő általi meghallgatása elősegíti-e a gyermek érdekeinek elsődleges érvényesülését, valamint a szülők közötti békés, jövőorientált rendezést.²²⁴ A közvetítő a peres eljáráshoz hasonlóan a gyermek véleményét életkorára és érettségi szintjére tekintettel az összes lényeges körülmény figyelembe vételével kell eldönteni, hogyan használható fel a közvetítés folyamatában.²²⁵

²²⁰ HERCZOG Mára (szerk.): *Kézikönyv a gyermekjogi egyezmény alkalmazásához*, Innova Print Kiadó, 2007, 60. (A Kézikönyv anyaga az Egyesült Nemzetek Gyermekalapjának (UNICEF) megbízásából készült.)

²²¹ GYENGÉNÉ NAGY Márta: *A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban*, i.m. 48.

²²² SZABÓ Anikó, i.m. 192.

²²³ GYENGÉNÉ NAGY Márta – KÖRÖS András: *A bírósági közvetítésről – mindenkinek. Kézikönyv a jogviták békés rendezéséhez*, HVG-ORAC Könyvkiadó, Budapest, 2016, 112-113.

²²⁴ GYENGÉNÉ NAGY Márta: *A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban*, i.m. 48.

²²⁵ RAINER Lilla: *A gyermekközpontú igazságszolgáltatás polgári jogi aspektusai*. (Elérhető: <https://www.mabie.hu/attachments/article/132/RL%20gyermek%20meghallgat%C3%A1sa%20mod.pdf>;

Letöltés dátuma: 2025.08.03.) 14.

Egy friss hazai tanulmány²²⁶ a gyermek közvetítői eljárásban való bevonásának szempontjait vizsgálta. A tanulmány rámutatott, hogy a közvetítő mellett elsősorban a szülők felelőssége, hogy a gyermek a lehető legkisebb megterheléssel élje meg a szülők különválásával összefüggő esetleges konfliktusokat. Ezzel összefüggésben példaként említette, hogy az Amerikai Egyesült Államokban és Kanadában a szülők számára kötelező csoportos képzést szerveznek, amelynek célja, hogy a család felbomlásának gyermekre gyakorolt hatását megértsék, és mélyebb ismeretekre tegyenek szert, ezzel jobban tudják figyelembe venni saját gyermekük érdekeit. A tanulmány konklúziója szerint ideális esetben a szülőket támogatni kell abban, hogy a gyermek érdekei és szükségletei mentén gondolkodjanak, kommunikáljanak és dolgozzanak ki megállapodást, miközben a gyermek biztonságára is ügyelnek. Amennyiben ez nem valósul meg, a közvetítőnek kell mérlegelnie, milyen módon vonhatja be a gyermeket a közvetítői eljárásba, szem előtt tartva, hogy az eljárás keretében ő a felelős a gyermek biztonságáért.²²⁷

A közvetítői eljárásban a gyermek meghallgatásának lehetősége elsősorban a szülők döntésétől függ, ugyanakkor a közvetítő feladata jelezni a gyermek véleményének fontosságát, továbbá hogy a bíróság – az esetleges egyezség jóváhagyásakor – vizsgálhatja: a szülők figyelembe vették-e a gyermek álláspontját.²²⁸ A gyermek meghallgatása általában a gyermek érdekét szolgálja, azonban bizonyos körülmények között indokolt lehet annak mellőzése.²²⁹ Amennyiben a közvetítő a gyermek bevonása mellett dönt, két alapvető szempontot kell mérlegelnie: egyrészt a gyermek szükségleteinek és érdekeinek érvényesülését, másrészt a gyermek biztonságának biztosítását mind a közvetítői folyamat során, mind azt követően.²³⁰

A gyermek közvetítői eljáráson történő részvétele több formában is megvalósulhat: egyrészt – az életkorhoz és érettségi szinthez igazodva szülei és a közvetítő jelenlétében – közvetlenül részt vehet a közvetítői üléseken, másrészt a közvetítő külön meghallgatás keretében is meghallgathatja a gyermeket, amelynek tartalmáról később a szülők tájékoztatást kapnak. A

²²⁶ *A gyermek helye a válási mediáció során*, Szakmai ajánlás - Tervezet, Partners Hungary Alapítvány, 2017. (Kézirat)

²²⁷ GYENGÉNÉ NAGY Márta: *A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban*, i.m. 45-46.

²²⁸ GYENGÉNÉ NAGY Márta: *A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban*, i.m. 43.

²²⁹ Például a szülők között elmélyült konfliktusos esetekben a gyermek jogi eljárásokba történő bevonása károsan hathat a gyermekre, egyúttal olyan helyzetbe is hozhatja, melyben a gyerek azt érzi választania kell a szülei közül, ezáltal lojalitás konfliktusba kerül.

²³⁰ SZABÓ Anikó, i.m. 192-193.

gyermek meghallgatását kizárólag megfelelő szakképzettséggel rendelkező személy végezheti, ezáltal biztosítva, hogy az a gyermek fejlettségi szintjének megfelelő módon, támogató légkörben történjen.²³¹ Különösen fontos, hogy a meghallgatás során a gyermek ne kerüljön döntési kényszerbe, és ne alakuljon ki benne pszichés nyomás. Ennek elkerülése érdekében a jogszabály lehetőséget biztosít, hogy a közvetítő a felek közös megegyezése alapján szakértő segítségét vegye igénybe.²³²

A család egységének felbomlását követően, a szülőknek a kialakult helyzetet elsősorban a közös gyermek érdekeinek szem előtt tartásával kell rendezniük. Éppen ezért fontos megvizsgálni, *hogy alakul a közvetítői eljárásban a gyermek mindenek felett álló érdekének érvényesülése*. Ezzel összefüggésben a hatályos jogszabályokban nem találunk konkrét előírást, arról milyen szempontok alapján dönthető el, hogy a közvetítői eljárásban a szülők valóban tisztában vannak-e gyermekük érdekeivel, és ezek mentén alakítják-e ki megállapodásukat.²³³

A közvetítői eljárásban gyermek véleményének figyelembe vétele eltér a bírósági eljáráshoz képest: míg a bíró maga mérlegeli a gyermek nyilatkozatának jelentőségét, a közvetítő legfeljebb felhívhatja a figyelmet a gyermek érdekeire és szükségleteire, de a döntés teljes mértékben a szülőké. A bírósági közvetítés során a szülők szabadon állapodhatnak meg akár határozott időre vagy feltételhez kötötten is, azonban a közvetítő köteles jelezni, ha a megállapodás egyes pontjai a bíróság által egyezségié nem hagyhatók jóvá, ami módosításra készítheti a feleket, vagy akadályozhatja annak létrejöttét.²³⁴ Ebben az esetben gyakori megoldás, hogy a közvetítő külön megállapodásba foglalja a bíróság által egyezségié jóváhagyható, valamint a nem jóváhagyható rendelkezéseket.

A közvetítői eljárásban a szülők különválásakor a gyermek valódi érdeke, hogy a felek békés úton rendezzék a kapcsolatukat, elkerülve a gyermek bevonásával járó állandó vitákat és

²³¹ GYENGÉNÉ NAGY Márta: *A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban*, i.m. 43.

²³² A közvetítői eljárás során szakértőként bármely személy eljárhat, aki az adott kérdés eldöntéséhez szükséges szakértelemmel rendelkezik, és akinek személyében a felek megállapodnak. A szakértő tevékenységére a közvetítőre vonatkozó összeférhetetlenségi és titoktartási szabályokat megfelelően alkalmazni kell. (Kvtv. 33. § (1) bekezdés)

²³³ KUKITY Krisztina - JUHÁSZ Éva - HUNYADI Krisztina: *A mediáció kérdése: A gyermek helye a válási mediációban*, AKV Európai Szemle, 2017/1. szám, 5.

²³⁴ GYENGÉNÉ NAGY Márta: *A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban*, i.m. 43-44.

konfliktusokat. Emellett különösen fontos, hogy a gyermek mindkét szülőjével fenntarthassa a kapcsolatát, és ne kényszerüljön választani közülük.²³⁵

Ezáltal a bírósági közvetítés alkalmas eszköz lehet arra, hogy a gyermek érdekei a peres eljáráshoz képest *nagyobb hangsúlyt kapjanak*, elősegítve, hogy a szülők különválása okozta változások és traumák a lehető legkisebb mértékben érintsék, egyúttal biztosítva, hogy mindkét szülővel fennmaradjon a stabil, elérhető kapcsolata.²³⁶ A családjogi ügyekben igénybe vett közvetítői eljárás sajátos eljárás módja, illetve a közvetítő által alkalmazott speciális eszközök és módszerek²³⁷ minden esetben a gyermek érdekének előmozdítását szolgálják, még akkor is, ha a felek végül nem jutnak megállapodásra. A folyamat ugyanis elősegíti a szülők közötti együttműködést, ami különösen nagy jelentőséggel bír a gyermekkel való kapcsolatos legfőbb kérdések így a kölcsönös tájékoztatás, a kapcsolattartás megvalósulása vagy az esetlegesen felmerülő rendkívüli kiadások rendezésével összefüggésben.

Azonban ki kell emelni, hogy a közvetítői eljárás nem mindenható: konszenzus hiányában a peres eljárással ellentétben a közvetítő nem dönt a felek jogvitájában csupán támogatást nyújt annak felek általi rendezéséhez. Ha a felek nem sajátítják el a folyamat során a szükséges együttműködési módszereket, konfliktusuk könnyen visszaeshet az aktív vagy passzív formába, és a folyamat végén vagy nem születik megállapodás, vagy az nem bizonyul tartósnak.²³⁸

Összességében megállapítható, hogy amennyiben a családjogi perekben fennáll a gyermek érintettsége különösen fontos, hogy a jogvita rendezése milyen úton történik: hosszadalmas, kimerítő – végül bírósági ítélettel záruló – pereskedéssel, vagy a közvetítői eljárás keretében a felek között létrejött közös megállapodással.

Álláspontom szerint a szülőket támogatni kell abban, hogy a közös gyermek érdekeit és szükségletei szem előtt tartva tudjanak egymással kommunikálni és megállapodásra jutni, hiszen ők felelnek a gyermek biztonságáért, testi-lelki jóllétéért. Éppen ezért különösen fontos

²³⁵ PAULINI Máriaó, i.m. 221.

²³⁶ SZABÓ Anikó, i.m. 191.

²³⁷ Lásd bővebben az értekezés „A bírósági közvetítő eszközei és módszerei” című alfejezetében.

²³⁸ PAULINI Máriaó, i.m. 215.

felhívni a felek figyelmét, valamint ösztönözni őket a közvetítői eljárás igénybevételére – ahol a gyermek érdekei kiemelt figyelmet kapnak – kiemelve, hogy hosszú távon mindannyiuk számára előnyös, ha saját ügyeikben maguk hozzák meg a gyermeket érintő legfontosabb döntéseket. Tudatosítani kell bennük, hogy ha képesek egy nehéz időszakban közösen megoldani a problémákat, akkor a jövőben felmerülő helyzetekben is sikerrel járhatnak, ezzel példát mutathatnak gyermekeiknek arra, hogy kölcsönös tisztelet mellett is lehet konfliktusokat kezelni és megoldani.²³⁹

A Debreceni Járásbíróságon végzett kutatás eredményei alapján megállapítást nyert, hogy 2018-2022. év közötti 5 éves időszakban 3801 db házasság felbontása iránti eljárás indult, melyből 2923 db egyezséggel 878 db pedig megegyezés nélkül zárult. Ez alapján elmondható, hogy a vizsgált időszakban az ügyek 77%-ában a felek között egyezés született, melyet a bíróság a jogszabályoknak, illetve a gyermek legfőbb érdekének teljesülése szempontjából elfogadhatónak talált, így a felek között létrejött perbeli egyezséget a bíróság végzésével jóváhagyta.

A Debreceni Járásbíróság hivatkozott statisztikai adatai azt a tényt támasztják alá, hogy a gyermeket érintő bontóperek nagy részében a felek egyezséggel rendezik a gyermek sorsát érintő lényeges kérdéseket. Ezáltal megállapítható, hogy a *perek jelentős többségében érvényesül a gyermek legfőbb érdeke.*

²³⁹ KUKITY Krisztina - JUHÁSZ Éva - HUNYADI Krisztina, i.m. 8.

1.3. Egyezségkötés elsődlegessége a családjogi perekben

A családjogi jogviták rendezésében – a kiskorú gyermek érintettségére való tekintettel – kiemelt jelentőséggel bír a felek közötti egyezség létrehozása, amely a jogvita békés és a gyermek érdekét leginkább szolgáló lezárását teszi lehetővé. Ennek megfelelően a következőkben annak áttekintésére kerül sor, hogy a jogalkotó a családjogi perekkel összefüggésben milyen anyagi jogi rendelkezésekkel teremti meg az egyezségkötés jogi kereteit és biztosítja annak érvényesülését.

1.3.1. Házasság közös megegyezéssel történő felbontása

Az Európai Családjogi Bizottság²⁴⁰ 2004-ben fogalmazta meg az ún. *házassági bontójogi alapelveket*, mely körében a házasság megszűntetése kapcsán két modellt rögzített: a *bírósági úton történő házasság felbontás* lehetőségét, valamint a *bíróságon kívüli, valamely állami hatóság vagy igazgatási feladatot ellátó szerv útján*²⁴¹ történő *házasság felbontás* lehetőségét.²⁴² Míg a bíróság a felek közös megegyezésre irányuló szándéka, valamint a felek között fennálló jogvita esetén is jogosult eljárni, ezzel szemben a bíróságon kívüli hatóság vagy igazgatási feladatot ellátó szerv eljárására kizárólag a felek közös megegyezése, valamint a tagállamok által meghatározott további feltételek teljesülése esetén kerülhet sor.

Hazánkban a házasság felbontása iránti eljárás hagyományosan a bíróság hatáskörébe tartozó feladat, mely szemléletet az Alkotmánybíróság is deklarált,²⁴³ amikor megállapította, hogy a házasság felbontásának törvényes keretek közé szorítása a család védelmét szolgáló alkotmányos kötelezettség, melynek eszköze a *bírói út*.²⁴⁴ A jogalkotó a Ptk. kodifikációja során arra az álláspontra jutott, hogy a házasság közös megegyezéssel történő felbontása iránti eljárás hatáskörének bővítése, így annak nemperes eljárás keretében történő lefolytatásának

²⁴⁰ Az Európai Családjogi Bizottság azzal a céllal jött létre, hogy a tagállamok joggyakorlatainak széles körű elemzését követően kidolgozza az Európai Családjogi Elveket, amelyek egyrészt elősegítik az európai jogharmonizációt, másrészt segítséget nyújtanak az egyes családjogi kodifikáció előtt álló tagállamok jogalkotói számára. (Forrás: BÉLDI-TURÁNYI Noémi, i.m. 80.)

²⁴¹ Például a román, illetve spanyol szabályozás szerint a közigazgatási eljárás keretében az anyakönyvvezető, valamint a román, spanyol, francia szabályozás szerint közjegyzői eljárás keretében a közjegyző is jogosult a házasságfelbontás során eljárni. (Forrás: BÉLDI-TURÁNYI Noémi, i.m. 82-86.)

²⁴² NAGY Andrea – MIHÓK Boglárka: *A házasság felbontásának fóruma*, Miskolci Jogtudó, 2024/3. Különszám, 167.

²⁴³ A 995/B/1990. számú AB határozat.

²⁴⁴ NAGY Andrea – MIHÓK Boglárka, i.m. 165.

kiépítése nem indokolt, mivel az az ezzel kapcsolatos érvek ellenére sem gyorsítaná vagy egyszerűsítene az eljárást.²⁴⁵

A jogalkotó a Ptk. kodifikációja során megerősítette azt az elvet, miszerint a *házasságot kizárólag bíróság bonthatja fel*, egyúttal deklarálta a házasság felbontásának két típusát: a *közös megegyezésen alapuló*-, valamint az ún. *tényállásos bontást*.²⁴⁶ A gyakorlati tapasztalatok szerint a bontóperek döntő többsége a felek megegyezése alapján zajlik le.²⁴⁷ A közös megegyezéssel történő házasság felbontás feltétele egyrészt, hogy a felek közösen kérik a házasság felbontását, vagy az egyik fél kéri a házasság felbontását, a másik pedig nem ellenzi azt, melyre tekintettel mind a két fél kéri mellőzni a házasság megromlásához vezető okok és körülmények feltárását, továbbá a felek – kiskorú gyermek érintettsége esetén – a járulékos kérdésekben megegyeztek.

A Ptk. értelmében tehát a bíróság a házasság megromlásához vezető okok és körülmények feltárása nélkül bontja fel a házasságot, ha azt a felek végleges akaratelhatározáson alapuló, befolyásmentes megegyezésük alapján kérik.²⁴⁸ Ezáltal a szabályozás kifejezésre juttatja a felek akaratú autonómiájának érvényesülését, ugyanis e szerint a megegyezéses bontás alapját a felek egyező akaratelhatározása biztosítja. Ennek ellenére a jogalkotó a házasság alkotmányos védelme érdekében különféle eljárási garanciák biztosításával kívánt gondoskodni a bontóperek megfontoltabbá tételéről. A bontójogi szabályok eljárási garanciái közé tartozik: a *felek személyes meghallgatása*, a *békítési kísérlet*, a *bírói mérlegelés*, valamint a *megfontolási idő biztosítása*.

A házassági perekben főszabály szerint a felek megjelenése, így a bíróság által történő *személyes meghallgatása* akkor is kötelező, ha a fél jogi képviselő útján jár el, illetve ha a perfelvételi iratok alapján a bíróság számára széleskörűen megismerhetővé vált a tényállás. A

²⁴⁵ CSERBÁNÉ NAGY Andrea: *A házassági jog kodifikációi*, PhD doktori értekezés, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolc, 2012, 183.

²⁴⁶ Az Európai Családjogi Bizottság 2004. évben fogalmazta meg az ún. *házassági bontójogi alapelveket*. A Családjogi Bizottság által megalkotott bontási típusok közül a közös megegyezés lehetősége azzal a nem titkolt szándékkal került első helyen rögzítésre, hogy kifejezésre juttassa a felek rendelkezési szabadságának elsődlegességét, valamint elősegítse a felek között fennálló helyzet békés, egymás között történő rendezését. A bontás alapja a felek házasság felbontásra irányuló közös megegyezése. (Forrás: SZEIBERT Orsolya: *A házasság Európában a jogegységesítő törekvések tükrében*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014, 96.)

²⁴⁷ Mely állítást a Debreceni Járásbíróságon végzett kutatás statisztikai adatai is alátámasztottak.

²⁴⁸ Ptk. 4:21. § (2) bekezdés.

felek személyes meghallgatása csak kivételes esetben mellőzhető.²⁴⁹ A bontóper egyik legfontosabb mozzanatának tekinthető a felek személyes meghallgatása, ugyanis a bíróság ekkor győződik meg a felek tényleges akaratáról, valódi szándékáról, valamint a házassággal kapcsolatban felmerülő egyéb igényeikről, egyúttal a perfelvételi tárgyaláson *megkísérli a felek kibékítését*.²⁵⁰

A megegyezéssel bontás keretében a *bíróság mérlegelési köre* arra irányul, hogy a házasság teljesen és helyrehozhatatlanul megromlott-e, valamint az egyezségkötés a felek befolyásmentes és egyező akaratnyilatkozata alapján történt.²⁵¹ A megegyezéssel alapuló házasság felbontás minden jogrendszerben további feltételhez kötött azon túl, hogy a felek egyező akaratnyilatkozatuk alapján kérik a házasság felbontását.²⁵² Annak érdekében, hogy a bíróság a házassági köteleket felbontsa, elengedhetetlen, hogy a felek az összes felmerülő járulékos kérdésben konszenzusra jussanak.²⁵³ A járulékos kérdésekben történő megállapodás megerősíti azt, hogy a felek bontási szándéka komoly, megfontolt, az őket érintő jelentős kérdésekben végleges döntést hoztak,²⁵⁴ továbbá egyik fél esetében sem merül fel a kényszer vagy fenyegetés gyanúja. A hatályos eljárási szabályokban tehát előtérbe kerül a házastársak döntési autonómiájának tiszteletben tartása, a bíróságnak már nem kell vizsgálnia, hogy a házastársak megállapodása megfelel-e a felek méltányos érdekeinek.²⁵⁵ A jogalkotó ezzel komoly szabadságot biztosít a felek önrendelkezési jogának gyakorlásához, valamint lehetőséget teremt arra, hogy önálló és felelősségteljes döntést hozzanak.²⁵⁶ Ugyanakkor a jogalkotó követelményként támasztja a bírósággal szemben, hogy ne „támogassa” az átgondolatlan bontójogi egyezségek megkötését.²⁵⁷

²⁴⁹ NAGY Andrea: *A házassági perek Csjt.-beli szabályozásának történeti előzményei* In: GYEKICZKY Tamás (szerk.): *Ami a múltból elkísér. A családjogi törvény ötven éve*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2005, 70.

²⁵⁰ Pp. 456. § (2) bekezdés

²⁵¹ CSERBÁNÉ NAGY Andrea: *A házassági jog kodifikációi*, i.m. 182.

²⁵² CSERBÁNÉ NAGY Andrea: *A házassági jog kodifikációi*, i.m. 185.

²⁵³ A BH 1976.6.260.-ban foglaltak alapján.

²⁵⁴ SZEIBERT Orsolya: *Családi jog*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2015, 79.

²⁵⁵ NAGY Márta: *A házasság megszűnése* In: JAKAB András – FEKETE Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*, 2018. (Elérhető: <https://real.mtak.hu/122378/1/a-hazassag-megszunese.pdf>; Letöltés dátuma: 2025.03.03.) [29] bekezdés.

²⁵⁶ NAGY Márta: *A házasság megszűnése*, i.m. [23] bekezdés.

²⁵⁷ CSIKY Ottó: *A házasság felbontása* In: KÖRÖS András (szerk.): *A családjog kézikönyve*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2007, 83.

A bontóperben alkalmazott, az azonnali döntéshozatal „fékezését” szolgáló jogalkotói eszköz a *kötelező gondolkodási idő* intézményében öltött testet. Ennek lényege, hogy a jogalkotó kizárta az érdemi tárgyalás azonnali megtartásának lehetőségét, ugyanakkor a polgári perrendtartás eredeti szabályozása két kivételt rögzített: egyrészt, ha a fél személyes meghallgatása nem volt kötelező, másrészt, ha a feleknek nem volt közös kiskorú gyermekük. E kivételes esetekben az érdemi tárgyalás azonnal lefolytatható volt, és a házasság felbontására akár egyetlen tárgyalás keretében is sor kerülhetett.²⁵⁸ A Pp. hivatkozott rendelkezéseit a 2022. évi XXIV. törvény 2022. szeptember 1. napjától hatályon kívül helyezte,²⁵⁹ ezáltal a jogalkotó a felek egyezsége alapján – azzal a kikötéssel, hogy amennyiben az ügy körülményei lehetővé teszik – kiskorú gyermek érintettsége esetén is főszabállyá emelte az egy tárgyalás alatt történő házasságfelbontás lehetőségét.²⁶⁰

A házassági bontóperben – kiskorú érintettsége esetén – az egyik legfontosabb, bírósággal szemben támasztott követelmény a gyermek mindenek felett álló érdekének figyelembe vétele. A bíróságnak úgy kell eljárnia, hogy a kiskorú gyermek számára a házasság felbontás a lehető legkevesebb megrázkódtatást jelentse. A gyermekkel kapcsolatos járulékos kérdések – így különösen a szülői felügyelet gyakorlása, a kapcsolattartás, valamint a tartásdíj megállapítása – tekintetében a gyermek érdeke nem csupán egy tényező a mérlegelendő szempontok között, hanem elsőbbséget élvez minden egyéb érdekekkel szemben. E követelmény érvényesülését segítheti elő a gyermek közvetlen, vagy – különösen a gyermek életkorára, érettségére tekintettel – pszichológus szakértő bevonásával történő közvetett meghallgatása, amely során az ítélőképesége birtokában lévő gyermeknek lehetősége van arra, hogy szabadon kifejthesse álláspontját az őt érintő lényeges kérdésekben.²⁶¹

1.3.2. A szülők megállapodása a szülői felügyeleti jog gyakorlása vonatkozásában

A Ptk. 4:164. § (1) bekezdés alapján a szülők különválásuk esetén – eltérő megállapodásuk, vagy gyámhatósági, bírósági döntés hiányában – továbbra is közösen gyakorolják a gyermek feletti szülői felügyeletet, azonban ténylegesen általában csak az egyik

²⁵⁸ Pp. 456. § (5) és (6) bekezdése szerint.

²⁵⁹ 2022. évi XXIV. törvény 185. § alapján.

²⁶⁰ BÉLDI-TURÁNYI Noémi, i.m. 80-81.

²⁶¹ CSERBÁNÉ NAGY Andrea: *A házassági jog kodifikációi*, i.m. 188.

szülő gyakorolja a szülői felügyeleti jogot, különösen a gyermek gondozásának és nevelésének ellátását.²⁶²

A szülők *írásban, kifejezetten megállapodhatnak* a szülői felügyeleti jog gyakorlásának módjáról – tehát, hogy közösen vagy valamelyik fél kizárólagosan gyakorolja – valamint közös szülői felügyeleti jog esetében megállapodhatnak annak tartalmi szempontból történő megosztásáról – a szülők közül ki látja el a gyermek gondozását, nevelését, hol található a gyermek lakóhelye, ki látja el a gyermek törvényes képviselőjét valamint, vagyoni kezelését. A gyakorlatban általában a *szülők ráutaló magatartása, hallgatóság megállapodása* útján alakul ki a szülői felügyeleti jog gyakorlásának módja, melyre abból lehet következtetni, hogy a gyermek hosszabb ideje, háborítatlanul az egyik szülő háztartásában nevelkedik, a másik szülő pedig elfogadja, tudomásul veszi a kialakult helyzetet. A szülők ráutaló magatartással létrejött megállapodása – annak ellenére, hogy nem került írásban is rögzítésre – kiemelt jelentőséggel bír a későbbiekben.²⁶³

Hangsúlyozni szükséges, hogy a szülőknek a szülői felügyeletre vonatkozó peren kívüli megállapodás vonatkozásában is tájékoztatniuk kell a gyermeküket az őt érintő döntésekről, továbbá biztosítaniuk kell, hogy a gyermek a döntések előkészítése során véleményt nyilváníthasson, melyet elsősorban a szülőknek a gyermek életkorára, érettségére tekintettel megfelelő súllyal kell figyelembe venniük.²⁶⁴

A szülői felügyeletre vonatkozó megállapodás esetében²⁶⁵ a szülők általában megerősítést kérnek a bíróságtól, különösen az *egyező akaratnyilvánításon alapuló házasság felbontás* esetében, melyre kizárólag akkor kerülhet sor, ha a házastársak a gyermekkel kapcsolatos járulékos kérdésekben – így a szülői felügyelet gyakorlásában – megegyeztek és perbeli

²⁶² Kivéve, ha a szülők megállapodása vagy a bíróság döntése alapján a gyermekről a szülő váltott gondoskodás keretében gondoskodnak. Lásd. Ptk. 4:164. § (1) bekezdés, valamint a Ptk. 4:167/A. §

²⁶³ Ugyanis, ha a gyermek a szülők kifejezett vagy hallgatóság megállapodása alapján huzamos ideje az egyik szülő háztartásában nevelkedik, utólag a másik szülő a bíróságtól a szülői felügyeleti jog megváltoztatását kérheti, mely keretében a bíróság számára nem azt kell bizonyítania, hogy a gyermek fejlődése nála kedvezőbben biztosítható, hanem hogy a körülmények lényeges megváltozása folytán a szülői felügyelet megváltoztatása a gyermek érdekében áll. (Lásd. bővebben a Ptk. 4:167. § (2) bekezdés, és Ptk. 4:170. § (1) bekezdés, valamint a Legfelsőbb bíróság Pfv.II.22.093/1998. számú, és a 2000.212. számú Elvi Bírósági Határozatát.)

²⁶⁴ Lásd. Ptk. 4:148. §

²⁶⁵ A Ptk. 4:164. § - 4:165. §-ban szabályozott esetekben, amikor a szülők peren kívül vagy peres eljárás során megegyeznek, és közös döntést hoznak a szülői felügyelet közös, megosztott vagy kizárólagosan egyikük általi gyakorlásáról.

egyezségüket a bíróság jóváhagyta.²⁶⁶ A szülői felügyelet kérdéséről azonban nem csak a bontóperben, hanem kifejezetten a szülői felügyelet rendezése iránti perben (korábban: gyermekelhelyezés iránti perben), illetve annak megváltoztatása iránti perben is rendelkezhetnek a felek, vagy egyezségük hiányában a bíróság.

A szülők közötti szülői felügyeletre vonatkozó megállapodás bíróság által történő jóváhagyása a későbbi jogviták megelőzését szolgálhatja, egyértelművé téve a szülői felügyelet gyakorlásának módját.²⁶⁷ A felek közös szülői felügyeletre irányuló megállapodásának bírósági jóváhagyása – a gyermek érintettsége miatt – azonban nem automatikus, ugyanis ez a gyermek életét alapvetően befolyásoló kérdés. Így az erre irányuló közös kérelem esetén is a feleknek igazolniuk kell, hogy a gyakorlatban miként valósulna meg az együttműködés. A bíróságnak a kérelem elbírálása során vizsgálnia kell azt, hogy a szülők alkalmasak-e a szülői felügyelet (közös) gyakorlására és a megállapodásuk garantálja-e a gyermek kiegyensúlyozott fejlődését,²⁶⁸ különösen, ha a szülők a gyermek váltott elhelyezését kérik megállapítani. A szülők közös szülői felügyeletre vonatkozó egyezségének elengedhetetlen eleme a *gyermek lakóhelyének meghatározása*.²⁶⁹ A bíróság a további tények és körülmények feltárása érdekében – indokolt esetben – további bizonyítást rendelhet el, általában ekkor kerül sor a kiskorú gyermek meghallgatására.²⁷⁰

A Legfelsőbb Bíróság egyik eseti döntésében kiemelte: a gyermek elhelyezése vagy a gyermek elhelyezésének megváltoztatása nem az egyik vagy másik szülővel szembeni szankció alkalmazásának eszköze, a gyermek elhelyezése során a bíróság számára elsődleges szempont a *gyermek mindenek felett álló érdekének biztosítása*.²⁷¹

²⁶⁶ KÖRÖS András: *A szülői felügyelet*, i.m. 318-319.

²⁶⁷ KÖRÖS András: *A szülői felügyelet*, i.m. 319.

²⁶⁸ Lásd. Ptk. 4:164. § (2) bekezdés.

²⁶⁹ A gyermek stabilitásához, állandóságához fűződő érdekében áll, hogy a gyermeknek egyértelműen megállapítható lakóhelye legyen. Ez nem azt jelenti, hogy a szülők közötti egyezségnek tartalmaznia kellene egy konkrét lakcímet, hiszen ez gyakran változhat, amely következtében felmerülne az egyezség módosításának szükségessége. Így az egyezségnek célszerű csupán azt tartalmaznia, hogy a gyermek lakóhelye az édesanya vagy édesapa, vagy mindkettejük lakása. (Forrás: KÖRÖS András: *A szülői felügyelet*, i.m. 320.) Lásd. Ptk. 4:165. § (2) bekezdés szerint, ha a szülők megállapodtak a szülői felügyelet közös gyakorlásában, vagy közösen kérték ilyen tartalmú ítélet hozatalát, a bíróság által jóváhagyott egyezségnek vagy az ítéletnek a szülői felügyelet közös gyakorlásán kívül csak a gyermek lakóhelyének meghatározását kell tartalmaznia.

²⁷⁰ Lásd. Ptk. 4:171. § (4) bekezdés, valamint a Pp. 473. §

²⁷¹ Lásd. Legfelsőbb Bíróság Pfv.II.21.815/1994., amely megjelent: BH 1995.717.

A Ptk. a szülői felügyeleti jog gyakorlásának rendezése iránti perek esetében a szülői felügyelet megfelelő gyakorlása és az ehhez szükséges együttműködés biztosítása céljából a szülők közötti egyezség létrehozásának előmozdítása érdekében a bíróság mérlegelési körébe utalja a közvetítői eljárás önkéntes igénybevételének lehetőségéről szóló *tájékoztatóját*,²⁷² valamint a *közvetítői eljárás kötelező elrendelésének lehetőségét*.²⁷³

BENKOVICSNÉ VARGA Erika által lefolytatott, a szülői felügyelet rendezése iránti perek vonatkozásában igénybe vett bírósági közvetítésekre vonatkozó kutatása keretében megállapította, hogy a vizsgálat tárgyát képező 274 ügy 44%-ában (tehát 120 esetben) a felek a közvetítői eljárás keretében megállapodást kötöttek, melyre figyelemmel kiemelte, az egyezségkötés előmozdítása érdekében mind a feleknek, mind a bíróságnak célszerű igénybe venni a bírósági közvetítés lehetőségét.²⁷⁴

A fentiek alapján a szülői felügyeleti jog gyakorlásának módját elsősorban a szülők közös megállapodással – mely történhet *szóban, írásban vagy ráutaló magatartás* útján – határozhatják meg, ennek hiányában kérelemre a gyermek feletti szülői felügyeleti jog gyakorlásának kérdését gyámhatósági vagy bírósági döntés rendezi.

Fontos kiemelni, hogy a gyermek érdekében a legideálisabb, ha a szülők – különválásuk esetén – megállapodással rendezik a gyermek helyzetét, ezzel szemben számos esetben – a szülők megállapodásának hiányában – a bíróság széles körű bizonyítási eljárás lefolytatását követően, tanúvallomások, igazságügyi pszichológus szakértői vélemény,²⁷⁵ környezettanulmány beszerzése, valamint nem utolsósorban a gyermek, mint érdekelt véleményének ismeretében dönti el, hogy a továbbiakban melyik szülő gyakorolja a szülői felügyeletet.

²⁷² Lásd. Pp. 195. §; Pp. 238. § (2) bekezdés.

²⁷³ Lásd. Ptk. 4:172. §; és Pp. 124. §

²⁷⁴ BENKOVICSNÉ VARGA Erika: *Bírósági közvetítés a Kecskeméti Törvényszék gyakorlatában, különös tekintettel a szülői felügyeletet érintő mediációs eljárásokban elért eredményekre*, Családi Jog, 2018/1. szám, 37.

²⁷⁵ A szülők nevelési alkalmasságának megítéléséhez elengedhetetlen az igazságügyi pszichológus szakvéleményének beszerzése. A szakértői vizsgálat során alkalmazott módszerek segítségével feltárásra kerülnek a szülők személyiségjegyei, nevelési képessége, valamint a gyermekhez fűződő viszonya. Legfelsőbb Bíróság Pfv.II.20.135/1998., amely megjelent: BH 2000.204.

1.3.3. A szülők megállapodása a különélő szülő és a gyermek kapcsolattartása vonatkozásában

A Ptk. 4:181. § alapján a kapcsolattartásról a házassági vagy a szülői felügyelet rendezése iránti perben a szülők egyezsége köthetnek. Egyezségük hiányában a kapcsolattartásról – kérelemre vagy a gyermek érdekében hivatalból – a bíróság dönt.²⁷⁶ A döntés előtt az érdekeltet és az ítéltképesége birtokában lévő gyermeket meg kell hallgatni. A bíróságnak a házassági vagy a szülői felügyelettel kapcsolatos perben elő kell mozdítania a felek közötti egyezségkötést, ugyanis hosszú távon a kapcsolattartás a szülők megállapodása és kölcsönös együttműködése alapján képes a gyakorlatban is hatékonyan működni. A felek közötti perbeli egyezség esetén a bíróság a megállapodást annak vizsgálatát követően jóváhagyja, megállapodás hiányában viszont dönt, nem csupán a felek kérelmére, hanem a gyermek érdekére tekintettel hivatalból is köteles lehet eljárni.²⁷⁷

Ha a felek egyező akaratnyilvánítás alapján, a bontásra vezető körülmények vizsgálata nélkül kéri a házasság felbontását, a feleknek a gyermekkel kapcsolatos járulékos kérdések vonatkozásában a különélő szülő és a gyermek közötti kapcsolattartás kérdésében is meg kell állapodniuk,²⁷⁸ ennek hiányában a bíróság az egyezség jóváhagyását megtagadja.

Hasonlóan a szülői felügyeleti jog gyakorlásával kapcsolatos perekhez, a kapcsolattartás rendezése, megváltoztatása iránti perben a gyermek érdekeinek minél szélesebb körben történő figyelembe vétele céljából a bíróságnak az egyezség jóváhagyását vagy a jogvita eldöntését megelőzően az érintett, ítéltképesége birtokában lévő gyermeket meg kell hallgatnia.

²⁷⁶ Ha házassági vagy szülői felügyelet rendezése iránti per nincs folyamatban, a kapcsolattartásról a szülők megegyezésének hiányában a gyámhatóság dönt. A Ptk. kodifikációja során felmerült, azaz álláspont, hogy a kapcsolattartásra vonatkozó ügyekben kizárólag a gyámhatóság rendelkezzen hatáskörrel, azonban a jogalkotó végül ezt az álláspontot elvetette, figyelemmel arra, hogy a szülői felügyeleti jog gyakorlását elbíráló bíróság számára a kapcsolattartás elbírálásához szükséges bizonyítékok már rendelkezésre állnak.

²⁷⁷ Fontos megjegyezni, hogy a Kúria Pfv.II.21.298/2016.; BH 2017.158. alapján ebben az esetben ez nem jelenti a kereseti vagy fellebbezési kérelmen, illetve ellenkérelmen történő túlterjeszkedést.

²⁷⁸ Lásd. Ptk. 4:21. § (3) bekezdés, ez alól kivételt jelent, ha a felek a gyermek feletti közös szülői felügyeleti jog gyakorlásának módjában állapodnak meg, mely esetében nem szükséges a különélő szülő, valamint a gyermek kapcsolattartása vonatkozásában történő megállapodás.

A jogalkotó a kapcsolattartás szabályozása körében mind a peres,²⁷⁹ mind a gyámhatósági eljárásban²⁸⁰ biztosította a szülők közötti megállapodás létrehozása céljából igénybe vehető *közvetítői eljárás* lehetőségét. A kapcsolattartási ügyek esetében a közvetítői eljárás alkalmas lehet arra, hogy a szülők közötti eltérő álláspontokat egymáshoz közelítse és a szülők a kapcsolattartás megvalósítása során felmerülő problémákra közös, konszenzusos megoldást találjanak.

1.3.4. A szülők megállapodása a gyermektartásdíj vonatkozásában

A Ptk. 4:217. § alapján elsődlegesen *a szülők megállapodása irányadó a gyermektartásdíj mértéke és megfizetésének módja tekintetében*. A szülők megállapodhatnak abban is, hogy a különélő szülő a tartási kötelezettségének azzal azonos értékű vagyontárgy vagy pénzösszeg egyszeri juttatásával tesz eleget. A felek közötti egyezség érvényességi feltétele, hogy a megállapodásban meg kell határozni azt az időszakot, amely tartamára a juttatás a tartást fedezi, és azt a gyámhatóság vagy perbeli egyezség esetén a bíróság jóváhagyja.²⁸¹ A felek közötti megállapodás ellenére a bíróság akkor ítéelhet meg tartásdíjat, ha az a körülmények előre nem látható, lényeges változása miatt a gyermek érdekében vagy valamelyik fél súlyos érdek sérelmének elhárítása miatt indokolt.

A Ptk. tehát elsődlegesen a szülőkre bizza a gyermektartásdíj vonatkozásában történő megállapodást. A Ptk. külön rögzíti a tartási kötelezettség egy összegben (meghatározott vagyontárggyal vagy pénzben) történő teljesítésével kapcsolatos érvényességi feltételeket, mely szerint a joghatás kiváltása érdekében a megállapodás gyámhatósági vagy bírósági jóváhagyása szükséges. A kialakult joggyakorlat alapján tehát a közvetítő közreműködésével kötött, gyermektartásdíjra vonatkozó megállapodás alaki érvénytelenség miatt nem alkalmas a joghatás kiváltására, az abban foglaltak teljesítése nem kikényszeríthető és a tartás alapjául szolgáló megállapodásnak sem tekinthető.²⁸²

²⁷⁹ Lásd. Ptk. 4:172. §, mely irányadó a kapcsolattartás rendezése, és megváltoztatása iránti perekre is.

²⁸⁰ Lásd. Ptk. 4:177. §

²⁸¹ A Legfelsőbb Bíróság PK 106. számú állásfoglalása foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy a tartásra kötelezett és a gyermeket természetben gondozó személy megállapodhatnak abban, hogy a tartási kötelezettség egy összegben (vagyontárggyal vagy pénzben) is teljesíthető. Ennek ilyen jellegű rendezésére azért volt szükség, mert a korábbi Csjt. erről a megoldásról nem rendelkezett, ugyanakkor a gyakorlatban ilyen igény gyakran felmerült.

²⁸² Kúria Pfv.20.181/2020/5. számú ítélet, amely megjelent: BH 2020.12.363.

A Ptk. kommentár kiemeli, hogy a szülők megállapodásukban nem zárhatják ki a tartásdíj fizetését, tekintettel arra, hogy a tartásdíj rendszeres fizetése a gyermek érdekében áll, aki nem szenvedhet sérelmet a szülők megállapodása ellenére sem, figyelemmel arra, hogy a tartásdíj jogosultja nem a gyermek gondozását ellátó szülő, hanem a gyermek, akit megillet a gyermektartásdíj összege.²⁸³ Amennyiben a felek megállapodásukat perbeli egyezségbe foglalják, a bíróság köteles vizsgálni a gyermek érdekének érvényesülését így a megállapodás fokozott bírói kontroll alatt áll.

A Ptk. 4:218. § rögzíti: amennyiben a szülők között a gyermektartásdíj vonatkozásában nincs megállapodás, arról a bíróság kérelemre vagy hivatalból dönt.²⁸⁴ A Ptk. kifejezetten megjelöli, hogy a bíróságnak milyen tényezőket és szempontokat kell figyelembe vennie a gyermektartásdíj meghatározása során.²⁸⁵

²⁸³ SZEIBERT Orsolya: *A rokontartás* In: KÖRÖS András (szerk.): *A Ptk. magyarázata III/VI. Polgári Jog, Családjog*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2018, 405-406.

²⁸⁴ A kiskorú gyermek érintettsége esetén történő házasságfelbontás során, amennyiben a felek a járulékos kérdések körében nem tudnak a gyermektartásdíj mértékéről megállapodni, abban az esetben a bíróság az anyagi és eljárási szabályok figyelembe vételével hivatalból dönt.

²⁸⁵ Ptk. 4:218. § (2) bekezdés.

2. AZ EGYEZSÉG LÉTREHOZÁSÁT ELŐSEGÍTŐ ALAPELVEK A POLGÁRI PERRENDTARTÁSBAN

Az új polgári perrendtartás kodifikációja azon a szándékon alapul, hogy az eljárásjogi szabályok megalkotásával megfelelő kereteket tudjon biztosítani a XXI. századi differenciált jogviták eldöntéséhez. A Konceptió értelmében az új eljárásjogi kódex főbb szabályozási céljaiként került megfogalmazásra többek között a perhatékonyság rendszerszerű megvalósítása és *a perelterelés és a felek közötti egyeztetést elősegítő eljárási szabályok kiépítése*.²⁸⁶ Az új polgári perrendtartás a Konceptióban meghatározott szabályozási pilléreken keresztül épült fel.

Az új perjogi kódex megalkotásakor a jogalkotó kiemelt figyelmet fordított a célkitűzések alapelvek útján történő biztosítására, melyek az eljárás során egyfajta vezérfonalként szolgálnak az eljárásban résztvevők számára.²⁸⁷

A perrendtartásban megjelenő alapelvek funkciójukat tekintve – az igazságszolgáltatás alapelveihez hasonlóan – kiemelt jelentőséggel bírnak: egyrészt a törvény alapelveinek és céljainak meghatározásával segítik a jogalkalmazót, másrészt rendkívül fontos szerepet játszanak a jogértelmezésben, hégzagpótló funkciójuk által iránymutatást adnak az esetleges jogértelmezési jöghégzagok felmerülése esetén. Ha egy jogszabályi rendelkezés hiányos, ellentmondásos, vagy többféle értelmezési lehetőséggel rendelkezik, akkor mindig azt kell választani, amely az adott alapelvhez a legközelebb áll, vagy ha az adott eljárásjogi helyzetre nincs irányadó jogi szabályozás, akkor azt valamely alapelv által kell értelmezni. Összességében megállapítható, hogy az alapelveket a jogértelmezés és a jogalkalmazás során egyaránt figyelembe kell venni.²⁸⁸

A Pp. első része az *Alapvetések* címet viseli, amelyben a törvény hatályára, valamint a polgári peres eljárásra vonatkozó alapelvek kaptak helyet. A Pp. alapelvi fejezetében kifejezetten csak azok az alapelvek szerepelnek, amelyek az egész polgári eljárásjogban érvényesülnek,²⁸⁹ ezek a következők:

²⁸⁶ A T/11900. számú törvényjavaslat a Polgári perrendtartásról

²⁸⁷ WOPERA Zsuzsa: *A polgári eljárásjog alapfogalmai* i.m. 36.

²⁸⁸ KIRÁLY Lilla: *Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb?* i.m. 135.

²⁸⁹ WOPERA Zsuzsa: (2017) i.m. 19.

- Rendelkezési elv (Pp. 2. §);
- Perkoncentráció elve (Pp. 3. §);
- Felek eljárástámogatási és igazmondási kötelezettsége (Pp.4. §);
- Jóhiszeműség elve (Pp.5. §);
- Bíróság közrehatási tevékenysége (Pp.6. §).

A Pp. kodifikációja során javaslatként felmerült a közvetítői eljárás, mint alternatív vitarendezési eljárás polgári perrendtartási kódexbe történő *alapelvi szintű* integrálása – mely szerint a *bíróság kérelemre segítséget nyújt a feleknek a közvetítői eljárás igénybevételéhez* – azonban a jogalkotó végül nem támogatta a felvetést, így a hivatkozott rendelkezés nem került be a hatályos eljárásjogi kódexbe.

A Pp.-ben a fentiekén kívül is találhatunk további *egyezség előmozdítására vonatkozó konkrét előírásokat*, mint például a *bíróság általános tájékoztatási kötelezettségét*.²⁹⁰ A következőkben a Pp. Alapvetések című fejezetében megjelenő alapelvek részletes elemzésére kerül sor.

2.1. A rendelkezési elv

A Pp. a felek rendelkezési jogára vonatkozó előírást röviden és lényegre törően, a következők szerint határozza meg: „*a felek szabadon rendelkeznek perbe vitt jogaikkal.*”

A rendelkezési elv vezérmotívuma szerint a jogalanyok magánautonómiája annak eldöntése, hogy magánjogi jogviszonyaikat hogyan alakítják ki, például kivel és milyen tartalmú szerződést kötnek, társukkal élettársi kapcsolatot létesítenek, vagy inkább házasságot kötnek, a kapcsolatuk esetleges megszűnésének esetére kötnek e házassági szerződést. Ezt a fajta szabadságot a jogalkotó a rendelkezési elv keretében a magánjogi jogviták bíróság előtti érvényesítése során is széleskörűen biztosítja a felek számára. A jogalkotó a felek rendelkezési jogának alapelvi szintre emelésével kifejezi, hogy az „ügy urai” a peres felek, akik meghatározzák a per tárgyát és ez által a bíróság perbeli mozgásterét.²⁹¹

²⁹⁰ Pp. 111. §

²⁹¹ PETRIK Ferenc: *Polgári eljárásjog I.-II. – új Pp. – Kommentár a gyakorlat számára*, Harmadik kiadás, ORAC Kiadó, Budapest, 2023. (Elérhető: <https://jogkodex.hu/doc/1089485?ts=2023-07-01#ss13986>; Letöltés dátuma: 2025.04.01.)

Az Alkotmánybíróság 1/1994. (I.7.) számú határozatában kifejtette: a feleket megillető rendelkezési jog azt jelenti, hogy a fél az anyagi és eljárási jogaival szabadon rendelkezik, melynek köszönhetően a fél szabad akaratára szerint dönthet arról, hogy anyagi jogainak érvényesítése céljából az adott jogvita tárgyában kíván-e peres vagy nemperes eljárás kezdeményezése céljából bírósághoz fordulni.²⁹²

Fentiekből következően a fél rendelkezési jogába tartozik:

1. A per tárgyának és a jogvita kereteinek meghatározása [Pp. 170. § (2) bek. b) pont];
2. A felperes keresettől történő elállása [Pp. 241. § (1) bekezdés a) pont];
3. A felek közös kérelme alapján az eljárás megszüntetése [Pp. 241. § (1) bekezdés b) pont];
4. A felek közös kérelme alapján az eljárás szünetelése [Pp. 121. § (1) bekezdés a) pontja];
5. A fél általi jogról való lemondás²⁹³ vagy elismerés;²⁹⁴
6. Annak eldöntése, hogy az eljárás során kíván-e perbeli egyezséget kötni, és ha igen, milyen tartalommal [Pp. 238. § (1) bekezdés];
7. A bíróság felajánlása esetén, kíván-e önkéntesen bírósági közvetítői eljárást igénybe venni. [Pp. 195. §]

A perben a rendelkezési elvből következik tehát az egyezségkötés lehetősége, amely szerint a felek – a törvényben meghatározott korlátok figyelembe vételével – szabadon rendelkeznek a perbe vitt jogaikkal és a rendelkezésre álló eljárásjogi eszközökkel, ebből kifolyólag a felek semmilyen körülmények között sem foszthatóak meg a jogvita közös megegyezéssel történő rendezésének lehetőségétől.²⁹⁵

Az egyezségkötés lehetősége tehát a felek rendelkezési jogából fakad, azonban csak azokban az esetekben érvényesül, amelyek vonatkozásában a felek az anyagi jogaikkal szabadon

²⁹² Az Alkotmánybíróság 1/1994. (I.7.) számú határozatának indokolása III. rész 2.1. bekezdése.

²⁹³ A jogról való lemondás egyoldalú nyilatkozat, amelynek következtében a fél valamennyi jogosultsága megszűnik vagy korlátozódik.

²⁹⁴ A félnek olyan rendelkező cselekménye, amellyel a perben vele szemben támasztott követelést magára nézve részben vagy egészben jogosnak tekinti.

²⁹⁵ BAJORY Pál: *A bírósági egyezség* In: Acta Universitatis Szegediensis, Acta Juridica et Politica, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 1987, 22.

rendelkeznek.²⁹⁶ A polgári perben azonban vannak olyan jogviták, amelyekben a felek – rendelkezési joguk hiányában – *nem köthetnek egyezséget*.

Nincs helye egyezségkötésnek házassági perben a házassági kötelék kérdésében. Nem köthetnek a felek egyezséget olyan követelés tárgyában, amely bírói úton nem érvényesíthető. Ugyancsak nem rendezhetik a jogvitát egyezség útján a felek, ha a per tárgyával való rendelkezésük hatályossága feltételhez kötött és ez még nem következett be. Továbbá nem köthet egyezséget a per tárgyában az, aki nem jogosult, illetve nem kötelezett, így például az ügyész és a többi pertárs nélkül az egységes pertársaság tagja, illetve a beavatkozó sem.²⁹⁷

Összességében elmondható, hogy a felek rendelkezési joga az egész per során széleskörűen érvényesülő jogosultságokat foglal magába, amely egészen a per megindításától a kérelem (valamint ellenkérelem) és további jognyilatkozatok megtételén illetve megváltoztatásán, a bizonyítékok rendelkezésre bocsájtásán keresztül a bíróság előtti vagy bíróságon kívüli kötött egyezség meghozataláig-, a pertől való elállásig vagy a per közös megegyezéssel történő megszüntetéséig tart.²⁹⁸

2.2. A perkoncentráció elve

A perkoncentráció elvét a Pp. 3. §-a következők szerint határozza meg: *„A bíróságnak és a feleknek törekedniük kell arra, hogy az ítélet meghozatalához szükséges valamennyi tény és bizonyíték olyan időpontban álljon rendelkezésre, hogy a jogvita lehetőleg egy tárgyaláson elbírálható legyen.”*

A perkoncentráció célja tehát a perhatékonyság rendszerszintű biztosítása érdekében a jól előkészített per egy tárgyaláson történő érdemi lezárása, mely érdekében mind a feleknek, mind a bíróságnak aktívan részt kell venni a per előrehaladását segítő cselekmények megtételében. Tulajdonképpen az elvárás az, hogy mind a bíróság, mind a felek a

²⁹⁶ Ezzel kapcsolatban részletesen BÁRDOSI István: *A perbeli egyezség és a perjogi alapelvek kapcsolata*, Acta Juridica et politica XII. 5., Szeged, 1965.című tanulmányában foglalkozik részletesebben.

²⁹⁷ KISS Daisy, i.m. 712.

²⁹⁸ KIRÁLY Lilla: *Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb?* i.m. 142-143.

korábbiaktól részben eltérő szerepfelfogást alkalmazzanak, és a jogvita anyagi jogi és eljárásjogi keretei minél korábban rögzüljenek.²⁹⁹

A Pp. a perkoncentráció megvalósítását főleg perszerkezeti megoldásokkal kívánta előmozdítani. A per koncentrált szerkezetét a jogalkotó úgy alakította ki, hogy a per folyamatát szerkezeti egységekre bontotta, és minden szakasznak jól meghatározott, speciális funkciót alakított ki, külön kiemelve, hogy a törvény nem engedi az egyes funkciók peren belüli keveredését.³⁰⁰ A Pp. a perkoncentráció zálogaként az elsőfokú eljárást két részre osztotta: egy *perelőkészítő szakra* (perfelvételi szak) és a *bizonyítási szakra* (érdemi tárgyalási szak), melyben az „első tárgyalás” a perfelvételi szaknak, a „második” az érdemi tárgyalásnak feleltethető meg. Az Európa Tanács 2006. évben megjelent, az igazságszolgáltatás hatékonyságának biztosításáért felállított bizottságának (a továbbiakban: CEPEJ)³⁰¹ ajánlásában nevesítette a bírósági eljárások időszerűségét, és az észszerű időn belül történő befejezését biztosító ún. „jó-gyakorlatokat” (best practices).

Az ajánlás szerint „a pert legfeljebb két tárgyalási határnapon belül be kell fejezni: az első az esetlegesen az előkészítő jellegű tárgyalás, míg a második tárgyalás folyamán történik a bizonyítás felvétele, a felek előadásai, és ha lehetséges, egyben az ítélet meghozatala is.”³⁰² Ugyanez a szemlélet tükröződik vissza a perkoncentráció elve kapcsán is, melyből az a következtetés vonható le, hogy a jogalkotó mindennél fontosabbnak tartja a perek mielőbbi lezárását annak ellenére, hogy a per lefolytatásának célja elsősorban a felek közötti jogvita rendezése.

Fontos megjegyezni, hogy a felek közötti jogvita során csak kivételes esetben születhet érdemi döntés a tényállás felderítése, a jogsértést előidéző okok megismerése, valamint a felek személyi körülményeinek figyelembe vétele nélkül. A döntéshozatal meghatározó eleme a gondos és méltányos mérlegelés, amelynek hiányában a döntés nem hozhat megnyugtató megoldást a felek számára, sokkal inkább további vitát, feszültséget eredményezhet. Éppen

²⁹⁹ WOPERA Zsuzsa: *A polgári per jog alapelvei* In: NAGY Adrienn – WOPERA Zsuzsa: *Polgári Eljárásjog I.*, Wolters Kluwer, Budapest, 2017, 41-42.

³⁰⁰ WOPERA Zsuzsa: *A polgári per jog alapelvei*, i.m. 42.

³⁰¹ CEPEJ (European Commission for the Efficiency of Justice).

³⁰² Erről lásd bővebben: Compendium of „best practices” on time management of judicial proceedings, Strasbourg, 8 December 2006, 13.

ezért a per hatékonysága és koncentrált lefolytatása nem válhat a jogvita megnyugtató rendezésénél fontosabb célkitűzéssé.³⁰³

Az OBH hivatalos honlapján elérhető *bírósági pertartam kalkulátor* szerinti gyakorlati tapasztalatok alapján a családjogi perek esetében, így különösen a házasság *megegyezéssel történő felbontása*, a *szülői felügyelet gyakorlásának rendezése*, és *megváltoztatása*, a *kapcsolattartással* és a *gyermektartásdíjjal kapcsolatos perek esetében* feltehetően átlagosan több mint két tárgyalásra van szükség akár az egyezséggel, akár az ítélettel történő rendezés kapcsán.

	Debreceni Járásbíróság	Egri Járásbíróság	Nyíregyházi Járásbíróság	Miskolci Járásbíróság	Átlag
Megegyezés nélküli házasságfelbontás	177 nap (6 hónap)	167 nap (5,4 hónap)	195 nap (6,5 hónap)	127 nap (4 hónap)	666 nap (5,5 hónap)
Házasságfelbontás megegyezéssel	147 nap (5 hónap)	117 nap (4 hónap)	148 nap (5 hónap)	135 nap (4,5 hónap)	136 nap (4,5 hónap)
Szülői felügyeleti jog rendezése	208 nap (7 hónap)	276 nap (9 hónap)	337 nap (11 hónap)	nincs adat	273 nap (9 hónap)
Szülői felügyeleti jog megváltoztatása	256 nap (8,5 hónap)	159 nap (5 hónap)	328 nap (11 hónap)	nincs adat	247 nap (8 hónap)
Kapcsolattartás, és szülői felügyeleti jog iránti per	452 nap (15 hónap)	nincs adat	818 nap (27 hónap)	206 nap (7 hónap)	492nap (16 hónap)
Gyermektartásdíjjal kapcsolatos per	259 nap (8,5 hónap)	nincs adat	198 nap (6,5 hónap)	158 nap (5 hónap)	205 nap (6 hónap)

1. táblázat: *Bírósági pertartam kalkulátor adatai alapján készített táblázat (Saját szerkesztés)*³⁰⁴

³⁰³ PETRIK Ferenc, i.m.

³⁰⁴ Saját készítésű táblázat, melyet az OBH hivatalos honlapján elérhető pertartam kalkulátor adatai alapján készült (Elérhető: <https://eakta.birosag.hu/eljaras-idotartam-kalkulator>; Letöltés dátuma: 2025.03.14.)

Az eljárás észszerű időn belül történő rendezése kapcsán a családjogi perek vonatkozásában felmerülhet az alternatív vitarendezési eljárások hatása, így különösen a peres eljárás keretében beépített *közvetítői eljárás* intézményének önkéntes vagy bírósági kötelezés alapján történő igénybevétele. Ebben az esetben a per és a közvetítői eljárás párhuzamos lefolytatásának kiküszöbölése érdekében a peres eljárás szünetelésére vagy felfüggesztésére kerül sor, mely értelemszerűen hozzájárul a peres eljárás időtartamának elhúzódásához. Azonban főként a mélyen terhelt családjogi ügyek³⁰⁵ tekintetében érdemes mérlegelni a bírósági közvetítői eljárás – akár felek által önkéntes, akár a bíróság kötelezésén alapuló – igénybevétele abból a szempontból is, hogy a felek közötti egyezségkötés alkalmas lehet a jogvita feloldására, valamint a kiskorú gyermek érintettsége miatt a felek közötti hosszú távú együttműködés is kiemelten fontos szempont melynek alapja lehet a felek közötti egyezség. Éppen ezért az esetegesen megállapodás nélkül záruló közvetítői eljárás is képes lehet hozzájárulni a felek közötti együttműködés javulásához.

A megállapodással záruló közvetítői eljárások esetében pedig a felek a következő bírósági tárgyaláson perbeli egyezséget köthetnek, így akár a jogalkotó által kívánt, a per két tárgyaláson történő érdemi befejezése is megvalósulhat. Mindemellett a megállapodással záruló bírósági közvetítői eljárás különösen pozitív hatást képes gyakorolni a felekre, a jövőbeli viták – lehetőleg egyezséggel történő – rendezése kapcsán.³⁰⁶

A perkoncentráció elve – a tényállás tisztázásával, valamint a bizonyítási indítványok megtételével – a felek per tárgyában történő megegyezését is nagymértékben segítheti, ugyanis a rendelkezésre bocsájtott tények és bizonyítékok, valamint bizonyítási indítványok tudatában a felek, mérlegelve az eljárás esetleges negatívumait – elhúzódó eljárás, jelentős költségek –, nagyobb eséllyel köthetnek egyezséget egymással.

Hasonló alapokon működik az angolszász jogrendszerben kialakult amerikai *discovery-eljárás*, mely eljárás a per megindítását követő, de még a tárgyalást megelőzően, a felek

³⁰⁵ A családjogi ügyek esetében két típust különböztethetünk meg: a könnyen lezárható és a nehezen lezárható ügyeket. Míg előbbi esetében a felek közötti egyezségi hajlandóság már a peres eljárás kezdetén is fennáll, a nehezen lezárható ügyek esetében – amennyiben nincs semmilyen kizáró, vagy korlátozó tényező - a felek egyezségkötését célszerű megkísérelni, azonban egyezségkötés hiányában a bíróság feladata a széleskörű bizonyítási eljárás lefolytatását követően az érdemi döntés meghozatala.

³⁰⁶ HEGEDŰS Ákos: *Az eljárás gyorsításának lehetőségei a személyi állapotot érintő perekben*, PhD doktori értekezés, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Debrecen, 2023, 79-80.

közötti egyeztetést foglalja magába, ezáltal a felek különböző eszközökkel és módszerekkel bizonyítékokat szerezhetnek be egymástól. Az eljárás során főszabályként érvényesül, hogy minden bizonyítékot át kell adni a másik félnek, mert a tárgyaláson már nincs lehetőség olyan bizonyíték felhasználására, amelyet a discovery-eljárásban a felek nem tártak fel korábban.³⁰⁷ Az eljárás két szempontból is különösen előnyös: egyrészt az eljárásnak köszönhetően az Egyesült Államokban a polgári jogviták nagy része a discovery-eljárást követően – a felek közötti – egyezséggel zárul, mivel már a tárgyalást megelőzően mind a két fél tisztában lehet a tárgyalás kimenetelére vonatkozó „esélyekkel.”³⁰⁸ Így könnyebben döntenek a biztonságos lépésnek tekinthető egyezés mellett.³⁰⁹ Másrészt azért tekinthető előnyösnek az amerikai discovery-eljárás, mert ha a felek a tárgyalás előtt megegyeznek, akkor mind a két fél mentesül a költségek megfizetése alól.³¹⁰

A perkoncentráció elvének címzettjei a *bíróság* és a *felek*, akik esetében a jogalkotó annak hatékony érvényre juttatása érdekében további alapelveket fogalmazott meg. A Pp. a felek vonatkozásában három egymással szorosan összefüggő kötelezettséget *a felek eljárástámogatási kötelezettségét, a felek igazmondási kötelezettségét és a jóhiszeműség elvét* említi. A bíróság vonatkozásában pedig *a bíróság közrehatási kötelezettségét*. A következőkben ezek részletes kifejtésére kerül sor.

2.3. A felek eljárástámogatási és igazmondási kötelezettsége

A perkoncentráció hatékony érvényre juttatásának egyik sarokköve a *felek eljárástámogatási kötelezettségének* alapelvi szintre emelése. A feleket fokozott eljárási felelősség terheli a bíróság elé tárt jogvita rendezésének előmozdításával kapcsolatban.³¹¹ Az elv *aktív, tevőleges magatartást* vár el, amely a célirányos, lényegre törő nyilatkozatok

³⁰⁷ SZOMBATI Róbert: *Az amerikai és a magyar polgári perben a bizonyítás, valamint ezek különbözősége*, 2007. In: KAPA Máttyás (szerk.): *XXVIII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Állam- és Jogtudományi Szekció*, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2007, 145–154. (Kézirat)

³⁰⁸ Ennek köszönhetően a megindított discovery-eljárások kb. 90%-a zárul megegyezéssel, ugyanis az eljárás jelentős mértékben segíti a felek közötti egyezés létrehozását. Egy kutatás szerint 100 ügyből legfeljebb 2 ügy esetében nem jön létre egyezés, így az ügy bíróságra kerül.

³⁰⁹ RÓZSA Mária: *A magyar polgári eljárásjog amerikai szemmel*, Ügyvédek Lapja 2011/6. szám, 26.

³¹⁰ Ennek háttérében az áll, hogy a tárgyalás és a per lefolytatása sokkal nagyobb anyagi kárt jelentene az állami igazságszolgáltatási rendszer akár több évig történő igénybevétele miatt, mintha az eljárás ezen szakaszában az állam kifizeti a peres felek addig felmerült költségeit. (Forrás: SZOMBATI Róbert, i.m. 145-154.)

³¹¹ WOPERA Zsuzsa: *A polgári eljárásjog alapfogalmai*, i.m. 43.

megtételét, illetve a per során felmerülő költségek minimalizálását foglalja magában.³¹² KENGYEL Miklós által hivatkozott állítás szerint „a fél emberi méltósága akkor áll fenn, ha nem tárgya, hanem aktív közreműködője az eljárásnak”.³¹³

A Szakértői Javaslat nem támogatta a felek eljárástámogatási kötelezettségének alapelvi szintre emelését, mivel álláspontja szerint „nem reális elvárás a felektől a per során való együttműködés elvárása, hiszen épp azért fordulnak bírósághoz, mert valamely élethelyzetben már nem tudnak kooperálni.”³¹⁴ Ez viszont nem érinti a bíróság közrehatási tevékenysége körében az anyagi pervezetés jogosítványainak igénybevételével történő, a felek eljárás előmozdítására irányuló motiválását.³¹⁵

Az elv magában foglalja a peranyag szolgáltatás kötelezettséget, mely a *tényállás tisztázása* és a *bizonyítási kötelezettség* kapcsán bír jelentőséggel. A felek által tett nyilatkozatok összevetése során a bíróság megállapítja, hogy mely kérdésekben merül fel a felek közötti konszenzus, továbbá melyek a továbbra is vitatott kérdések. Ebből következően az egyezség létrehozása szempontjából kiemelt jelentősége van a felek kétoldalú meghallgatásának, így a felek tárgyaláson történő személyes részvételének, illetve a tárgyalás keretében tett nyilatkozataiknak, mely jelentősen megkönnyítheti a felek közötti egyeztetés lehetőségét. Fontos kiemelni, hogy a kétoldalú meghallgatás elve a bíróság szempontjából kötelezettség, a felek szempontjából viszont jog³¹⁶ – azonban a Pp. kifejezetten rögzíti, hogy személyi állapoti perek esetén a *perfelvételi tárgyaláson történő megjelenés kötelező*.³¹⁷

A Pp. alapelvi fejezetében külön nem tér ki arra, milyen következménye lehet annak, ha a fél eljárástámogatási kötelezettségét elmulasztja, ezáltal nem mozdítja elő az eljárás koncentrált lefolytatását és befejezését. WOPERA Zsuzsa szerint az elv megsértésének jogkövetkezményeit

³¹² KIRÁLY Lilla: *Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb?* i.m. 154.

³¹³ KENGYEL Miklós: *Polgári Eljárásjog, I. kötet*, i.m. 43.; ugyanezt mondta ki a 75/1995. (XII.21.) számú AB határozat.

³¹⁴ VARGA István – ÉLESS Tamás, i.m. 47-48.

³¹⁵ VARGA István: *Alapvetések* In: VARGA István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja I/III*. HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2018, 28.

³¹⁶ KISS Daisy, i.m. 116.

³¹⁷ Pp. 432. § (6) bekezdés szerint.

a perrendtartás szétszórtan tartalmazza.³¹⁸ A bíróság az alapelv elmulasztása esetén alkalmazott leggyakoribb szankciós eszköze a *pénzbírság* kiszabása.³¹⁹

Míg az 1952. évi Pp. a feleket terhelő *igazmondási kötelezettséget* a jóhiszemű pervitel (önkéntes jogkövetés) elemeként szabályozta,³²⁰ addig az új Pp.-ben a felek igazmondási kötelezettségének elvi követelménye az eljárástámogatási kötelezettség elvén belül kapott helyet, figyelemmel arra, hogy a két elv szorosan összefügg egymással.³²¹ A perbeli hazugság tilalmát és annak megszegésének jogkövetkezményeit már a Plósz-féle Pp. rendelkezései is tartalmazták. Az 1952. évi Pp. kifejezetten felsorolta a szándékosan vagy nagyfokú gondatlanságból elkövetett igazmondási kötelezettség megsértésének eseteit, melyeket pénzbírsággal rendelt szankcionálni.³²²

A Pp. viszont már pozitív elvárásként fogalmazza meg az igazmondási kötelezettséget. A fél felelősségét előtérbe helyezve, magasabb elvárásokat támaszt vele szemben, az általa tett tényállítások és nyilatkozatok valóság tartalma tekintetében. Tehát az igazmondási kötelezettség teljesítése érdekében a felek a valóság feltárására csak a nyilatkozataik megtétele vonatkozásában kötelezhetőek.³²³ Ebből kifolyólag olyan tények, körülmények feltárására, amely a perbe vitt jogaikkal, érdekeikkel ellentétesek, nem kötelezhetőek, a fél szabad mérlegelési körébe tartozik, hogy mely tényeket és milyen terjedelemben oszt meg a bírósággal. Az elv tehát nem ír elő abszolút igazmondási kötelezettséget, kizárólag az aktív-passzív tényállításokra (állítás – tagadás) terjed ki.³²⁴

Az igazmondási kötelezettség betartása a családjogi perek vonatkozásában a felek közötti bizalom szempontjából – amely az egyezségkötés alapja – kiemelten fontos. Az elv

³¹⁸ Mint például a Pp. 183. § (5) bekezdés szerint „*azt a felet, aki a perfelvételi nyilatkozatát úgy teszi vagy változtatja meg, hogy arra a perfelvétel során a perfelvételi iratban vagy a tárgyaláson korábban lehetősége volt, a bíróság pénzbírsággal sújta.*”

³¹⁹ WOPERA Zsuzsa (szerk.): *A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény magyarázata*, Wolters Kluwer, 2017.

³²⁰ Külön kiemelve a jóhiszemű joggyakorlás körébe tartozó, az igazmondási kötelezettség elvét.

³²¹ WOPERA Zsuzsa, (2017) i.m.

³²² 1952. évi Pp. 8. § (3) bekezdés: „*A bíróság pénzbírsággal (120. §) sújta azt a felet vagy képviselőt, aki akár a tárgyaláson, akár valamely periratban jobb tudomása ellenére vagy nagyfokú gondatlanságból:*

a) az ügyre vonatkozó oly tényt állított, amelyről bebizonyult, hogy valótlan, vagy az ügyre tartozó oly tényt tagadott, amelyről bebizonyult, hogy igaz,

b) olyan tényt elhallgatott, amelyről tudnia kellett, hogy a per eldöntése céljából jelentős, vagy

c) nyilvánvalóan alaptalanul hivatkozott valamely bizonyítékra.”

³²³ ÉLESS Tamás – DÖME Attila: *Alapvetések a polgári per szerkezetéhez*. In: NÉMETH János – VARGA István (szerk.): *Egy új Polgári perrendtartás alapjai*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2014, 63.

³²⁴ KIRÁLY Lilla: *Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb?* i.m. 156.

vonatkozásában megállapítható, hogy amennyiben az egyik peres fél valótlan állításokat tesz, az egyezség létrejöttének esélye jelentősen csökken. Ebben az esetben a másik fél – a valótlan állítások hatására – fokozottan törekszik saját álláspontjának igazolására, ami a konfliktus eszkalációjához, a per elhúzódásához valamint a konszenzusos megoldás lehetőségének korlátozódásához vezethet.

2.4. A jóhiszeműség elve

A Pp. 5. § (1) bekezdése alapján „*A felek és más perbeli személyek eljárási jogaik gyakorlása és kötelezettségeik teljesítése során jóhiszeműen kötelesek eljárni.*”

A Pp. az alapelvek között nevesíti a jóhiszeműség kritériumának megfelelő eljárásra vonatkozó kötelezettséget, a jóhiszeműség elvét, amelynek személyi és tárgyi hatálya túlmutat a feleket terhelő igazmondási kötelezettségnél, ezáltal indokoltá vált az alapelv igazmondási kötelezettségtől történő leválasztása.³²⁵ Az alapelv – az igazmondási kötelezettséggel ellentétben – általános érvennyel rögzíti a jóhiszemű joggyakorlás követelményét, mely többek között magában foglalja a perelhúzást, a szükségtelen többletköltségek okozását, továbbá minden olyan magatartást, amely az eljárás folyamatát hátráltatja vagy akadályozza.³²⁶ A Pp. nem tér ki arra, hogy a felek vagy más személyek milyen magatartások tanúsításával valósíthatják meg a jóhiszemű eljárással ellentétes magatartást, így annak megítélését, valamint az indokoltnak tartott jogkövetkezmények kiszabását a bíróság mérlegelési körébe helyezi.³²⁷

GÁSPÁRDY László szerint a jóhiszeműség a magánjogban olyan objektív követelmény, mely az eljárási jogok gyakorlása és a perbeli kötelezettségek teljesítése tekintetében is objektív zsinórmértéket jelent. Ez esetben az objektivitás azt jelenti, hogy a jóhiszemű eljárással ellentétes magatartások, cselekmények megítélése nem függ a jogalanyok szubjektív tudatától, annak megítélése esetén a magatartás szubjektív oldalának nincs relevanciája.³²⁸

³²⁵ WOPERA Zsuzsa: *A polgári perjog alapelvei* In: NAGY Adrienn – WOPERA Zsuzsa: *Polgári Eljárásjog I.*, Wolters Kluwer, Budapest, 2017, 48.

³²⁶ WOPERA Zsuzsa: *A polgári perjog alapelvei*, i.m. 48.

³²⁷ T/11900. számú törvényjavaslat 5.§.alapján.

³²⁸ GÁSPÁRDY László: *Alapvető elvek* In: PETRIK Ferenc (szerk.): *Polgári eljárásjog – Kommentár a gyakorlat számára*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 1994, 21.

GÁSPÁRDY álláspontja szerint tehát a jóhiszeműséggel ellentétes magatartások – például a rosszhiszemű pervitel vagy a megtévesztő nyilatkozatok – önmagukban akadályozhatják az egyezség létrejöttét, függetlenül attól, hogy a fél tudatosan vagy akár tévedésből cselekszik így. Ennek következtében a bíróság vagy az eljáró hatóság az objektív mérce alapján értékeli a felek magatartását és dönt az esetleges jogkövetkezmény alkalmazásáról.

Az igazmondási kötelezettség megsértéséhez hasonlóan a peres eljárás során tanúsított rosszhiszemű magatartás sem járul hozzá a felek közötti egyezség létrejöttéhez, mivel aláássa a kölcsönös bizalmat és akadályozza a konstruktív vitarendezést.

2.5. A bíróság közrehatási tevékenysége

A Pp. 6. § rögzíti: „A bíróság a perkoncentráció érvényesülése érdekében a (...) meghatározott módon és eszközökkel hozzájárul ahhoz, hogy a felek eljárási kötelezettségeiket teljesíthessék.” A közrehatási kötelezettség a bíróság per alatti tevékenységére vonatkozó alapkövetelmény, amely nem az alapelvi fejezetben, hanem a Pp. további részletszabályaiban – kifejezetten az anyagi pervezetést tartalmazó rendelkezéseiben³²⁹ – bontakozik ki részletesen.

A bíróság közrehatási tevékenységének elsődleges célja a perkoncentráció biztosítása, amely a felek oldaláról a fokozott eljárási felelősség előírásában ölt testet, ennek előmozdításához szükséges eszközöket ugyanakkor a bíróság számára az anyagi pervezetés formájában is biztosítani kell. Az anyagi pervezetés jogintézményével a Pp. *aktív közreműködési kötelezettséget* telepít a bíróságra,³³⁰ mely elősegíti a felek jogérvényesítését és közrehat abban, hogy a peranyag mihamarabb és koncentráltabban a bíróság rendelkezésére álljon. A CEPEJ 2006. évi ajánlásában külön kitért a *bírói aktivitás fokozására vonatkozó követelményekre*, mely szerint a bírónak kifejezetten aktív, ügyet menedzselő szerepet kell betöltenie, mivel ő a per pártatlan szereplője, aki a felek érdekeitől függetlenül befolyásolni tudja a per menetét, ezért proaktív, kezdeményező szerepet kell játszania.³³¹

³²⁹ Lásd. Pp. 237. §

³³⁰ T/11900. számú törvényjavaslat 245. § alapján.

³³¹ Compendium of „best practices” on time management of judicial proceedings, Strasbourg, 8 December 2006, 13.

GYEKICZKY Tamás úgy jellemezte, hogy a bíró szerepe a perben *segítő*, az *egyezséget előmozdító*, de semmi esetre sem kényszerítő magatartás.³³² A bíróság közrehatási kötelezettségét elsősorban az *anyagi pervezetés* eszközrendszerével valósítja meg, mely keretében, ha a fél perfelvételi nyilatkozata hiányos, nem kellően részletezett vagy ellentmondó, a bíróság közrehat abban, hogy a fél a perfelvételi nyilatkozatát teljeskörűen előadja, illetve annak hibáit kijavítsa.³³³ A bíróság tehát előmozdítja a felek eljárástámogatási kötelezettségük teljesítését. Ennek ellenére viszont a bíróság nem vállalhat át olyan feladatokat a peres felektől, amelyeket azok saját hatáskörben is elláthatnak, és nem avatkozhat be olyan kérdésekbe, amelyek a felek magán autonómiájának körébe tartoznak.³³⁴ Ennek megfelelően a bíró nem nyújthat pertaktikai tanácsot, és nem adhat olyan iránymutatást, amely nem pusztán a jogilag helyes megoldásra vonatkozik, hanem a fél számára a saját választásánál kedvezőbb vagy előnyösebb eljárási stratégia kialakítását célozza. Ugyancsak túlmutat a bíróság közrehatási tevékenységén, ha a bíró az eset kapcsán felhívja a fél figyelmét az ellenfél előadásának gyenge pontjaira.³³⁵ A bíró alapvető feladatát e szempontok figyelembevételével, a tisztességes eljárás elvének érvényre juttatásával köteles ellátni, oly módon, hogy biztosítsa a felek hatékony jogérvényesítését, valamint az eljárás perjogi eszközökkel történő megfelelő kontrollját.³³⁶

A bíró közrehatási eszközei közé tartozik a *kérdezés*, a *nyilatkozattételre való felhívás*, valamint a *tájékoztatás*. A bíró, mint egyfajta katalizátor, aktívan elősegíti, hogy a felek perbeli cselekményeiket saját szándékaiknak megfelelően teljesítsék,³³⁷ ugyanakkor fontos leszögezni, hogy a bíró – a közrehatási kötelezettség teljesítése során – nem terjeszkedhet túl a szerepén. Az *anyagi pervezetés* követelménye ugyan eltérő intenzitással, terjedelemben és tartalommal jelenik meg, viszont elmondható, hogy a per egész tartamát (perfelvételi szakot, érdemi tárgyalási szakot, de még a másodfokú eljárást is)³³⁸ teljes mértékben áthatja. A közrehatási kötelezettség tartalma szempontjából a *tényállás tisztázásából* és a *jogvita*

³³² GYEKICZKY Tamás: *A mediációról mint a polgári és kereskedelmi jogviták bíróságon kívüli rendezésének lehetőségéről az Európai Unió mediációs irányelve a német és a magyar polgári eljárásjog tükrében. Jogösszehasonlító tanulmány*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2010, 12.

³³³ Pp. 237. § (1) bekezdés alapján.

³³⁴ ÉLESS Tamás–DÖME Attila, i.m. 64.

³³⁵ PETRIK Ferenc, i.m.

³³⁶ KIRÁLY Lilla: *Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb?* i.m. 160.

³³⁷ PETRIK Ferenc, i.m.

³³⁸ T/11900. számú törvényjavaslat 237. §

tárgyszerű kereteinek tisztázásából tevődik össze,³³⁹ azonban a legfontosabb szerepe az elsőfokú eljárásban van.

A bíróság *közrehatási tevékenysége* az egyezség létrehozásának előmozdítása szempontjából a legfontosabb alapelv, amellyel részletesebben a „*Bíróság egyezség létrehozását elősegítő eszközök*” valamint a „*Bíró szerepe az egyezség létrehozása szempontjából*” című fejezetben foglalkozik az értekezés.

³³⁹ Adél, KÖBLÖS : *Hungary: Towards More Efficient Preparatory Proceedings*. In Laura ERVO – Anna NYLUND (eds.): *Current Trend sin Preparatory Proceedings, A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries*, Springer International Publishing, Switzerland, 2016, 185–204.

3. EGYEZSÉGGKÖTÉS A POLGÁRI PER EGYES SZAKASZAIBAN

3.1. A bíróság és a felek viszonya a polgári perben

A bíróság közrehatási tevékenysége kapcsán garantált, hagyományos értelemben vett feladata, hogy a felek közötti jogvita rendezéséhez biztosítsa a jogszabályok által előírt eljárási kereteket, mely során a bíróság megállapítja a releváns tényállást, és az eljárás során beszerzett bizonyítékok, valamint a jogszabályok alapján a jogvita végleges lezárása céljából – amennyiben a per más módon, akár egyezség kötésével és annak jóváhagyásával nem szűnik meg – ítéletet hoz.

A polgári per természetének meghatározása és a jogrendszerben való elhelyezése szempontjából az eljárás során keletkező jogviszonyok értelmezésének kiemelkedő jelentősége van.³⁴⁰ A polgári per során az eljárás alanyai között jogilag szabályozott jogviszony jön létre, melyet *polgári eljárási jogviszonynak* nevezünk. Az eljárás során a per alanyai által végrehajtott eljárási cselekmények különböző joghatások kiváltására irányulnak, melyek hatására a per alanyai eljárási jogokat és kötelezettségeket szerezhetnek, hozhatnak létre, változtathatnak és szüntethetnek meg. Ennek hatására polgári eljárási jogviszonyok keletkeznek, amelyek tartalmát az eljárás alanyainak jogai és kötelezettségei határozzák meg. Ilyen jogviszonyok elsősorban a bíróság és a felek, illetve az eljárás más résztvevői között jönnek létre.³⁴¹

A XIX. század közepéig uralkodó felfogás szerint a polgári keresetjogra magánjogi jogviszonyként tekintett, ebből következően a *per is a magánjog részeként értékelte*. Ezt váltotta az a felfogás, amely a keresetjogot, mint az állammal szemben támasztott – jogvita eldöntésére irányuló – igényt alanyi közjogként határozott meg, melyet a *per közjogi jogviszonyként való felfogása* követett.³⁴²

Az eljárásjogi jogviszonyok értelmezésében tehát több elméleti megközelítés alakult ki. Az egyik álláspont szerint az eljárásjogi jogviszony kizárólag a bíróság és a felperes, a bíróság és

³⁴⁰ KENGYEL Miklós: *Polgári Eljárásjog I. kötet*, i.m. 24.

³⁴¹ KISS Daisy, i.m. 31.

³⁴² KENGYEL Miklós: *Polgári Eljárásjog I. kötet*, i.m. 24.

az alperes, valamint a bíróság és más közreműködők között jöhet létre. Ezzel szemben egy másik nézet nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a felek egymással is eljárásjogi jogviszonyba kerüljenek, ezáltal közvetlen jogosultságokkal és kötelezettségekkel rendelkezzenek egymás irányában.³⁴³

KENGYEL Miklós álláspontja szerint, míg a bíróság és a felek közötti jogviszonyt alá-főlérendeltségen alapuló közjogi természetű eljárásjogi jogviszonyként, addig a felek egyenjogúságon és mellérendeltségen alapuló, egymás közötti viszonyait magánjogi természetű anyagi jogi viszonyként határozza meg,³⁴⁴ mely közjogi természetének hiánya miatt nem keletkeztet eljárási jogviszonyt.³⁴⁵ Ezzel szemben GÁSPÁRDY László az eljárásjogi jogviszonyt „*jogi háromszöggént*” definiálja, amelynek elengedhetetlen pólusa a bíróság, míg a másik két pólust a peres felek alkotják. Ebben az esetben a polgári eljárásjogi jogviszony tárgyát a jogviszony alanyai által tanúsított magatartások képezik, tartalmát pedig az alanyok jogai és kötelezettségei határozzák meg.³⁴⁶

KENGYEL Miklós által említett modell esetében a bíróság, igazságszolgáltatási feladatokat ellátó – kötött és szigorú eljárási szabályok betartása mellett – jogalkalmazó szervként jár el, ebből kifolyólag a bíróság feladata a tényállás tisztázása, majd a bizonyítási eljárás lefolytatását követően a jogvita ítélettel történő lezárása. A bíróság és a felek közötti közjogi természetű jogviszonyból fakadóan, valamint a szigorú és kötött eljárási szabályok alkalmazása miatt a bíróságnak nem célja és nem feladata a felek közötti egyezség előmozdítása. Ennek ellenére a felek egymás közötti viszonya tekintetében továbbra is fennáll a korábbi felfogások szerinti magánjogi jelleg, így ebben az esetben a felek – akár peren kívül, akár a polgári eljárás keretében megtartott tárgyaláson történő, egymás közötti – megállapodásának létrehozása lehetséges.

A GÁSPÁRDY László által kidolgozott hárompólusú jogviszony az egyezség létrehozása szempontjából lényegesen előnyösebb megközelítést kínál. KENGYEL elméletéhez hasonlóan biztosítja a felek önkéntes kezdeményezésén alapuló, egymás közötti egyezségkötés lehetőségét, továbbá – ha az egyezségkötés elmaradna, vagy valamilyen oknál fogva nem

³⁴³ KISS Daisy, i.m. 36.

³⁴⁴ A bíróság és az egyéb per alanyok közötti jogviszonyt, másodlagos eljárásjogi jogviszonyként definiálja.

³⁴⁵ KENGYEL Miklós: *Polgári Eljárásjog I. kötet*, i.m. 24-25.

³⁴⁶ KISS Daisy, i.m. 36.

jönne létre, úgy a bíróság – a hárompólusú jogviszonyból fakadó egyeztetés felhasználásával – a felek egyezségkötési hajlandósága esetén megkísérelheti a felek az egyezség irányába történő terelését. A következőkben részletes kifejtésre kerül, hogy a per egyes szakaszai során a jogalkotó milyen eljárásjogi szabályokat, és lehetőségeket vezetett be a felek közötti egyezségkötés előmozdításával összefüggésben.

3.2. Egyezség a pert megelőzően: az egyezségi kísérletre idézés jogintézménye

A felek közötti megállapodás létre jöhet pusztán a felek között szóban, írásban vagy ráutaló magatartással: valamint ügyvéd bevonásával, mely történhet a pert megelőzően, a peres eljárás alatt, illetve ritkább esetben a peres eljárást követően. Jellemzően, ha a felek együtt tudnak működni egymással és megvan a kölcsönös bizalom egymás irányába, akkor nincs szükség külső harmadik fél bevonására. Ahol viszont a felek az egymással történő egyeztetésekhez ügyvéd segítségét kérik megfigyelhetőek az egymással szembeni bizalmatlanság jelei. A felek ezekben az esetekben azért fordulnak ügyvédhez, hogy a vitássá vált kérdést (jogvitát) számukra minél előnyösebben, jogszerű módon tudják egymás között rendezni, éppen ezért kiemelten fontos az ügyvéd szerepe ebben a szakaszban, hogy hogyan kezeli az ügyet, hogyan próbálja elősegíteni a felek közötti egyeztetést.³⁴⁷

A leggyakoribb eset, amikor a peres eljárást megelőzően mind a két fél ügyvédhez fordul, és az ügyvédek megbízóikkal történő egyeztetést követően ajánlatok és ellenajánlatok megtétele útján közelítik álláspontjaikat mindaddig, amíg egy olyan kompromisszumos megállapodás jön létre, ami mind a két fél számára elfogadható.

Ezekben az esetekben az ügyvédek gyakran szorgalmazzák a megállapodás ellenjegyzéssel ellátott okiratba foglalását, – vagy amennyiben a megállapodás végrehajthatóvá tétele érdekében indokolt – szorgalmazzák a peres vagy nemperes eljárás keretében történő, bíróság általi jóváhagyását.

A felek között létrejött megállapodás megerősítése szempontjából két típust különböztetünk meg. Az egyik típus az ún. *önkéntes megállapodások* köre, ebben az esetben a felek számára nem szükséges a megállapodás állami, igazságszolgáltatás általi jóváhagyása, mivel a

³⁴⁷ Lásd. részletesebben „Az ügyvéd szerepe az egyezségkötés létrehozása szempontjából” című fejezetben.

kialakult esetlegesen írásba is foglalt megállapodást a felek az abban foglaltak szerint gyakorolják és önkéntesen alkalmazzák. Az önkéntesen teljesített megállapodások általában ritkán kerülnek a bíróság látókörébe.³⁴⁸

A másik típus a *bíróság által jóváhagyott egyezségek* köre. Ebben az esetben a felek valamelyike, vagy mindkét fél számára fontos a megállapodásban foglaltak bíróság által történő jóváhagyása, mely önkéntes teljesítés hiányában végrehajthatósági garanciát jelent a felek számára. Továbbá a hazai jogrendszerben előfordulnak olyan jogintézmények, melyek kizárólagos bírósági hatáskörbe tartoznak például a házasság felbontása,³⁴⁹ ezáltal – közös megegyezés esetén is – a joghatások kiváltása érdekében elengedhetetlen a bíróság bevonása.

3.2.1. Egyezségi kísérletre idézés szabályai

A jogalkotó már az 1952. évi Pp.-ben is az *egyezségi kísérletre idézés* jogintézménye útján biztosította a jogvita peren kívüli – nemperes eljárás keretében – egyezséggel történő rendezését,³⁵⁰ mely eljárás célja a hagyományos peres eljárással szemben az eljárás egyszerűsítése és gyorsítása volt.³⁵¹

Fontos kiemelni, hogy a nemperes eljárások a polgári igazságszolgáltatás lényegét adó peres eljárások mellett kiemelt szerepet töltenek be a permegelőzésben, illetve a perelterelésben. SZÉCSÉNYI-NAGY Kristóf álláspontja szerint a permegelőző eljárások így az *egyezségi kísérlet* – bizonyos feltételek teljesülése esetén – a per alternatívájának is tekinthetők, ezáltal a felek

³⁴⁸ Amennyiben később a felek viszonyában valamilyen lényeges körülményváltozás vagy az egyik fél önkéntes teljesítésének hiánya merül fel, úgy azokban az esetekben a felperes a keresetlevélben vagy a későbbi jognyilatkozataiban hivatkozhat a korábban kötött megállapodásra.

³⁴⁹ Ptk. 4:20. § (1) bekezdés b) pontja alapján a házasság megszűnik a bírósági felbontással.

Pp. 454. § (1) bekezdése rögzíti, a perre az a bíróság illetékes, amelynek területén a házastársak utolsó közös lakóhelye volt.

³⁵⁰ 1952. évi Pp. 127. § (1) – (3) bekezdései alapján, „Ha a kereset jegyzőkönyvbe mondása alkalmával a felperessel együtt a bíróság előtt az alperes is megjelenik, a bíróság a felek kérelmére a tárgyalást nyomban megtartja. Ebben az esetben a keresetet a tárgyalási jegyzőkönyvbe kell foglalni, és azt a bíróság illetékességének hiánya miatt – a kizárólagos illetékesség esetét kivéve – elutasítani vagy más bírósághoz áttenni nem lehet. Ha a bíróság a perre illetékes, de az alperes a kereset jegyzőkönyvbe mondása alkalmával nincs jelen, a tárgyalásra az előző rendelkezések szerint azonnal határnapot kell kitűzni, s arra a felperest szóval meg kell idézni. Keresetindítás előtt a perre hatáskörrel bíró és illetékes járásbíróság előtt egyezségi kísérletre idézést lehet kérni. A létrejött egyezséget jegyzőkönyvbe kell foglalni, és a jóváhagyásra a régi Pp. 148. §-t kell alkalmazni. Ha mind a két fél megjelent, de az egyezés nem jött létre, a bíróság a felperes kívánságára a keresetet jegyzőkönyvbe foglalja.”

³⁵¹ KISS Daisy, i.m. 529.

saját belátásuk szerint dönthetnek az igényük peren kívüli nemperes, vagy peres eljárás keretében történő érvényesítéséről.³⁵²

A jogalkotó az új polgári perrendtartás megalkotása során a *permegelőzés*, és *perelterelés* érdekében nemcsak fenntartotta, hanem további alternatív vitarendezési elemekkel bővítette az egyezségi kísérletre vonatkozó eljárási szabályozást. Az új eljárásjogi kódex szabályai az egyezségi kísérlet két típusát különbözteti meg: a *közvetítői eljáráshoz kapcsolódó*³⁵³ és a *közvetítői eljárás nélküli egyezségi kísérletet*.³⁵⁴

A korábbi szabályozáshoz képest bővült a jogintézmény igénybevételére vonatkozó hatáskör lehetősége, így a hatályos szabályozás szerint nem csak a járásbíró, hanem a törvényszék hatáskörébe tartozó ügyekben is lehetőség van egyezségi kísérletre. A *közvetítői eljáráshoz kapcsolódó egyezségi kísérlet* esetében a járásbíró, illetve a törvényszék előtti eljárásban nem kötelező a jogi képviselő,³⁵⁵ azonban a *közvetítői eljárás nélküli egyezségi kísérlet* esetében a törvényszék előtti eljárások tekintetében kötelező jogi képviselőt ír elő a törvény.³⁵⁶

További eltérésként jelenik meg, hogy míg az 1952. évi Pp. szabályozása kizárta az egyezségi kísérlet személyállapotú perekben történő alkalmazását,³⁵⁷ a Pp. már teljes mértékben elhagyta ezeket a korlátozásokat, melynek köszönhetően *egyezségi kísérlet* kezdeményezhető szülői felügyeleti jog gyakorlásának rendezése illetve megváltoztatása, szülők közötti kapcsolattartás szabályozása illetve megváltoztatása, valamint gyermektartásdíj megállapítása valamint megváltoztatása tárgyában is.

A jogalkotó az egyezségi kísérlet igénybevételének ösztönzése céljából a felek számára kedvező költségviselési szabály bevezetéséről is gondoskodott, mely értelmében az egyezségi

³⁵² SZÉCSÉNYI-NAGY Kristóf: *A nemperes eljárások és az új Pp. kapcsolata* In: NÉMETH János – VARGA István (szerk.): *Egy új Polgári Perrendtartás alapjai*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2014, 611.

³⁵³ Pp. 167. §

³⁵⁴ Pp. 168. §

³⁵⁵ Mely szabály összhangban áll a bírósági polgári nemperes eljárásokban alkalmazandó szabályokról, valamint egyes bírósági nemperes eljárásokról szóló 2017. évi CXVIII. törvény (a továbbiakban: Bpnp.) rendelkezéseivel: A Bpnp. 1. § (6) bekezdés alapján az eljárásban a jogi képviselő főszabály szerint nem kötelező.

³⁵⁶ Pp. 167. § (2) bekezdés, valamint 168. § (3) bekezdés alapján.

³⁵⁷ 1952. évi Pp. 281. § (2) bekezdés; 293. § (1) bekezdés; 302. § (1) bekezdés; 307/A. § (1) bekezdésben foglaltak szerint.

kísérletre idézés iránti kérelem esetén az illetékalap után számított illeték mértéke 1%, de legalább 3000 forint, legfeljebb 15.000 forint.³⁵⁸

3.2.2. A közvetítői eljáráshoz kapcsolódó egyezségi kísérlet

A *közvetítői eljáráshoz kapcsolódó egyezségi kísérlet* rendeltetése alapján nem a bírósági közvetítői eljárásban, hanem a bíróságon kívüli, ún. *piaci közvetítők által lefolytatott közvetítői eljárásokban született megállapodások* bírói egyezségként történő jóváhagyásának elősegítése céljából, különösen az egyezség végrehajthatóvá tétele érdekében jött létre,³⁵⁹ mely *nemperes eljárás kizárólag a per megindítása előtt kezdeményezhető.*³⁶⁰ Ebben az esetben az egyezségi kísérletet, megelőzi egy (bíróságon kívüli) közvetítői eljárás, mely keretében a felek között írásbeli megállapodás jött létre. Az egyezségi kísérlet iránti kérelemben az általánosan elvárt tartalmi elemeken³⁶¹ túl a kérelemhez csatolni kell a felek által – közvetítői eljárás keretében – megkötött írásbeli megállapodást.

Az egyezségi kísérlet iránti kérelem beérkezésétől számítva rövid határidőn belül ki kell tűzni a felek meghallgatásának időpontját, mely attól függően alakul, hogy a nemperes eljárás az egyik fél kérelmére, vagy a felek közös kérelmére indult. Az egyik fél kérelme esetén a meghallgatást a kérelem beérkezésétől számított harminc napon belüli időpontra, míg közös kérelem esetén tizenöt napon belüli időpontra kell tűzni. A meghallgatásra idézni kell a kérelmezőt és a kérelmezettet, illetve közös kérelem esetén a kérelmezőket. A kérelmezett részére az idézéssel egyidejűleg kézbesíteni kell a kérelmező által benyújtott kérelmet. Ha a meghallgatás során a felek között egyezség jön létre, a bíróság azt jegyzőkönyvbe foglalja.

A szabályozás szerint az egyezségi kísérlet során bíró jár el, aki a megállapodás tartalmát vizsgálva dönt annak végzésben történő jóváhagyásáról, vagy a jóváhagyás

³⁵⁸ Itv. 42. § (1) bekezdés c) pontja alapján.

³⁵⁹ A szabályozás a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól szóló 2008/52/EK irányelvből fakadó kötelezettség biztosítása céljából jött létre.

³⁶⁰ TURCSÁNNÉ MOLNÁR Katalin: *Bírósági közvetítés Magyarországon a kezdetektől 2019. év végéig* In: GLAVANITS Judit (szerk.): *Bíró és mediátor – válogatott tanulmányok a közvetítői eljárás elméleti és gyakorlati kérdéseiről*, Universitas - Győr Nonprofit Kft., Győr, 2020, 13-14.

³⁶¹ A Pp. 167. § (1) bekezdés alapján a felek nevén, lakóhelyén vagy székhelyén, további ismert azonosító adatain és a bíróság hatáskörét és illetékességét megalapozó tényeket meg kell jelölni.

megtagadásáról.³⁶² Az egyezség jóváhagyására a Pp.-nek az egyezségekre vonatkozó szabályait kell alkalmazni.³⁶³

Ha a bíróság által kitűzött meghallgatáson nem jön létre egyezség, a bíróság az eljárást végzéssel *eredménytelennek* nyilvánítja és lezárja. A korábbi szabályozástól eltérően viszont ebben az esetben nincs lehetőség a kereset jegyzőkönyvbe foglalására és az 1952. évi Pp.-ben szabályozottak szerinti *szóbeli kereset azonnali tárgyalására*.³⁶⁴ Az egyezség megíúsulásához vezető okoktól függetlenül minden esetben az eljárás eredménytelenné nyilvánításának van helye.³⁶⁵

3.2.3. A közvetítői eljárás nélküli egyezségi kísérlet

Az egyezségi kísérletre idézés másik típusa a *közvetítői eljárás nélküli egyezségi kísérlet*, mely elnevezéséből adódóan azt megelőző közvetítői eljárás nélkül is kezdeményezhető. Az eljárásra a közvetítői eljáráshoz kapcsolódó egyezségi kísérlet szabályait a következő eltérésekkel kell alkalmazni. A kérelem vonatkozásában az általánosan elvárt tartalmi elemeken túl elő kell adni a jogvita tárgyát és – a konkrét írásba foglalt megállapodás hiányában – a tervezett egyezség tartalmát. Az eljárás különlegessége, hogy ha a meghallgatáson a felek között nem jön létre egyezség, a bíróság az egyezség létrehozásának előmozdítása céljából tájékoztatást nyújt a bírósági közvetítői eljárás igénybevételének lehetőségéről. Jelen esetben tehát a bírósági közvetítői eljárás igénybevételéhez nem szükséges külön peres eljárást kezdeményezni, elegendő ha a felek között egyezségi kísérlet iránti nemperes eljárás mint alapügy indult.³⁶⁶

Ha a bíróság tájékoztatására a felek úgy nyilatkoznak, hogy nem kívánják igénybe venni a bírósági közvetítést, az eljárás – annak eredménytelenségének megállapítását követően – lezárul. Ha viszont az eljárásban résztvevő felek úgy nyilatkoznak, hogy igénybe kívánják venni a bírósági közvetítői eljárást, úgy az *alapeljárás szünetelésének* van helye. Ebben az esetben a peres eljárás szünetelésére vonatkozó szabályokat azzal az eltéréssel kell

³⁶² TOLNAI Kata: *A bírósági közvetítés eredményei: ami a számok mögött van*, Miskolci Jogi Szemle, 2018/1. Különszám, 47.

³⁶³ Pp. 239. §-ban foglaltakat.

³⁶⁴ KIRÁLY Lilla: *Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb?* i. m. 114.

³⁶⁵ SZABÓ Sarolta Édua: *Egyezségi kísérlet perindítás előtt* In: VARGA István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja I/III.*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2018, 602-603.

³⁶⁶ TURCSÁNNÉ MOLNÁR Katalin, i.m. 14.

alkalmazni, mely szerint az eljárás folytatásának kizárólag akkor lehet helye, ha az eljárás folytatását kérő fél kérelme mellékleteként csatolja a felek között, közvetítői eljárás során létrejött megállapodást. Ennek hiányában a folytatás iránti kérelem elutasításának és az eljárás – megszakítás nélküli – további szünetelésének van helye.

Amennyiben a felek között lezajlott közvetítői eljárás eredményeként létrejött megállapodást tartalmazó folytatás iránti kérelem érkezik a bírósághoz, a bíróságnak a kérelem beérkezésétől számított harminc napon belülre ki kell tűznie az egyezségi kísérlet új hatánapját.³⁶⁷ Ha viszont az eljárás szünetelésének a kezdő időpontjától számított négy hónapon belül nem érkezik az eljárás folytatására irányuló szabályos kérelem, az eljárás megszűnik.³⁶⁸

Összegzésként megállapítható, hogy az eredményes közvetítői eljáráshoz kapcsolódó egyezségi kísérlet szabályai jóval egyszerűbbek, mint a közvetítői eljárás nélküli egyezségi kísérlet szabályai, ennek háttérében az eljárások eltérő célja áll.

A közvetítői eljáráshoz kapcsolt egyezségi kísérlet esetében a bíróság feladata a közvetítői eljárás keretében megkötött megállapodás végrehajthatóságának, állami úton történő kikényszeríthetőségének biztosítása. A nemperes eljárás keretében a felek nyilatkozata arra irányul, hogy elfogadják-e perbeli egyezségként a közvetítői eljárásban kötött megállapodást. Ha a felek nyilatkozata pozitív tartalmú, és a jogszabályoknak megfelel, akkor a bíróság a megállapodást egyezségként jóváhagyja. Abban az esetben, ha a kitűzött meghallgatáson a felek között nem jön létre egyezség,³⁶⁹ a bíróság az eljárást végzéssel eredménytelennek nyilvánítja.³⁷⁰

A közvetítői eljárás nélküli egyezségi kísérlet esetében a felek közvetítői eljárásban létrejött megállapodás nélkül jelennek meg a meghallgatáson, ebben az esetben a bíróság feladata – a felek egyezségkötési szándéka esetén – az egyezség létrehozása, melyet annak jóváhagyásával erősít meg. Ha a bíróság által kitűzött meghallgatáson a felek között nem jön létre egyezség, a bíróság felhívja a felek figyelmét az eljárás szünetelése mellett igénybe vehető bírósági

³⁶⁷ SZABÓ Sarolta Édua, i.m. 603-604.

³⁶⁸ Pp. 121. § (3) bekezdés.

³⁶⁹ Például az egyik fél nem kívánja, a megállapodás egyezségként történő jóváhagyását vagy a fél idézés ellenére nem jelenik meg a bíróságon. Utóbbi elkerülése érdekében kiemelten fontos, hogy a felek személyesen vagy képviselőik útján megjelenjenek az eljáráson.

³⁷⁰ KIRÁLY Lilla: *Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb?* i.m.114.

közvetítői eljárás lehetőségére.³⁷¹ Ekkor az eljárás a felek közös kérelme alapján szünetel, mely időszak alatt lehetőség van a felek közötti egyezség létrehozására, azonban az eljárás szünetelésétől számított négy hónap eltelte után az eljárás megszűnik.³⁷²

A Pp. tehát jól láthatóan teljesen elválasztja a közvetítői eljáráshoz kapcsolódó és a közvetítői eljárás nélküli egyezségi kísérletet a peres eljárástól azáltal, hogy nem teremt átjárási lehetőséget a két eljárás között. Az eredménytelenné nyilvánított, valamint a szünetelés következményeként megszűnt egyezségi kísérlet ugyanis – a korábbi szabályozástól eltérően – nem tud peres eljárásba átfordulni.

Megjegyzendő továbbá, hogy a jogalkotónak az egyezségi kísérlet szabályainak megreformálása körében a célkitűzései között szerepelt az európai uniós követelményeknek történő megfelelés érdekében beemelni az igazságszolgáltatás rendszerébe a bíróságon kívüli közvetítői eljárás keretében létrejött megállapodás bíróság által történő jóváhagyásának lehetőségét. Kérdésként merül fel, hogy az új eljárási szabályok bevezetése mennyire váltották be a kívánt célkitűzéseket, valamint az eljárás mennyire terjedt el a gyakorlatban.

3.2.4. Az egyezségi kísérlet gyakorlatának vizsgálata

A doktori értekezés elméleti megalapozását gyakorlati elemzések egészítik ki, amelyek a vizsgált egyezségkötéshez kapcsolódó jogintézmények körére terjednek ki. Az egyezségi kísérlet jogintézményének vizsgálata – országos szinten nyilvánosan hozzáférhető statisztikai adatok hiányában – önálló bírósági kutatás keretében történt. A kutatás módszertanát tekintve két fő pillére oszlik: egyrészt statisztikai adatok gyűjtésére, másrészt aktakutatás módszerével végzett iratanyagok feldolgozására. E módszerek alkalmazásának célja az egyezségi kísérlet jogintézményének értékelése a jogalkotói célkitűzések, valamint az eljárás tényleges hatékonysága és eredményessége szempontjából. A statisztikai adatgyűjtéshez bírósági kutatási engedély iránti kérelem került benyújtásra a Debreceni Törvényszékhez és a Nyíregyházi Törvényszékhez és a, míg az aktakutatás a Debreceni Törvényszékhez benyújtott kutatási engedély alapján valósult meg.³⁷³

³⁷¹ KIRÁLY Lilla: *Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb?* i.m.114.

³⁷² Pp. 168. § (4) bekezdés alapján.

³⁷³ A bírósági kutatási engedélyt a Debreceni Törvényszék 2023.El.IV.D.3/8-I., míg a Nyíregyházi Törvényszék 2023.El.XI.F.12/2. ügyiratszámom engedélyezte. A kutatás lefolytatása 2023. júliustól 2023. decemberig tartott.

3.2.5. Kitekintés a Debreceni Járásbíróság és a Nyíregyházi Járásbíróság egyezségi kísérletre vonatkozó nemperes eljárás statisztikai adataira

Az egyezségi kísérlet jogintézményének elemzése során a vizsgálat elsődlegesen az eljárás igénybevételének gyakoriságára irányult. Ennek keretében meghatározásra került, hogy a Pp. által megújított nemperes eljárás a 2018. évtől kezdődően, éves bontásban, milyen számban került kezdeményezésre az egyes bíróságokon. Az eljárás 2018. és 2022. év közötti időszak igénybevételére vonatkozó éves megoszlását az alábbi táblázat mutatja be.

Egyezségi kísérletre idézés iránti eljárások száma 2018-2022. évben		
Év	Debreceni Járásbíróság	Nyíregyházi Járásbíróság
2018.	8	3
2019.	9	13
2020.	7	4
2021.	9	0
2022.	11	4
Összesen	44	24

2. táblázat: A Debreceni Járásbíróságon, és a Nyíregyházi Járásbíróságon indult egyezségi kísérletre idézés iránti eljárások száma 2018-2022. évben
(Saját szerkesztés)³⁷⁴

A táblázat adatai alapján az adott (2018. január 1. és 2022. december 31. közötti) időszakban a Debreceni Járásbíróságra összesen 44 kérelem, míg a Nyíregyházi Járásbíróságra összesen 24 kérelem érkezett. Míg a Debreceni Járásbíróságon az ügyek éves száma (átlagosan 8-9 ügy/év) hasonlóan alakult, addig a Nyíregyházi Járásbíróságon, az éves szinten indult ügyek számarányai szélsőségesebben alakultak, míg a 2019. évben kiugróan magas, összesen 13 (havi szinten 1-1) ügy indult, ezzel szemben a 2021. évben egyetlen kérelem sem érkezett a bíróságra.

³⁷⁴ A táblázat a Debreceni Törvényszék, illetve Nyíregyházi Törvényszék adatszolgáltatás keretében nyújtott statisztikai adatai alapján készült.

A statisztikai adatok alapján megállapítható, hogy a jogalkotó által megújított – alternatív vitarendezési elemekkel is kibővített – egyezségi kísérletre idézést, mint permegelőző, perelhárító funkciót betöltő nemperes eljárást a Debreceni és Nyíregyházi Járásbíróságokon a vizsgált 2018 – 2022. év közötti időszakban rendkívül alacsony számban vették igénybe az állampolgárok. A jelenség okainak feltárása további vizsgálatot indokol, különös tekintettel a jogintézmény ismertségére, a felek eljárás megindítására vonatkozó hajlandóságát befolyásoló tényezőkre, valamint az eljárás szabályozási és gyakorlati sajátosságaira.

Fontos megjegyezni, hogy a bíróságok által szolgáltatott statisztikai adatok a BIIR elektronikus rendszerben³⁷⁵ rögzített információk alapján kerültek rendelkezésre bocsátásra. A kutatás során meghatározott további szempontok – így különösen a közvetítői eljáráshoz kapcsolódó, illetve a közvetítői eljárás nélküli egyezségi kísérletre vonatkozó eljárások megoszlása, ezek közül családjogi ügyek száma, egyezséggel zárult eljárások száma, valamint az eljárások átlag időtartama – vizsgálatára személyes aktakutatás keretében került sor.

3.2.6. A Debreceni Járásbíróság gyakorlata: empirikus kutatás eredményei

Az aktakutatás módszerével lefolytatott empirikus kutatás a Debreceni Járásbíróságon 2021. január 1. és 2023. december 31. között indult *egyezségi kísérlet iránti eljárások* vizsgálatára terjedt ki, amely összesen 20 ügy áttekintését foglalta magában. Az ügyek kiválasztásánál kiemelt szempontot jelentett a családjogi tárgyú esetek elemzésére való fókuszálás.

A kutatás az alábbi szempontok szerint zajlott:

- *Ügytípusok eloszlása:* A családjogi tárgyú ügyek körében, mely ügytípusokban és milyen eloszlásban vették igénybe az eljárást.
- *Eljárás időtartama:* Az eljárások átlagos időtartama, illetve az esetleges elhúzódás hátterében álló okok feltárása, továbbá a kitűzött meghallgatások átlagos hossza.
- *Előzményi perek:* Az eljárásban résztvevő felek között volt-e korábban peres eljárás folyamatban, és ha igen, akkor az hogyan zárult érdemben (ítélettel vagy egyezséggel).

³⁷⁵ Bírósági Integrált Informatikai Rendszer, vagy röviden BIIR: elektronikus rendszer, mely többek között a bíróságok ügyeinek nyilvántartásában nyújt segítséget, így alkalmas a jogszabályban előírt statisztikai adatok szolgáltatására.

- *Jogi képviselő részvétele:* Az eljárások során a felek igénybe vettek-e jogi képviselőt, továbbá a bíróság részére került-e becsatolásra ügyvéd által készített megállapodás.
- *Egyezségi kísérlet kimenetele:* Az eljárások hogyan, milyen módon zárultak le, létrejött-e a felek között megállapodás, és amennyiben igen, akkor azt a bíróság jóváhagyta-e.

A megvizsgált ügyek típusainak 45%-ában (9 esetben) szülői felügyelettel kapcsolatos kérelem,³⁷⁶ 10%-ában (2 esetben) kapcsolattartás megváltoztatása iránti kérelem, 35%-ában (7 esetben) gyermektartásdíj megváltoztatása iránti kérelem, valamint 5%-ában (1 esetben) rokontartás iránti, további 5%-ában (1 esetben) házassági vagyon megosztással kapcsolatos kérelem érkezett a bíróságra. A szülői felügyelettel kapcsolatos ügyek 1/3-ában a kérelmező a felek között már kialakult, működő gyakorlat jóváhagyását kérte a bíróságtól.

A vizsgált ügyek esetében az *eljárás időtartama* eltérően alakult, a kérelem beérkezésétől az eljárás végleges lezárásáig tartó időszak tekintetében a legrövidebb időtartam 14 nap, míg a leghosszabb időtartam 48 nap volt, tehát átlagosan az eljárások 30 nap alatt zárultak le. Az eljárás „elhúzódásának” hátterében általában a felek által tanúsított magatartások álltak, így például a kérelmező vagy kérelmezett az idézést nem vette át, a kitűzött határnapon valamelyik fél nem jelent meg, vagy távolmaradásának előzetes jelzése mellett új meghallgatás kitűzését kérte a bíróságtól,³⁷⁷ emellett egy alkalommal – a kérelem hiányossága miatt – hiánypótlási felhívásra került sor.³⁷⁸

A bíróság által készített jegyzőkönyvek áttanulmányozása során megállapítást nyert, hogy a *meghallgatások átlagos időtartama* maximum egy óra volt, a közvetítői eljárás nélküli egyezségi kísérlet esetén, ahol a kérelmező jogi képviselője a kérelem mellékleteként becsatolta a felek között létrejött, ügyvédi ellenjegyzéssel ellátott megállapodást, az eljárás összesen kb. 20-30 percet vett igénybe. Így ezekben az esetekben az egyezségi kísérlet egy

³⁷⁶ Amelyből 2 esetben szülői felügyelet rendezése, a további 7 esetben szülői felügyelet megváltoztatása iránti kérelem érkezett a bíróságra.

³⁷⁷ Ezekben az esetekben általában külföldi nyaralásra, illetve egyéb okokra hivatkozással kérték a meghallgatás elhalasztását, és az új határnap kitűzését. (Debreceni Járásbíróság 33.Pk.501.841/2021.; Debreceni Járásbíróság 3.Pk.5019.43/2021.)

³⁷⁸ A kérelmező a szülői felügyeleti jog megváltoztatása és a gyermektartásdíj megszüntetése céljából kezdeményezte az eljárást, mivel a gyermekkel együtt rövid időn belül külföldre kívánt költözni a különélő szülő beleegyezésével. A bíróság a Pp. 168. § (2) bekezdés alapján hiánypótlási felhívást adott ki a kérelmező részére, és kérte, jelölje meg: pontosan mikortól kéri a tartásdíj fizetési kötelezettség megszüntetését, figyelemmel arra, hogy az egyezségi kísérletre történő idézés esetén a kérelemnek tartalmaznia kell a keresetlevél szükségképpen tartalmi elemeit, így a tartásdíj megszüntetésének pontos időpontját. (Debreceni Járásbíróság 15.Pk.501.122/2023.)

formai jellegű, adminisztratív eljárásként zajlott. A bíróság a felek számára szükséges tájékoztatási és kioktatási kötelezettségének eleget tett, melyet a felek tudomásul vettek, majd a felek szóbeli nyilatkozatuk során megerősítve a kérelemben foglaltakat kérték az írásos megállapodás jóváhagyását, a bíróság pedig a felek által kötött – jegyzőkönyvben rögzített – egyezséget végzésével jóváhagyta.

A vizsgált ügyek 5%-ában (1 esetben) nyilatkoztak úgy a felek, hogy korábban volt közöttük közvetítői eljárás, azonban megállapodás nem jött létre. Az ügyek 70%-ában (14 esetben) a felek között korábban *előzményi per* volt folyamatban, melyre általában a kérelmező maga is hivatkozott. A felek közötti előzményi perek esetében a 14 esetből 1 esetében ítélettel, míg 13 esetben egyezséggel zárult a felek közötti peres eljárás. További 4 esetben a felek között korábban nem volt előzményi per,³⁷⁹ míg 2 esetben nem derült ki pontosan, hogy a felek között volt-e korábban per folyamatban.

A vizsgált eljárások során összesen 85%-ban (17 esetben) vett részt az eljárásban jogi képviselő, melyből 15 esetben csak a kérelmezőnek, míg 2 esetben a kérelmezőnek és a kérelmezettnek is volt jogi képviselője. A fennmaradó 25%-ban (3 esetben) pedig a felek egyike sem vette igénybe jogi képviselő segítségét. Az említett 17 eset 80%-a tekintetében a jogi képviselő a kérelem mellékleteként csatolta a felek által kötött, ügyvédi ellenjegyzéssel ellátott megállapodást tartalmazó okiratot. A kutatás során a jogi képviselővel lezajló eljárások körében megfigyelhető volt az ügyvédek egyeztető szerepének érvényesülése. Több esetben már a nemperes eljárás kezdeményezését megelőzően egyeztettek a kérelmezéssel, így a bíróság elé terjesztett kérelmet az egyeztetések alapján létrejött formában, döntő többségében a felek által kötött írásbeli megállapodás csatolásával egyidejűleg nyújtották be a bíróságra, mely jelentős mértékben segítette a bíróság és a felek feladatát, továbbá meggyorsította az eljárás mentét.

Érdekességként merült fel egy esetben, amikor a jogi képviselő a bíróság részére csatolt ügyvédi meghatalmazásában úgy tüntette fel a képviselet tartalmát, mely szerint az egyezségi kísérlet során mind a két felet képviseli, és az ügyvédi meghatalmazást is mind a két fél aláírta. Ezzel ellentétben a meghallgatáson készült jegyzőkönyvben már csak a kérelmező jogi

³⁷⁹ A 2 db szülői felügyelet rendezése, a rokontartás és a házassági vagyonközösség megosztása esetében.

képviselőjeként került feltüntetésre.³⁸⁰ A jogi képviselő tehát az egyezségi kísérlet során nem képviselheti mind a két felet, akkor sem, ha tulajdonképpen a felek között nincs érdekellentét, és egyező álláspontot képviselnek.

Az eljárás befejezése szempontjából az ügyek 85%-ában (17 esetben) a felek által kötött egyezséget a bíróság jóváhagyta, 5%-ában (1 esetben) fordult elő, amikor az egyezséget a bíróság megtagadta,³⁸¹ 5%-ában (1 esetben) az eljárás eredménytelensége került megállapításra,³⁸² és további 5%-ában (1 esetben) a bíróság tájékoztatását követően a felek visszavonták a közösen benyújtott kérelmüket.³⁸³

Összegezve: az eljárásjogi szabályok és az empirikus kutatás alapján megállapítást nyert, hogy az egyezségi kísérlet – a felek közötti konszenzus esetén – az *eljárás gyorsaságára, egyszerűségére, költséghatékonyságára, és ügyfélbarát jellegére* tekintettel megfelelő eszközként szolgál az egyezés bíróság által történő jóváhagyására.

Az *eljárás gyors* lefolytatását a rövid eljárási határidők biztosítják, a felek közötti egyezségkötési hajlandóság fennállása esetén elegendő egyetlen meghallgatáson való részvétel, amely – ha a főbb kérdések tisztázásra kerültek – rövid idő alatt lezárható.

³⁸⁰ Ebben az esetben a jogi képviselő által benyújtott kérelem a szülői felügyelet megváltoztatására, a váltott gondoskodás a felek egyezségének bíróság által történő jóváhagyására irányult. A kérelem – mely tartalma szerint közös kérelemnek minősült – részletesen tartalmazta a váltott gondoskodással felmerülő kérdések rendezését, így a gyermek heti váltásban megvalósuló gondoskodását, valamint a szünetek és ünnepek szülők közti felosztását, a gyermek átadására és átvételére vonatkozó gyakorlatot, valamint a gyermektartásdíj megszüntetését. (Debreceni Járásbíróság 21.Pk.502.282/2021.)

³⁸¹ Az egyezés jóváhagyásának megtagadása háttérben az állt, hogy a felek által bíróság elé terjesztett kérelem nem felelt meg a végrehajthatóság követelményének, erre a bíróság a meghallgatás során felhívta a felek figyelmét, akik ennek ellenére a kérelmüket fenntartották. A bíróság az egyezségről szóló jegyzőkönyv felvétele nélkül megtagadta az egyezés jóváhagyását. (Debreceni Járásbíróság 21.Pk.502.775/2022.)

³⁸² A kérelmező házassági közös vagyon megosztása céljából kezdeményezte az egyezségi kísérletet, viszont a kérelemben előadott egyezségi ajánlatot a kérelmezett nem fogadta el, az egyezségkötéstől teljes mértékben elzárkózott. Mivel a felek a meghallgatás során úgy nyilatkoztak, nem kívánnak közvetítői eljárást igénybe venni, a bíróság az eljárást végzés formájában eredménytelennek nyilvánította. (Debreceni Járásbíróság 3.Pk.500.156/2022.)

³⁸³ A 86 éves kérelmező rokонтartás céljából kezdeményezte az eljárást, mely vonatkozásában több évre visszamenőleg összesen 16.000.000 és 22.000.000 forint összegű rokонтartásdíjat kért fiától és menyétől. A kérelmező becsatolta a kérelmezettek és az általa aláírt megállapodást. A bíróság a meghallgatás keretében tájékoztatta a feleket a tartási kötelezettség szabályairól, továbbá arról, hogy az egyezséget a kérelemben írtak szerint nem lehet megkötni, és azt a bíróság nem hagyhatja jóvá. A bíróság tájékoztatásában kitért arra, hogy közjegyző vagy ügyvéd előtt a tartási szerződés – a felek által becsatolt megállapodás formájában – megköthető. A tájékoztatást követően a felek a kérelmüket visszavonták. A bíróság az eljárást – egyezségkötés hiányában – eredménytelennek nyilvánította. (Debreceni Járásbíróság 3.PK.501.943/2021.)

Amennyiben a felek jogi képviselő segítségét is igénybe veszik, és a szükséges kérdésekben előzetesen (írásban is) megállapodnak, úgy az eljárás a kérelem benyújtásától számított akár 14-30 napon belül lezárulhat. E körülmény a jogintézmény hatékonyságának egyik lényeges mutatójaként értékelhető, különösen a családjogi jogviták gyors, peren kívüli rendezésének elősegítése szempontjából.

Az eljárás egyszerűsége és ügyfélbarát jellege abból fakad, hogy az eljárási szabályok egyszerűek és rugalmasak, így családjogi ügyek vonatkozásában jogi képviselő igénybevétele nem kötelező. Az eljárás további pozitívumai között említendő, hogy annak jellegére tekintettel nem kerül sor bizonyítási eljárásra, így a bizonyítási kötelezettség sem áll fenn, továbbá nincs szükség részletes jogi érvelésre. Az eljárás további előnyeként említendő, hogy amennyiben a felek között a meghallgatás során nem jönne létre egyezség, a bíróság erre lehetőséget biztosítva tovább tereli a feleket az ingyenesen igénybe vehető bírósági közvetítés irányába. Amennyiben a felek igénybe kívánják venni a bírósági közvetítést, az eljárás szünetel, ha pedig a közvetítés sikeresen zárul, akkor az egyezség jóváhagyása céljából a felek visszakanyarodnak az alapügynek tekintendő bírósági nemperes eljáráshoz.

A költséghatékonyságot a peres eljáráshoz képest alacsonyabb illetékfizetési kötelezettség biztosítja, továbbá mivel jogi képviselő igénybevétele nem kötelező, az ezzel kapcsolatos ügyvédi díjak is elmaradnak. Amennyiben a felek mégis ügyvédet bíznak meg, az eljárás egyszerűsége miatt az ügyvédi munkadíj jellemzően alacsonyabb lehet, mint a peres eljárások esetében.

Az egyezségi kísérletet azonban számos pozitívuma ellenére – az elmúlt évek gyakorlati tapasztalatai alapján – *rendkívül kevesen veszik igénybe*, mely egyfajta *paradox helyzetnek* tekinthető. Általános tapasztalat, hogy a jogi képviselők – vélhetően azért, mert kevesen ismerik – nem használják ki az eljárásban rejlő lehetőségeket, annak ellenére, hogy a törvény garanciákat, és – szigorú eljárási szabályok helyett – komoly mozgásteret enged a felek számára.

Az empirikus kutatás során megállapítást nyert, hogy a felek közötti konszenzus esetén az egyezségi kísérlet megfelelő eljárásként szolgál a szülői felügyelet rendezése, vagy megváltoztatása, a kapcsolattartás rendezése, vagy módosítása, valamint a gyermektartásdíj megállapítása, vagy megváltoztatása iránti ügyekben.

Az egyezségi kísérlet kizárólag a felek közötti egyezségi hajlandóság megléte esetén tekinthető megfelelő eljárási választásnak. Az eljárás gyorsított jellegére és rugalmas szabályaira figyelemmel elmélyült konfliktusos családjogi jogviták fennállása esetén nem alkalmas a felek közötti egyezség létrehozására.

Az egyezségi kísérlet jogintézményének továbbfejlesztésére, valamint az eljárás igénybevételenek ösztönzésére vonatkozó javaslatok a dolgozat „*De lege ferenda javaslatok*” című fejezetében kerülnek részletes kifejtésre.

3.3. Egyezségkötés lehetősége a per egyes szakaszaiban

A hatályos törvények alapján a házasság felbontása kizárólag peres eljárás útján, bírói ítélettel történhet, ezzel szemben az élettársi kapcsolat megszüntetéséhez főszabály szerint nincs szükség közhatalmi aktusra. A felek kiskorú gyermekének sorsát a házassági bontóperben kötelező rendezni, míg a házassági kötelék nélkül különváló szülők gyermekeinek sorsát elsősorban a szülők megállapodása, ennek hiányában pedig a bíróság döntése rendezheti, egyes kérdésekről (a gyermekkel való kapcsolattartás rendjéről, illetve a gyermek tartásáról) pedig nem is feltétlenül szükséges rendelkezni. A bontóper folyamatát, illetve kimenetelét nagymértékben befolyásolja az, hogy a felek milyen szellemisséggel, és állapotban vágnak bele a peres eljárásba, éppen ezért kiemelt jelentőséggel bír, hogy a felek a perindítást megelőzően egyeztettek-e egymással a kialakult és a jövőbeli helyzetről, valamint a gyermekkel és a vagyontárgyakkal kapcsolatos jövőbeli szándékaikról.³⁸⁴ A legideálisabb eset az, ha a felek akár személyesen egymással, akár jogi képviselőik útján a peres eljárást megelőzően egyeztettek egymással, és a keresetlevelet – az egyeztetéseknek megfelelően, akár már egy a házasság felbontásra és járulékos kérdések rendezésére vonatkozó közös megállapodás csatolásával együtt – nyújtják be a bíróság részére.

A szülők közötti elmélyült konfliktusos esetek döntő többségében azonban az az általános tapasztalat, hogy valamelyik fél minden előzetes tájékoztatás nélkül a bíróság útján megküldött keresetlevél és ellenkérelem előterjesztésére történő felhívás útján értesül arról, hogy a házastársa bírósághoz fordult, és milyen „követeléseket” (házasságuk felbontása, a gyermek(ek) jogi sorsának rendezése, vagy közös vagyonuk megosztása) támaszt vele szemben. Az érintett személy ezt a helyzetet jellemzően személyes támadásként vagy ellene indított hadjáratként értékelheti,³⁸⁵ mely egyáltalán nem segíti elő a békés, egyezséggel történő elválás lehetőségét.

Bár elsőre közhelyszerűnek tűnhet, hogy a leghatékonyabb vitarendezés az egyezség, azonban ez még abban az esetben is így van, amikor a felek már elkerülhetetlenül belesodródtak a „berlini tölcsér” modellje által szemléltetett polgári perbe, amely a vitakezelési mechanizmus legutolsó állomása. Ugyan a keresetindítás ténye azt igazolja, a feleknek nem sikerült a nézeteltérésüket – peren kívül – egyezség útján rendezni a perfelvételt követően, amikor már

³⁸⁴ JANCSECNÉ KUCZIK Vera, i.m. 25-26.

³⁸⁵ JANCSECNÉ KUCZIK Vera, i.m. 26.

a jogvita keretei tisztázódtak, de még az érdemi tárgyalási szakban is a rendelkezésre álló bizonyítékok, valamint a bíróság anyagi pervezetésének eredményeként továbbra is lehetőség van a jogvita egyezséggel történő lezárására.³⁸⁶

A következőkben az elsőfokú peres eljárás folyamatának áttekintése során áttekintésre kerül, hogy az eljárás egyes szakaszaiban mely pontokon nyílik lehetőség a felek egyezségkötésére, valamint, hogy a jogalkotó ennek elérése céljából milyen eljárásjogi garanciákat biztosít mind a felek, mind a bíró számára. Terjedelmi korlátok miatt külön nem kerül kifejtésre az eljárás perindítási szakasza, mely a keresetlevél benyújtásától a kereset alperessel való közlésén át, az alperes ellenkérelmének bíróság részére történő megküldéséig tart, mellyel létrejön a felek és a bíróság közötti háromoldalú jogviszony, és megkezdődik a *perfelvételi szak*.

3.4. Egyezségkötés lehetősége a perfelvételi szakban

3.4.1. A perelőkészítés célja

A perfelvételi eljárás tulajdonképpen a per előkészítését szolgálja, melynek célja a per megfelelő megalapozása, a jogvita tárgyának konkretizálása, a felek érvrendszerének felvázolása, a bizonyításra szoruló tények és a bizonyítékok körének felmérése, valamint a bíróság és a felek feladatainak meghatározása.³⁸⁷ A perfelvételi szak kezdetén tehát a bíróság rendelkezésére áll a felperes – kereseti kérelmét, jog- és tényállításait tartalmazó – keresetlevele, valamint az alperes – védekezését, a keresetlevél vitatását vagy éppen elismerését tartalmazó – ellenkérelme, mely egyfajta támpontot nyújt a bíró számára a per menetének előzetes megtervezéséhez.

A polgári peres eljárás egyik legkritikusabb szakasza a tárgyalás előkészítése, ugyanis kizárólag az alapos előkészítés biztosíthatja a tárgyalás sikerét.³⁸⁸ A tárgyalás előkészítése hármas funkciót tölt be:

- A tényállásra vonatkozó bizonyítás előkészítését;

³⁸⁶ PETRIK Ferenc, i.m.

³⁸⁷ KIRÁLY Lilla: *Gondolatok Gáspárdy László: A polgári per alternatívái, de lege ferenda című tanulmányához, Milyen lesz a XXI. század magyar Polgári perrendtartása?* In: HARSÁGI Viktória – WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Az igazságszolgáltatás kihívásai a XXI. században, Tanulmánykötet Gáspárdy László professzor emlékére*, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2007, 178-179.

³⁸⁸ FARKAS József – KENGYEL Miklós: *Bizonyítás a polgári perben*, KJK, Budapest, 2005, 112.

- Annak vizsgálatát, hogy tárgyalás nélkül is eldönthető-e az ügy;
- A felek egyezségkötésének az előmozdítását.

Mindezek hatékony megvalósításához elengedhetetlen egyik oldalról a *bíró közrehatási tevékenysége* során megvalósuló *aktív közreműködése*, másik oldalról a *felek aktív eljárástámogatási szerepe*.³⁸⁹ A tények feltárásának nem csupán a megalapozott ítélet meghozatala szempontjából van kiemelt jelentősége, ugyanis a jogvita körülményeinek ismerete a felek közötti egyezség megkötését is elősegíti, ami szükségtelenné teszi a további tárgyalás lefolytatását.³⁹⁰

A bíróság széles mérlegelési jogkörrel rendelkezik a perfelvétel lefolytatásának módját illetően, így az írásbeli ellenkérelem előterjesztését követően három lehetséges perfelvételi út közül választhat, az ügy körülményeitől függően:³⁹¹

- A perfelvételi tárgyalás kitűzése előtt további *írásbeli perfelvételt rendel el*;
- Ha további írásbeli felvétel nem indokolt, vagy az befejeződött, *kitűzi a perfelvételi tárgyalást*, és arra a feleket idézi;
- *Mellőzi a perfelvételi tárgyalást*.³⁹² további írásbeli perfelvétel elrendelése és perfelvételi tárgyalás kitűzése nélkül jár el.³⁹³

Mivel az eljárásjogi kódex lehetőséget biztosít arra, hogy a per előkészítése írásban is megtörténhessen, a bíró a felek által előadottak ismeretében eldöntheti, hogy szükséges-e további írásbeli előkészítés a keresetlevélen és alperesi írásbeli ellenkérelemn túlmenően. A további írásbeli perfelvétel különösen indokolt lehet összetettebb ügyekben, ahol a releváns tények és jogi érvek tisztázása írásbeli úton hatékonyabban megvalósítható, mint szóbeli

³⁸⁹ CZOBOLY Gergely: *A perelhúzóadás megakadályozásának eszközei*, PhD doktori értekezés, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Pécs, 2013, 170.

³⁹⁰ KIRÁLY Lilla: *Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb?* i.m. 169.

³⁹¹ Pp. 187. § alapján.

³⁹² Erre akkor kerül sor, ha a bíróság úgy ítéli meg, hogy a perfelvételi tárgyalás megtartása nem szükséges, mivel valamennyi releváns jogkérdés és tényállás egyértelmű, továbbá a felek álláspontja teljeskörűen kifejtésre került. Ez a perfelvételi út a családjogi jogviták esetében egyáltalán nem jellemző, sőt a Pp. miniszteri indokolása szerint a személyi állapotot érintő perek vonatkozásában a perfelvétel mellőzésének tilalma érvényesül. (Forrás: T/11900. számú miniszteri indokolás 432. §-hoz fűzött kommentár)

³⁹³ WALLACHER Lajos: *Az elsőfokú eljárás* In: NAGY Adrienn – WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Polgári eljárásjog I.*, Wolters Kluwer, Budapest, 2017, 269.

nyilatkozatok révén.³⁹⁴ Ezzel szemben a perfelvételi tárgyaláson érvényesülő szóbeliség elvének előnye, hogy rövid szóváltások során gyorsabban és egyszerűbben tisztázhatók az ügyvel kapcsolatos részletek, míg ezek írásbeli feldolgozása hosszadalmasabb iratváltást tenne szükségessé.³⁹⁵

A Pp. a személyi állapottal kapcsolatos perekben kizárja a további írásbeli előkészítés – válaszirat és viszontválasz előterjesztésének – lehetőségét tekintettel a felek személyes meghallgatásának fokozott jelentőségére. A szabályozás szerint a bíróság az eljárás további szakaszában a felek személyes megjelenésének és meghallgatásának fontosságára helyezi a hangsúlyt, így az alperesi ellenkérelem beérkezését követően a bíróság kitézi a perfelvételi tárgyalást, és arra a feleket idézi.³⁹⁶

3.4.2. A perfelvételi tárgyalás

A perfelvételi szak legjelentősebb része a perfelvételi tárgyalás, mely azzal kezdődik, hogy a bíróság összegzi a felek előzetesen tett írásbeli nyilatkozatait, a jogvita tárgyát, lényegét.³⁹⁷ A felek lényeges nyilatkozatainak összegzése nem csupán azok felsorolását és ismertetését jelenti, a bíróság az összegzés keretében arról számol be, hogy miként és miben látja a felek jogvitáját.³⁹⁸ Ezzel a bíróság kizárja az esetleges félreértéseket, és meggyőződhet arról, hogy a felek eddigi nyilatkozatait, jogérvényesítési szándékát megfelelően értelmezte. A felek és a bíróság kommunikációját biztosítja, hogy a felek a bíróság összegzésével kapcsolatban *észrevételezési joggal* élhetnek,³⁹⁹ szóban kiegészíthetik állításaikat, megmagyarázhatják azokat, illetve válaszolhatnak a bíró által feltett kérdésekre.⁴⁰⁰

A jogvita kereteinek meghatározása tehát a perfelvételi iratban vagy a perfelvételi tárgyaláson előadott perfelvételi nyilatkozatok útján történik, melyet a bíróság közrehatási tevékenységével mozdít elő. A hiányzó perfelvételi nyilatkozatok esetében fontos kiemelni, a

³⁹⁴ Fontos megjegyezni, hogy a perfelvétel tekintetében a személyi állapotot érintő perek esetében nincs helye további írásbeli perfelvételnek, valamint a tárgyalás mellőzésének sem.

³⁹⁵ WALLACHER Lajos, i.m. 269.

³⁹⁶ NAGY Adrienn: *Különleges perek: A személyi állapotot érintő perek közös szabályai* In: NAGY Adrienn – WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Polgári eljárásjog II.*, Wolters Kluwer, 2018, 87.

³⁹⁷ Pp. 191. § (1) bekezdés.

³⁹⁸ ÉLESS Tamás: *Perfelvételi szak* In: VARGA István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja I/III.*, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó, Budapest, 2018, 835.

³⁹⁹ T/11900. számú törvényjavaslat 183. §-hoz fűzött kommentár.

⁴⁰⁰ T/11900. számú törvényjavaslat 191. §-hoz fűzött kommentár.

bíróság feladata biztosítani a felek számára a nyilatkozattétel, nyilatkozat-kiegészítés lehetőségét, azonban a felek diszkrecionális jogkörébe tartozik, hogy azt hogyan és milyen formában teljesítik,⁴⁰¹ a nyilatkozattétel elmaradása egyfelől nem hátráltathatja az eljárást, másfelől a fél terhére esik.⁴⁰²

3.4.3. A felek személyes meghallgatása

A Pp. a személyi állapotot érintő perekben, így a családjogi perek vonatkozásában főszabály szerint a felek számára *személyes megjelenési kötelezettséget*, míg a bíróság számára a *felek meghallgatásának kötelezettségét* írja elő.⁴⁰³

Az eljárás speciális, személyállapoti jellegére tekintettel tehát nem elegendő, ha a perfelvételi tárgyaláson csak a fél jogi képviselője jelenik meg, amelyet egyéb esetekben a Pp. 189. § (6) bekezdésében foglaltak lehetővé tesznek.⁴⁰⁴ A felek személyes meghallgatására célszerű a perfelvételi tárgyaláson sort keríteni, ugyanis a felek nyilatkozatai jelentősen hozzájárulhatnak a jogvita kereteinek meghatározásához, éppen ezért kötelező a felek személyes megjelenése a perfelvételi tárgyaláson.⁴⁰⁵ A felek személyes meghallgatását a bíróság csak kivételes esetben mellőzheti.⁴⁰⁶ A személyi állapotot érintő perekben *garanciális jelentősége van a felek személyes meghallgatásának*, hiszen a bíróságnak közvetlenül kell meggyőződnie arról, hogy például a házastársak bontási szándéka végleges, komoly, befolyástól mentes, és nincs mód a felek békítésére.⁴⁰⁷

A bíró rendelkezésére álló eszközök az egyezség létrehozása, valamint a felek közvetítői eljárás irányába történő terelése érdekében: a *tájékoztatási kötelezettség*, az *anyagi pervezetés* és a *kérdezés*.⁴⁰⁸

⁴⁰¹ ÉLESS Tamás, i.m. 808.

⁴⁰² ÉLESS Tamás, i.m. 830.

⁴⁰³ Pp. 432. § (6) bekezdés

⁴⁰⁴ PETRIK Ferenc, i.m.

⁴⁰⁵ NAGY Adrienn: *Különleges perek: A személyi állapotot érintő perek közös szabályai*, i.m. 88.

⁴⁰⁶ Pp. 432. § (6) bekezdés szerint a bíróság a perben a feleket köteles személyesen meghallgatni, kivéve, ha a fél ismeretlen helyen tartózkodik, vagy ha a meghallgatása elháríthatatlan akadályba ütközik.

⁴⁰⁷ NAGY Adrienn: *Különleges perek: A személyi állapotot érintő perek közös szabályai* i.m. 88.; T/11900. számú törvényjavaslat 432. §-hoz fűzött kommentár.

⁴⁰⁸ GYENGÉNÉ NAGY Márta – KÖRÖS András: *A bírósági közvetítésről – mindenkinek*, Kézikönyv a jogviták békés rendezéséhez, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2016,156. (A bíró tájékoztatási kötelezettsége, valamint az anyagi pervezetés lényegét lásd „A bíró rendelkezésére álló egyezség létrehozását elősegítő eszközök” című alfejezetben.)

A bíró az ügy iratanyagának ismeretében előre fel tud készülni a kérdésekkel, azonban gyakran előfordul, hogy a felmerülő új tények, információk alapján a tervezett kérdéseket módosítani kell, vagy indokolt további kérdéseket feltenni.⁴⁰⁹ „Az egyes ügyek nem csak a ténybeli megalapozás vagy a jogi megítélés szempontjából különböznek, hanem az eljárásban, a tárgyaláson részt vevők összetétele, létszáma, természete szerint is. A felek magatartását, cselekvéseit és nyilatkozatait motiválják az ügyek mögötti érdekek, amelyeket a bírónak ugyancsak ki kell fűrkésznie és figyelembe kell vennie. Azt is fel kell ismernie, hogy az előtte álló felek vagy más perbeli személyek milyen mentális képesség birtokában vannak: a bíróság előtt álló ügyfelek csak egy része magasan kvalifikált, vannak közöttük kevésbé iskolázottak, akik csak a mindennapi egyszerű életvitelhez szükséges szavak jelentésével vannak tisztában. A bírónak azonban mindkét végtelleg és a közöttük helyet foglalókkal is meg kell találni a hangot, szóra kell bírni őket és meg kell értetnie velük fontosságukat, az elhangzott szavak jelentőségét és tennie kell mindezt úgy, hogy a válasz az érintett fél konkrét ismereteit objektíven tükrözze és tartalmazza. De ha a bíró ragaszkodik a száraz jogi szakszavakhoz, könnyen tévútra viszi a meghallgatottat, esetleg csak szűkszavú válaszokat kap, mert a kérdések lényege nem jut el a kérdezetthez. Siker csak akkor érhető el, ha a bíró megpróbálja a pillanat tört része alatt felismerni azt, hogy kihez milyen hangnemben, stílusban, mondatszerkesztéssel kell fordulni, de kerülve a leereszkedő hangnemet, mely miatt a kérdezett emberi méltóságában érezné magát sértve, avagy a gúny céltáblájának vélné magát. Ezek felismerése után – vagy mellett – kell a bírónak magára a történeti tényállásra koncentrálnia, és kiderítenie azt, hogy »mi történt« valójában.»⁴¹⁰

A perfelvételi tárgyalás során tehát a bírónak célszerű oly módon vezetni az eljárást, amely hozzájárul ahhoz, hogy a feleket alkalmassá tegye a jogvita békés, egyezséggel történő lezárásához.⁴¹¹ A perfelvételi tárgyalás hatékony lebonyolításához elengedhetetlenül szükséges, hogy egyrészt a fél a perfelvételi tárgyaláson személyesen megjelenjen, tekintettel arra, hogy a saját ügyüket a felek ismerik a legjobban, másrészt kompetens és megfelelően felkészült legyen a felmerülő ténybeli és bizonyítási kérdésekben.⁴¹²

⁴⁰⁹ KIRÁLY Lilla: *Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb?* i.m. 175.

⁴¹⁰ RESÁN Dalma: *A bírói pervezetés és szubjektivitás – befolyásolás a tárgyalóteremben*, Debreceni Jogi Műhely, 2011/4. szám, 60.

⁴¹¹ GYENGÉNÉ NAGY Márta – KÖRÖS András, i.m. 156.

⁴¹² KIRÁLY Lilla: *Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb?* i.m. 174.

A feleket a per során köti az *eljárástámogatási és peranyag-szolgáltatási kötelezettség*, mely magában foglalja a *felek aktív és felelős közreműködését a perelőkészítésében*. A felek együttműködését és a jogvita békés rendezését segíti elő továbbá a felek megjelenési kötelezettsége, mely lehetőséget ad a *bíró anyagi pervezetés* keretében történő terelésére.⁴¹³

3.4.4. A perfelvétel lezárása

Ha a felek a perfelvételi nyilatkozataikat megtették, és a jogvita keretei tisztázódtak, a bíróság a perfelvételt – alakszerű végzésével – lezárja, és egyben megnyitja a tárgyalás következő szakaszát,⁴¹⁴ vagy érdemi határozatot hoz, ha bizonyítási eljárás lefolytatására nincs szükség.⁴¹⁵ A perfelvételt lezáró végzés nem fellebbezhető, és a perfelvételi szakasz lezárásának tényét tartalmazza,⁴¹⁶ melyhez a bíróság kötve van. A perfelvétel lezárásnak lényegi következménye, hogy a jogvita keretei ténylegesen rögzülnek, mellyel létrejön a „pervágás”, mely a pert két egymástól eltérő szakaszra (szakra) bontja. A pervágás legfőbb jelentősége abban rejlik, hogy a felek főszabály szerint ezt követően már nem tehetnek, és nem változtathatnak meg perfelvételi nyilatkozatokat,⁴¹⁷ azonban ettől függetlenül a felek közötti egyezségkötésre a per további részében is lehetőség van.

3.4.5. Egyezség megkísérlése, valamint tájékoztatási kötelezettség a közvetítői eljárás igénybevételének lehetőségéről

A Pp. a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát követően kifejezetten előírja a bíróság számára, hogy kísérelje meg a felek között a perbeli egyezség létrehozását. Ezt az előírást a bíróságnak abban az esetben kell teljesítenie, ha úgy ítéli meg, hogy az egyezségkötésre esély mutatkozik.⁴¹⁸ Emellett a Pp. – a bírósági egyezségkötés esélyeitől függetlenül – előírja a bíróság számára, nyújtson tájékoztatást a feleknek a közvetítői eljárás igénybevételének lehetőségéről, annak módjáról, előnyéről, és hívja fel a felek figyelmét arra, hogy az esetlegesen létrejött megállapodás bírósági egyezségbe foglalható, továbbá adjon

⁴¹³ GYENGÉNÉ NAGY Márta – KÖRÖS András, i.m. 156-157.

⁴¹⁴ DÖME Attila: *A perkoncentráció kulcsa: a közbenszóló határozat* In: NÉMETH János – VARGA István (szerk.): *Egy új Polgári Perrendtartás alapjai*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2014, 397-398.

⁴¹⁵ Például, ha a felek a tárgyaláson perbeli egyezséget kötöttek, vagy perfelvételi nyilatkozataik alapján a kereseti kérelem tárgyában konszenzusra jutottak.

⁴¹⁶ KIRÁLY Lilla: *Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb?* i.m. 178.

⁴¹⁷ ÉLESS Tamás, i.m. 844.; Pp. 214. § (2) bekezdés alapján.

⁴¹⁸ ÉLESS Tamás, i.m. 844.

tájékoztatást a szünetelés szabályairól, amire az egyezségkötés előmozdítása érdekében is sor kerülhet.⁴¹⁹ Ennek a jogalkotó által beillesztett előírásnak vélhetően pertaktikai oka lehet, ugyanis a felek a perfelvétel során már „kiterítették a lapjaikat”, így vélhetően nagyobb esély mutatkozik az egyezségkötésre.⁴²⁰

A perfelvételi eljárás tehát alkalmas arra, hogy a bíró a jogvita kereteinek feltárása mellett „kiterelje az ügyet a peres folyamatból, és az alternatív vitarendezési eljárásba csatornázza be.” Akkor érdemes a perfelvételi tárgyaláson a felek figyelmét felhívni a békés vitarendezés, így a közvetítői eljárás igénybevételének lehetőségére, ha a bíró saját maga is meggyőződött arról, hogy annak alkalmazása a felek számára kifejezetten hasznos és előnyös volna.⁴²¹ E körben érdemes lenne alaposabban megvizsgálni, hogy a bíró a perfelvételi tárgyalás során hogyan tudja a feleket a peres eljárást esetlegesen „kiváltó” közvetítői eljárás irányába terelni,⁴²² melyről bővebben a következő fejezetekben lesz szó.

A Pp. perfelvételi szakra vonatkozó – megújult – eljárási szabályainak áttekintése során arra a következtetésre juthatunk, hogy a hazai perjogi kodifikációs törekvések tulajdonképpen összhangban állnak az alternatív vitarendezés, így a közvetítői eljárás alkalmazásának ösztönzésével. A cél mindkettő esetében a perhatékonyság növelése mellett a bírósági peres szervezetrendszer működésének és hatékonyságának javítása.⁴²³ A perfelvételi tárgyaláson a bírónak – a jogvita kereteinek tisztázása érdekében – lehetősége nyílik arra, hogy a felekkel részletesen átbeszélje a jogvita tárgyát és egyéb lényeges körülményeit, mely segítségével a bíró abba a helyzetbe kerül, hogy megítélje: a felek esetében van-e *egyezségkötési hajlandóság*, és amennyiben igen, úgy lehet-e reális lehetősége a felek peren belüli egyezségének, vagy a közvetítői eljárás ajánlásának és annak felek általi igénybevételének?

Összességében megállapítható, hogy ha a perelőkészítés megfelelően megy végbe, a jogvita a bíró által mederben tartható, sőt a jogvita tárgya, illetve a felek egymáshoz és a jogvita tárgyához való viszonya alapján akár az egyezség irányába is terelhetőek.⁴²⁴

⁴¹⁹ Pp. 195. § alapján.

⁴²⁰ VÁCZI Katalin, i.m. 279.

⁴²¹ GYENGÉNÉ NAGY Márta – KÖRÖS András, i.m. 156.

⁴²² NAGY Márta: *A közvetítői eljárás rendszertani elhelyezkedése egy új Pp.-ben*, Ügyvédek Lapja, 2015/6. szám, 25.

⁴²³ GYENGÉNÉ NAGY Márta – KÖRÖS András, i.m. 156.

⁴²⁴ KIRÁLY Lilla: *Gondolatok Gáspárdy László: A polgári per alternatívái de lege ferenda című tanulmányához*, i.m. 178-179.

3.5. Egyezségkötés lehetősége az érdemi tárgyalási szakban

3.5.1. Áttérés az érdemi tárgyalásra

A perfelvétel lezárását követően, ha a felek között – a bíróság kísérlete ellenére – nem jött létre egyezség, és az eljárás nem szünetel, a bíróság nyomban megtartja, vagy – ha ezt az ügy körülményei nem teszik lehetővé – kitűzi az érdemi tárgyalást, és arra a feleket idézi.⁴²⁵ A felek a perfelvétel lezárását követően – az érdemi tárgyalási szakban – is igénybe vehetik a bírósági közvetítői eljárást, illetve köthetnek perbeli egyezséget, amelyet a bíróság jegyzőkönyvbe foglalhat, és annak jóváhagyása esetén az eljárás véget ér.

A Pp. eljárási szabályai, valamint a kialakult bírósági gyakorlat alapján számos eljárási cselekmény segítheti elő a felek közötti egyeztetés, valamint annak eredményeként létrejövő egyezség létrehozását, melyek a következők:

1. A perfelvételi vagy érdemi tárgyaláson – felek közötti egyeztetés céljából – történő tárgyalási szünet kérése;⁴²⁶
2. A tárgyalás – közös kérelemre történő – elhalasztása;⁴²⁷
3. Az eljárás szünetelése iránti közös kérelem;⁴²⁸
4. Felek közös kérelme a bírósági közvetítői eljárás önkéntes igénybevétele céljából, ezzel egyidejűleg az eljárás szünetelése iránti kérelem;⁴²⁹
5. A bíró által történő kötelező közvetítői eljárás elrendelése, valamint ezzel egyidejűleg az eljárás felfüggesztése;⁴³⁰
6. A felperes keresettől való elállása;⁴³¹

⁴²⁵ Pp. 196. § alapján.

⁴²⁶ Általában a jogi képviselővel eljáró felek esetében gyakori kezdeményezés, viszont jogi képviselő nélkül eljáró felek esetében a bíró is felhívhatja a felek figyelmét erre a lehetőségre.

⁴²⁷ Pp. 229. § alapján a bíróság a kitűzött határnapot megelőző legkésőbb három nappal korábban előterjesztett, indokolt közös kérelmére a tárgyalást elhalasztja.

⁴²⁸ Pp. 121. § (1) bekezdésének a) pontja alapján az eljárás szünetel, ha a felek erre vonatkozó közös kérelmüket a bíróság részére bejelentik. Pp. 458. § (4) bekezdés alapján a házassági bontóperekben az eljárás szünetelésére – a felek közös kérelme alapján – háromnál több alkalommal is sor kerülhet.

⁴²⁹ Pp. 195. § alapján.

⁴³⁰ Pp. 124. § (1) bekezdés alapján, ha a bíróság a feleket kötelező közvetítői eljárás igénybevételére kötelezi, ezzel egyidejűleg a peres eljárást felfüggeszti.

⁴³¹ Pp. 241. § (1) bekezdés a) pontja alapján a bíróság az eljárást a per bármely szakaszában megszünteti, ha a felperes a keresetétől eláll; valamint a Pp. 433. § alapján a személyi állapotot érintő perek vonatkozásában a felperes a keresetétől az eljárás bármely szakaszában az alperes hozzájárulása nélkül is elállhat. A Pp. T/11900. számú miniszteri indokolásában foglaltak szerint a személyi állapoti perek esetében, ha a

7. A felek – közös – a per megszüntetése iránti kérelme.⁴³²

A felek számára tehát fennáll a lehetőség, hogy akár a tárgyaláson elhangzott nyilatkozatok, bizonyítási indítványok vagy a bizonyítási eljárás lefolytatása során felmerülő új tények vagy körülmények alapján a felek valamelyike – egyeztetés céljából – kezdeményezze a tárgyalási szünet elrendelését, melyről a legkedvezőbb esetben a felek már egy létrejött egyezséggel térhetnek vissza. A tárgyalás – közös kérelemre történő – elhalasztása vagy az eljárás szüneteltetése leggyakrabban szintén a felek peren kívüli egyeztetését hivatott szolgálni, utóbbi esetében a felek a közvetítői eljárás – önkéntes – igénybevételével is élhetnek.

A felperes keresettől való elállása,⁴³³ valamint a felek per megszüntetésére vonatkozó kérelme⁴³⁴ nem feltétlenül jelenti a felek közötti megállapodás létrejöttét, azonban a perben felmerülő költségek viselése, valamint a felek egyéni érdekei alapján a felek közötti megállapodás része lehet a per – érdemi lezárás nélküli – megszüntetése. Azonban ezekben az esetekben a felek közötti – peren kívüli – megállapodás vonatkozásában a felek kölcsönösen lemondanak a bíróság általi jóváhagyás esetében fennálló végrehajthatósági garanciáról.

Abban az esetben, ha a felek nem nyitottak az egymás közötti egyeztetésre, ezáltal az egyezés létrehozására, vagy az ezzel kapcsolatos törekvések megghiúsultak, az eljárás tovább folytatódik, és a bíróság a Pp. 196. §-ban foglaltak alapján áttér a *per érdemi tárgyalására*.

3.5.2. Az érdemi tárgyalási szak: a bizonyítás

Miután a perfelvétel során tisztázódott a jogvita tárgya, és a felek a szükséges perfelvételi nyilatkozataikat, valamint bizonyítási indítványaikat előadták, a bíróság számára

felperes nem jelenik meg a perfelvételi tárgyaláson, úgy azt a bíróság – a felperes keresettől való elállásaként veszi, melynek eredményeként az eljárást megszünteti. (Forrás: T/11900. számú miniszteri indokolás 432. §-hoz fűzött magyarázat.)

⁴³² Pp. 241. § (1) bekezdés b) pontja alapján a bíróság az eljárást a per bármely szakaszában kérelemre megszünteti, ha a felek ezt közösen kérték.

⁴³³ A felperes rendelkezési jogosultsága a per egész tartama alatt érvényesül, ezáltal a keresettől való elállásra a kereset közlését megelőzően, a perfelvétel, az érdemi tárgyalás vagy akár a fellebbviteli eljárás során is lehetősége van.

⁴³⁴ A feleknek az eljárás bármely szakaszában lehetőségük van közösen kérni a per megszüntetését. A közös nyilatkozattal szembeni legfontosabb követelmény, hogy abból kifejezetten ki kell tűnnie a felek per megszüntetésére vonatkozó közös akaratának. (Forrás: BH 1989.242.)

nem maradt más hátra, mint mindezek mentén haladva lefolytatni a bizonyítási eljárást, melynek fő színtere az *érdemi tárgyalási szak*.

Bár a bizonyítás, mint eljárási cselekmény a bíróság és a felek azonos célú tevékenysége, azonban fontos kiemelni, hogy az elsősorban mégis a felek feladata, mivel a bizonyítékok rendelkezésre bocsátása⁴³⁵ alapvetően a feleket terheli. A bizonyítékok rendelkezésre bocsátása magában foglalja a bizonyítási eszközök és bizonyítékok felkutatását, és a bíróság elé tárását. A bizonyítási indítványban a fél köteles megjelölni a bizonyítási eszközt és a bizonyítani kívánt tényt.⁴³⁶ A felek részvétele a bizonyítási eljárásban nem merül ki annak bíróság részére történő rendelkezésre bocsátásában, hanem magában foglalja a felek bizonyítási eljárásban történő aktív részvételét is.⁴³⁷

A személyi állapotot érintő perek meghatározó sajátossága, hogy *a bíróság hivatalból is jogosult bizonyítást elrendelni és foganatosítani*,⁴³⁸ mely lehetőség biztosítása azért indokolt, mert a felek peranyag-szolgáltatási kötelezettségének elmulasztása vagy nem megfelelő teljesítése esetén is a bíróság megfelelően fel tudja deríteni a tényállást, mely akár a felek közötti egyezség létrehozását is előmozdíthatja, vagy egyezség hiányában megfelelő döntést tudjon hozni.⁴³⁹ Mindehhez pedig akár olyan tanúk meghallgatása vagy szakértő kirendelése is szükségessé válhat, amelyre a felek nem tettek bizonyítási indítványt.⁴⁴⁰

A Pp. külön rögzíti, a bíróság – az ellenérdekű fél által beismert, a felek által egyezően előadott, az ellenfél által bírói felhívás ellenére nem vitatott, vagy a Pp. értelmében nem vitatottnak tekintendő tényállítást – valósnak fogadhatja el, ha annak tekintetében kételye nem merül fel.⁴⁴¹ A bíróság tehát az ellenérdekű fél általi beismerést, valamint a felek általi egyező nyilatkozatot a *felek konszenzusának tekinti*, melyet főszabály szerint valósnak fogad el. Ezekben az esetekben akár egyezség, részegyezség is köthető a perben.

A *perbeli beismerés* fogalmát a Pp. nem határozza meg azonban, általánosságban elmondható, hogy beismerésnek tekintendő az ellenérdekű fél bíróság előtt tett kijelentése a másik fél által

⁴³⁵ Pp. 4. § (2) bekezdés.

⁴³⁶ Pp. 275. § (1) bekezdés.

⁴³⁷ FARKAS József– KENGYEL Miklós, i.m. 39.

⁴³⁸ Pp. 434. § (3) bekezdés.

⁴³⁹ NAGY Adrienn: *Különleges perek: A személyi állapotot érintő perek közös szabályai*, i.m. 89.

⁴⁴⁰ T/11900. számú törvényjavaslat a polgári perrendtartásról 434. §-hoz írt magyarázat.

⁴⁴¹ Pp. 266. § (1) bekezdés.

tett nyilatkozatok valódiságáról. A perbeli beismerés – az egyezséggel ellentétben tehát – nincs alakszerűséghez kötve, akár előzetesen írásban vagy a tárgyaláson szóban is megtehető.⁴⁴²

3.5.3. A tárgyalás berekesztése

A bizonyítási eljárás lefolytatását követően, ha bíróság úgy ítéli meg, hogy – a felek egyezségkötésének hiányában – a per megérett a határozathozatalra, a tárgyalást annak lezárására vonatkozó figyelmeztetését követően berekeszti. A feleknek tehát a tárgyalás berekesztéséig van lehetőségük a perbeli egyezség megkötésére, azonban ennek esélye a per előre haladtával fokozatosan csökken. Általánosságban elmondható, hogy a felek a tárgyalás berekesztésekor sokkal inkább ellenfelei egymásnak, mint a per megelőző szakaszaiban, ezért az egyezségkötés helyett sokkal inkább bíznak saját pernyertességükben.⁴⁴³ A felek egyezségének hiányában a bíróság az ügy érdekében határoz.⁴⁴⁴ A bíróságnak az ítéletben valamennyi perben érvényesített kereseti kérelemre ki kell térnie, viszont az ítélet nem terjedhet túl a kereseti kérelmen és az ellenkérelmen.⁴⁴⁵

A bíróság a jogvita lezárása érdekében hozott döntése ugyan elbírálja a kereseti kérelmet, azonban a felek közötti konfliktust nem oldja fel, mivel az ítélet pernyertest és pervesztést hirdet, utóbbi számára pedig általában nehezen elfogadható vagy elfogadhatatlan a bíróság döntése, ezért önkéntesen nem tartja be, mely magatartás tulajdonképpen tovább konzerválja a felek közötti rossz viszonyt.⁴⁴⁶

Mindezek ellenére a bíróság által meghozott, jogvitát lezáró érdemi döntés ténye minden olyan helyzetben pozitív, melyben a döntés olyan jogvitát zár le, ahol a felek kimerültek és különösebb meggyőződés nélkül harcolnak, továbbá akkor is, ha az érintett gyermek a felek közötti elhúzódó pereskedés folytán sérül.

A per – bíróság általi – érdemi lezárása képes megkönnyebbülést hozni a döntésképtelen vagy legyőzöttségével megküzdenni nem tudó feleknek, ugyanis a bíróság átvette a felek saját ügyük

⁴⁴² PETRIK Ferenc, i.m.

⁴⁴³ PAULINI Márió, i.m. 216.

⁴⁴⁴ Pp. 340. § b) pont alapján.

⁴⁴⁵ Pp. 341. § (1) bekezdés, 342. § (1) bekezdés.

⁴⁴⁶ PAULINI Márió, i.m. 216.

feletti döntésének felelősségét. Ezekben az esetekben a felek – bár általában a döntés igazságtalanságát és megalapozatlanságát hangoztatják – alávetik magukat az ítélet szabályainak és viszonyuk a döntés által konszolidálódik.⁴⁴⁷

3.6. Az egyezség jóváhagyása a perben

3.6.1. Az egyezségkötésre jogosultak köre és az egyezség tárgya

A perbeli egyezségkötés gyakorlati szempontjából történő elemzés kapcsán mindenekelőtt fontos tisztázni az egyezségkötésre jogosultak körét és az egyezségkötés tárgyát.

A perbeli egyezség megkötésére a peres fél személyesen vagy képviselője útján jogosult. A fél által megbízott képviselő a per vitelére szóló meghatalmazása kiterjed a perrel kapcsolatos valamennyi cselekményre és nyilatkozatra, így az egyezség megkötésére is.⁴⁴⁸ A családjogi tárgyú perek esetében azonban az ügy személyes jellegére tekintettel a felek személyes jognyilatkozata elengedhetetlen.

Az egyezség tárgya a keresettel, viszontkeresettel vagy beszámítással – esetleg anyagi jogi kifogással – a per tárgyává tett igény vagy annak önállóan elbírálható része lehet. Perbeli egyezség megkötésére nincs lehetőség olyan követelés vagy egyéb igény tekintetében, amely nem képezte a per tárgyát, illetve annak végrehajtása nem lehetséges. Az anyagi és eljárásjogi szabályok alapján speciális eset merül fel a házasság közös megegyezéssel történő felbontása iránti perben, mivel kiskorú gyermek érintettsége esetén nem elegendő csupán a házasság végleges és helyrehozhatatlan megromlására irányuló egyező akaratnyilatkozat, ugyanis a jogszabály többlet követelményként írja elő, a felek – gyermekkel kapcsolatos – járulékos kérdésekben történő megegyezését is.⁴⁴⁹

⁴⁴⁷ PAULINI Márió, i.m. 216.

⁴⁴⁸ A Pp. 68. § (2) és (5) bekezdés alapján: A meghatalmazás esetleges korlátai csak annyiban hatályosak, amennyiben azok magából a meghatalmazásból kitűnnek. Pp. 68. § (1) bekezdés szerint: A meghatalmazásból egyértelműen ki kell tűnnie, hogy annak hatálya mely ügyre vagy ügykörre terjed ki.

⁴⁴⁹ Ptk. 4:21. § (2) és (3) bekezdése alapján.

A peres eljárás keretében kötött egyezség a perben felmerült valamennyi kérdésre kiterjedhet, azonban annak sincs akadálya, hogy a felek csak bizonyos kérdésekben kössenek egyezséget. Ebben az esetben az egyezségbe be nem vont kérdések tekintetében a per akár meg is szüntethető: a felperes egyoldalú keresettől való elállásra irányuló nyilatkozatával vagy a közös per megszüntetési kérelem előterjesztésével. Ennek hiányában a peres eljárás az egyezséggel nem érintett vitás kérdésekben tovább folytatódik.⁴⁵⁰

3.6.2. Az egyezség jóváhagyásának feltételei

Az *egyezség jóváhagyása* egyfelől az egyezség tartalmának a bíróság által történő ellenőrzését és a bíróság helyeslését, vagyis az egyezségkötéshez történő hozzájárulását jelenti. A Pp. 239. § (1) bekezdése szerint, ha az egyezség megfelel a jogszabályoknak, a bíróság végzéssel jóváhagyja az egyezséget, ellenkező esetben a jóváhagyást megtagadja, és az eljárást folytatja.

A perbeli egyezség szempontjából fontos kritériumként merül fel, hogy az egyezséget az egyezség megkötésére jogosult személyek a bíróság előtt kössék meg, a bíróság pedig kizárólag az előtte megkötött egyezséget hagyhatja jóvá, mivel a peren kívüli egyezségnél nincs meg a biztosíték arra vonatkozóan, hogy a felek az egyezséget ténylegesen a megállapodásban foglalt tartalommal kívánják megkötni, és hogy a megállapodás helyesen tartalmazza a felek akaratát. A kialakult bírósági gyakorlat alapján a bíróság akkor jár el helyesen, ha a fél által előterjesztett megállapodást tartalmazó beadványa folytán az ügyben a felek idézésével egyidejűleg tárgyalást tűz ki, és a tárgyaláson a felek egyező nyilatkozatát jegyzőkönyvbe foglalja, valamint a feleket az üggyel kapcsolatos tájékoztatással ellátja.⁴⁵¹

Mindezek alapján eljárásjogi szabálysértést követ el a bíróság, ha az egyik fél kérelmére a peres felek peren kívül megkötött egyezségét a felek bírósági eljárás keretében történő meghallgatása nélkül jóváhagyja.⁴⁵²

⁴⁵⁰ GYEKICZKY Tamás: *A mediációról mint a polgári és kereskedelmi jogviták bíróságon kívüli rendezésének lehetőségéről*, i.m. 12.

⁴⁵¹ BAJORY Pál, i.m. 25.

⁴⁵² BH 1970/2. 6330; PJD IV. 685.; Az esettel kapcsolatban a Legfelsőbb Bíróság Gf.IX.31.661/1974. számú határozatában is állást foglalt, melyben rögzítette, hogy mivel a peres felek az egyezséget peren kívül kötötték meg, ezért nem lett volna lehetőség arra, hogy azt a bíróság – tárgyalás megtartása nélkül és a felek személyes nyilatkozatása hiányában – jóváhagyja.

Perbeli egyezséget tehát a bíróság előtt lehet kötni, és minden esetben a tárgyalási jegyzőkönyvbe kell foglalni⁴⁵³ akkor is, ha a felek peren kívüli egyeztetés keretében írásbeli megállapodást kötöttek, és azt a bíróság részére benyújtották. A felek közötti peren kívüli megállapodás a tárgyalási jegyzőkönyv mellékletként is csatolható – amennyiben azt a felek a tárgyalás napján személyesen nyújtják át a bíróság részére –, viszont a bíróság ebben az esetben sem tekinthet el az egyezség jegyzőkönyvbe foglalásától. Továbbá nem megfelelő az sem, ha a jegyzőkönyvben csupán utalás szintjén jelenik meg a felek egyező nyilatkozata, valamint az sem, ha az írásbeli egyezség szövegét a bíróság „beemeli a jegyzőkönyvbe”.

A Pp. az egyezség jóváhagyása kapcsán kizárólag a jogszabálynak való megfelelés követelményét rögzíti, azonban nem lehet eltekinteni a peres eljárásban érintett gyermek mindenek felett álló érdekeinek érvényesülésétől. Előfordulhat, hogy a felek közötti perbeli egyezség nem minden esetben szolgálja a gyermek érdekét, például ha az egyezségkötés háttérében a felek közötti játszmázás, valamilyen anyagi vagy gazdasági haszon, esetleg a fél vagy felek egyéni érdekeinek érvényesülése áll.⁴⁵⁴ A gyermek érdekeinek érvényesülése tehát a felek perbeli egyezségekre vonatkozó rendelkezési jogát is felülírhatja.

A bíróság részéről ugyancsak fontos tényező a felek egyezséghez fűződő motivációinak feltárása, figyelemmel arra, hogy a színlelt megállapodás ugyanúgy jogszabálysértő, mint a tételes jogi normával ellentétes egyezség.⁴⁵⁵ Perbeli egyezség esetén – szemben az egyezségi kísérletre történő idézéssel – a bíróság már rendelkezik az adott perszakasznak megfelelő rálátással a felek perbeli érdekelttségére. Ennek ellenére indokolt a felek nyilatkoztatása és annak jegyzőkönyvbe foglalása, különösen abban az esetben, ha az egyezségbe foglalt megállapodás ellentétes a fél korábban képviselt perbeli érdekeivel és nyilatkozataival.⁴⁵⁶

A Kúria joggyakorlata szerint meg kell tagadni az egyezség jóváhagyását, ha az a *jogszabályok kijátszására irányul*.⁴⁵⁷ A gyermek érdekeinek szem előtt tartása, valamint a

⁴⁵³ Pp. 160. § (2) bekezdés c) pont.

⁴⁵⁴ PAULINI Mária, i.m. 218.

⁴⁵⁵ PETRIK Ferenc, i.m.

⁴⁵⁶ PETRIK Ferenc, i.m.

⁴⁵⁷ Legfelsőbb Bíróság P. törv. III. 20.040/1982. (BH. 1983. évi 1/25.) (Forrás: GYEKICZKY Tamás, i.m. 13.)

felek egyezségkötésre vonatkozó esetleges jogszabály megkerülését célzó szándéka miatt kiemelt jelentősége van az egyezség jóváhagyása szempontjából a *bírósági kontrollnak*.⁴⁵⁸

A felek az egyezséget szabad mérlegelésük és belátásuk alapján kötik, mely egyeztetési folyamatot a bíró a perben kizárólag csak koordinál, a szükséges kioktatási és tájékoztatási kötelezettség teljesítését követően a felek nyilatkozatát jegyzőkönyvbe veszi, majd dönt annak jóváhagyásáról.⁴⁵⁹ A jegyzőkönyvbe a felek megállapodását közérthetően és egyértelműen kell megfogalmazni, mely követelmény elengedhetetlen az esetleges végrehajtás és az anyagi jogerő joghatásainak kiváltásához.

A végrehajthatóság előfeltétele, hogy az *egyezség világos és érthető* rendelkezéseket tartalmazzon, melyből kitűnik, hogy melyik fél milyen határidőn belül, pontosan milyen kötelezettséget vállal. Az egyezség akkor végrehajtható, ha konkrét, határozott kötelezettségeket tartalmaz,⁴⁶⁰ amelyből a kötelezés konkrétan levezethető. Az egyezség jóváhagyását meg kell tagadni, ha az végrehajthatatlan.⁴⁶¹

3.6.3. A jóváhagyás joghatásai és jogorvoslati lehetőségek

A bíróság az egyezség jóváhagyása tárgyában végzésben határoz, mely tartalma szempontjából kétféle lehet: a *bíróság az egyezséget jóváhagyja*, vagy a *jóváhagyást megtagadja*. Utóbbi esetében az egyezség figyelmen kívül marad, és az eljárás tovább folytatódik. A bírósággal szemben támasztott követelmény, hogy – míg az egyezséget jóváhagyó végzést külön nem szükséges megindokolni⁴⁶² – az *egyezség jóváhagyásának megtagadása* esetén viszont már *indokolási kötelezettség* terheli.

⁴⁵⁸ PAULINI Mária, i.m. 218.

⁴⁵⁹ GYENGÉNÉ NAGY Márta: *Mediáció az igazságszolgáltatásban. Családjogi specialitások*, PhD doktori értekezés, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Szeged, 2009, 131. (A szerződ kifejezi és rámutat arra, hogy a bíró a peres eljárás során „soha nem mediál”, csak kontrollálja a per menetét.)

⁴⁶⁰ Legfelsőbb Bíróság BH 1983/120. valamint a Legfelsőbb Bíróság 1992/178. rögzíti: „A bíróság által jóváhagyni kért egyezségnek... mindazokat az anyagi jogi elemeket tartalmaznia kell, amelyek nem teljesítés esetén az egyezségben vállalt kötelezettség kikényszeríthetőségét a bírósági végrehajtás szabályai szerint lehetővé teszik.”

⁴⁶¹ GYEKICZKY Tamás, i.m. 13-14.

⁴⁶² A Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról szóló 1995. évi LX. törvény 37. §-a alapján az 1952. évi Pp. 222. § (1) bekezdésének egyszerűsítése céljából egészítette ki a már meglévő szabályozást. A jogszabály indokolása külön felhívja a figyelmet arra, hogy az indokolási kötelezettség mellőzése ellenére a bíróságnak vizsgálnia kell az egyezségkötés formai és tartalmi követelményeinek teljesülését. (Forrás: BAJORY Pál, i.m. 29.)

Az egyezséget jóváhagyó végzés hatályával kapcsolatban a Pp. – az 1952. évi Pp.-ben foglaltakhoz hasonlóan – rögzíti, hogy a bíróság által jóváhagyott egyezségnek ugyanaz a hatálya, mint a bírósági ítéletnek.⁴⁶³ Az egyezséget jóváhagyó végzés érdemben lezárja a jogvitát, ezáltal az egyezség jóváhagyása mellett nincs szükség külön az eljárás megszüntetésére. Vita esetén az egyezségből ki kell derülnie, hogy mit tekintünk *ítélt dolognak*.⁴⁶⁴ Az egyezséget jóváhagyó vagy azt megtagadó végzés ellen külön fellebbezésnek van helye. A jóváhagyó végzés elleni fellebbezésnek az egyezség végrehajtására, a megtagadó végzés elleni fellebbezésnek pedig az eljárás folytatására nincs halasztó hatálya.⁴⁶⁵

Összegezve: a bírói gyakorlat csak a bíróság előtt előadott és jegyzőkönyvbe foglalt kölcsönös, egybehangzó jognyilatkozatot fogadja el egyezségként, a peren kívül kötött, írásba foglalt és a bíróság részére benyújtott megállapodás e feltételek hiányában nem hagyható jóvá. A bíróság által jóváhagyott egyezség (részben vagy egészben) lezárja a peres eljárást. Az egyezséggel szemben támasztott legfőbb követelmény, hogy az a jogszabályoknak, valamint a gyermek mindenképp felett álló érdekének megfelelően, továbbá az egyezségben foglaltak világosan és egyértelműen kerüljenek rögzítésre az egyezség végrehajthatósága érdekében.

Összefoglalva tehát, a Pp. keretében szabályozott egyezségkötés nem csak dogmatikailag és perelméletileg kidolgozott jogintézmény, hanem a felek rendelkezési jogát előnyben részesítve a jogvita végleges lezárását garantálja, a felek számára megnyugvást hozó, végrehajtható és a jogvita újra peresítésének gátját szabó érdemi döntést eredményez.⁴⁶⁶

Az eddigiek során átfogó ismertetésre kerültek a bíró által alkalmazható, perbeli egyezségkötést elősegítő eszközök. A következőkben a vizsgálat fókuszja a bíróság általi közvetítői eljárás irányába történő perelaterelésre helyeződik, különös tekintettel azokra az eljárásjogi eszközökre és jogszabályi keretekre, amelyek lehetővé teszik a felek közvetítői eljárás irányába történő terelését.

⁴⁶³ Pp. 239. § (3) bekezdés.

⁴⁶⁴ Legfelsőbb Bíróság BH 1992/478. ítélete alapján: „A bíróság által jóváhagyott egyezségnek ugyanaz a hatálya, mint a bírói ítéletnek, ezért az egyezségből egyértelműen ki kell tűnnie, hogy mit lehet *ítélt dolognak* tekinteni.”

⁴⁶⁵ Pp. 239. § (2) bekezdés.

⁴⁶⁶ GYEKICZKY Tamás, i.m. 14.

4. A BÍRÓ PERELTERELÉST ELŐSEGÍTŐ ESZKÖZEI A PERBEN⁴⁶⁷

4.1. Az anyagi pervezetés és a hatékony perelterelés kapcsolata

A bíróság közrehatási kötelezettsége középpontjában az alaki és az anyagi pervezetés eszközei állnak. Az *alaki pervezetés* a per ütemezésére, folyamatosságára irányuló eljárási cselekményeket takarja,⁴⁶⁸ ezzel szemben az *anyagi pervezetés* az eljárás irányítására vonatkozó bírói cselekményeket foglalja magában.

Fontos hangsúlyozni, hogy az anyagi pervezetésnek nincs egy konkrétan meghatározott eljárási rendje, tulajdonképpen a bíró mérlegelésén és célszerűségi szempontjain múlik,⁴⁶⁹ hogy a jogvita kereteinek tisztázása, valamint a felek igényeinek feltérképezését követően hogyan ítéli meg a per lehetséges kimenetelét. Ha a bíró esélyt lát arra, hogy a felek közötti jogvita egyezség útján rendezésre kerülhet, úgy az anyagi pervezetés eszközeinek segítségével megkísérelheti az eljárás közvetítés irányába történő terelését. Az anyagi pervezetés alkalmazásával a bíró aktívan hozzájárul a per alakulásához, ezáltal elősegíti a felek jogérvényesítését.⁴⁷⁰ A felek közötti egyezségkötést elősegítő bírói eszközök közé tartoznak: a *tájékoztatási kötelezettség* és a *széles körű mérlegelési jogosultság*.

4.2. Tájékoztatási kötelezettség a közvetítés igénybevételének lehetőségéről

Egy 2016. évben készült közvetítői eljárás ismertségét vizsgáló tanulmányban⁴⁷¹ a szerzők arra a következtetésre jutottak, hogy a társadalom tagjai szinte alig ismerik a közvetítői eljárást. A felmérésről készült statisztikai adatok alapján Magyarország lakosságának 29%-a hallott már a közvetítői eljárásról, mint peren kívüli, alternatív vitarendezési lehetőségről, ebből pedig csupán 3% vett részt az eljárásban. A kutatás arra is

⁴⁶⁷ BÉLDI-TURÁNYI Noémi: *Bírósági közvetítés alkalmazása a családjogi perek vonatkozásában*, Szakdolgozat, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Debrecen, 2023, 9-18.

⁴⁶⁸ Alaki pervezetés körébe tartozik például a tárgyalás kitűzése, elhalasztása, határidők megállapítása (Forrás: CZOBOLY Gergely, i.m. 51.)

⁴⁶⁹ TOLNAI Ildikó előadása, Pécsi Törvényszék, *Az érdemi tárgyalás, a tárgyalás menete, a pervezetés*. (Elérhető: <http://www.pecsiugyvedikamara.hu/dokumentumok/ugyvedi-tovabbkepzes-anyaga/dr-tolnai-ildiko-eloadasa-159>; Letöltés dátuma. 2025.04.01.)

⁴⁷⁰ WOPERA Zsuzsa: *A polgári per jog alapevei*, i.m. 49-50.

⁴⁷¹ ASZATRJAN Diána Áni – TÓTH Katalin Anikó: *Kutatása mediáció ismertségéről és a mediáción való részvétel arányáról Magyarországon*, 2016. (Elérhető: <https://www.kemi.hu/images/news/58b3e71d9dd3d.pdf>; Letöltés dátuma: 2023.05. 29.)

kitért, hogy ennek háttérében feltehetően a tájékoztatás hiánya állhat, ebből kifolyólag kiemelt jelentősége van a bíró közvetítői eljárásra vonatkozó *tájékozottságának* és a felek részére nyújtható *tájékoztatásnak*. A bíró tájékoztatási kötelezettségével szemben támasztott követelmények tekintetében formai, illetve tartalmi kritériumokat különböztethetünk meg.

4.3. Tájékoztatással szemben támasztott elvárások

A bíró tájékoztatási kötelezettségének formai szempontjai közé tartozó elvárás, hogy a bíró általi *tájékoztatás legyen közérthető és világos* a felek számára. A közérthető tájékoztatás⁴⁷² lényege, hogy a peres eljárásban résztvevő feleket a bíróság ne a jogszabályok – bonyolult jogi nyelvezettel történő – felolvasása útján tájékoztassa a közvetítői eljárás lényegéről és működéséről, hanem a tájékoztatás a laikusok számára érthető módon kerüljön megfogalmazásra, valamint ha a bíró szükségesnek tartja, a tájékoztatást egészítse ki magyarázatokkal.

Ezzel szemben a tájékoztatás tartalmára vonatkozóan ANDÓDI László tanulmányában⁴⁷³ külön kiemelte, hogy a hiteles és hatékony tájékoztatásnak széles körben a következőkre kell kiterjednie: a közvetítői eljárás igénybevételének lehetőségére (mely a legáltalánosabb, és leggyakoribb bírói kötelezettség),⁴⁷⁴ a közvetítői eljárás lényegére,⁴⁷⁵ igénybevételének feltételeire,⁴⁷⁶ módjára⁴⁷⁷ a peres eljárást érintő következményekre,⁴⁷⁸ valamint az esetleges megállapodás bírósági egyezségbe foglalásának lehetőségére.⁴⁷⁹

A hatékony tájékozódást megnehezíti, hogy a közvetítői eljárásra vonatkozó rendelkezések elszórtnan helyezkednek el az eljárásjogi kódexben, mely komoly kihívás elé állítja a

⁴⁷² Erről bővebben lásd. BENKOVICSNÉ VARGA Erika: *Közérthető fogalmazás – Egymást értő párbeszéd. Gondolatok a bírósági közvetítés alapjairól*, Magyar Bírói Egyesület, Kecskemét, 2018. január 9. (Elérhető: <https://www.mabie.hu/index.php/cikkek-tanulmanyok/697-benkovicsne-dr-varga-erika-kozertheto-fogalmazas-egymast-erto-parbeszed-gondolatok-a-birosagi-kozvetites-alapjairol>); Letöltés dátuma: 2023. 05.29.)

⁴⁷³ ANDÓDI László: *A bíró és a közvetítés – a közvetítés koordinátái a bíró térképén* In: GLAVANITS Judit (szerk.): *Bíró és mediátor – válogatott tanulmányok a közvetítői eljárás elméleti és gyakorlati kérdéseiről*, Universitas - Győr Nonprofit Kft., Győr, 2020, 40.

⁴⁷⁴ Különösen a Pp. 168. § (4) bekezdés, 195. § (1) bekezdés, 238. § (2), 456.§ (3) bekezdés, 14/2002. (VIII.1.) IM rendelet a bírósági ügyvitel szabályairól (továbbiakban: BÜSZ.) 75/B. § (1) bekezdésben foglaltakra.

⁴⁷⁵ Pp. 195. § (1) bekezdés, Pp. 238. § (2) bekezdés, 456. § (3) bekezdés.

⁴⁷⁶ Pp. 38. § (2) bekezdés, BÜSZ. 75/B. § (1) bekezdés.

⁴⁷⁷ Pp. 195. § (1) bekezdés, kezdeményezésének szabályaira, Pp. 124. § (1) bekezdés.

⁴⁷⁸ Pp. 124. § (1) - (3) bekezdés, 168. § (5) bekezdés, 238. § (2) bekezdés.

⁴⁷⁹ Pp. 195. § (1) bekezdés.

tájékozódni kívánó feleket. A tájékoztatási kötelezettség jogszabályi szinten történő rögzítése azért különösen fontos, mert az állampolgárok többsége nincs tisztában a jogvita rendezése érdekében igénybe vehető alternatív lehetőségekkel.

A bírói tájékoztatás kiemelt szerepét támasztja alá egy bírósági közvetítő által említett személyes példa:⁴⁸⁰ az első közvetítői eljárás keretében megtartott ülésre az egyik fél annak ellenére, hogy korábban elhatározta, nem fog azon részt venni, mégis eljött. A közvetítői eljárás tájékoztató ülésén elmondta, álláspontjának változását az okozta, hogy végül arra az álláspontra jutott, mivel „*a bíró okos ember, ismeri a jogvitájukat, és ha lát esélyt arra, hogy a közvetítői eljárásban megoldhatják azt, akkor bizony ő kipróbálja.*”⁴⁸¹ Az eset remekül szemlélteti, hogy a bíró személye milyen fontos az a per közvetítői eljárás irányába történő terelése szempontjából, ugyanis a bírónak komoly presztízse, tekintélye van, akire a felek hallgatnak.

Ahhoz, hogy a *bíró hiteles és közérthető tájékoztatása* megvalósuljon, a formai és tartalmi követelményeken túlmenően elengedhetetlen a bíró széles körű tájékozottsága a közvetítői eljárásról, ugyanis a tájékoztatás minősége a tájékoztatást adó személyén is múlik.⁴⁸²

A bírósági közvetítés jogintézményének belső bírói oldalról történő megértése és elfogadása egy hosszabb folyamat eredményeként jött létre. A polgári ügyszakos bírák esetében kulcsfontosságúnak bizonyultak az általános tájékoztatást adó elméleti előadások, bírósági fórumokon tartott beszámolók és a közvetítői eljárás iránti érzékenyítés.⁴⁸³ Azonban a legnagyobb hatást a saját bírói gyakorlati tapasztalatok jelentették, amikor egy mély érzelmekkel terhelt családjogi konfliktus esetében a felek végül önkéntes kezdeményezésre közvetítői eljárást vettek igénybe, valódi meglepetés pedig akkor történt, mikor a korábban még heves vitában álló felek, egy közvetítői eljárás keretében megkötött megállapodással tértek vissza a tárgyalóterembe azzal a céllal, hogy a bíróság jóváhagyja a megkötött megállapodást.⁴⁸⁴

⁴⁸⁰ TURCSÁNNÉ MOLNÁR Katalin, i.m. 34.

⁴⁸¹ TURCSÁNNÉ MOLNÁR Katalin, i.m.34.

⁴⁸² A bíróval szemben támasztott alapvető elvárások közé tartozik a hiteles, pontos, szakmai tájékoztatás.

⁴⁸³ BENKOVICSNÉ VARGA Erika: *Közérthető fogalmazás – Egymást értő párbeszéd. Gondolatok a bírósági közvetítés alapjairól*, i.m. 7.

⁴⁸⁴ BENKOVICSNÉ VARGA Erika: *Bírósági közvetítés a Kecskeméti Törvényszék gyakorlatában, különös tekintettel a szülői felügyeletet érintő mediációs eljárásokban elért eredményekre*, i.m. 31.

4.3.1. Általános tájékoztatási kötelezettség

Az 1952. évi Pp. rendelkezéseire hasonlóan a hatályos Pp. rendelkezései között is megtalálható a bíróság általános tájékoztatási kötelezettségét előíró rendelkezés, mely a jogvita egyezséggel történő rendezését hivatott szorgalmazni: *A bíróság a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát megelőzően megkísérli a felek közötti egyezség létrehozását azáltal, hogy a bíró tájékoztatást nyújt a közvetítés igénybevételének lehetőségéről, annak módjáról és előnyeiről, az esetleges megállapodás bírósági egyezségbe foglalásának lehetőségéről, valamint a szünetelés szabályairól.*⁴⁸⁵

Ebben az esetben a közvetítés irányába történő terelésre speciálisan a perfelvételi szakban van lehetőség: a perfelvétel lezárását és az érdemi tárgyalásra történő áttérést megelőzően kell a bíróságnak egyezség iránti hajlamtól függetlenül széles körű tájékoztatást nyújtania a felek számára.

A kialakult bírói gyakorlat és a szakirodalom is azt az álláspontot támasztja alá, amit a Pp. Novella is megerősített,⁴⁸⁶ hogy az egyezség létrehozására legalkalmasabb időpont a perfelvételi szak lezárását közvetlenül megelőző időszakban kínálkozik. Az osztott perszerkezet alkalmazásának köszönhetően a jogvita keretei ezen a ponton meghatározásra kerülnek,⁴⁸⁷ az ügy szempontjából lényeges tények, bizonyítékok és bizonyítási indítványok a felek és a bíróság rendelkezésére állnak, mely információk tudatában a felek „erőviszonyai” kialakultak, ezáltal a felek mérlegelésén múlik, hogy kívának-e egyezséget kötni. A jogalkotó függetlenül a felek egyezségre való hajlandóságától, általános jelleggel írja elő a bíró tájékoztatási kötelezettségét, mely segítségével megkísérli a felek közvetítői eljárás irányába történő terelését,⁴⁸⁸ legalábbis annak megfontolására bátorítja a feleket.⁴⁸⁹

4.3.2. Bírói mérlegelés alapján történő tájékoztatási kötelezettség

⁴⁸⁵ Pp. 195. §.

⁴⁸⁶ A Pp. 195. § eredeti rendelkezését a 2020. évi CXIX. törvény 75. § 11. pontja a következőképp módosította: a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát „követően” szövegrész helyébe a „megelőzően” szövegrész lépett.

⁴⁸⁷ TURCSÁNNÉ MOLNÁR Katalin, i.m. 14.

⁴⁸⁸ TÓTH Barbara: *A mediáció lehetőségei az új Pp. alapján*, Miskolci Jogi Szemle, 2019/1. Különszám, 58.

⁴⁸⁹ Lásd továbbá a Pp.167.§: A közvetítői eljáráshoz kapcsolódó egyezségi kísérlet; 168.§: A közvetítői eljárás nélküli egyezségi kísérlet; 238.§: Egyezségi kísérlet a perben és tájékoztatás a közvetítői eljárásról 239.§: Az egyezség és jóváhagyása.

A Pp. egy későbbi rendelkezése alapján a bíróság a per bármely szakaszában megkísérelheti, hogy a felek a jogvitát vagy a vitás kérdések egy részét egyezséggel rendezzék, melynek keretében a bíró tájékoztatja a feleket a közvetítői eljárás lényegéről, igénybevételének lehetőségeiről, *ha annak sikerére esély mutatkozik*.⁴⁹⁰ Ebben az esetben tehát a jogalkotó bírói mérlegelés körébe bocsájtja a közvetítői eljárás igénybevételére vonatkozó tájékoztatás lehetőségét, ugyanis sem a Pp. rendelkezései, sem a hozzá kapcsolódó kommentár illetve jogirodalom nem fejt ki, pontosan mit ért a „*ha annak sikerére esély mutatkozik*” fordulat alatt.

A jogalkotó célja ebben az esetben teljesen érthető és észszerű, tekintettel arra, hogy az eljárások során számtalan körülmény illetve tényező befolyásolhatja az ügy közvetítői eljárás útján történő lezárásának lehetőségét, az eljárás során a bíró feladata az egyes körülmények figyelemmel kísérése és értékelése. Azonban a közvetítés hatékony érvényre juttatása szempontjából célszerű volna a jogszabály szövegét konkretizálni, ugyanis a jogalkalmazók számára a hatályos rendelkezés némi bizonytalanságot sugal mikor mutatkozik esély a közvetítői eljárás sikerére.

4.4. A bírói mérlegelési lehetőség a kötelező közvetítésre utalás körében

A közvetítői eljárás igénybevétele főszabály szerint a jogvitában érintett felek önkéntes akaratelhatározásán alapul, amelyet a felek a per bármely szakaszában, minden olyan ügyben kezdeményezhetnek, mely esetében a közvetítés alkalmazását jogszabály nem zárja ki.⁴⁹¹ A Ptk. és a Pp. rendelkezései alapján viszont a polgári peres eljárás alatt kivételesen jogszabályi felhatalmazás alapján a bíróság kötelezheti a peres feleket a közvetítői eljárás igénybevételére.⁴⁹²

4.4.1. Kötelező közvetítői eljárás jogi szabályozása

Az értekezés korábbi fejezetében említett anyagi jogi szabályok által a Ptk. Családjogi Könyvébe beiktatásra került a *kötelező közvetítői eljárás elrendelésének* lehetősége, a szülői

⁴⁹⁰ Pp. 238.§. szerint.

⁴⁹¹ Kvtv. 1.§ (3) bekezdés.

⁴⁹² NAGY Adrienn: *A jogi konfliktusok rendezésének lehetséges útjai*, Miskolci Jogi Szemle, 2018/2. szám, 1. kötet, 59.

felügyelet gyakorlása és a kapcsolattartás vonatkozásában. Ebben az esetben a bíró saját mérlegelési körén belül dönt a közvetítői eljárás szükségességéről, ezzel egyidejűleg a per tárgyalását felfüggeszti és tájékoztatja a feleket a közvetítői eljárással kapcsolatos főbb szabályokról.⁴⁹³

A kötelező közvetítői eljárás, mint a bíróság egyik perelterelésre alkalmas eszköze, elsősorban negatívan csenghet, hiszen a „kötelezés” egy negatív töltetű szó, kényszerítést sugalmaz, eljárásjogi szempontból megvizsgálva a közvetítés elrendelése a bíró kizárólagos mérlegelése és döntése alapján történik, tehát a felek akaratán kívül kerül sor az eljárás elrendelésére. Azonban fontos kiemelni, hogy a közvetítői eljárás egyik fő alapelveként számít az *önkéntesség* elve az eljárás során két irányból is fokozottan érvényesül: egyrészt utal arra, hogy a felek önként, szabad akaratukból vesznek részt az eljárásban, másrészt az eljárás sikeressége esetén a befolyástól mentesen létrehozott egyezségekre vonatkozóan, önként vállalják a megállapodásban foglaltak teljesítését.⁴⁹⁴

A kötelező közvetítői eljárás esetén a bíróság arra kötelezi a feleket, hogy jogvitájuk – részben vagy egészben – megállapodással történő lezárása érdekében egy bírósági közvetítővel együttműködjenek. Ezen együttműködési kötelezettség keretében a felek – felkérés vagy kérelem alapján – kötelesek közösen közvetítőhöz fordulni és az első közvetítői megbeszélésen részt venni.⁴⁹⁵

A hazai szabályozás⁴⁹⁶ esetében a kötelezés nem a közvetítői eljárásban való részvételre vonatkozik, hanem arra, hogy a felek közvetítőhöz forduljanak, és részt vegyenek az első tájékoztató ülésen, amely során széles körű tájékoztatást kapnak a közvetítői eljárás lényegéről, céljáról és szabályairól. A kötelező közvetítés – vagy szakirodalmi elnevezése szerint *kötelezően választható közvetítést* – tulajdonképpen egy kötelező tájékoztató ülésen

⁴⁹³ A Pp. 124. § (1) bekezdés.

⁴⁹⁴ NAGYPÁL Szabolcs: *A közvetítés jogelmélete: a mediáció folyamata és alapelvei*, Jog – Állam – Politika- és politikatudományi folyóirat, 2011/2. szám, 43-44.

⁴⁹⁵ Kvtv. 38/C (2) bekezdés.

⁴⁹⁶ A nemzetközi szabályozás alapján megkülönböztetünk önkéntes közvetítői eljárást (voluntary mediation), kötelezően választható közvetítői eljárást (mandatory mediation), valamint kötelező közvetítői eljárást (compulsory mediation). A hazai jogalkotó a kötelezően választható mediációs eljárás bevezetése és alkalmazása mellett döntött.

történő részvételt foglal magába. A közvetítő tájékoztatását követően a felek szabadon dönthetnek arról, hogy részt kívánnak-e venni az eljárásban.⁴⁹⁷

A kötelező közvetítői eljárás elrendelésével a bíróság a feleket abba a helyzetbe hozza, hogy részt vegyenek egy közvetítő útján tartott széles körű, szakmai tájékoztató ülésen, majd az elhangzott tájékoztatás és saját meggyőződésük alapján hozzanak döntést arról, hogy igénybe kívánják-e venni a közvetítői eljárást, vagy inkább peres úton kívánják a jogvita rendezését tovább folytatni. Fontos megjegyezni, hogy a közvetítői eljárás folytatására kizárólag akkor van lehetőség, ha mind a két fél egybehangozóan részt kíván venni az eljárásban, és az erre vonatkozó „alávetési nyilatkozatot” aláírják.

4.4.2. A közvetítésre alkalmas ügyek szűrése

Tekintettel arra, hogy a jogalkotó a kötelező közvetítésre utalás lehetőségét bírói mérlegelés körébe vonta, érdemes megvizsgálni, hogy a bíró az eljárás szükségességének megállapítása kapcsán milyen szempontok alapján dönt az eljárás elrendeléséről. A közvetítésre alkalmas ügyek kategorizálása azért is fontos, mert amennyiben a bíró az előtte folyamatban lévő ügyben érzékeli a felek részéről az egyezségkötésre való hajlandóságot, úgy a perelterelés eszközeinek a segítségével hozzájárulhat a jogvita egyezséggel történő lezárásához.

A közvetítés hatékony alkalmazásának kialakítása érdekében elengedhetetlen az ügyek közvetítésre alkalmas szempontból történő szűrése. A bíró a pozitív szűrést alkalmazza, amikor az ügy sajátosságai alapján úgy ítéli meg, hogy az közvetítésre alkalmas, ezzel szemben negatív szűrést alkalmaz, mikor az ügyben valamely szempontból nem javasolt vagy kizárt a közvetítés igénybevétele.⁴⁹⁸ Eredményét tekintve a negatív szűrés alkalmazását a közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény (a továbbiakban: Kvtv.) 1. § (3) bekezdése is előírja, mely keretében a jogszabály taxatív felsorolás útján meghatározza, mely esetekben nincs helye közvetítői eljárásnak,⁴⁹⁹ azonban a jogszabályi felsorolás ellenére a

⁴⁹⁷ Ptk. 4:172. § alapján.

⁴⁹⁸ GYENGÉNÉ NAGY Márta - KÖRÖS András, i.m. 40.

⁴⁹⁹ Kvtv. 1.§ (3) bekezdés.

gyakorlatban előfordulhatnak további kizáró okok, körülmények,⁵⁰⁰ amelyeket a bírónak kell felismernie.⁵⁰¹

BENKOVICSNÉ VARGA Erika által készített, a Kecskeméti Törvényszék gyakorlatát elemző kutatásban arra a következtetésre jutott, hogy a bírónak nem javasolt a kötelező közvetítés eszközt alkalmazni az *ideiglenes intézkedés meghozatalát követően*, figyelemmel arra, hogy a bíróság erre vonatkozó határozata olyan szintű hatalmi különbségeket teremt a felek között, hogy ezt követően a közvetítői eljárás érdemi lefolytatására tulajdonképpen nincs reális lehetőség. Ugyancsak nem alkalmas a közvetítői eljárást olyan ügyekben alkalmazni, ahol a *felek között erőszakos előzmény volt*,⁵⁰² vagy valamelyik fél *pszichés vagy kóros állapota* a folyamat véghezvitelét gátolja.⁵⁰³

A közvetítésre alkalmas ügyek beazonosítására és a közvetítés intézményesítésére jó példa a holland gyakorlat, amelynek lényege, hogy a bíróságra beérkező ügyeket a bírák közvetítésre alkalmasság szempontjából megvizsgálják és értékelik.⁵⁰⁴ A vizsgálat tulajdonképpen abból áll, hogy a bíró a polgári peres eljárás kezdetén átad a feleknek egy rövid kérdőívet, majd a kérdésre adott válaszok alapján ún. *közvetítési útmutatók* (mediation indicators) segítségével megtörténik a kiértékelés, amely alapján a bíró megállapítja, hogy az adott ügyben a felek közötti esetleges közvetítői eljárás sikeres volna-e, vagy az adott ügyben inkább a peres eljárás lenne a jogvita lezárása tekintetében a legcélravezetőbb megoldás. Abban az esetben, ha úgy ítéli meg, hogy a jogvita alkalmas a közvetítésre, akkor *javasolja a közvetítői eljárás igénybevételének lehetőségét*.⁵⁰⁵

A Kecskeméti Járásbíróság elnöke feltehetően a hivatkozott holland „jó gyakorlat” továbbfejlesztése céljából vezette be 2013. évben azt az intézkedést, amelynek köszönhetően

⁵⁰⁰ ANDÓDI László: *A bíró és a közvetítés – a közvetítés koordinátái a bíró térképén*, i.m. 58.

⁵⁰¹ A bíró feladata a felek között húzódó konfliktus egyes szakaszainak a felismerése, mely a bíró részéről nem csak a jogi kérdés megválaszolását jelenti, hanem egy olyan ponton történő beavatkozás lehetőségének felismerését, amely hatékonyságát tekintve célravezetőbb. A bíró feladata felismerni és különbséget tenni az ügy közvetítői eljárásra utalhatósága kérdésében. (Forrás: SZIRBIKNÉ MAKÓ Tímea: *A bírósági közvetítés jelene és helye az új Polgári perrendtartás koncepciójában*, Elérhető: <https://mabie.hu/cikkek-tanulmanyok/szirkne-dr-mako-timea-a-birosagi-kozvetites-jelene-es-helye-az-uj-polgari-perrendtartas-koncepciojaban>; Letöltés dátuma: 2025.04.13.)

⁵⁰² BARCY Magdolna – SZAMOS Erzsébet, i.m. 11.

⁵⁰³ BENKOVICSNÉ VARGA Erika: *Bírósági közvetítés a Kecskeméti Törvényszék gyakorlatában*, i.m. 35-36.

⁵⁰⁴ KIRÁLY Lilla: *Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb?* i.m. 105.

⁵⁰⁵ ANTALICZ Gabriella, i.m.

a járásbírók bírái a polgári perekben⁵⁰⁶ az ügyféllel történő első kapcsolatfelvétel alkalmával írásbeli tájékoztatót küldenek a bírósági közvetítés lényegéről és igénybevételenek lehetőségéről. Emellett a tárgyalóteremben is szóban, széles körben tájékoztatja a bíró a feleket a közvetítói eljárás előnyeiről, igénybevételenek lehetőségéről nem csak családjogi, hanem egyéb perek vonatkozásában is.⁵⁰⁷

Összefoglalva, a jogalkotó kizárólag a szülői felügyelettel, valamint a kapcsolattartással kapcsolatos perek esetében tette lehetővé a kötelező közvetítói eljárás bíró általi elrendelésének lehetőségét. E szabályok megalkotásával a jogalkotó lehetőséget teremtett a bíró számára, hogy az előtte lévő ügyben mérlegelje az esetleges közvetítói eljárás sikerességének esélyeit a felek egyezsége való hajlandósága és az eset körülményei alapján. Álláspontom szerint az ügyek közvetítói eljárásra alkalmasságának vizsgálata szempontjából elengedhetetlen az említett pozitív, illetve negatív szűrők alkalmazása, azonban a sikeres delegálás érdekében indokolt volna az erre vonatkozó konkrét szempontok jogszabály által történő meghatározása.

⁵⁰⁶ Egészen pontosan a közvetítói eljárás lefolytatására alkalmas, úgynevezett „kivételt nem képező tárgyú” polgári perekben (Forrás: a Kecskeméti Járásbírók belső szabályzata.)

⁵⁰⁷ A Kecskeméti Törvényszék közvetítói gyakorlatát vizsgáló tanulmány szerint nem csak családjogi, hanem egyéb perek vonatkozásában is igény mutatkozik a közvetítói eljárás igénybevétele: például kártérítés, kölcsön visszafizetési, közös tulajdon megszüntetése iránti perekben is nagyobb igény merült fel. (Forrás: TURCSÁNNÉ MOLNÁR Katalin: *A bíróságon belüli közvetítés újdonságai, aktualitásai 2019-2022.*, V. Alternatív Vitarendezési Konferencia: Alternatív Vitarendezés Euráziában, ősi kultúrák továbbélése c. Konferencia előadás, 2022.09.29.)

IV. AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS ÉS A KÖZVETÍTŐI ELJÁRÁS KAPCSOLATA

Az értekezés jelen fejezetében a közvetítői eljárás, mint az alternatív vitarendezési módok egyik kiemelkedő eszközének vizsgálatára kerül sor, ennek keretében először bemutatásra kerül a jogintézmény európai uniós szinten történő szabályozása, valamint a szabályozás egyes tagállamok jogrendszereibe történő integrálása, mely egyfajta alapot nyújtott a hazai szabályozás kialakítása szempontjából. Ezt követően a közvetítői eljárás hazai jogrendszerbe, valamint a polgári perbe történő beillesztésének vizsgálata során ismertetésre kerül a hatályos anyagi jogi és eljárásjogi szabályozás. A fejezet külön foglalkozik a 2012. évben bevezetett *bírósági közvetítői eljárás* intézményének kialakulásával, és gyakorlati szempontból történő vizsgálatával, valamint az Európai Bizottság által 2020. illetve 2021. évben közzétett Igazságügyi Eredménytáblával, mely alapján Magyarország két éven keresztül élen járt az alternatív vitarendezési módszerek – így a közvetítői eljárás – igénybevételének előmozdítása és ösztönzése tekintetében. A fejezet utolsó részében a gyakorlati tapasztalatok feltárása céljából először bemutatásra kerülnek a bírósági közvetítői eljárásra vonatkozó országos statisztikai adatok, végül pedig – az önálló empirikus kutatás keretében vizsgált – Debreceni Ítéltábla illetékességi területén működő – Debreceni-, Egri-, Nyíregyházi- és Miskolci törvényszékek statisztikai adatai.

Jelen fejezet elsődleges célja annak igazolása, hogy az igazságszolgáltatás rendszerébe beillesztett bírósági közvetítés, mint alternatív vitarendezési módszer, hazánkban meghonosodott jogintézmény, továbbá hogy a bírósági közvetítés jogintézménye hatékony eszköz a felek közötti jogviták egyezséggel történő feloldására.

1. A KÖZVETÍTÉS EURÓPAI UNIÓS SZABÁLYOZÁSA

1.1. A közvetítés szabályozásához vezető európai uniós törekvések

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága R (81) 7. számú⁵⁰⁸ és az R (86) 12. számú ajánlásai⁵⁰⁹ a bíróságok túlterheltségének megelőzésére és csökkentésére tett javaslatot a

⁵⁰⁸ Melyet az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 1981. május 14. napján megtartott ülésén fogadott el.

⁵⁰⁹ Melyet az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 1986. szeptember 16. napján megtartott ülésén fogadott el.

tagállamok kormányainak. Az ajánlások a békéltetés és közvetítés bevezetését elsősorban az igazságszolgáltatás tehermentesítése céljából tartották lényegesnek, hangsúlyozva a jogviták bírósági szervezetrendszeren kívüli, akár bírósági eljárás előtti vagy alatti békés rendezés lehetőségének megteremtését, valamint a békéltető eljárásoknak megfelelő előnyök biztosítását. Az ajánlások minden ügytípus esetében kiemelik a bíró peres eljárás alatti békéltetésre törekvő szerepét.

Később az *Európa Tanács Miniszteri Bizottsága R. (98) 2. számú ajánlása*⁵¹⁰ is elfogadásra került, mely annak hatékonyságára és eredményességére tekintettel szorgalmazta a családjogi közvetítés jogintézményének tagállami szintű bevezetését. Az ajánlás értelmében a közvetítést minden olyan vitában alkalmazni lehet, amely ugyanazon családtag tagjai között merül fel, akik a nemzeti szabályozás szerint családi kapcsolatban élnek vagy éltek. Ugyanakkor a tagállamok szabadon határozhatják meg azokat a speciális eseteket, amelyekben a családi közvetítés alkalmazását biztosítani kívánják.⁵¹¹

Az *Európa Tanács Miniszterek Bizottsága* 1999. szeptember 15. napján megtartott ülésén fogadta el az *igazságügyi mediációra vonatkozó R (99) 19. számú ajánlást*, a polgári jogi jogvitákat érintő, a közvetítés igénybevételének fontosságát hangsúlyozó ajánlások mellett, mely felhívta a tagállamok kormányainak figyelmét, hogy az ajánlásban foglalt alapelveket vegyék figyelembe az igazságügyben alkalmazott közvetítés fejlesztésekor.⁵¹² Az Európai Tanács az 1990-es években célul tűzte ki az *igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés lehetőségének bővítését*, ennek érdekében az 1999. október 15-16. napján megtartott ülésen felszólította a tagállamokat olyan alternatív, bíróságon kívüli eljárás kidolgozására, amely a későbbiekben elősegíti az elv minél szélesebb körű érvényre juttatását.⁵¹³ Az Európai Tanács később arra a következtetésre jutott, hogy a célkitűzés megvalósítása érdekében szükség van konkrét alapelvek kidolgozására, melyek a tagállamok számára iránymutatásul szolgálnak az igazságszolgáltatáshoz való szélesebb körű hozzáférés lehetőségének biztosítására. Ennek köszönhetően 2000 tavaszán az Európai Tanács elfogadta az *alternatív polgári és kereskedelmi jogi vitarendezési módszerekről szóló következtetéseket*.⁵¹⁴

⁵¹⁰ Melyet az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 1998. január 21. napján megtartott ülésén fogadott el.

⁵¹¹ KUTACS Mária: *A közvetítés új törvényi és egyéb szabályai* In: SÁRINÉ SIMKÓ Ágnes (szerk.): *Mediáció, A közvetítői tevékenység*, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2006, 241-242.

⁵¹² KUTACS Mária, i.m. 243.

⁵¹³ MIR. Preambulum (2) bekezdés.

⁵¹⁴ MIR. Preambulum (3) bekezdés.

2002 áprilisában az Európai Bizottság *Zöld Könyvet* (Green Paper On Alternativ Dispute Resolution In Civil And Commercial Law) terjesztett elő a polgári és kereskedelmi ügyekben alkalmazott alternatív vitarendezési módszerekről, amelyben áttekintette az Európai Unió tagállamaiban fennálló gyakorlatot.⁵¹⁵ A dokumentum elkészítésének célja volt, hogy átfogó konzultációt indítson a tagállamok és az érintett szereplők bevonásával annak érdekében, hogy feltárja a közvetítés alkalmazásának ösztönzésére irányuló lehetséges szabályozási intézkedéseket.⁵¹⁶

2008 tavaszán az Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsa elfogadta a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól szóló irányelvet (a továbbiakban: Mediációs irányelv vagy MIR.),⁵¹⁷ amely a közvetítés és bírósági eljárás közötti kiegyensúlyozott kapcsolat biztosítása mellett a jogviták alternatív rendezéséhez való hozzáféréseinek és egyezséggel történő rendezésének elősegítésére szolgált.⁵¹⁸ Ezáltal az irányelv elsősorban *a közvetítői eljárás minél szélesebb körben történő igénybevételére kívánja ösztönözni – a tagállamok útján – a feleket*. Mindemellett az irányelv egyik kifejezetten vállalt célja volt egy új típusú közvetítői fórumrendszer kiépítésének támogatása, amely lehetőséget biztosít a felek számára konszenzusos módon, megállapodás útján rendezni a közöttük felmerülő jogvitát.⁵¹⁹

A Mediációs irányelv hatálya ugyan kifejezetten a határokon átnyúló ügyek⁵²⁰ vonatkozásában kötelezi a tagállamokat az abban foglaltak átültetésére, azonban emellett ösztönzi a tagállamokat a közvetítés hazai jogrendszerbe történő átültetésére is.⁵²¹

A Mediációs irányelv rögzíti a *közvetítés* fogalmi meghatározását, mely szerint a

⁵¹⁵ SZEKERES Diána: *A bírósági mediáció kapujában*, Alkalmazott tudományok II. fóruma, Budapesti Gazdasági Főiskola, Budapest, 2015, 618.

⁵¹⁶ MIR. Preambulum (4) bekezdés.

⁵¹⁷ A 2008/52/EK a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól szóló irányelvet 2008.05.21. napján fogadták el. (Elérhető: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2008.136.01.0003.01.HUN; Letöltés dátuma: 2025.04.18.)

⁵¹⁸ MIR.1. cikk (1) bekezdés.

⁵¹⁹ MIR. Preambulum 10. pont.

⁵²⁰ MIR.1. cikk (2) bekezdés.

⁵²¹ FÜRJES Balázs – KRÉMER András – SOMODI Éva (szerk.): *A mediáció és a bírósági eljárások kapcsolata Magyarországon, 2009/2010. évi kísérleti bírósági mediációs program kiértékelése*, Budapest, 2010, 23.

jogintézmény olyan strukturált eljárás,⁵²² amelyben, egy jogvitában részt vevő két vagy több fél önkéntes alapon, közvetítő segítségével maga kísérli meg a vita megállapodással történő rendezését. Az eljárást a felek kezdeményezhetik, vagy bíróság javasolhatja vagy rendelheti el, vagy egy tagállam joga írhatja elő. Kiemeli a közvetítés magában foglalja a kérdéses jogvitára vonatkozó bármely, bírósági eljárásért nem felelős bíró által végzett közvetítést, viszont nem foglalja magában a jogvitára vonatkozó bírósági eljárás folyamán a megkeresett bíróság vagy bíró részéről a kérdéses jogvita rendezésére tett kísérletet.⁵²³

1.2. A Mediációs irányelv célkitűzése és az igazságszolgáltatáshoz kapcsolódó főbb alapelvek

A Mediációs irányelv elsődleges célkitűzése *az igazságszolgáltatáshoz való jobb hozzáférés* – mely a bírósági és a bíróságon kívüli vitarendezési módszerekhez való hozzáférést egyaránt magába foglaló cél – *biztosítása*.⁵²⁴ A célkitűzés tulajdonképpen a bíróság *felek alternatív vitarendezés irányába történő terelő* funkcióját fogalmazza meg, mely a jogalkalmazó számára a közvetítői eljárásban született megállapodás bíróság általi *res iudicatát* eredményező, és ezzel a végrehajthatóságot garantáló egyezség formájában történő jóváhagyására való törekvést írja elő.⁵²⁵

Következésképp kiemelten fontos szerepet tulajdonít annak, hogy a bírósági és a bíróságon kívüli közvetítői eljárások közötti egyensúly fennmaradjon. Ezzel összefüggésben az irányelv felhívja a tagállamok jogalkotóit a szükséges jogszabályok megalkotására, melynek keretében a bíróság feladatául jelöli meg a felek alternatív vitarendezési irányba terelő funkciójának jogszabályi megszilárdítását és a közvetítői eljárásban született megállapodás bíróság általi jóváhagyását.⁵²⁶ A közvetítői eljárásra vonatkozó tájékoztatási kötelezettség célja, hogy a felek tisztában legyenek a vita megoldásának további, alternatív lehetőségeivel. Az egyezség bíróság általi jóváhagyása pedig egy többlet garanciát biztosít a felek számára, ugyanis ennek

⁵²² Függetlenül a megnevezésétől vagy az arra való hivatkozástól.

⁵²³ MIR.3. cikk a) pont.

⁵²⁴ MIR. Preambulum (5) bekezdés.

⁵²⁵ VARGA István - ÉLESS Tamás, i.m.

⁵²⁶ GYENGÉNÉ NAGY Márta: *A mediáció uniós szabályozásának hatása a magyar perjogi kodifikációra*, Magyar Jog, 2016/5. szám, 273.

köszönhetően a közvetítés során született megállapodást a bíróság jogi kötőerővel ruházza fel.⁵²⁷

Az előzőekben már említettek szerint az Európai Tanács 2000. évben az igazságszolgáltatáshoz való szélesebb körű hozzáférés lehetőségének biztosítása, valamint a közvetítés hatékony érvényesülése érdekében alapelveket fogalmazott meg a tagállamok számára, amelyek iránymutatásként szolgáltak a közvetítés intézményének létrehozása szempontjából. A Mediációs irányelv több ponton felhívja a tagállamok figyelmét arra, hogy az irányelv implementációja során fordítsanak különös figyelmet a közvetítéssel kapcsolatos alapelvek érvényre juttatására, melyek közé tartozik az *önkéntesség elve*,⁵²⁸ a *bírósághoz fordulás jogának biztosítása*,⁵²⁹ a közvetítői eljárás keretében létrejött megállapodás *végrehajthatóságának biztosítása*,⁵³⁰ a *bizalmasság elve*,⁵³¹ valamint a közvetítőre vonatkozó elvárásként megfogalmazott a *titoktartás, függetlenség, pártatlanság, semlegesség elve*.⁵³² Az alapelvek közül a következőkben az igazságszolgáltatás és a közvetítés kapcsolatára vonatkozó *önkéntesség és bírósághoz fordulás jogának elve* kerül részletesebb kifejtésre.

A Mediációs irányelvben foglaltak alapján a közvetítői tevékenység során a felek esetében kétszeresen is érvényesül az *önkéntesség alaptétele* (voluntary mediation). Egyrészt utal arra, hogy a közvetítői eljáráson a felek önként, szabad akaratukból vesznek részt, mely ellentétes a bíróság vagy más hatóság által elrendelt kötelező közvetítői eljáráson történő részvétel intézményével,⁵³³ másrészt a felek az eljárás sikeressége esetén szabad akaratukból, mindenféle befolyástól mentesen önként vállalják a megállapodásban foglaltak teljesítését és betartását.⁵³⁴

A közvetítői eljárás sikertelensége esetén a felek számára – az elévülési határidőn belül – nyitva áll a *bírósági út igénybevétele*nek lehetősége, ugyanis a közvetítői eljárásra fordított

⁵²⁷ KIRÁLY Lilla: *A per előkészítéshez és a bizonyításhoz kapcsolódó új magyar polgári perrendtartás szabályozása a kontinentális és az angolszász jogrendszerek tükrében*, Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás, 2019/2. szám, 124-125.

⁵²⁸ MIR. Preambulum (13) bekezdés.

⁵²⁹ MIR. Preambulum (19) bekezdés.

⁵³⁰ MIR. Preambulum (20) – (22) bekezdés.

⁵³¹ MIR. Preambulum (23) bekezdés.

⁵³² MIR. Preambulum (16) bekezdés.

⁵³³ MIR.10. cikk.

⁵³⁴ MIR. 6. cikk. NAGYPÁL Szabolcs, i.m. 43-44.

eljárási idő a rendes bírósági igényérvényesítési lehetőséget nem zárja ki.⁵³⁵ A Mediációs irányelvben foglaltak alapján senki sem fosztható meg attól a lehetőségtől, hogy a bírósági utat válassza a közvetítői eljárás helyett vagy annak eredménytelensége esetén.⁵³⁶

Fontos kiemelni, hogy a Mediációs irányelv hatálya nem terjed ki a peres eljárás keretében történő egyezségkötési folyamatra, ezáltal az irányelv éles határt húz a bírósági úton történő vitarendezés és a bíróságon kívüli közvetítői eljárás lefolytatása között.⁵³⁷ Ebből fakadóan nem alkalmazható a bírósági eljárások, bírósági békéltetések, választott bírósági eljárások, fogyasztóvédelmi eljárások lefolytatására,⁵³⁸ ezzel szemben alkalmazható – a tagállam joga szerint előírt – bíróság által elrendelt *kötelező közvetítői eljárások* esetében.⁵³⁹

A Mediációs irányelv szerint *a közvetítést nem szabad a bírósági eljárás kevésbé hatékony alternatívájának tekinteni,*⁵⁴⁰ éppen ezért a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a közvetítés során létrejött megállapodás tartalmát a felek akarata alapján végrehajthatóvá nyilvánítsák.⁵⁴¹ Mivel a közvetítés célja egy végrehajtható – tehát államilag elismert és államilag kikényszeríthető – egyezség létrehozása, melyet a felek a közvetítői eljárás keretében létrehozott megállapodás bíróság által történő jóváhagyásával érhetnek el – ezért a közvetítés szoros összefüggésben áll a polgári igazságszolgáltatás rendszerével, mely felveti a közvetítés igazságszolgáltatás rendszerébe történő integrálásával kapcsolatos kérdéseket.⁵⁴² Ezek közül talán az egyik legfontosabb, hogy hogyan lehet integrálni egy kölcsönös együttműködésre épülő alternatív vitarendezési eljárást az alapvetően egymás legyőzésére irányuló *konfrontatív szemléletű* polgári peres eljárás rendszerébe.

Az alternatív vitarendezési mechanizmusok átfogó vizsgálata érdekében indokolt elemezni, hogy a közvetítés intézménye miként illeszkedik az igazságszolgáltatás rendszerébe, valamint hogy a bíróságok milyen eszközökkel és intézkedésekkel járulnak hozzá a közvetítői eljárások

⁵³⁵ SZEKERES Diána, i.m. 623.

⁵³⁶ GYENGÉNÉ NAGY Márta: *A bírósági közvetítés fejlődésének lehetőségei Magyarországon*, Családi Jog, 2014/4. szám, 4-5.

⁵³⁷ GYENGÉNÉ NAGY Márta – SZABÓ Péter – VARGA Imre: *A polgári perjogi törvénykönyvben vagy azon kívül, avagy a mediáció helye az eljárásjogban*, In: NÉMETH János – VARGA István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*, HVG-ORAC, Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014, 610.

⁵³⁸ MIR. Preambulum 11. pontja alapján.

⁵³⁹ MIR. Preambulum 12. pontja alapján.

⁵⁴⁰ MIR. Preambulum 19. pontja.

⁵⁴¹ GYENGÉNÉ NAGY Márta: *Első lépések – a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól szóló EP/ET 2008/52/EK Irányelv átültetésének tapasztalatairól*, Családi Jog, 2012/3. szám, 26.

⁵⁴² GYEKICZKY Tamás, i.m. 25.

szélesebb körű alkalmazásához. A következőkben az Európai Unió által készített jelentések és hatástanulmányok alapján kerül bemutatásra a közvetítés intézményének igazságszolgáltatás rendszerével összhangban álló tagállami jogrendszerekbe történő átültetése, az egyes tagállamok által alkalmazott szabályozási modellek és gyakorlati megoldásainak bemutatása.

1.3. A Mediációs irányelv tagállamok általi végrehajtásának értékelése

Az Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsa 2008. május 21. napján fogadta el a Mediációs irányelvet, mely implementációját a tagállamoknak legkésőbb 2011. május 11. napjáig kellett megvalósítaniuk. A közvetítés minél szélesebb körben történő érvényre juttatása, valamint a közvetítés és az igazságszolgáltatás kiegyensúlyozott kapcsolatának megteremtése szempontjából az elmúlt évek során több beszámoló, illetve átfogó európai uniós vizsgálat elvégzésére került sor.

A következőkben a vizsgálatok eredményeinek bemutatására kerül sor, mely hatástanulmányok összevető elemzése nem csupán az irányelv gyakorlati érvényesülését teszi értékelhetővé, hanem rávilágít a szabályozás kapcsán felmerülő esetleges hiányokra, negatívumokra, egyúttal hozzájárul annak feltárásához is, hogy a közvetítés milyen mértékben vált a tagállami igazságszolgáltatási rendszerek szerves részévé.

Az Európai Parlament 2010. évben készített vizsgálata *a családjogi közvetítés fejlődését és aktuális helyzetét elemezte* az Európai Unióban, különös tekintettel a Mediációs irányelv, és más európai jogi rendelkezések végrehajtása szempontjából. A tanulmány kiemelt célja annak feltárása volt, hogy a családjogi ügyekben milyen lehetőségeket nyitott meg az irányelv a viták békés és hatékony rendezésének előmozdítása érdekében, illetve milyen akadályok gátolják a családjogi közvetítés szélesebb körű alkalmazását a tagállamokban.⁵⁴³

A vizsgálat megállapította, hogy bár a családjogi közvetítés jelentős fejlődésen ment keresztül az Európai Unióban, jelenlegi állapota még mindig kezdetlegesnek tekinthető. A tagállamok számára ezért elsődleges feladat a közvetítés teljes körű alkalmazását hátráltató tényezők

⁵⁴³ Directorate-General for Internal Policies Policy Department Citizens' Rights and Constitutional Affairs: *The Current State of Family Mediation in the European Union*, European Parliament, 2010. (Elérhető: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2010/432732/IPOL-JURI_NT\(2010\)432732_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2010/432732/IPOL-JURI_NT(2010)432732_EN.pdf); Letöltés dátuma: 2025.08.23.) 3.

azonosítása, valamint olyan megfelelő jogi és intézményi intézkedések elfogadása, amelyek elősegítik a békés konfliktuskezelési mechanizmus elterjedését.

A hatástanulmány hangsúlyozza, hogy a közvetítés fejlesztése iránti elköteleződés eddig elsősorban a közvetítésben érdekelt szakmai szereplők – bírák, ügyvédek, családjogi közvetítők – oldaláról volt tetten érhető. Nemzetközi konferenciákon rendszeresen napirendre került a kérdés, hogy milyen konkrét intézkedésekkel lehetne előmozdítani a családjogi közvetítés elterjesztését. A különböző szakmai háttérrel rendelkező szakértők számos javaslatot fogalmaztak meg, és vállalásokat tettek azok gyakorlati megvalósítása érdekében.

E körben kiemelendő a GEMME (Groupement Européen des Magistrats pour la Médiation) tevékenysége, amely 2007 óta meghatározó szereplője a családjogi közvetítés fejlesztésének. A szervezet javaslatot tett egy európai szintű nemzetközi „*családjogi mediációs misszió*” létrehozására, amelynek fő feladatai az alábbiak:

- A nemzetközi családjogi közvetítés előmozdítása az Európai Unión belül;
- A bírák ösztönzése arra, hogy a feleket a közvetítés igénybevételére rendszeresen felhívják;
- A családjogi közvetítéssel kapcsolatos szakszerű képzések európai szintű támogatása.⁵⁴⁴

A tanulmány ajánlásai szerint a tagállamoknak nemzeti szinten kell olyan intézkedéseket elfogadniuk, amelyek elősegítik a közvetítéshez kapcsolódó szakmai együttműködést az igazságszolgáltatás szereplői – bírák, ügyvédek – és a közvetítő szakemberek között. E folyamat előmozdításának egyik kulcseleme a közvetítés költségeinek állami finanszírozása,⁵⁴⁵ ezen túlmenően elengedhetetlen a közvetítők megfelelő szakmai képzése, amely garantálja a magas színvonalú és hatékony közvetítői eljárásokat. A tanulmány rámutatott, hogy a családjogi közvetítés jelenlegi fejlettségi szintjén még nem alakult ki olyan stabil jogi és társadalmi kultúra, amely biztosítaná annak széles körű elfogadottságát. A továbblépéshez közös európai alapokon nyugvó fejlődés szükséges, amely hozzájárulhat a konfliktus megoldási szemlélet átalakulásához, valamint a pereskedéssel szemben a békés egyezségkötés előtérbe helyezéséhez.⁵⁴⁶

⁵⁴⁴ "The Current State of Family Mediation in the European Union, i.m. 25.

⁵⁴⁵ Mivel a közvetítői eljárás költségei gyakran jelentős anyagi terhet rónak a felekre, mely akadályozó tényező lehet a közvetítői eljárás igénybevétele kapcsán.

⁵⁴⁶ The Current State of Family Mediation in the European Union, i.m. 26.

Az Európai Parlament 2011. évben készült hatástanulmány *a közvetítés igénybevételének elmaradásával járó költségek számszerűsítése* kapcsán azt vizsgálta, hogy a közvetítői eljárással – akár annak eredménytelensége esetén is – mennyi pénzt és időt lehet megtakarítani.⁵⁴⁷ A kutatás hipotézise szerint annak ellenére, hogy a közvetítői eljárás legfőbb pozitívuma hogy időt és költséget takarít meg a felek és a bíróság számára – még mindig nem terjedt el Európában.⁵⁴⁸

A kutatáshoz jogi szakértőket – ügyvédeket, és neves jogtudósokat – vontak be annak megállapítására, hogy átlagosan mekkora összegű költségekkel kell számolni az ún. „egy lépcsős” hagyományos bírósági peres eljárások, valamint az ún. „két lépcsős” eredménytelen közvetítői eljárást követő bírósági peres eljárások⁵⁴⁹ vonatkozásában. Az „egy lépcsős modell” esetében a feleknek kizárólag egy lehetőségük van a jogvita rendezésére: bírósághoz fordulni, míg a Mediációs irányelv által ösztönzött „két lépcsős modell” esetében sikertelen közvetítői eljárást követően a felek számára továbbra is nyitva áll a bírósági igényérvényesítés lehetősége.⁵⁵⁰

A kutatás eredményei végül azt igazolták, hogy a vizsgált tagállamokban a „két lépcsős modell” alkalmazása – még a közvetítés sikertelensége esetén is - számottevő idő- és költségmegtakarítást eredményezett mind a felek mind a bíróság szempontjából.⁵⁵¹ Ennek ellenére kérdésként merülhet fel, vajon az egyes tagállamok miért nem alkalmazzák nagyobb

⁵⁴⁷ A tanulmány - Dánia kivételével – 26 tagállam igazságszolgáltatási rendszerére gyakorolt hatásokat vizsgálta a rendelkezésre álló adatok számszerűsítése érdekében. A tanulmány kifejezetten két ország Belgium, és Olaszország felmérési eredményeit elemzi.

⁵⁴⁸ Directorate-General for Internal Policies Policy Department Citizens' Rights and Constitutional Affairs: *Quantifying the Cost of not Using Mediation – a Data Analysis*, European Parliament, 2011, 3. (Elérhető: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2011/453180/IPOL-JURI_NT\(2011\)453180_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2011/453180/IPOL-JURI_NT(2011)453180_EN.pdf); Letöltés dátuma: 2025.08.23.)

⁵⁴⁹ A „két lépcsős” eljárásokra a tagállami szabályozások többféle megoldásokat biztosítottak. Két lépcsős eljárásra sor kerülhet az adott jogrendszer jogszabályi előírása alapján, bírósági kísérleti programokban előírt gyakorlat alapján, vagy a felek előzetes közvetítői klauzulát tartalmazó szerződése esetében. (Forrás: *Quantifying the Cost of not Using Mediation – a Data Analysis*, i.m. 4.)

⁵⁵⁰ *Quantifying the Cost of not Using Mediation – a Data Analysis*, i.m. 12.

⁵⁵¹ A vizsgálat rámutatott arra, hogy a peres eljárások idő- és költségigénye jelentős mértékben eltér az egyes tagállamokban: Olaszországban átlagosan 1210 napot vesz igénybe, költsége pedig 15 370 euróra tehető, míg Belgiumban a peres eljárás időtartama mintegy 505 nap, átlagos költsége pedig 16 000 euró. A mediáció bírósági eljárásokba történő beépítésének modellezése – kereskedelmi jogviták példáján – azt mutatta, hogy amennyiben az ügyeket a tárgyalás megkezdése előtt mediációra utalnák, az eljárások 50%-a egyezséggel zárulna. Ez a gyakorlat a vizsgált tagállamokban számottevő idő- és költségmegtakarítást eredményezne: Belgiumban átlagosan 207 napot és 1000 eurót, Olaszországban 558 napot és 3315 eurót, míg uniós átlagban 186 napot és 2722 eurót jelentene.

számban a közvetítést, mi állhat a közvetítői eljárás alacsony számú igénybevételének hátterében?⁵⁵²

A szakértők által megfogalmazott álláspont szerint *a közvetítés szélesebb körű előmozdításához további jogalkotói illetve jogalkalmazói intézkedések bevezetésére volna szükség.* E körben kiemelt jelentőségű a *bírák és ügyvédek által nyújtott megfelelő tájékoztatás* a közvetítői eljárás igénybevételének lehetőségeiről és előnyeiről. A Mediációs irányelv maga is ösztönzi olyan intézkedések bevezetését, amelyek elősegítik a felek közvetítői eljárásra utalását, illetve szankciókat helyez kilátásba a közvetítés indokolatlan elutasítása esetére. Ilyen eszközök lehetnek az illeték- és költségkedvezmények biztosítása, valamint a közvetítői megállapodás végrehajthatóságának garanciája.

A tanulmányban bemutatott bolgár gyakorlat példája rávilágít arra, hogy a bírák korábbi mérlegelési szabadsága a közvetítésre utalás kérdésében nem bizonyult kellően hatékonyak, mivel konkrét iránymutatás hiányában a lehetőséggel ritkán éltek.⁵⁵³ Az új szabályozás⁵⁵⁴ e hiányosságot úgy kívánta orvosolni, hogy bevezette a bírók indokolási kötelezettségét, ha egy ügyet nem utaltak közvetítői eljárásra.⁵⁵⁵ A szabályozás vitathatatlanul a bírók aktív szerepét erősítette meg.

Az Európai Parlament 2014. évben jelentette meg *A mediációs irányelv „újraindítása”: A végrehajtás korlátozott hatásának értékelése, valamint a közvetítés számának növelésére irányuló intézkedések javaslataira*⁵⁵⁶ vonatkozó átfogó hatástanulmányát,⁵⁵⁷ mely az irányelv megszületése óta eltelt öt év tagállami tapasztalatait értékeli. Megállapításai között szerepel a 2011. évi hatástanulmányban is felvetett *Európai Unió Mediációs Paradoxon* fennállása,

⁵⁵² *Quantifying the Cost of not Using Mediation – a Data Analysis*, i.m. 17-18, 20.

⁵⁵³ A 2004. valamint 2007. évben hatályba lépett bolgár mediációs törvény 11. cikk (2) bekezdése alapján a bíróság saját mérlegelési jogköre alapján jogosult az ügyet közvetítésre utalni. (Lásd még bővebben: Lynn H. COLE, Bilyana GYAUROVA-WEGERTSEDER, *A Journey in Mediation: The Bulgarian Path*, 53-Aug Fed. Law. 29,31, 2006.)

⁵⁵⁴ A bolgár mediációs törvény 321. cikk mely rögzíti, hogyan lehet elősegíteni a közvetítői eljárás igénybevételét azáltal, hogy erőteljesen ösztönzik a bírók aktív részvételét.

⁵⁵⁵ *Quantifying the Cost of not Using Mediation – a Data Analysis*, i.m. 20.

⁵⁵⁶ Directorate-General for Internal Policies Policy Department Citizens' Rights and Constitutional Affairs: *'Rebooting' the Mediation Directive: Assessing the Limited Impact of its Implementation and Proposing measure to Increase the Number of Mediations in the EU*, European Parliament, 2014, (Elérhető: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/JOIN/2014/493042/IPOL-JURI_ET\(2014\)493042_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/JOIN/2014/493042/IPOL-JURI_ET(2014)493042_EN.pdf); Letöltés dátuma: 2025.08.23.)

⁵⁵⁷ A tanulmány 816 szakértő bevonásával mind a 28 tagállam esetében vizsgálta a közvetítői eljárás idő- és költséghatékonyosságát, valamint az állami szerepvállalás, a jogalkotói és jogalkalmazói törekvéseket, a közvetítés ajánlásának formáit, valamint az egyes tagállamokban működő közvetítői modelleket.

melynek lényege, hogy a közvetítés számos pozitívuma ellenére továbbra is a polgári és kereskedelmi ügyek kevesebb, mint 1%-ában veszik igénybe az eljárást.

A hatástanulmány az idő- és költségmegtakarításra vonatkozó vizsgálat, valamint a tagállamok részére összeállított részletes kérdőíves kutatás eredményeként *jogalkotási-, valamint jogalkotást nem érintő javaslatokat* dolgozott ki a paradoxon feloldása érdekében. A válaszadók többsége ösztönzők bevezetését – így különösen az ügyvédek közvetítői eljárásról nyújtott tájékoztatási kötelezettségének előírását, a bíró közvetítői eljárásra való utalásának kiszélesítését, valamint az olasz modell alapján a *kötelező közvetítői eljárás* bevezetését – szorgalmazták.⁵⁵⁸

A hatástanulmány szerint a *kötelezően választható („opt-out”)* közvetítés lényegesen hatékonyabb a kötelező vagy teljesen önkéntes formáknál. Olaszországban, bizonyos ügytípusokban az ún. *kötelezően választható közvetítői modell* került bevezetésre. Ennek lényege, hogy *a felek kötelesek részt venni egy ingyenes előzetes tájékoztató ülésen*, amely azonban nem jelenti a közvetítői eljárás érdemi lefolytatását, valamint nem ró anyagi terhet a felekre. Az ülés célja, hogy a felek megfelelő információ birtokában dönthessenek a közvetítés tényleges igénybevételéről. Amennyiben valamelyik fél nem látja reálisnak az egyezség megkötésének lehetőségét, szankció vagy bármilyen negatív jogkövetkezmény nélkül elállhat a közvetítéstől, és közvetlenül bírósághoz fordulhat. A modell egyik legfontosabb előnye, hogy miközben ösztönzi a feleket a közvetítői eljárás igénybevételének átgondolására, *minimálisra csökkenti az igazságszolgáltatáshoz való jog sérelmével kapcsolatos aggályokat*, hiszen a bírósági út továbbra is akadálytalanul igénybe vehető.⁵⁵⁹

Az olasz modell jól mutatja, hogy a rendszer bevezetésével a közvetítői eljárások száma ugrásszerűen nőtt, évente több mint 150.000 eljárás zárult le, ezzel jelentős – mintegy 50 millió nap (tehát 136 ezer év) idő- és 480 millió eurós költségmegtakarítást eredményezett. Az „opt-out” modell előnye, hogy a felek önkéntes alapon megfelelő információk birtokában önálló döntést hozhatnak a közvetítői eljárás igénybevételével kapcsolatban, egyúttal a bírósághoz fordulás jogát sem korlátozza. Statisztikailag az „opt-out” részvételi aránya (70%)

⁵⁵⁸ 'Rebooting' the Mediation Directive: Assessing the Limited Impact of its Implementation and Proposing measure to Increase the Number of Mediations in the EU, i.m. 151.

⁵⁵⁹ 'Rebooting' the Mediation Directive: Assessing the Limited Impact of its Implementation and Proposing measure to Increase the Number of Mediations in the EU, i.m. 8.

lényegesen meghaladja az „*opt-in*” modellét (25%). A szakértők ezért egyértelműen a kötelezően választható „*opt-out*” közvetítői modell alkalmazását javasolták az európai gyakorlatban.⁵⁶⁰

Az eredmények azt mutatták, hogy egyes jogalkotási intézkedések a többihez képest népszerűbbek, így például a megkérdezett tagállamok 86%-a támogatta azokat a jogalkotási intézkedéseket, amelyek ösztönzőket biztosítanak a felek számára a közvetítői eljárás igénybevételével kapcsolatban. Ezzel szemben a tagállamok 54%-a ellenezte azt a jogalkotási intézkedést, amely kötelezően előírja a jogi képviselők közvetítői eljáráson történő részvételét.⁵⁶¹ A kérdőíves kutatás visszajelzései alapján megállapítható, a válaszadók szerint szinte az összes felvetett intézkedési javaslat pozitív hatással lehet a közvetítői eljárás igénybevételére.

Az Európai Parlament által 2016. évben elkészített „*A közvetítés és a bírósági eljárások közötti kiegyensúlyozott kapcsolat megteremtéséről*” szóló hatástanulmány⁵⁶² megállapította az alternatív vitarendezéshez való hozzáférés előmozdítása, valamint a közvetítés és a bírósági eljárások közötti harmonikus kapcsolat biztosítása, mint célkitűzés több tagállamban is sikeresen teljesültek.⁵⁶³ A Parlament álláspontja szerint a kiegyensúlyozott kapcsolat megteremtéséhez szükséges feltételek közé tartozik a felek közvetítői eljárás igénybevételét célzó *ösztönzők biztosítása*; az elévülés és eljárási *határidők felfüggesztése*; a közvetítői eljárás keretében létrejött *megállapodás végrehajthatóságának garantálása*; valamint a közvetítői eljárás során alkalmazott *titoktartási kötelezettség* érvényesítése.

Mivel a közvetítői eljárások sikere nagymértékben a felek önkéntes elköteleződésén múlik, emiatt *kulcsfontosságú a bíróságok, illetve a bírók szerepe* a közvetítői eljárás irányába történő terelés kapcsán. A tanulmány ezzel kapcsolatban rámutat arra a problémára, hogy számos bíró nem rendelkezik megfelelő ismerettel, illetve információval a közvetítői

⁵⁶⁰ GYENGÉNÉ NAGY Márta: *A mediáció uniós szabályozásának hatása a magyar perjogi kodifikációra*, Magyar Jog, 2016/5. szám, 270-271.

⁵⁶¹ 'Rebooting' the Mediation Directive: Assessing the Limited Impact of its Implementation and Proposing measure to Increase the Number of Mediations in the EU, i.m. 141.

⁵⁶² Directorate-General for Internal Policies Policy Department Citizens' Rights and Constitutional Affairs: *The Implementation of the Mediation Directive*, European Parliament, 29 November 2016. (Elérhető: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/571395/IPOL_IDA%282016%29571395_EN.pdf; Letöltés dátuma: 2025.08.23.)

⁵⁶³ Számos országban az iránylev sajátos végrehajtása új intézményi kereteket és mechanizmusokat hívott életre, illetve elősegítette az eljárásjogi és a gyakorlati részleges összehangolását.

eljárással kapcsolatban, mely nagymértékben gátolja a közvetítői eljárás megfelelő ajánlását. Éppen ezért a jövőben nagyobb hangsúlyt kell fektetni a jogalkalmazók, így különösen a bírók, illetve jogi képviselők szakmai fejlődésére, szemléletformálására.

A tanulmány megerősíti, hogy a közvetítés és a bírósági eljárás közötti kiegyensúlyozott kapcsolat megteremtéséhez, és fenntartásához elengedhetetlen a jogszabályi és bírósági szervezeten belüli folyamatos fejlesztések kidolgozása, különösen a kötelező vagy kötelezően választható közvetítői modell valamelyikének tagállai jogrendszerbe történő bevezetése.

Ennek megfelelően a tanulmány javaslatot fogalmazott meg a Mediációs irányelv 5. cikk (2) bekezdésének⁵⁶⁴ következők szerinti módosítása: *„A tagállamok biztosítják, hogy a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági eljárásba beépítik a közvetítői ülés lehetőségét, kivéve azokat az eseteket, amelyeket a tagállamok nem minősítenek alkalmasnak a közvetítésre. Az előzetes közvetítői ülés nem kötelező, azonban minimális követelményként megjelenik, hogy a felek találkozzanak a közvetítővel. Emellett az eljárás gyors, felfüggeszti a követelések elévülési idejét, és ingyenes vagy minimális költségű, ha bármelyik fél az első ülésen úgy dönt, hogy nem kíván részt venni a további eljárásban.”*⁵⁶⁵

A Mediációs irányelv – a per előtti kötelező közvetítői eljárás bevezetésére vonatkozó – módosítása a közvetítés és a bírósági peres eljárás közötti hatékony, kiegyensúlyozott kapcsolat kialakítása érdekében indokoltnak tekinthető. Emellett elengedhetetlen, hogy az egyes tagállamokban alkalmazott közvetítői gyakorlatok alakulását statisztikai nyilvántartás és elemzés kísérje, mivel ezek biztosítják a hatékonyság objektív értékelését, valamint a jövőbeli jogalkotói döntések megalapozottságát.

Az Európai Parlament által 2017. évben elkészített *az igazságszolgáltatás hatékony hozzáféréseinek biztosítására*⁵⁶⁶ vonatkozó jelentés kiemeli az erre vonatkozó alapelv jelentőségét figyelemmel arra, hogy a főként családjogi közvetítői ügyekben résztvevő felek

⁵⁶⁴ A MIR. 5. cikk (2) bekezdése - hatályban lévő szabályozás szerint: *„Ez az irányelv nem érinti a közvetítés igénybevételét – a bírósági eljárás megkezdése előtt vagy után – kötelezővé tevő, ösztönző vagy szankcionáló nemzeti jogszabályokat, feltéve, hogy az ilyen jogszabályok nem akadályozzák a feleket az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférési joguk gyakorlásában.”*

⁵⁶⁵ *The Implementation of the Mediation Directive*, i.m. 28.

⁵⁶⁶ *Report on the implementation of Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters, European Parliament, 27 June 2017.* (Elérhető: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0238_EN.html; Letöltés dátuma: 2025.08.23.)

esetében különösen fontos a kapcsolat hosszú távú megőrzése. A jelentés rámutat arra, hogy bár a kötelező közvetítés elrendelése elősegíthetné az eljárás szélesebb körű alkalmazását, egy ilyen kötelező jelleg ellentétben állna az önkéntesség elvével, egyúttal veszélyeztetné a fél bírósághoz fordulásának jogát.

Az Európai Unió Bírósága az *Alassini ügyben*⁵⁶⁷ kimondta, a bírósági eljárást megelőző kötelező alternatív vitarendezés nem problematikus, ha az nem akadályozza a felek tényleges bírósághoz fordulását. Ehhez elengedhetetlen feltétel, hogy az eljárás gyors, alacsony költségű, önkéntes legyen, valamint biztosított maradjon az ideiglenes intézkedések igénybevételének lehetősége. A Mediációs irányelv 5. cikk (2) bekezdése megengedi a tagállamoknak, hogy kötelezővé tegyék a közvetítést, illetve szankciókat vagy ösztönzőket alkalmazzanak annak igénybevételére. Mindez azonban csak akkor fogadható el, ha nem sérti a felek bírósághoz fordulásának jogát.

A jelentés kiemelte megfelelő tájékoztatással⁵⁶⁸ a tagállamok képesek a közvetítés népszerűségét elősegíteni éppen ezért növelni kell a jogalkalmazók szakmai kompetenciáját, illetve az egymással történő együttműködést, továbbá a jövőben nagyobb hangsúlyt kell fektetni a közvetítői eljárásokra vonatkozó statisztikai nyilvántartások kialakítására, és vezetésére, mely az eljárás hatékonyságának figyelemmel kísérése mellett segíti az uniós és hazai jogalkotó munkáját; valamint figyelmet kell fordítani a családi közvetítés feltételeinek megteremtésére, valamint az ügyek megfelelő terelésére.

Összességében a jelentés a közvetítői eljárás igénybevételének fontosságát hangsúlyozza az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés előmozdításában, ugyanakkor kiemeli az önkéntesség elvének elsődlegességét és a bírósághoz fordulás jogának védelmét.

⁵⁶⁷ Európai Unió Bírósága C-317-/08. számú ítélet Rosalba Alassini contra Telecom Italia SpA, Előzetes döntéshozatal iránti kérelem, A hatékony bírói jogvédelem elve, Kötelező peren kívüli egyeztetési kísérlet. (Elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:62008CJ0317&qid=1757028270659>; Letöltés dátuma: 2025.08.23.)

⁵⁶⁸ Megfelelő a tájékoztatás, ha az kitér az eljárás lényegére, előnyeire, idő- és költségmegtakarítási lehetőségeire.

Kiemelendő az Európai Unió által 2020. évben⁵⁶⁹ illetve a 2021. évben⁵⁷⁰ készített igazságügyi eredménytábla,⁵⁷¹ melyen hazánk az alternatív vitarendezési módszerek – köztük a közvetítői eljárás – önkéntes igénybevételenek előmozdításában a rangsor első helyére került.

A rangsor felállítása során az Európai Bizottság külön-külön vizsgálta az egyes ügýtípusokat (polgári és kereskedelmi jogviták, munkaügyi jogviták, fogyasztóvédelmi jogviták, valamint közigazgatási jogviták), ezeken belül pedig különböző szempontok alapján pontozási rendszert állított fel aszerint, hogy az egyes tagállamok milyen intézkedéseket foganatosítottak az alternatív vitarendezési módszerek minél szélesebb körben történő igénybevételeivel kapcsolatban.⁵⁷² Magyarország 2020. évben a maximálisan elérhető 52 pontból, 48 pontot ért el, míg 2021. évben a maximálisan elérhető 68 pontból 61 pontot ért el, melynek köszönhetően az eredménytábla 1. helyére került.

A kimagasló eredmények főként a hazai jogalkotó, és jogalkalmazók által szorgalmazott aktív erőfeszítéseknek köszönhetőek. Ugyan az utóbbi években felállított rangsor szerint több tagállam is megelőzte hazánkat, azonban Magyarország továbbra is a rangsor első felében helyezkedik el.

Megállapítható, hogy a közvetítés igénybevételenek ösztönzésével egyidejűleg kulcsfontosságú a közvetítői eljárás és az igazságszolgáltatás közötti kiegyensúlyozott kapcsolat megteremtése. A következőkben a közvetítői eljárás intézményének hazai jogrendszerbe történő átültetése, valamint annak szabályozási sajátosságai áttekintésére kerül sor.

⁵⁶⁹ The 2020 EU Justice Scoreboard, European Commission, Luxembourg, 2020, 28. (Elérhető: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1316; Letöltés dátuma: 2025.08.23.) 30. ábra adatai alapján.

⁵⁷⁰ The 2021 EU Justice Scoreboard, European Commission, Luxembourg, 2021, 25. (Elérhető: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/ip_21_3523; Letöltés dátuma: 2025.08.23.) 27. ábra adatai alapján.

⁵⁷¹ Az Európai Bizottság által elkészített igazságügyi eredménytábla egy minden évben elkészített, objektív adatokra épülő információs jelentés, amely valamennyi uniós tagállamra kiterjedően összehasonlító áttekintést nyújt az igazságszolgáltatási rendszerek hatékonyságáról, minőségéről, függetlenségéről, mely bizonyos szempontokból a jogállamiság biztosításának garanciáját is jelenti.

⁵⁷² A szempontok között szerepelt többek között az alternatív vitarendezési módszerek állampolgárokkal történő megismertetésével kapcsolatos törekvések, bíróságok illetve bírók által nyújtott széleskörű tájékoztatás biztosítása, költség-, illetve illeték kedvezmények bevezetése a közvetítés igénybevétele esetén stb.)

2. A KÖZVETÍTŐI ELJÁRÁS HAZAI JOGRENDszerBE TÖRTÉNŐ BEILLESZTÉSE

A magyar Országgyűlés 1999. évben az *igazságszolgáltatási reform* folytatása érdekében a 102/1999. (XII.18.) számú határozatával felkérte a Kormányt, hogy vizsgálja meg az előző fejezetben említett Európa Tanács Miniszteri Bizottsága R (81) 7. számú és R (86) 12 számú ajánlásban foglaltak szerint a polgári jogviták bíróságon kívüli rendezésének további lehetőségeit, és a vizsgálat eredményének megfelelően dolgozza ki az erre vonatkozó jogi szabályozást.⁵⁷³

A vizsgálat célja az volt, hogy „... egy olyan új jogintézmény kerüljön kidolgozásra, amely az érdekelt felek számára a klasszikus bírói út helyett, illetve sokkal inkább a mellett egy gyorsabb és olcsóbb megoldást kínál konfliktusaik kezelésére.”⁵⁷⁴ Ezen elképzelések jegyében készült el a közvetítés alapjait megeremtő közvetítői törvény.⁵⁷⁵ A Kvtv. miniszteri indokolása szerint a polgári jogviták bíróságon kívüli rendezésének előnye, hogy az érdekelt felek ügyére sokkal gyorsabb és olcsóbb megoldással szolgálhat, mint a polgári peres eljárás, másrészt a közismerten túlterhelt bíróságok tehermentesítését is jelentheti, és emellett hozzájárul a hazai konfliktuskezelő kultúra kialakításához és megszilárdításához is.⁵⁷⁶

2.1. A közvetítői törvény

A közvetítői törvény célja, hogy elősegítse a természetes személyek és más személyek személyi és vagyoni jogaival kapcsolatban felmerült azon polgári és közigazgatási jogviták rendezését, amelyekben a felek rendelkezési jogát törvény nem korlátozza.⁵⁷⁷ A Kvtv. taxatív meghatározza, hogy mely ügyek vonatkozásában kizárt a közvetítői eljárás

⁵⁷³ KUTACS Mária, i.m. 244.

⁵⁷⁴ NÉMETH János: *A polgári ügyekben folytatott mediáció (közvetítés) kezdeti időszaka Magyarországon* In: HARSÁGI Viktória – WOPERA Zsuzsa: *Az igazságszolgáltatás kihívásai a XXI. században, Tanulmánykötet Gáspárdy László professzor emlékére*, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2007, 270.; Kondorosi Ferenc államtitkár előadása az országgyűlés Alkotmányjogi, igazságügyi és ügyrendi bizottsága által szervezett „Az igazságszolgáltatás reformjának 10 éve” című nyílt napon. Budapest, 2007, 4. (Kézirat)

⁵⁷⁵ A Kvtv. 2003. március 17. napjától lépett hatályba. Fennállása alatt számos alkalommal került módosításra többek között a 2012. évi CXVII. törvény külön fejezetben emelte be a *bírósági közvetítés* szabályait.

⁵⁷⁶ FÜRJES Balázs – KRÉMER András – SOMODI Éva, i.m. 5.

⁵⁷⁷ Kvtv. 1. § (1) bekezdés.

alkalmazása,⁵⁷⁸ továbbá külön rögzíti, hogy mely ügycsoportok vonatkozásában elengedhetetlen továbbra is a bírósági vagy közjegyzői döntés.⁵⁷⁹

A Kvtv. rögzíti a *közvetítés fogalmát*, mely olyan sajátos permegelőző vagy bírósági, illetve hatósági eljárás befejezését elősegítő, egyeztető, konfliktuskezelő, vitarendező eljárás, amelynek célja a vitában érdekelt felek kölcsönös megegyezése alapján a vitában nem érintett harmadik személy, a közvetítő bevonása mellett a felek közötti vita rendezésének megoldását tartalmazó írásbeli megállapodás létrehozása.⁵⁸⁰

A közvetítés eljárási garanciái közé tartozik, hogy a közvetítő kizárólag egy független, pártatlan, harmadik személy lehet, aki az adott ügyben nem érdekelt.⁵⁸¹ Emellett további követelményként fogalmazódik meg a közvetítés bizalmi jellegének kialakítása és a titoktartás biztosítása.⁵⁸² Az eljáráshoz fűződő garanciák biztosítása kulcsfontosságú, ugyanis a meghatározott követelmények nélkül nem kerülhet sor az eljárás igazságszolgáltatás rendszerébe történő sikeres beillesztésére.

A Kvtv. továbbá meghatározza a közvetítői tevékenység végzésére jogosult személyek körét,⁵⁸³ a közvetítővel szemben támasztott összeférhetlenségi követelményeket,⁵⁸⁴ a közvetítői eljárás megindításának és lefolytatásának főbb szabályait,⁵⁸⁵ a közvetítői eljárás befejezésére vonatkozó előírásokat,⁵⁸⁶ továbbá külön fejezetben rendelkezik a bírósági közvetítés,⁵⁸⁷ valamint a kötelező közvetítői eljárás elrendelésének⁵⁸⁸ szabályairól.⁵⁸⁹

⁵⁷⁸ Kvtv. 1. § (3) bekezdés szerint kizárt a közvetítői eljárás alkalmazása a gondnoksági perekben, származási perekben, a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése iránt indított per kivételével a szülői felügyelettel kapcsolatos perekben, az örökbe fogadás felbontása iránti perekben stb.

⁵⁷⁹ Kvtv. 1. § (3) – (4) bekezdésben foglaltak alapján: bírósági döntés szükséges a házassági perek, valamint közjegyzői döntés szükséges a bejegyzett élettársi kapcsolat megszüntetése kapcsán.

⁵⁸⁰ Kvtv. 2. §

⁵⁸¹ Kvtv. 3. §

⁵⁸² A közvetítőt titoktartási kötelezettség terheli, minden olyan tényt és adatot illetően, amiről közvetítőként tudomást szerez. Bíróságra tanúként történő beidézése esetén vallomástételi tilalom áll fenn. (Büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény, 170. § (1) d) bekezdés

⁵⁸³ Kvtv. 4.§-16.§

⁵⁸⁴ Kvtv. 25.§

⁵⁸⁵ Kvtv. 23.§-38.§

⁵⁸⁶ Kvtv. 35.§-38.§

⁵⁸⁷ Kvtv. 38/A. § - 38/B. §

⁵⁸⁸ Kvtv. 38/C. § – 38/H.§

⁵⁸⁹ BÉLDI-TURÁNYI Noémi: *Bírósági közvetítés alkalmazása a családjogi perek vonatkozásában*, i.m. 6-9.

2.2. A közvetítói eljárás a polgári anyagi jogban

A közvetítés anyagi jogi szabályainak megteremtése az új Polgári Törvénykönyv hatályba lépéséhez köthető, amely jelentős mérföldkőnek bizonyult a jogintézmény hazai jogrendszerbe történő beillesztése szempontjából, mivel a gyakorlati tapasztalatok azt mutatták, hogy a Ptk. hatályba lépést megelőzően – különösen a 2003-2014. közötti időszakban – a közvetítói eljárás még nem váltotta be a hozzá fűzött jogalkotói elvárásokat.⁵⁹⁰

A jogalkotó a Ptk. családjogi rendelkezései között külön nevesíti azokat az eseteket, melyek kapcsán lehetőség nyílik a közvetítói eljárás önkéntes illetve kötelező formájának igénybevételére. A CSJK két esetben rendelkezik a közvetítói eljárás igénybevételének lehetőségéről: egyrészt a házasság felbontásával összefüggő, valamint a szülői felügyelet körébe tartozó (főként a gyermekeket érintő) vitás kérdések vonatkozásában.⁵⁹¹

2.2.1. A közvetítés önkéntes igénybevételének lehetősége

A házastársak a házassági bontóper megindítása előtt vagy a bontóper alatt – saját elhatározásukból vagy a bíróság kezdeményezésére – kapcsolatuk, illetve a házasság felbontásával összefüggő vitás kérdések megegyezéssel történő rendezése céljából közvetítói eljárást vehetnek igénybe. Az eljárás eredményeként létrejött megállapodásukat a bíróság által jóváhagyott perbeli egyezségbe foglalhatják.⁵⁹²

A feleknek eddig is lehetőségük volt a közvetítói eljárás önkéntes igénybevételére, azonban a jogalkotó a Ptk. kodifikációja során fontosnak tartotta, hogy ezen túl a bíróság számára is törvényi lehetőséget biztosítson a felek közvetítói eljárás irányába történő terelésére és a békés házasság felbontás elősegítésére. A bíróságnak akkor célszerű a feleket a közvetítói eljárás igénybevétele felé terelni, ha a házastársak közötti viszony nem romlott meg olyannyira, hogy az a közvetítói eljárás alkalmazását lehetetlenné tenné, továbbá, ha a felek hajlandóságot mutatnak a vitás kérdések békés rendezésére.⁵⁹³ Ebben az esetben a bíróság csupán javaslatot tehet az eljárás önkéntes igénybevételének lehetőségére, így a feleken

⁵⁹⁰ VÁCZI Katalin, i.m. 278.

⁵⁹¹ VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter: *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvhöz, Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*, Wolters Kluwer, Complex Jogtár, Budapest, 2021,

⁵⁹² Ptk. 4:22. §

⁵⁹³ T/5949. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről, a 3:23. §-hoz fűzött magyarázat (Elérhető: <https://www.parlament.hu/irom38/05949/05949.pdf>; Letöltés dátuma: 2025.04.20.) 546.

múlik, hogy a közvetítői eljárást ténylegesen igénybe kívánják-e venni. Amennyiben igen, úgy a közvetítői eljárás eredményeként létrejött megállapodás egyezségbe foglalható, mely a jogszabályi előírások teljesülése esetén megalapozza a megegyezésen alapuló házasság felbontást.

2.2.2. A közvetítés kötelező elrendelésének lehetősége

A Ptk. a szülői felügyelettel kapcsolatos perek vonatkozásában a szülői felügyelet gyakorlása és az ehhez szükséges együttműködés biztosítása érdekében⁵⁹⁴ megteremtette a *kötelező mediáció elrendelésének* anyagi jogi alapját.⁵⁹⁵ A Ptk. indokolása szerint a kiskorú gyermek alapvető érdeke, hogy a szülők közös megegyezéssel döntsenek a szülői felügyelet kérdéseiről és jövőbeli gyakorlásáról, ugyanis a gyermek egyéni szükségleteit és érdekeit vélhetőleg a saját szülei tudják a legjobban eldönteni.⁵⁹⁶ Mindemellett a szülői felügyeleti jogok gyakorlása során különösen fontos a szülők hosszú távú, kölcsönös együttműködése, amelynek alapját jelentheti a szülők által létrehozott egyezség.⁵⁹⁷

A T/5949. számú törvényjavaslat rögzíti, hogy a kötelező közvetítői eljárás elrendelésének legfőbb indoka a kiskorú gyermek érdekeinek és kiegyensúlyozott fejlődésének biztosítása, a cél elérése érdekében pedig minden lehetőséget és eszközt meg kell ragadni, amely a szülők közötti együttműködést előmozdítja.⁵⁹⁸ Ennek érdekében a bíróság nem csak javasolhatja, hanem indokolt esetben kötelezheti a feleket a közvetítői eljárásra, ha az eljárástól bármilyen eredmény várható, vagy ha a felek csupán egy rész kérdésben nem tudnak megegyezni, és a gyermek érdekében nélkülözhetetlen a felek későbbi tartós együttműködése.⁵⁹⁹

A közvetítés kötelező elrendelésére vonatkozó hazai szabályozás kapcsán fontos megjegyezni azonban, hogy az nem a közvetítői eljárásban történő részvételre, hanem csupán az első

⁵⁹⁴ Ideértve a különélő szülő és a gyermek közötti kapcsolattartást is.

⁵⁹⁵ Ptk. 4:172. §

⁵⁹⁶ T/5949. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről, a 3:176. §-hoz fűzött magyarázat (Elérhető: <https://www.parlament.hu/irom38/05949/05949.pdf>; Letöltés dátuma: 2025.04.20.) 672.

⁵⁹⁷ BENKOVICSNÉ VARGA Erika: *Bírósági közvetítés a Kecskeméti Törvényszék gyakorlatában, különös tekintettel a szülői felügyeletet érintő mediációs eljárásokban elért eredményekre*, i.m. 34.

⁵⁹⁸ T/5949. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről a 3:176. §-hoz fűzött magyarázat (Elérhető: <https://www.parlament.hu/irom38/05949/05949.pdf>; Letöltés dátuma: 2025.04.20.) , 672.

⁵⁹⁹ Norvégiában a szülői felügyelettel kapcsolatos jogvita csak abban az esetben kerülhet bíróság elé, ha előtte a felek részt vettek a közvetítői eljárásban (*fylkesmann*), és ez nem vezetett eredményre, illetve ha a felek számára fontos a megállapodásba foglaltak végrehajthatóság a kérhetik annak bíróság által történő jóváhagyását. (Forrás: Norvég Csjt. 34. §, 44. §)

tájékoztató jellegű közvetítői eljáráson történő megjelenésre kötelezi a feleket, mely alkalom keretében részletes tájékoztatást kapnak az eljárás lényegéről, folyamatáról és előnyeiről, mely információk alapján a felek szabadon eldönthetik, hogy igénybe kívánják-e venni a közvetítői eljárást.⁶⁰⁰

Az anyagi jogi szabályozás, illetve a hozzáfűzött indokolás alapján megállapítható: a jogalkotó álláspontja szerint a közvetítői eljárás alkalmas lehet arra, hogy biztosítsa a gyermek érdekeit, szemben a peres eljárással, ahol a szigorú eljárási szabályok betartása miatt a gyermek érdekei esetlegesen háttérbe szorulnának.⁶⁰¹

Jelenleg a hatályos anyagi jogi szabályozás alapján a bíróság kizárólag a szülői felügyelet gyakorlásának rendezésére irányuló perekben utalhatja kötelező közvetítői eljárásra a feleket. Ugyanakkor nem zárható ki annak lehetősége, hogy a jogalkotó a jövőben kiterjessze azon ügýtípusok körét, amelyekben a bíróság elrendelheti a közvetítői eljárásban való részvételt.⁶⁰²

2.3. A közvetítői eljárás a polgári eljárásjogban

A fenti anyagi jogi szabályozás változása szükségessé tette az eljárásjogi szabályok változását is, így az új polgári perrendtartás megalkotása során a jogalkotó – főbb szabályozási céljai között meghatározottak szerint – kiemelt figyelmet fordított a közvetítői eljárás, mint alternatív vitarendezési fórum igazságszolgáltatás rendszerébe történő beemelésére. A jogalkotó a kodifikáció során nem csupán fenntartotta a már meglévő jogszabályi rendelkezéseket, hanem tovább is fejlesztette a közvetítői eljárás igénybevételét ösztönző normatív rendelkezéseket.⁶⁰³

A Pp. kodifikációja során felmerült az a javaslat, hogy a közvetítői eljárás nevesítve jelenjen meg mind a Pp. általános, mind a különleges eljárások szabályrendszerében.⁶⁰⁴ Ugyancsak javaslatként merült fel annak lehetősége, hogy a Pp. *Különleges eljárások* elnevezésű fejezete

⁶⁰⁰ A nemzetközi szakirodalom szerint a közvetítés formái tekintetében megkülönböztetünk: önkéntes (voluntary), kötelező (mandatory), valamint kötelezően választható (obligatory mediation) mediációt. A hazai szabályozás a mandatory mediation.

⁶⁰¹ BÉLDI-TURÁNYI Noémi: *Bírósági közvetítés alkalmazása a családjogi perek vonatkozásában*, i.m. 6-9.

⁶⁰² PETRIK Ferenc, i.m.

⁶⁰³ NAGY Adrienn, i.m. 57.

⁶⁰⁴ A javaslat már a Kvtv. kodifikációs munkálatai során is felmerült azzal kapcsolatban, hogy a közvetítés intézményét a jogalkotó a bíróságokhoz kívánja telepíteni.

egészüljön ki egy újabb – *Egyezségkötés közvetítői eljárásban* – címet viselő fejezettel.⁶⁰⁵ A Pp. kodifikációja céljából felállított mediációs munkacsoport lényegében az említett álláspontok megvalósítására,⁶⁰⁶ azok polgári perrendbe történő integrációjára tett javaslatot,⁶⁰⁷ melyet végül a jogalkotó figyelmen kívül hagyott, így a hatályos Pp.-ben a közvetítői eljárásra vonatkozó rendelkezések szétszórtan találhatók meg.⁶⁰⁸

A jogalkotó már a Mediációs irányelv hatására beiktatta⁶⁰⁹ az „átjárás” lehetőségét a per és a közvetítői eljárás között, mely a hatályos Pp.-ben „*Az egyezség létrehozásának megkísérlése a perfelvételi tárgyaláson és közvetítői eljárás útján*”,⁶¹⁰ és az „*Egyezségi kísérlet a perben és tájékoztatás a közvetítői eljárásról*”⁶¹¹ szülő rendelkezések között találhatók meg.

A kodifikációs eljárás során javaslat született arra vonatkozóan is, hogy az *egyezségi kísérletre idézés* szabályainak átalakításával lehetőség nyíljon a bíróságon kívüli közvetítői eljárás keretében kötött megállapodás bíróság által történő jóváhagyására.⁶¹² Emellett a jogalkotó az új Pp. megalkotása során a közvetítői eljárás hatékony érvényre juttatása és az igazságszolgáltatás rendszerébe történő integrálása céljából további rendelkezéseket fogalmazott meg így különösen a következőket.⁶¹³

- Kizárási szabályok megjelenése az eljárásjogi kódexben;⁶¹⁴
- Hatáskör és illetékesség a bírósági közvetítésben;⁶¹⁵
- A per tárgyalásának felfüggesztése a kötelező közvetítői eljárás elrendelésének és lefolytatásának ideje alatt;⁶¹⁶
- A bíró tájékoztatási kötelezettsége;⁶¹⁷

⁶⁰⁵ BÁNDI Gyula: *A közvetítés (mediáció) jogi szabályozásának továbbfejlesztése*, Jogtudományi Közlöny, 2000/1. szám, 19.

⁶⁰⁶ KÖRÖS András: *Javaslat a Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról a bírósági közvetítés kiterjesztése és hatékony alkalmazása érdekében.* (Kézirat)

⁶⁰⁷ GYENGÉNÉ NAGY Márta – SZABÓ Péter – VARGA Imre, i.m. 606.

⁶⁰⁸ Pp. 86. § (5) bekezdés: a kötelező közvetítői eljárás mulasztásáról; 124. § a kötelező közvetítői eljárás felfüggesztéséről; 167. § és 168. § a közvetítői eljárással vagy anélküli egyezségi kísérlet; 195. § egyezség létrehozásának kísérlete; 238. § egyezség.

⁶⁰⁹ A 2008. évi XXX. törvénnyel, melyet a Ptk hatályba lépéséhez kapcsolódó 2013. évi CCLII. törvény módosította a következők szerint: „*A bíróság – amennyiben annak sikerére esély mutatkozik, különösen, ha a felek bármelyike kéri – tájékoztatja a feleket a közvetítői eljárás lényegéről, igénybevételeinek lehetőségéről és ezzel összefüggésben a szünetelés szabályairól*” 1952. évi Pp. 137. § (1) bekezdés a) pont.

⁶¹⁰ Lásd Pp. 195. §, valamint az értekezés II. fejezetében.

⁶¹¹ Lásd Pp. 238. §, valamint az értekezés II. fejezetében.

⁶¹² Lásd bővebben az „*Egyezségi kísérletre idézés*” című fejezetben.

⁶¹³ GYENGÉNÉ NAGY Márta – KÖRÖS András, i.m. 153-154.

⁶¹⁴ Pp. 12. § (e) pont.

⁶¹⁵ Pp. 167. § - 168. §

⁶¹⁶ Pp. 124. §

- A közvetítői eljárás keretében kötött megállapodás bíróság által történő jóváhagyásának lehetősége, ezáltal a megállapodás kikényszeríthetősége;⁶¹⁸
- A közvetítői eljárás és a perköltség viselési szabályok kidolgozása;⁶¹⁹
- Családjogi perek vonatkozásában a közvetítői eljárás kiemelt érvényesülése, speciális szabályok megalkotása.⁶²⁰

A közvetítői eljárás polgári igazságszolgáltatás rendszerébe történő integrálásával a jogalkotó megteremtette annak lehetőségét, hogy a bíróság, a bíró és a felek közötti kötött és szigorú eljárási rendbe beillesztette a rugalmas és a felek által könnyen alakítható közvetítői eljárás intézményét. A megfelelő szabályozás kialakítása azért volt különösen fontos, mert tulajdonképpen a bírósági közvetítői eljárás során a bíróság biztosítja a közvetítői eljárás, mint „szolgáltatás” háttérét, ugyanis a bíró közreműködésével a peres eljárásból szakadnak ki a felek a közvetítői eljárásba, majd akár annak sikere vagy eredménytelensége esetén – a felek visszatérnek az alapügynek tekintett peres eljárásba.⁶²¹

2.4. A bírósági közvetítés kialakulása: a magyar modell

A Mediációs irányelvben foglaltaknak megfelelően az Országgyűlés 2012. július 9. napján fogadta el a Kvtv. módosítását,⁶²² amely 2012. július 24. napjától új fejezettel bővült,⁶²³ ennek köszönhetően a bírósági közvetítésre (judicial mediation) vonatkozó speciális jogszabályi rendelkezéseket a Kvtv. IV/A. fejezete tartalmazza.⁶²⁴ A közvetítői eljárás intézménye tehát 2012. július 24. napjától kezdte meg a bírósági szervezetrendszerbe történő integrálódását, ekkor a *bírósági közvetítői eljárás*, majd 2014. március 15. napjától a *kötelező közvetítői eljárás* bevezetésével.

Sem a Kvtv., sem a hatályos anyagi jogi, illetve eljárásjogi kódex nem határozza meg a bírósági közvetítés fogalmát, a bírósági ügyvitel szabályai között is csupán a *bírósági*

⁶¹⁷ Pp. 195. §; Pp, 238. §

⁶¹⁸ Pp. 195. §

⁶¹⁹ Pp. 86. §

⁶²⁰ Pp. 456. § (3) bekezdés.

⁶²¹ GYENGÉNÉ NAGY Márta – SZABÓ Péter – VARGA Imre, i.m. 602-603.

⁶²² A 2012. évi CXVII. az igazságügyi és közigazgatási tárgyú törvények módosításáról szóló törvénnyel.

⁶²³ A 2012. évi CXVII. törvény 39.§ (2) bekezdése iktatta be a Kvtv. IV/A fejezetét.

⁶²⁴ ASBÓTH Orsolya: *A bírósági közvetítés jogintézménye az országos és a Győri Törvényszék adatainak tükrében*, Jog-Állam-Politika, 2024/4. szám, 236.

közvetítői ügy fogalmával találkozhatunk mely szerint: „a bírósági közvetítés iránti kérelemben megjelölt peres vagy nemperes eljárás (a továbbiakban: alapügy) alatt a bírósági közvetítő által lefolytatott lajstromozás szempontjából polgári nemperes ügycsoportba tartozó – bírósági közvetítői eljárás.”⁶²⁵

Az OBH elnöke a bírósági közvetítői eljárást a következőképpen definiálta: olyan bírósági nemperes eljárás, amelyben a bíróságon folyamatban lévő peres vagy nemperes eljáráshoz kapcsolódóan (alapügy) a vitában érintett felek alternatív konfliktuskezelő, vitarendező eljárásban kísérlik meg a köztük lévő konfliktus feloldását. A közvetítés célja, hogy a felek – önkéntes akaratelhatározása alapján – a jogvita tárgyában írásos megállapodást kössenek. A közvetítői eljárást egy, a vitában nem érintett semleges harmadik személy, az erre a feladatra kijelölt, a közvetítés végzésére szakmai képzettséget szerzett és e tevékenység körében független és pártatlan, titoktartásra kötelezett bírósági titkár vagy bíró folytatja le a felek között.⁶²⁶

A bírósági közvetítés jogintézményének polgári igazságszolgáltatás rendszerébe történő beillesztéséhez szükséges első lépés a megfelelő jogszabályi háttér megteremtése volt,⁶²⁷ azonban egy önálló jogintézmény kiépítéséhez, illetve annak hatékony működéséhez, működtetéséhez a jogszabályi feltételek megteremtésén túl szükség van konkrétan meghatározott *cél, módszer, személyi, tárgyi és eljárási feltételek* megteremtésére.⁶²⁸

2.4.1. A bírósági közvetítés személyi feltételei

A bírósági közvetítői tevékenységet 2014. március 15. napjától a közvetítőként kijelölt bíró, rendelkezési állományba helyezett bíró és bírósági titkár láthat el. A bírósági közvetítő kijelölésére a törvényszék elnöke, az OBH elnökének címezve tesz javaslatot, aki dönt a javasolt személy kijelöléséről. Az OBH kifejezett célkitűzései között szerepelt, hogy a leendő bírósági közvetítők szakmai szempontból minőségbiztosított, a bíróságon kívüli közvetítőkkal

⁶²⁵ Bűsz. 75/A. § (2) bekezdés a) pont alapján.

⁶²⁶ Az OBH elnökének 2015. évi beszámolója, Országos Bírósági Hivatal 2015. 74-75.

⁶²⁷ TURCSÁNNÉ MOLNÁR Krisztina, i.m. 16.

⁶²⁸ Az OBH által 2016. május 5-6. napján megrendezésre került „*Közvetítés hazánkban és Európában*” című nemzetközi konferencián TURCSÁNNÉ MOLNÁR Katalin: *A bírósági közvetítés magyarországi modellje* című előadásában elhangzottak szerint.

azonos tematikájú, akkreditált képzés elvégzésével szerezzék meg a szükséges tudást és képesítést, mely a bírósági közvetítővé válás feltételévé tett.⁶²⁹

Az OBH elnöke célul tűzte ki, hogy Magyarországon minden hét vagy több engedélyezett bírói létszámmal működő bíróságon legyen kijelölt bírósági közvetítő.⁶³⁰ Jelenleg két ítélőtábla,⁶³¹ valamint 20 törvényszék illetékességi területén, összesen 117 bírósági közvetítő működik.⁶³²

2.4.2. A bírósági közvetítés tárgyi és eljárási feltételeinek megteremtése

A bírósági tárgyalóterem kialakítása alapvetően nem volt alkalmas a közvetítői eljárásokhoz szükséges kommunikációs és fizikai környezet biztosítására, mivel a közvetítéshez barátságos, megfelelő méretű és felszereltségű helyiségre van szükség, amely lehetővé teszi a felek és a közvetítő zavartalan kommunikációját és együttműködését.⁶³³

Ennek érdekében az OBH 2015. évben tárgyi eszköz pályázatot hirdetett a nagyobb bírói létszámmal működő bíróságok számára. A pályázat célja a közvetítés infrastrukturális és működési feltételeinek megteremtése volt. A támogatás elnyeréséhez a bíróságoknak nemcsak a szükséges eszközök biztosítását, hanem a személyi feltételek – például a közvetítők elérhetőségének és arányos munkaterhének – fenntartását is vállalni kellett. A program hozzájárult ahhoz, hogy a bíróságokon önálló, korszerű közvetítői szobák kerüljenek kialakításra, ezáltal elősegítve a közvetítői eljárások hatékonyabb működését.⁶³⁴

2.4.3. A bírósági közvetítők képzési és továbbképzési rendszere

A közvetítői modell hatékony működésének alapfeltétele a magas színvonalú szakmai tevékenység, amely kizárólag a bírósági közvetítők folyamatos képzésével és

⁶²⁹ TURCSÁNNÉ MOLNÁR Krisztina, i.m. 17.

⁶³⁰ OBH: Bírósági közvetítés, mint hatékony alternatív vitarendezés – Egyre több megállapodás születik mediációs eljárás keretében, (Elérhető: Jogi Fórum: <https://www.jogiforum.hu/hir/2014/02/25/birosagi-kozvetites-mint-hatekony-alternativ-vitarendezes-egyre-tobb-megallapodas-szuletik-mediacios-eljaras-kereteben> Letöltés dátuma: 2025.04.15.)

⁶³¹ A Debreceni Ítélőtábla és a Fővárosi Ítélőtábla.

⁶³² Magyarország Bíróságai hivatalos honlapja: (Elérhető: <https://birosag.hu/ugyfeleknek/birosagi-kozvetites/birosagi-kozvetito-kereso> Letöltés dátuma: 2025.04.15.)

⁶³³ LOVAS Zsuzsa –HERCZOG Mária, i.m. 66-69.

⁶³⁴ TURCSÁNNÉ MOLNÁR Katalin, i.m. 18-19.

továbbképzésével tartható fenn. A kialakult jogszabályi és szervezeti keretek között az OBH már a kezdetektől kiemelt figyelmet fordított a bírósági közvetítők szakmai felkészítésére.

A közvetítői eljárások személyi feltételeinek biztosítását elsődlegesen akkreditált alapképzéseken keresztül valósították meg, emellett az OBH különböző célcsoportokra szabott továbbképzéseket is támogatott, ezzel erősítve a szakmai fejlődést és a közvetítői tevékenység egységes színvonalát. A bíróságokon szervezett 60 órás alapképzések a bírák és a bírósági titkárok meglévő kompetenciáira épülnek a speciális módszertan nemcsak a bírói munkára, hanem közvetetten az ügyfelekre is hatást gyakorol.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a bírói és titkári munkakörben dolgozók jogi végzettsége, valamint a vitás felekkel való rendszeres kapcsolattartás során szerzett kommunikációs gyakorlat kiváló alapot jelentett a közvetítői tevékenység elsajátításához. Ugyanakkor a bírósági és a közvetítői munka eltérő szemléletmódot és kompetenciákat igényel, ami kihívást jelentett a hagyományos bírói szerepből való kilépéshez.⁶³⁵

⁶³⁵ TURCSÁNNÉ MOLNÁR Katalin, i.m. 19-22.

3. A BÍRÓSÁGI KÖZVETÍTŐ ESZKÖZEI ÉS MÓDSZEREI A MEGÁLLAPODÁS LÉTREHOZÁSA ÉRDEKÉBEN

A közvetítő legfontosabb feladata a felek kommunikációjának előmozdítása, valamint a kommunikációs elakadások megfelelő kezelése, melynek eléréséhez szolgáló legfontosabb eszköz a kommunikáció és a megfelelő kommunikációs technikák alkalmazása. A felek egymás közötti verbális és nonverbális kommunikációjának megfigyeléséből a közvetítő számos következtetést tud levonni, ugyanakkor rendkívül fontos a közvetítő által alkalmazott verbális és nonverbális kommunikáció is, mely a felekre komoly hatást képes gyakorolni. A közvetítő az eljárás során kettős szerepben helyezkedik el, mely az adott szituációk során folyamatosan váltakozik: a közvetítő egyrészt *aktív beszélő*, másrészt *passzív hallgató* szerepbe „bújik”.⁶³⁶

A következőkben a közvetítő által a felek közötti kommunikáció javítása és a megállapodás létrehozása érdekében leggyakrabban alkalmazott *kommunikációs technikák bemutatására* kerül sor. Az értekezés terjedelmi kereteire tekintettel a teljesség igénye nélkül kizárólag a legfontosabb kommunikációs eszközök és módszerek bemutatására kerül sor, melyeket a közvetítő által tanúsított szerepei szempontjából közelítünk meg. A „*passzív hallgatás*” keretében alkalmazott módszerek esetében a *csend, hallgatás, visszatükrözés, elfogadás, empátia eszközei*, míg az „*aktív kérdezés*” vonatkozásában a közvetítő által leggyakrabban alkalmazott kérdések, mint a *zárt kérdések, nyitott kérdések, folyamat megszakító kérdések, jövő orientált kérdések, reflexív kérdések*, valamint a *motivációs kérdések* ismertetésére kerül sor. A közvetítő által alkalmazott további kommunikációs technikák közül említésre kerül a *parafrázis, semlegesbe fordítás, összefoglalás, ötletelés, normalizálás, a felek céljainak és kijelentéseinek kölcsönössé tétele, elismerés vagy dicséret módszerei*. Végül a közvetítői eljárás folyamata során leggyakrabban alkalmazott technikák, mint a *megszakítás nélküli idő, eszmecsere, ötletgyűjtés* bemutatására kerül sor.

⁶³⁶ JUHÁSZ Éva Anna – RÚZS-MOLNÁR Krisztina: *Bevezetés a mediációba*, Fundamenta Fontium Iuris Mediationis, Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2024, 140-141.

3.1. A „passzív hallgatás” során alkalmazott technikák

A hallgatás egy szó, „amit azon fiziológiai érzékelési folyamatok leírására használunk, melyek segítségével a hangérzet a fülekhez érkezik, majd az agyhoz továbbítódik”⁶³⁷ Eszerint az a tény, hogy fizikai szinten halljuk, hogy mit mond a másik ember, nem jelenti azt, hogy értjük is, amit mond. Az aktív hallgatás és az értő figyelem alkalmazása már egy bonyolultabb pszichés folyamat, amely magába foglalja az értékszerv által közvetített információ értelmezését és megértését. Vitathatatlan, hogy a közvetítői eljárásra érkező felek közvetítővel szemben támasztott elsődleges elvárásai között szerepel a pszichológiai értelemben vett *jelenlét*, az *értő figyelem*.⁶³⁸

A közvetítő részéről tanúsított értő figyelemre utaló jelek segítik a feleket abban, hogy az eljárás során megbizonyosodjanak a közvetítő pszichológiai jelenlétéről, mely a bizalmi légkör megteremtésének egyik alapja. A közvetítők kommunikációjában alkalmazott egyik fontos technika közé tartozik továbbá a Thomas Gordon⁶³⁹ amerikai pszichológus által megfogalmazott „*elfogadás nyelve*”, amely lényegében a figyelői visszaigazolást foglalja magában, és annak felel meg, hogy „elfogadja azt, amit a beszélő pillanatnyilag átél.” Azonban a pártatlanság követelményének megtartása érdekében ez nem jelenti azt, hogy a közvetítő egyetért a fél álláspontjával.⁶⁴⁰

A közvetítő által alkalmazott *csend módszere* időt ad a félnek, hogy megfogalmazza a konfliktussal kapcsolatban felmerülő érdekeit és szükségleteit. Ha a közvetítő tisztában van a csend hasznosságával és értékével, akkor megfelelően tudja azt alkalmazni az eljárás során, ezáltal lehetőséget teremt a felek közötti kommunikáció erősödéséhez és a bizalom helyreállításához.⁶⁴¹

A *hallgatás, meghallgatás módszere* segíti a közvetítőt abban, hogy maximálisan odafigyeljen a felekre, és megértse a felek helyzetét, ha a közvetítő túl sokat beszél és kérdez, valamint az ülés során végig azon gondolkodik, milyen további kérdéseket kellene még feltennie, az ügyfél nem fog tudni kibontakozni és önállóan a megoldásra koncentrálni, hiszen

⁶³⁷ BOLTON, Robert: *A kommunikáció művészete*, Cascade Kiadó, Budapest, 2005, 26.

⁶³⁸ JUHÁSZ Éva Anna – RÜZS-MOLNÁR Krisztina, i.m. 143.

⁶³⁹ GORDON, Thomas – BURCH, Noel: *Emberi kapcsolatok. Hogyan építhetjük, hogyan ronthatjuk el*, Gordon Kiadó, Budapest, 2010, 42-43.

⁶⁴⁰ BOLTON, Robert: *A kommunikáció művészete*, Cascade Kiadó, Budapest, 2005, 26.

⁶⁴¹ JUHÁSZ Éva Anna – RÜZS-MOLNÁR Krisztina, i.m. 144.

azon lesz, hogy a közvetítő által feltett kérdésekre válaszoljon. Az éppen beszélő fél által elmondott „monológ” során is sokat változhat a felek konfliktushoz és az egymáshoz való viszonyuk.⁶⁴²

A csend és a meghallgatás ugyan kiváló módszerek, azonban ettől a fél még nem érzi azt, hogy a közvetítő maradéktalanul figyel rá és megértette a mondanivalóját, ennek visszaigazolására szolgál a *visszatükrözés módszere*.⁶⁴³ A visszatükrözés használatakor a közvetítő a felek által kifejezett tartalmi üzenetet és az aktuálisan közölt érzelmeket tükrözi vissza a feleknek. A hatékony *tartalmi visszajelzés* érdekében a közvetítő a saját szavaival fogalmazza újra a fél által elmondottak tartalmának lényegét.⁶⁴⁴ Ha a közvetítő megfelelően alkalmazza a visszatükrözés módszerét, az jelentősen növelheti a megfelelő kommunikáció kialakulásának hatékonyságát. Az *érzelmek visszatükrözése* a felek aktuális érzelmeinek kimondását jelenti.⁶⁴⁵ Abban az esetben, ha a közvetítői eljárás során a felek erős érzelmeket mutatnak (például szomorúság, keserűség, fájdalom), a közvetítő empátiával kifejezheti együttérzését, ilyenkor a legjobb megoldás megfelelő időt és teret biztosítani a fél számára érzelmei megélése érdekében, azonban a közvetítő ennél tovább nem mehet anélkül, hogy a pártatlansága megkérdőjeleződne.⁶⁴⁶

3.2. Az aktív kérdezés során alkalmazott technikák

Az *aktív kérdezés* a közvetítő konkrét – szóbeli kommunikáció során alkalmazott – eszközei közé tartozik. Komoly jelentősége van tehát annak, hogy a közvetítő hogyan szólal meg, milyen mondatokat, milyen kérdéseket tesz fel. A közvetítő leggyakrabban – a felek álláspontjaik kibontakoztatása során – alkalmazza a *kérdezés eszközeit*. Mivel az eljárás során gyakran felmerülő probléma, hogy a felek által elmondottak összekeverednek vagy nem egyértelműek, illetve az elhangzottak nem állnak össze egy egésszé, akkor a közvetítő megfelelő kérdéseinek feltételével segítheti a feleket, illetve saját magát a konfliktussal

⁶⁴² JUHÁSZ Éva Anna – RÚZS-MOLNÁR Krisztina, i.m. 144-145.

⁶⁴³ JUHÁSZ Éva Anna – RÚZS-MOLNÁR Krisztina, i.m. 146-148.

⁶⁴⁴ Fontos megjegyezni és különbséget tenni a fél által elmondottak szó szerinti megismétlése és a tömör visszajelzés között.

⁶⁴⁵ Az érzelmek megfigyelésénél a közvetítőnek az érzelem pontos megfogalmazására, a fél testbeszédére és az üzenet általános tartalmára kell összpontosítania, amely nem könnyű feladat a kevésbé gyakorlott közvetítők számára.

⁶⁴⁶ Amennyiben a fél nagyon elkeseredetté, illetve zaklatottá válna, olyannyira, hogy nem képes megnyugodni, érdemes szünetet tartani, vagy egy új időpontban megállapodni a felekkel, amikor nyugodt körülmények között folytathatják a közvetítői eljárást.

kapcsolatban elhangzottak megértésében. A kérdések alkalmazása segít a közvetítőnek, hogy tisztázza a tényeket, az ügyfelek adott helyzettel kapcsolatos érzelmeit, egyúttal felmérje a kulcsproblémákat, valamint irányítsa és kézben tartsa a közvetítői folyamatot.⁶⁴⁷

A közvetítő leggyakrabban használt kérdései közé tartoznak a *zárt vagy eldöntendő kérdések, nyitott kérdések, folyamatmegszakító kérdések, visszafókuszáló kérdések, reflexív kérdések, motivációs kérdések.*⁶⁴⁸

A *zárt kérdések* a feleket konkrét rövid válaszra készítik, általában információk megszerzésére, pontosítására, megerősítésére használatosak. Jellemzően a közvetítői folyamat elején alkalmazható leggyakrabban, amikor a közvetítő még a konfliktusról, a megoldandó kérdésekről tájékozódik és információra van szüksége. A zárt kérdések alkalmazása a közvetítőnek nagyobb kontrollt biztosít, csökkenti a vita kialakulásának lehetőségét, azonban a zárt kérdések gyakori alkalmazása során a fél azt könnyen kihallgatásként élheti meg.

A *nyitott kérdések* adják a lehető legnagyobb válaszadási szabadságot, mivel gondolkodásra készítik a feleket. Sajátosságuk, hogy ezekre a kérdésekre nem lehet röviden válaszolni, és emiatt párbeszédet eredményeznek a kérdező és a beszélők között. A legtöbb információt nyitott kérdések alkalmazásával szerezheti meg a közvetítő, mert nem csak az alapvető tények, de a háttér információk is a felszínre kerülhetnek, alkalmazásuk eredményeként a nyitott kérdések teret biztosítanak a beszélő félnek gondolatai feltárására.

A *folyamatmegszakító kérdések* alkalmazásának célja, hogy a közvetítő az addigi folyamat előrehaladását megszakítsa, és új irányba terelje.⁶⁴⁹ A közvetítő ekkor egy oda nem illő, az aktuális témától eltérő teljesen más dologról szóló kérdést tesz fel, amivel rákényszeríti a feleket, hogy abbahagyják az esetlegesen kialakult vitát. A közvetítő a felek vitáját megszakítva, egy további visszafókuszáló kérdéssel visszaveszi a folyamat irányítását.⁶⁵⁰

⁶⁴⁷ JUHÁSZ Éva Anna – RÚZS-MOLNÁR Krisztina, i.m. 155; 159-160.

⁶⁴⁸ KARDOS Ferenc: *Gyermekközpontú közvetítés. Kapcsolatügyeleti mediáció*, Kapcsolat 2000., Budapest, 2011, 42-46.

⁶⁴⁹ Például amikor a felek elkezdnek a közvetítői ülésen vitatkozni egymással és a közvetítő jelzéseit nem hallják meg.

⁶⁵⁰ A közvetítőnek érdemes előre kitalálnia néhány folyamatmegszakító kérdést, ugyanis elmérgesedett vita kialakulása esetén minél hamarabb, lehetőleg azonnal érdemes azt alkalmazni a konfliktus eszkalálódásának megelőzése érdekében. Ebben az esetben érdemes olyan kérdésekkel készülni, melyek a felek közötti jogvitán

A *visszafókuszáló kérdések* alkalmazásának célja, hogy a közvetítő visszairányítsa a figyelmet a beszélő fél által behozott témáról a közvetítő által kiválasztott témára. A módszer segítségével a közvetítő elejét veheti a felek által gyakran előforduló „elkalandozásoknak”, valamint a folyamatmegszakító kérdések után is alkalmazható, mely segítségével a közvetítő vissza tudja szerezni a folyamat irányítását. A visszafókuszáló kérdések segítségével egyúttal a megbeszélés időtartama is rövidíthető, mivel a felek figyelmét visszaterelik az aktuális témára.

A *jövő orientált kérdések* alkalmazását a közvetítői folyamat előrehaladásakor érdemes kihasználni, amikor a felek a pozicionálás tárgyalás helyett az együttműködésen alapuló, érdek alapú tárgyalás mentén kommunikálnak egymással, ilyenkor időszerű, hogy a jövőbeli megoldásról beszéljenek. Ekkorra a közvetítő az irányított kérdésekkel a következő időszakra, vagy a távlati elképzelések felé tereli a feleket. A korábbi szakaszban akkor alkalmazza a közvetítő, ha valamelyik fél az aktuális témánál marad ugyan, de a múlt felé terelődik a kommunikációja.⁶⁵¹

A *reflexív kérdések*⁶⁵² alkalmazása során a közvetítő célja, képessé tenni a feleket arra, hogy a másik fél helyzetét, szerepét, szükségleteit megértse. A felek érzékenyítésének egyik leggyakrabban használt kérdés típusa.⁶⁵³ A közvetítő e kérdések alkalmazásánál az ügyfelek empátiás képességeire épít.

A felek érzékenyítésének másik igen fontos kérdés típusa a *motivációs kérdések*⁶⁵⁴ alkalmazása, mely a felek érzelmeire, motivációjára irányul. Ennek segítségével a közvetítő segíti a feleket, hogy megismerjék és megértsék a másik fél szempontjait, motivációját, helyesen értelmezzék a másik fél érzelmeit. Azonban használata óvatosságot igényel mivel a *Miért?* kérdőszó szó nem megfelelő alkalmazása során, a kérdést könnyen hibáztatásnak, felelősségre vonásnak érezhetik a felek, amely frusztrálóan hathat rájuk, illetve a közvetítővel

kívül állnak, de valamilyen módon a felekhez, és az alapkonfliktushoz kapcsolódnak. Például: *Mennyi idősek a gyerekek?*

⁶⁵¹ Jövő orientált kérdésnek minősül például: *Milyen megoldást képzelsz el a következő évre? Milyen lépésekben szeretne haladni a következő időszakban?*

⁶⁵² KERTÉSZ Tibor – CSEMÁNÉ VÁRADI Erika, i.m. 85.

⁶⁵³ Reflexív kérdésnek tekinthető például: *Ön szerint a volt házastársát hogyan érinti ez a helyzet?*

⁶⁵⁴ KERTÉSZ Tibor– CSEMÁNÉ VÁRADI Erika, i.m. 84.

szembeni bizalomvesztést is eredményezhet, ami akár a közvetítői eljárás eredménytelen befejezését is jelentheti.⁶⁵⁵

3.3. A közvetítő által alkalmazott további kommunikációs technikák

A következőkben a közvetítő által a közvetítői eljárás során alkalmazható további verbális kommunikációs technikák ismertetésére kerül sor, így különösen a *parafrázis, semlegesbe fordítás, összefoglalás, ötletelés, normalizálás, a felek céljainak és kijelentéseinek kölcsönössé tétele, elismerés vagy dicséret módszerei*.

A *parafrázis* a közvetítés egyik leggyakrabban alkalmazott kommunikációs technikája. Használatának kettős célja van: egyrészt a közvetítő alkalmazása során megismétli a fél által elmondottak alapján annak gondolatait a saját szavaival, és visszajelzést kér a féltől, hogy jól értette-e, amit mondott. A parafrázis alkalmazásakor a beszélő közlésének lényeges részei kapnak hangsúlyt.⁶⁵⁶ A parafrázis másrészt lehetőséget ad a beszélő félnek is, hogy ellenőrizze, valóban jól értette a közvetítő a mondanivalóját.

A közvetítő a *semlegesbe fordítás* módszerét a felek szükségleteinek feltárására alkalmazza, amikor visszajelzést kér a féltől: jól értette-e azt, amit mondott.⁶⁵⁷ A konfliktusban álló felek érzelmeik hatására gyakran használnak kommunikációjukban sértő, bántó, konfrontatív kifejezéseket, melyek azonban valójában az erős érzelmek mögött meghúzódó szükségleteiket fejezik ki. Az érzelmileg erős negatív töltetű szavak viszont rossz irányba terelik a beszélgetést, fokozzák a konfliktust, megakadályozzák, hogy a beszélő fél valódi üzenetét meghallja a másik fél. A semleges megfogalmazás során a személyeskedő, a másik felet negatívan minősítő kifejezések átfogalmazásával megakadályozható a konfliktus eszkalációja. A módszer segíti a másik fél álláspontjának megértését, a belátást, és a problémamegoldás irányába tereli a figyelmet. Tehát a közvetítő a technika segítségével a fél által elmondott negatív megfogalmazású gondolatokat átfogalmazza semleges

⁶⁵⁵ A motivációs kérdések leggyakoribb kérdőszava: „Miért?”

⁶⁵⁶ Gyakran használt mondatai közé tartozik: „Jól értettem, hogy Ön szerint..?” „Azt szeretné mondani, hogy ..?”

⁶⁵⁷ A parafrázishoz hasonló módszer, viszont itt a közvetítő rákérdez a sérült szükségletre is.

ténymegállapításba, ezzel egyidejűleg felhívja a figyelmet a negatív hangvételű kifejezés mögött álló szükségletre.⁶⁵⁸

A közvetítő egy-egy témakör vagy szakasz lezárásaként röviden az *összefoglalás módszerével*⁶⁵⁹ összegzi a fél vagy felek által elhangzottakat, illetve a fél vagy felek által tanúsított érzelmeket is visszatükrözi. A módszer segítségével a közvetítő egyrészt összekötheti a felektől hallott különböző információkat, másrészt a bonyolult kérdéseket leegyszerűsítheti és sorrendbe teheti.⁶⁶⁰ A megszakítás nélküli időt követő konstruktív összegzés a felek konfliktussal kapcsolatos kezdő álláspontjaira vonatkozik, melynek tartalmaznia kell tömören a kulcs problémákat a felek hibáztatása nélkül.⁶⁶¹

A felek a közvetítő által alkalmazott *ötletelés (brainstorming) módszer* segítségével az adott vita téma vonatkozásában megoldási lehetőségeket vethetnek fel. A technika lényege abban áll, hogy a felek által minél szélesebb körben feltárt megoldási lehetőségek közül választva nagyobb az esély egy mindenki számára elfogadható megállapodás létrehozására. A módszer eredményességének feltétele viszont, hogy mind a két félnek részt kell vennie az ötletek kidolgozásában, ugyanis ha az egyik fél passzív marad, vagy az általa felvetett megoldási javaslatok egyike sem jelenik meg a megállapodásban, akkor nem fogja magáénak érezni a megállapodást, és feltehetően a későbbiekben nem fogja azt betartani.⁶⁶² A módszer alkalmazása során fontos, hogy a közvetítő adjon időt és lehetőséget a feleknek a megoldási javaslatok kidolgozására. A semlegesség és pártalanság elvéből fakadóan a közvetítő a megoldási javaslatok megtételében nem vehet részt, csupán irányítja az ötletelés menetét.⁶⁶³

A felek gyakran reményvesztetten és csalódottan érkeznek a közvetítői eljárásra, mert úgy érzik, nem képesek külső segítség nélkül megoldani a közöttük kialakult konfliktushelyzetet. A közvetítő a *normalizálás módszerével* segítheti a feleket, hogy ezek a negatív érzelmek

⁶⁵⁸ Semlegesbe fordítás módszerére példa: „*Figyelmetlen ember, aki túrhetetlenül viselkedik, akit senki és semmi nem érdekel. Egész nap hangosan bömbölteti a zenét, nem lehet tőle pihenni!*”

Közvetítő: „*Jól értem, hogy Önnek fontos a csend, hogy tudjon pihenni?*”

⁶⁵⁹ A módszer leggyakrabban a megszakítás nélküli idő lezárásaként, vagy az ötletelés szakaszának lezárásaként alkalmazható.

⁶⁶⁰ STRASSER, Freddie - RANDOLPH, Paul: *Mediáció. A konfliktusmegoldás lélektani aspektusai*, Nyitott Könyvműhely Kiadó, Budapest, 2005, 65.

⁶⁶¹ JUHÁSZ Éva Anna – RÚZS-MOLNÁR Krisztina, i.m. 168.

⁶⁶² KERTÉSZ Tibor – CSEMÁNE VÁRADI Erika, i.m. 153.

⁶⁶³ BARCZY Magdolna – SZAMOS Erzsébet: „*Mediare necesse est*”. *A mediáció technikái és társadalmi alkalmazása*, Animula Kiadó, Budapest, 2012, 78-81.

enyhüljenek⁶⁶⁴ azért, hogy azt a tudatot erősíti a felekben, hogy a kialakult helyzet gyakori, és mások is hasonló problémákkal szembesülnek a házasság felbontást vagy a gyermekkel történő kapcsolattartást illetően.

A *felek céljainak és kijelentéseinek kölcsönössé tétele* az erő egyensúly fenntartásának legfontosabb eszköze. A közvetítő az eszközzel semlegesíti a felek aggodalmait. Akkor alkalmazza, ha az egyik fél jobbnak, együttműködőbbnek, megbízhatóbbnak tünteti fel magát a másik félnél abból a célból, hogy fölénybe kerüljön.⁶⁶⁵ A technika leginkább akkor működőképes, ha a másik fél valóban tett arra utaló kijelentést korábban, hogy ő „együttműködőbb”, vagy például „neki fontosabb a gyermek tanulmányi előmenetele”.⁶⁶⁶

Az *elismerés vagy dicséret* több formában is felmerülhet a közvetítői eljárás során.⁶⁶⁷ Az elismerés, mint kommunikációs eszköz, ha jó időben és jól használja a közvetítő, hozzájárulhat a felek közvetítő és közvetítői eljárás iránti bizalom kialakításához és megerősítéséhez, valamint segítheti, hogy a felek képessé váljanak az egymásról kialakított negatív véleményük megváltoztatására. A közvetítő az eljárás során elismerheti a felek szándékát és hajlandóságát a közvetítésben történő részvétellel kapcsolatban.⁶⁶⁸ A másik eset, amikor a felek egymást ismerik el, ebben az esetben a közvetítő figyel arra, hogy az egyik féltől érkező elismerést a másik fél meghallgassa. Ezt az elismerési formát *tolmácsolt dicséretnek* is nevezik, mert a közvetítő lényegében az egyik fél elismerését tolmácsolja a másik félnek.⁶⁶⁹

3.4. A bírósági közvetítői eljárás szakaszai során alkalmazott technikák

A közvetítői eljárás kezdetén, az első ülés során a közvetítő által alkalmazott legfontosabb módszer a *megszakítás nélküli idő* biztosítása.⁶⁷⁰ Ennek keretében a felek – a másik fél és a közvetítő közbeavatkozása nélkül – kifejthetik álláspontjukat a konfliktus és a

⁶⁶⁴ A normalizálás módszerével a közvetítő a felek problémáját „általánosítja” anélkül, hogy azt elbogatellizálná.

⁶⁶⁵ JUHÁSZ Éva Anna – RÜZS-MOLNÁR Krisztina, i.m. 170.

⁶⁶⁶ A felek céljainak és kijelentéseinek kölcsönössé tétele esetében példa: „Úgy látom, hogy mind a kettejüknek fontos a gyermekük tanulmányi előmenetele.”

⁶⁶⁷ JUHÁSZ Éva Anna – RÜZS-MOLNÁR Krisztina, i.m. 171.

⁶⁶⁸ Elismerés módszerének alkalmazására példa: „*Elismerésre méltó, hogy vállalták a közvetítői eljárás során történő önkéntes részvételt.*”

⁶⁶⁹ A tolmácsolt dicséret alkalmazására példa: „*A házastársa azt mondta, ön kiváló édesapa/édesanya.*”

⁶⁷⁰ JUHÁSZ Éva Anna – RÜZS-MOLNÁR Krisztina, i.m. 84-87.

jogvita lényegéről, valamint megfogalmazhatják elvárásaikat a közvetítési folyamattal kapcsolatban. A módszer alkalmazásának kulcsfontosságú eleme, hogy ebben az időszakban a felek kizárólag a közvetítőhöz intézzék szavaikat, elkerülve ezzel a közvetlen párbeszéd kialakulását. Gyakori eset, hogy a felek először hallják egymás történetét teljes egészében, illetve olyan tényekkel és információkkal szembesülnek, amelyek korábban soha nem hangoztak el köztük. Ennek oka gyakran az, hogy a köztük lévő kommunikációban nem volt lehetőségük arra, hogy valóban végighallgassák egymást. Az érzelmileg feszített légkörben komoly kihívást jelenthet számukra, hogy ne reagáljanak azonnal, ne szakítsák félbe egymást, vagy ne tiltakozzanak az elhangzott álláspontok, értelmezések ellen.⁶⁷¹

A megszakítás nélküli idő biztosítása során a közvetítő egyik kiemelt feladata, hogy beavatkozzon minden olyan esetben, amikor valamelyik fél – például közbeszólással – megsérti a korábban közösen elfogadott kommunikációs szabályokat. Fontos, hogy ezt a beavatkozást a közvetítő olyan módon hajtsa végre, amely nem sérti a fél önbecsülését, ugyanakkor fenntartja az eljárás strukturált kereteit. Amennyiben a közvetítő nem képes hatékonyan kezelni a közbeszólásokat, az érzelmek könnyen elszabadulhatnak, ami destruktív párbeszédhez vezethet: a felek közötti kommunikáció konfrontatív irányt vehet, vitává fajulhat, és a korábban megszokott, konfliktus fenntartó interakciós minták (játszmák) újra aktiválódhatnak. Ezzel szemben, ha a résztvevők valóban lehetőséget kapnak arra, hogy megszakítás nélkül elmondják, mi jelent számukra érzelmi vagy tartalmi szempontból valódi nehézséget a konfliktusban, és képesek figyelemmel meghallgatni a másik fél szempontjait is, akkor kialakul a konstruktív párbeszéd, a lehetséges bizalom és megállapodás alapja. A közvetítő számára a felek által elmondott „monológok” nem csupán a konfliktus tárgyára világítanak rá, hanem értékes információkkal szolgálnak a kapcsolatuk dinamikájáról, kommunikációs stílusukról, érzelmi állapotukról, valamint arról, milyen mértékben nyitottak az együttműködésre.

A megszakítás nélküli idő biztosítása során a közvetítő strukturált módon, előre meghatározott időkeretben biztosít lehetőséget a felek számára, hogy kifejthessék álláspontjaikat. Ez az időkeret jellemzően 10-20 percet jelent személyenként, az egyenlő

⁶⁷¹ Az esetleges közbeszólások elhárítása érdekében a közvetítő papírt és tollat biztosíthat a felek számára, hogy a hallottakra vonatkozó gondolataikat írásban rögzíthessék. Ez a gyakorlat elősegíti, hogy a későbbi párbeszéd során visszatérhessenek az általuk fontosnak tartott gondolatokra, és érdemben reflektálhassanak az elhangzottakra.

bánásmód elvének figyelembevételével. Fontos azonban kiemelni, hogy az egyenlő megszólalási lehetőség nem minden esetben jelenti azonos időtartam biztosítását, mivel a tényleges szükségletek és a felek kommunikációs dinamikája ettől eltérhet.

A közvetítő ebben a szakaszban kifejezetten alkalmazza az *aktív hallgatás technikáját*, és már a nyitó beszédek alatt jegyzeteket készít, különösen azokról a kulcskifejezésekről, amelyek segíthetik a későbbiekben tárgyalandó témák azonosítását. A nyitó megszólalásokat követően a közvetítő összefoglalja az elhangzottakat, különös tekintettel a felek által megfogalmazott problémákra és azok érzelmi vonatkozásaira, majd ezek alapján közösen összeállítják a megtárgyalandó témák listáját. A lista véglegesítése során a felek ellenőrzik, hogy minden releváns kérdés megfogalmazásra került-e, illetve hogy a felsorolt pontok valóban tükrözik-e a konfliktusban érintett igényeket és szempontokat. Az így létrejövő témalista a közvetítési folyamat strukturális alapjául szolgál, a közvetítő ezt követően e tematika mentén haladva vezeti tovább az ülést.

A konfliktus témáinak feldolgozása során alkalmazott *eszmecsere módszerének* egyik legfontosabb célja, hogy a felek kölcsönösen megismerjék, és ezáltal mélyebben megértsék egymás álláspontját. A közvetítő irányításával zajló közvetlen kommunikáció lehetőséget biztosít arra, hogy a felek érdemben megtárgyalják a vitás kérdéseket. A konfliktushelyzetek sajátossága, hogy a résztvevők eltérő módon érzékelik azokat, mivel érzelmeik, érdekeik és szükségleteik különbözőek.⁶⁷² Minden fél saját nézőpontjából szemléli a történeteket, és hajlamos azokat az információkat előtérbe helyezni, amelyek megerősítik korábbi álláspontját, miközben más szempontokat figyelmen kívül hagyhat.⁶⁷³ A közvetítés során ezek az eltérő, valamint esetenként azonos érdekek fokozatosan felszínre kerülnek. A folyamat egyik kulcseleme, hogy *a felek felismerjék saját szerepüket és felelősségüket a konfliktus kialakulásában és fennmaradásában*. Amennyiben sikerül megérteniük a másik fél nézőpontját, az segíti a konfliktus mélyebb feltárását, és ez által elősegíti a közösen elfogadható, kreatív megoldási lehetőségek kidolgozását.⁶⁷⁴

⁶⁷² GÖNCZ Kinga – WAGNER János, i.m. 41-42.

⁶⁷³ LOVAS Zsuzsa – HERCZOG Mária, i.m. 76.

⁶⁷⁴ JUHÁSZ Éva Anna – RÚZS-MOLNÁR Krisztina, i.m. 87-94.

A közvetítés egyik legfontosabb és legösszetettebb szakasza a megállapodás kidolgozása.⁶⁷⁵ Ebben a fázisban a felek a közvetítő irányítása mellett, az előzetesen felállított témasorrend mentén törekszenek a vitás kérdések békés rendezésére, és mindkét fél számára elfogadható megoldások kialakítására. A megállapodás előkészítése akkor kezdődhet meg hatékonyan, amikor a felek már képesek felismerni és elfogadni saját, valamint a másik fél szerepét és felelősségét a konfliktus kialakulásában. Tisztábban látják, hogy mire van szükségük egy számukra „elégleges vagy megfelelő” megállapodáshoz, és világosabb elképzeléssel bírnak a lehetséges megoldásokhoz vezető lépésekről és vállalásokról.

A témák részletes megtárgyalása során a felek kiegészítő információkat és tényeket osztanak meg egymással, valamint a közvetítővel. Ebben a szakaszban kerül sor a pozíciók mögött húzódó valós érdekek és szükségletek feltárására, amely a közvetítés szempontjából meghatározó jelentőségű, ugyanis itt dől el, hogy az érdekek összehangolhatók-e, és van-e esély a kompromisszumos vagy közös megoldás kialakítására. Ennek a fázisnak része az ún. *‘forrásbővítés’* is, amikor a felek új információkat, ötleteket vetnek fel a konfliktus megoldására.⁶⁷⁶

A megoldási alternatívák kidolgozásában a közvetítő *strukturált ötletgyűjtés módszerét* (brainstorming) alkalmazza, amely lehetőséget ad a feleknek arra, hogy átgondolják és – ha szükséges – újrafogalmazzák vagy elengedjék korábbi pozícióikat. A cél az, hogy ne csupán egyetlen megoldásban gondolkodjanak, hanem nyitottan, kreatívan új lehetőségeket is fel tudjanak vetni. A tapasztalatok azt mutatják, hogy minél többféle megoldási lehetőség születik, annál nagyobb az esély egy mindenki számára elfogadható megállapodás kialakítására.

Azonban fontos megjegyezni, hogy nem minden vitás kérdés esetében születik végső megállapodás. A közvetítő viszont köteles arra ügyelni, hogy minden, korábban azonosított témát a felek átbeszéljenek. Az ötletgyűjtés és a javaslatok rendszerezését követően a felek közösen kiválasztják azt a megoldási alternatívát, amely leginkább megfelel érdekeiknek és szükségleteiknek, amely a megállapodás alapjául szolgálhat.

⁶⁷⁵ GÖNCZ Kinga – WAGNER János, i.m. 43-44.

⁶⁷⁶ JUHÁSZ Éva Anna – RÚZS-MOLNÁR Krisztina, i.m. 96-97.

A közvetítői eljárás eredményessége esetén a folyamat *végső szakaszát a megállapodás kidolgozása és írásba foglalása* képezi, mely megállapodás lezárja a közvetítői eljárást.⁶⁷⁷ Amikor a közvetítő úgy ítéli meg, hogy a felek minden releváns témát alaposan átbeszéltek, valamint az ötletgyűjtés és a megoldási javaslatok alapján kialakították az egyeztetett, véglegesnek tűnő megállapodási pontokat, sor kerül a vitás kérdések és az elfogadott megoldások közös áttekintésére. Ezen a ponton még lehetőség nyílik finomításra, módosításra, pontosításra is. Amennyiben a felek egyetértenek a végleges tartalomban, a közvetítő javaslatot tesz a megállapodás írásba foglalására.

A bírósági közvetítés keretében – különösen egyszerűbb ügyek esetében – a közvetítő általában az ülés végén, a felek jelenlétében írásba foglalja a megállapodást, viszont ha a megállapodás összetettebb technikai vagy jogi előkészítést igényel, sor kerülhet egy újabb, rövid időn belül megtartott ülésre, amelyen a felek annak átolvasását és megértését követően aláírják az elkészült megállapodást.

A közvetítés folyamata többféle módon fejeződhet be. Ideális esetben a felek a konfliktus tárgyában megegyezésre jutnak, és írásban is rögzítik a megállapodást. Előfordulhat azonban, hogy az adott ülés nem elegendő a megállapodás kialakításához, ebben az esetben a megállapodnak egy újabb ülés időpontjában, és a közvetítés folytatásáról döntenek. További lehetséges kimenetel, hogy a közvetítői eljárás megállapodás nélkül zárul.⁶⁷⁸ Ilyenkor ugyan a konfliktus formális rendezésére nem kerül sor, de gyakran előfordul, hogy a közvetítői eljárás hatására a felek kommunikációja javul, az egymás irányában tanúsított bizalom újraépül.⁶⁷⁹

⁶⁷⁷ GÖNCZ Kinga – WAGNER János, i.m. 44-45.

⁶⁷⁸ JUHÁSZ Éva Anna – RÚZS-MOLNÁR Krisztina, i.m. 100.

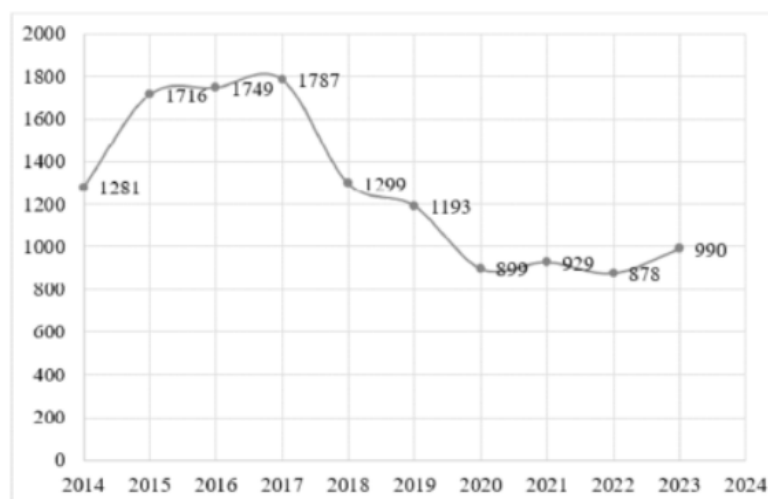
⁶⁷⁹ LOVAS Zsuzsa – HERCZOG Mária, i.m. 84-86.

4. A BÍRÓSÁGI KÖZVETÍTÉS GYAKORLATÁNAK ALAKULÁSA A STATISZTIKAI ADATOK TÜKRÉBEN

A bírósági közvetítés témájának áttekintése során számtalan hazai szakirodalmat találhatunk, melyek az elmúlt évek gyakorlati tapasztalatairól, így különösen az országos szintű⁶⁸⁰ vagy éppen egy-egy kiemelt törvényszék – Szekszárdi Törvényszék,⁶⁸¹ Kecskeméti Törvényszék,⁶⁸² Győri Törvényszék,⁶⁸³ Gyulai Törvényszék⁶⁸⁴ – statisztikai adatairól számolnak be.

4.1. A bírósági közvetítésre vonatkozó országos statisztikai adatok

Az országosan közzétett adatok alapján 2014. január 1. napjától 2023. december 31. napjáig a bírósági közvetítői eljárások számának aránya a következőként alakult éves lebontásban.

⁶⁸⁰ Lásd. TURCSÁNNÉ MOLNÁR Katalin: *Bírósági közvetítés Magyarországon a kezdetektől 2019. év végéig* In: GLAVANITS Judit (szerk.): *Bíró és mediátor – válogatott tanulmányok a közvetítői eljárás elméleti és gyakorlati kérdéseiről*, Universitas - Győr Nonprofit Kft., 2020, 22, (2. táblázat)

⁶⁸¹ ANDÓDI László: *A bíró és a közvetítés – a közvetítés koordinátái a bíró térképén* In: GLAVANITS Judit (szerk.): *Bíró és mediátor – válogatott tanulmányok a közvetítői eljárás elméleti és gyakorlati kérdéseiről*, Universitas - Győr Nonprofit Kft., Győr, 2020, 40-74.

⁶⁸² BENKOVICSNÉ VARGA Erika: *Bírósági közvetítés a Kecskeméti Törvényszék gyakorlatában, különös tekintettel a szülői felügyeletet érintő mediációs eljárásokban elért eredményekre*, Családi Jog, 2018/1. szám, 30-37.

⁶⁸³ ASBÓTH Orsolya: *A bírósági közvetítés jogintézménye az országos és a Győri Törvényszék adatainak tükrében*, Jog-Állam-Politika, 2024/4. szám, 233-257.

⁶⁸⁴ BANGÓNÉ ÁTOL Zsuzsanna: *A bírósági közvetítés elmúlt hét éve a mediátor szemszögéből*, Családi Jog, 2021/4. szám, 30-34.

*3. táblázat: Az országosan indult bírósági közvetítői eljárások száma 2014-2023. év közötti időszakban*⁶⁸⁵

A hivatkozott statisztikai adatok alapján megállapítható, hogy míg a 2014. és a 2017. év közötti időszakban a bírósági közvetítői eljárások számában folyamatos növekedés figyelhető meg (a 2014. évben: 1281 db; a 2015. évben: 1716 db; a 2016. évben: 1748 db; a 2017. évben: 1787 db ügy indult), ez a növekedési hullám a 2018. évtől kezdődően megingott, majd a 2020. évben jelentős visszaesés következett be (a 2020. évben már csak 899 db ügy indult). Ezzel összefüggésben megjegyzendő, hogy a bírósági közvetítői eljárások számának visszaesése összefüggésben állhat a 2018. évben hatályba lépő új polgári perrendtartással, mely jelentős változásokat jelentett a jogalkalmazók, valamint a peres eljárásban résztvevő felek esetében, továbbá a jogalkotó a 2020. évben a COVID-19 világjárvány következményeként számos veszélyhelyzeti intézkedést⁶⁸⁶ vezetett be, mely ugyancsak nagymértékben kihatással volt az eljárásokból, így a peres és nemperes eljárásokból induló bírósági közvetítői ügyek alakulására.⁶⁸⁷

A 2020. évet követő években pedig az éves szinten indult ügyek száma stagnálást mutat, valamint a korábbi, a 2017. évben érkezett – legtöbb – összesen 1787 darab közvetítői eljárás lefolytatása iránti kérelemhez képest a 2023. évben indult közvetítői eljárások számaránya kicsit több mint a felére csökkent (990 db).⁶⁸⁸

Az ügyforgalmi adatokból megállapítható továbbá az is, hogy a 2023. év végéig összesen 13.000 ügyben fordultak a peres eljárásban résztvevő felek bírósági közvetítőhöz, mely azt jelenti, hogy ügyenként legalább két féllel számolva legalább 26.000 közvetítői eljárásban érintett fél szerzett közvetlenül tudomást az eljárásról, mely jelentősnek tekinthető.

A bírósági közvetítői eljárás a 2014. és 2023. év közötti időszak vonatkozásában felvázolt éves szintű országos adatai alapján érdemes megvizsgálni azt is, hogy törvényszékenként hogyan alakult a közvetítői eljárások száma.⁶⁸⁹

⁶⁸⁵ Forrás: ASBÓTH Orsolya, i.m. 248.

⁶⁸⁶ Lásd erről a veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről szóló 74/2020 (II.31.) Kormányrendelet 21. § - 23. §-ait, melyek a tárgyalás mellőzésére, írásbeli nyilatkozatok megtételére, valamint a tárgyalás elektronikus hírközlő hálózat útján történő megtartására vonatkoznak.

⁶⁸⁷ ASBÓTH Orsolya, i.m. 248.

⁶⁸⁸ ASBÓTH Orsolya, i.m. 248.

⁶⁸⁹ A vizsgálat az OBH által szolgáltatott adatok alapján történt.

Törvényszékek	Bíróági közvetítói eljárások száma
Balassagyarmati Törvényszék	375
Budapest Környéki Törvényszék	1082
Debreceni Törvényszék	391
Egri Törvényszék	359
Fővárosi Törvényszék	2097
Győri Törvényszék	270
Gyulai Törvényszék	391
Kaposvári Törvényszék	407
Kecskeméti Törvényszék	1229
Miskolci Törvényszék	599
Nyíregyházi Törvényszék	688
Pécsi Törvényszék	757
Szegedi Törvényszék	870
Székesfehérvári Törvényszék	909
Szekszárdi Törvényszék	311
Szolnoki Törvényszék	216
Szombathelyi Törvényszék	154
Tatabányai Törvényszék	528
Veszprémi Törvényszék	500
Zalaegerszegi Törvényszék	588

4. táblázat: A 2014. és 2023. év közötti időszakban törvényszékenként összesen indult bírósági közvetítói eljárások száma⁶⁹⁰

⁶⁹⁰ Forrás: ASBÓTH Orsolya, i.m. 249.

A rendelkezésre álló statisztikai adatok alapján megállapítható, hogy országos szinten jelentős eltérések figyelhetők meg az egyes törvényszékeken indult közvetítői eljárások száma tekintetében. A Fővárosi Törvényszéken, a Kecskeméti Törvényszéken, valamint a Budapest Környéki Törvényszéken kimagasló számú eljárás indult, továbbá a Székesfehérvári Törvényszéken és a Szegedi Törvényszéken ugyancsak átlagon felüli számú közvetítői eljárást kezdeményeztek.

Év	Eljárások száma összesen	Önkéntesen kezdeményezett eljárások száma és arányaik	Országosan kötelezően elrendelt eljárások száma és arányaik
2017.	1787	1209 (67,6%)	578 (32,4%)
2018.	1299	891 (68,7%)	408 (31,3%)
2019.	1193	682 (57,2%)	511 (42,8%)
2020.	899	497 (55,3%)	402 (44,7%)
2021.	929	477 (51,4%)	452 (48,6%)
2022.	878	409 (46,6%)	469 (53,4%)
2023.	990	427 (43,2%)	563 (56,8%)

5. táblázat: 2017. és 2023. év közötti időszakban az országos statisztikai adatok alapján, önkéntesen kezdeményezett, valamint a kötelezően elrendelt bírósági közvetítői eljárások száma⁶⁹¹

A fenti táblázatban a 2017. január 1. napjától⁶⁹² 2023. december 31. napjáig terjedő időszak vonatkozásában rendelkezésre álló adatok alapján összesítésre került az éves szinten országosan „önkéntes kérelemre”, valamint a „bíróság kötelezésére” indult eljárások száma és azok arányai. A statisztikai adatok alapján, az önkéntesen kezdeményezett eljárások számaránya fokozatosan csökkenő tendenciát mutat, így az utóbbi évek adatai szerint az önkéntesen és kötelezésre indult eljárások száma hasonló arányban áll. A bírósági kötelezés alapján elrendelt ügyek száma esetében megállapítható, hogy 2017. évben volt a legmagasabb, az önkéntes kérelemre indult eljárásokhoz viszonyított számarányát tekintve viszont az egyik legalacsonyabb.

⁶⁹¹ ASBÓTH Orsolya, i.m. 250.

⁶⁹² Az OBH által rendelkezésre álló statisztikai adatok nyilvántartási hiányosságai miatt a 2017. év előtti ügyek vonatkozásában nem állapítható meg a közvetítői eljárás önkéntes vagy kötelező módon történő igénybevétele.

4.2. A bírósági közvetítés gyakorlati tapasztalatai a Debreceni Ítéltábla illetékességi területén működő törvényszékek statisztikai adatai alapján

Az önálló empirikus kutatás elvégzésének célkitűzése volt a Debreceni Ítéltábla illetékességi területén belül található törvényszékek – így a Debreceni Törvényszék, az Egri Törvényszék, a Nyíregyházi Törvényszék és a Miskolci Törvényszék – bírósági közvetítői eljárásra vonatkozó gyakorlati tapasztalatainak vizsgálata. Ennek érdekében az érintett törvényszékekhez benyújtott kutatási engedély tárgya a rendelkezésre álló statisztikai adatok megismerése, valamint a bírák és bírósági közvetítők körében végzett kérdőíves kutatás lebonyolítására terjedt ki. A kutatás célterületeként kijelölt törvényszékek gyakorlata – a rendelkezésre álló szakirodalom tanúsága szerint – eddig még nem került átfogó módon elemzésre, ami ugyancsak indokoltá tette a vizsgálat lefolytatását.

A kutatás a 2012. és 2022. év közötti időszakra terjed ki, figyelemmel arra, hogy a bírósági közvetítés intézmény a 2012. évben került bevezetésre a hazai igazságszolgáltatás rendszerébe. Álláspontom szerint e tízéves periódus alkalmas a kialakult tendenciák és gyakorlati tapasztalatok vizsgálatára és az abból történő következtetések levonására.

A statisztikai adatok vonatkozásában elsődleges szempontként az adott törvényszéken indult és befejezett ügyek számarányát, az eljárás befejezésének módját,⁶⁹³ valamint a kötött megállapodások arányának vizsgálatára képezte.

4.2.1. A bírósági közvetítés eredményei a Debreceni Törvényszéken

A rendelkezésre álló statisztikai adatok szerint a Debreceni Törvényszék illetékességi területén a 2012. évben nem indult bírósági közvetítői eljárás,⁶⁹⁴ viszont a 2013. évben már 21 eljárás lefolytatására irányuló kérelem érkezett a bírósághoz majd a következő években az eljárások száma hullámzóan alakult. A vizsgált időszak vonatkozásában a 2015. évben (64 db ügy), valamint a 2016. évben (68 db ügy) indult a legtöbb eljárás, ezt követően viszont az ügyek folyamatos csökkenése figyelhető meg, így a 2022. évben a közvetítői eljárást az eddigiekhez képest a legalacsonyabb számban – 13 alkalommal – vették igénybe.

⁶⁹³ A bírósági közvetítői eljárás befejezésének módjai: megállapodás kötése; megállapodás kötése nélküli befejezés; továbbá egyéb módon zárult ügyek.

⁶⁹⁴ 2012. évre vonatkozóan a BIIR-ben nincs kinyerhető adat a közvetítői eljárásokat érintően.

Az eljárások adott évben történő befejezése szempontjából viszont kiemelendő, hogy a megindult eljárások döntő többsége még az adott évben befejeződött.

Időszak	Érkezett ügyek	Befejezett ügyek összesen	A lefolytatott eljárásban megállapodást kötöttek	A lefolytatott eljárás megállapodás nélkül fejeződött be	Egyéb módon befejeződött ügyek száma	Átlagos megállapodási arány	Érdemi közvetítői eljárások megállapodási arány
2012.	-	-	-	-	-	-	-
2013.	21	21	10	0	11	52%	100%
2014.	43	40	14	13	13	35%	52%
2015.	64	58	14	28	16	24%	34%
2016.	68	67	16	29	22	24%	36%
2017.	55	58	18	25	15	31%	42%
2018.	39	37	11	20	6	30%	36%
2019.	32	40	10	22	8	25%	32%
2020.	21	20	8	11	1	40%	42%
2021.	24	21	3	12	6	15%	20%
2022.	13	16	3	12	1	20%	20%
Összesen	380	399	107	172	99	29,6%	41,4%

6. táblázat: A Debreceni Törvényszék illetékességi területén indult bírósági közvetítői eljárások számának alakulása a 2012-2022. közötti években (Saját szerkesztés)

A felek közötti megállapodás arányának kiszámítását kétféle szempontból vizsgáltam:⁶⁹⁵

Az „Átlagos megállapodási arány” esetében a *befejezett ügyek* és a *lefolytatott eljárásban megállapodást kötöttek* arányát vettem alapul, tehát az adott évben indult összes közvetítői eljárások számához viszonyítottan került kiszámításra a megállapodás kötések aránya.

Ezzel szemben az „Érdemi közvetítői eljárások megállapodási aránya” esetében már az adott évben megindult közvetítői eljárások számából levonásra került az *egyéb módon befejezett ügyek száma*, figyelemmel arra, hogy ezekben az esetekben a felek kizárólag az első

⁶⁹⁵ Az alább kifejtett szempontok a további statisztikai adatok esetében is irányadóak.

közvetítői tájékoztató ülésen vettek részt, és annak lezárásakor a felek valamelyike vagy mindkét fél úgy nyilatkozott, hogy a bírósági közvetítői eljárásban – a kapott tájékoztatás ellenére – nem kíván önkéntesen részt venni. Tehát ezekben az esetekben tulajdonképpen a bírósági közvetítői eljárás – a fél vagy a felek önkéntes részvételének hiányában – el sem indult.

A megállapodási arányok vizsgálata során az eltérő szempontok alkalmazása azért is fontos, mert *az egyéb módon befejezett ügyek* esetében a felek közvetítői eljárás lefolytatása iránti szándéka valamilyen oknál fogva megingott, vagy a közvetítő eljárással összefüggő tájékoztatása „nem győzte meg” a felet vagy feleket az eljárás igénybevételéről, illetve annak folytatásáról, vagy a felek bírósági kötelezés „nyomására” érkeztek a tájékoztató ülésre, így az eljárás igénybevételéhez szükséges *önkéntesség* szándéka hiányzott a részükről. Ahhoz, hogy az egyéb módon befejezett ügyek hátterében álló okokat átlássuk, külön vizsgálatra volna szükség, melyre jelen kutatás során nem került sor,⁶⁹⁶ azonban a rendelkezésre álló adatokból az alábbi megállapításokra juthatunk:

A megindult összes közvetítői eljárás esetében a felek közötti átlagos megállapodások szempontjából a 2013. évben volt a legmagasabb (52%-os), valamint a 2020. évben a második legmagasabb (40%) a megállapodás kötési arány. Ezzel szemben az érdemben lefolytatott közvetítői eljárások vonatkozásában az első két évben, tehát a 2013. és a 2014. évben volt a legmagasabb a megállapodási arány. Az első évben 100%-os megállapodási arány figyelhető meg, tehát akik esetében érdemben elindult a közvetítői eljárás, ott végül minden eljárásban megállapodás született, a második évben pedig ez az arány 52%-ra csökkent, majd az ezt követő években jelentősen visszaesést mutatott. A 2013 és 2022 közötti időszak tapasztalatai alapján az átlagos megállapodási arány 29,6%, míg az érdemi közvetítői eljárások megállapodási aránya 41,4% volt.

⁶⁹⁶ Benkoviczné Varga Erika által a Kecskeméti Törvényszéken lefolytatott kutatásában külön vizsgálta az „egyéb módon befejeződött ügyek” hátterében álló okokat, mely keretében megállapította, hogy a vizsgált 66 ügyben a következők miatt nem indult el érdemben a közvetítői eljárás. 34 esetben egyoldalú kérelem alapján fejeződött be az eljárás. 2 ügyben a felek kérelme alapján áttételre került az ügy. 2 esetben téves iktatás történt. 4 ügyben jelezték a felek, hogy a kérelem benyújtása után az alapügyben egyezséget kötöttek, így nem kérték a közvetítői eljárás folytatását. 7 esetben valamelyik fél azért nem kívánt az eljárásban részt venni, mert álláspontja szerint a másik féllel való konfliktusa nagyon elmérgesedett, és nem látott esélyt annak sikerességére. 17 esetben a felek megjelentek a tájékoztató ülésen, de nem kívánták a közvetítői eljárást igénybe venni. (Forrás: BENKOVICSNÉ VARGA Erika: *A bírósági közvetítés jelene, és jövője*, i.m. 1047.)

4.2.2. A bírósági közvetítés eredményei az Egri Törvényszéken

Az Egri Törvényszék illetékességi területén a 2012. és a 2013. évben nem indult közvetítői eljárás,⁶⁹⁷ ezzel szemben a 2014. évben, feltehetően a bíró peres eljárás keretében nyújtott tájékoztatásának, hatékony terelési eszközeinek, valamint a bíróságok épületében és egyéb helyeken is hirdetett kampánynak is köszönhetően egy jelentősebb ugrás történt, ugyanis már összesen 34 közvetítői eljárás lefolytatása irányuló kérelem érkezett a bírósághoz. A vizsgált 2014-2022. év közötti időszak vonatkozásában megállapítható, hogy az eljárás lefolytatására irányuló kérelmek száma – a 2016. és a 2017. évben történő kisebb kiugrást leszámítva – arányosan alakult.

Időszak	Érkezett ügyek	Befejezett ügyek összesen	A lefolytatott eljárásban megállapodást kötöttek	A lefolytatott eljárás megállapodás nélkül fejeződött be	Egyéb módon befejeződött ügyek száma	Átlagos megállapodási arány	Érdemi közvetítői eljárás szerinti megállapodási arány
2012	-	-	-	-	-	-	-
2013	-	-	-	-	-	-	-
2014	34	29	7	11	11	25%	40%
2015	28	29	9	5	15	31%	65%
2016	54	45	17	12	16	38%	60%
2017	54	59	23	19	17	39%	55%
2018	32	33	6	15	12	19%	29%
2019	37	35	14	12	9	40%	55%
2020	31	32	9	14	9	29%	40%
2021	27	28	12	11	5	43%	52%
2022	30	31	7	17	7	23%	30%
Összesen	327	321	104	116	101	31.88%	47%

7. táblázat: Az Egri Törvényszék illetékességi területén indult bírósági közvetítői eljárások számának alakulása a 2012-2022. közötti években (Saját szerkesztés)

Az érdemi közvetítői eljárás lefolytatását követően kötött megállapodások aránya pedig a vizsgált időszakban átlagosan elérte a közel 50%-os arányt, mely – a megállapodás

⁶⁹⁷ 2012. és 2013. év vonatkozásában a BIIR programban közvetítői peren kívüli ügyek nem lelhetőek fel.

megkötéséhez szükséges számtalan tényezőt figyelembe véve – jelentősnek tekinthető. A rendelkezésre álló adatokból megállapítható, hogy a megindult közvetítői eljárásokból minden évben többen választották az eljárás lefolytatását, mint akik a tájékoztató ülést követően inkább az eljárás mellőzése mellett döntöttek, mely a felek eljárás igénybevételére vonatkozó önkéntes elhatározását és a bíróság által a felek részére nyújtott megfelelő tájékoztatás nyújtását igazolja.

4.2.3. A bírósági közvetítés eredményei a Nyíregyházi Törvényszéken

A Nyíregyházi Törvényszék illetékességi területén az Egri Törvényszékhez hasonlóan a 2012. és a 2013. évben a rendelkezésre álló adatok hiánya miatt vélhetően nem indult közvetítői eljárás.⁶⁹⁸ A legkorábbi információk alapján viszont a 2014. évben már 29 eljárás lefolytatása iránti kérelem érkezett a bírósághoz, melyek esetében nem állt rendelkezésre további pontos adat az ügyek lefolytatása és befejezésének módjai szempontjából, így a kutatás során érdemben vizsgálható időszak a 2015. és a 2022. év közötti időszak.

Időszak	Érkezett ügyek	Befejezett ügyek összesen	A lefolytatott eljárásban megállapodást kötöttek	A lefolytatott eljárás megállapodás nélkül fejeződött be	Egyéb módon befejeződött ügyek száma	Átlagos megállapodási arány	Érdemi közvetítői eljárás szerinti megállapodási arány
2012.	-	-	-	-	-	-	-
2013.	-	-	-	-	-	-	-
2014.	29	-	-	-	-	-	-
2015.	53	53	8	3	42	15%	73%
2016.	39	41	5	3	33	12%	63%
2017.	167	149	40	19	90	27%	68%
2018.	90	109	19	16	74	18%	55%
2019.	75	72	14	14	44	20%	50%
2020.	66	60	6	5	49	10%	55%
2021.	65	58	16	16	26	28%	50%
2022.	49	58	12	13	33	21%	48%
Összesen	633	600	80	89	391	18,87%	57,75%

⁶⁹⁸ 2012. és 2013. év vonatkozásában a BIIR programban közvetítői peren kívüli ügyek nem lelhetőek fel.

8. táblázat: A Nyíregyházi Törvényszék illetékességi területén indult bírósági közvetítői eljárások számának alakulása a 2012-2022. közötti években (Saját szerkesztés)

Kiemelendő, hogy a vizsgált időszak során a Nyíregyházi Törvényszék illetékességi területén összesen 633 db közvetítői eljárás lefolytatása iránti kérelem érkezett a bírósághoz. Ezen ügyek közül 2022. december 31. napjáig 600 db ügy lezárásra került. A statisztikai adatok alapján megállapítható, hogy a lezárt ügyek közül mindössze 169 esetben – azaz az összes ügy körülbelül egyharmadában – indult meg érdemben a közvetítői eljárás. Ez egyben azt is jelenti, hogy az eljárások kétharmadában a felek valamelyike vagy mindkét fél elzárkózott attól, hogy önkéntesen részt vegyen a közvetítésben. Ennek háttérében vélhetően az állt, hogy a felek részéről – különféle okok miatt – hiányzott az önkéntes részvételre irányuló hajlandóság, valamint feltehetően a Nyíregyházi Törvényszék gyakorlatában valószínűsíthetően nagyobb arányban alkalmazták a közvetítői eljárás kötelező elrendelésének lehetőségét.

A bírósági közvetítői eljárások egészét tekintve különösen alacsony, mindössze 18,87%-os megállapodási arány figyelhető meg. Ugyanakkor, amennyiben kizárólag azokra az esetekre koncentrálunk, amelyekben a közvetítői eljárás ténylegesen érdemi módon elindult, illetve lefolytatásra került, lényegesen kedvezőbb arányokat tapasztalhatunk. Így például 2015. évben a felek 73%-os arányban jutottak megállapodásra, míg 2016 évben 63%-os, 2017. évben pedig 68%-os megállapodási arányt regisztráltak. Az ezt követő években ez az arány megközelítőleg 50% körül alakult. Mindez azt jelzi, hogy azokban az esetekben, amikor a közvetítői eljárás ténylegesen megindult, a bírósági közvetítők által alkalmazott eszközök és módszerek hatékonyan járultak hozzá a megállapodás létrejöttéhez, valamint a felek is nyitottabbnak bizonyultak a konszenzusos megoldásra.

4.2.4. A bírósági közvetítés eredményei a Miskolci Törvényszéken

A Miskolci Törvényszék illetékességi területén, hasonlóan az Egri és a Nyíregyházi Törvényszék statisztikai adataihoz, a rendelkezésre álló adatok alapján a 2012. és a 2013. évre vonatkozóan nem indult közvetítői eljárás,⁶⁹⁹ azonban az eddigi statisztikai adatokhoz képest a 2014. évben kiugróan magas, összesen 79 közvetítői eljárás lefolytatása iránti kérelem

⁶⁹⁹ 2012. és 2013. év vonatkozásában a BIIR programban közvetítői peren kívüli ügyek nem lelhetőek fel.

érkezett a bírósághoz, melyből az összes eset az adott évben lezárásra kerül. Emellett kiemelendő a 2017. év időszaka is, amikor összesen 138 kérelem érkezett a bíróságra.

Időszak	Érkezett ügyek	Befejezett ügyek összesen	A lefolytatott eljárásban megállapodást kötöttek	A lefolytatott eljárás megállapodás nélkül fejeződött be	Egyéb módon befejeződött ügyek száma	Átlagos megállapodási arány	Érdemi közvetítői eljárás szerinti megállapodási arány
2012.	-	-	-	-	-	-	-
2013.	-	-	-	-	-	-	-
2014.	79	79	22	20	37	28%	53%
2015.	31	27	4	15	14	15%	31%
2016.	77	64	14	26	27	22%	48%
2017.	138	120	33	18	69	28%	65%
2018.	52	75	18	27	30	24%	40%
2019.	65	62	22	16	24	35%	58%
2020.	42	43	10	11	22	24%	48%
2021.	39	43	3	12	28	8%	20%
2022.	39	32	7	6	19	22%	54%
Összesen	562	545	133	151	270	22,88%	46,33%

9. táblázat: A Miskolci Törvényszék illetékességi területén indult bírósági közvetítői eljárások számának alakulása a 2012-2022. közötti években (Saját szerkesztés)

A 2014. január 1. és a 2022. december 31. közötti időszakban kezdeményezett közvetítői eljárások körülbelül felében az eljárás érdemi lefolytatására – a fél vagy a felek önkéntes elhatározásának hiányában – nem került sor, így azok az ügyek „egyéb módon befejeződtek”. Ennek köszönhetően az összes ügyet figyelembe véve számított 22,88%-os *átlagos megállapodási arány* alacsonynak tekinthető.

Ugyanakkor, ha kizárólag azokra az esetekre koncentrálnunk, amelyekben a közvetítői eljárás ténylegesen lefolytatásra került, azt tapasztaljuk, hogy az eljárások megközelítőleg fele-fele arányban zárultak megállapodással, illetve megállapodás nélkül. Ez alapján elmondható, hogy az érdemi közvetítői eljárások keretében vizsgált megállapodás kötési arány jelentősnek tekinthető, mivel közel 50%-os szintet ért el. Ez az adat arra enged következtetni, hogy

amikor a felek hajlandóságot mutattak az eljárásban való aktív részvételre, minden második esetben fennállt az egyezség létrejöttének esélye.

4.3. A bírósági közvetítés hatása az igazságszolgáltatásra

Az önálló kutatás keretében ismertetett, a Debreceni Ítéltábla illetékességi területére vonatkozó statisztikai adatok tanúsága szerint a 2012. és a 2013. években – mivel e körben nem állt rendelkezésre releváns adat – vélhetően közvetítői eljárások még nem indultak, vagy a nyilvántartási adatokban a megindult eljárások nem kerültek feltüntetésre.⁷⁰⁰

Az első közvetítői eljárások megindulása 2013-2014. évben történtek, amely mögött feltételezhetően az áll, hogy a bírósági közvetítés intézményének 2012-es jogrendszeri bevezetése után szükségszerűen időt igényelt a jogintézmény gyakorlati alkalmazásához szükséges személyi és tárgyi feltételek megteremtése. A törvényszékeknek önállóan is fel kellett készülniük az új, peren kívüli eljárás alkalmazására: ideértve a közvetítők képzését, az Országos Bírósági Hivatal elnöke általi kinevezések lebonyolítását, valamint az eljárás tárgyi és infrastrukturális feltételeinek megteremtését és a gyakorlati útmutatók kidolgozását.

Megállapítható, hogy a vizsgált törvényszékek esetében a bírósági közvetítés intézményes keretei a 2014. évre teljesen kiépültek. Már az első év tapasztalatai is azt mutatták, hogy a bíróság által nyújtott tájékoztatás hatékonyan elősegítette az eljárás igénybevételét. E tekintetben külön kiemelendő a Miskolci Törvényszék, mely illetékességi területéhez tartozó bíróságok esetében már az első évben összesen 79 bírósági közvetítői eljárás iránti kérelem került benyújtásra, valamint ugyancsak kiemelendő a Debreceni Törvényszék illetékességi területe, ahol a 2014. évben az érdemben lefolytatott közvetítői eljárások során a megindult 10/10 ügyben 100%-os megállapodási arány volt tapasztalható.

Az egyes törvényszékek statisztikai adatainak összevetése alapján következtetésként vonható le, hogy a beérkezett kérelmek mintegy 25%-a zárult megállapodással. Amennyiben csak az érdemben lefolytatott közvetítői eljárásokat vesszük figyelembe, ez az arány közel 50%-ra emelkedik. Ez utóbbi adat arra enged következtetni, hogy a vizsgált törvényszékek közvetítői

⁷⁰⁰ Ez is azt igazolja, milyen fontos a nyilvántartások megfelelő vezetése az eljárás gyakorlatának elemzése szempontjából.

hatékonyan alkalmazzák az egyezség létrejöttét előmozdító eszközöket, így az ilyen módon lefolytatott eljárások jelentős részében a felek közötti megállapodás létrehozása sikeresen zárult.

A statisztikai adatok kétségtelenül fontos szerepet játszanak a gyakorlati tapasztalatok igazolása szempontjából, ugyanakkor meggyőződésem, hogy önmagukban nem szolgálnak a közvetítés sikerességének kizárólagos mutatóiként. Az eredményes közvetítés nem kizárólag a megállapodás létrejöttével mérhető, a folyamat során elért egyéb eredmények – mint például *a felek közötti kommunikáció javulása* vagy *a konfliktuskezelési készségek fejlődése* – szintén releváns indikátorok lehetnek, melyek hozzájárulhatnak a felek közötti konszenzus létrehozásához.

BENKOVICSNÉ VARGA Erika⁷⁰¹ a Kecskeméti Törvényszékre egy adott évben érkezett bírósági közvetítői ügyek utánkövetését végezte el.⁷⁰² Az aktakutatást követően egy – a kötött megállapodások sorsának nyomon követésére vonatkozó – kérdéssorral kereste meg a közvetítői eljárásban részt vett feleket. A kutatás során arra a megállapításra jutott, hogy azok a felek, akik közösen vettek részt az előkészítő ülésen, de a közvetítői eljárás érdemi lefolytatását nem kérték, a perbe történő visszatérésüket követően 54,5%-ban egyezséget kötöttek vagy közösen kérték az eljárás szünetelését. Feltételezhető, hogy a magas megállapodási arány kialakulásában szerepet játszott *a felek tájékoztató ülésen történő részvétele és az ott kapott tájékoztatás*. A vizsgált és lefolytatott eljárások során az esetek 80%-ában sikerült megállapodásra jutni, mely megállapodást – az utókövetés adatai alapján – a felek 82%-a önkéntesen külső kényszerítés nélkül betartottak. BENKOVICSNÉ VARGA Erika úgy fogalmazott: a felek *„a közvetítésben nem a bírósági eljárás alternatíváját látták, hanem annak a bíróság által biztosított kitégített mozgásterét”*.⁷⁰³

A tanulmányban bemutatott eredmények számszerűsítve is alátámasztják a közvetítés utólagos pozitív hatásait, valamint annak eredményességét még felek közötti megállapodás

⁷⁰¹ A Kecskeméti Törvényszék polgári ügyszakos bírójának, valamint bírósági közvetítőjének.

⁷⁰² Lovas Zsuzsa és Herczog Mária úgy fogalmaz, az esetek nyomon követése (utókövetés) a közvetítők számára visszajelzés a munkájukról, arról, hogy a felek betartják-e „a megállapodást, vagy mi az oka, ha ez mégsem sikerül”. (Forrás: LOVAS Zsuzsa – HERCZOG Mária, i.m.105.)

⁷⁰³ A kutatásának eredményeiről a következő tanulmányban számolt be:
BENKOVICSNÉ VARGA Erika: *Bírósági közvetítői eljárások utánkövetéséből levonható következtetések*, (Elérhető: Jogi Fórum: <https://www.jogiforum.hu/publikaciok/867>; Letöltés: 2024.05.06.)

létrejötté nélkül is. Álláspontja szerint ezek az adatok kétséget kizáróan a bírósági közvetítők magas szintű szakmai munkájának érdemét tükrözik.⁷⁰⁴

⁷⁰⁴ TURCSÁNNÉ MOLNÁR Katalin, i.m. 17.

V. AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSBAN RÉSZTVEVŐK SZEREPE AZ EGYEZSÉG LÉTREHOZÁSA SZEMPONTJÁBÓL

Az értekezés záró fejezete az igazságszolgáltatásban közreműködő főbb szereplők – az ügyvéd, a bíró és a bírósági közvetítő – egyezség létrehozása során betöltött szerepét vizsgálja. Az egyezségkötés előmozdítására irányuló eljárásjogi szemlélet valamennyi szereplő tevékenységében megjelenik, azonban eltérő jogi természetben és intézményi keretek között valósul meg.

Az *ügyvéd* elsődleges kötelezettsége az ügyfél érdekeinek következetes és hatékony érvényesítése, amely stratégiai és taktikai eszközökkel a konszenzus irányába terelheti a feleket. A *bíró* normatív hatáskörök gyakorlása mellett, – különösen kiskorú gyermek érintettsége esetén, a gyermek mindenképp felett álló érdekének – és a felek rendelkezési jogának érvényesülését biztosítja, mindemellett az eljárás koncentrált jellegét és ésszerű időn belül történő lezárást célozza. A *bírósági közvetítő* tevékenysége ezzel szemben funkcionális jellegű: a közvetítői eljárás autonóm struktúrájában a felek közötti kommunikáció és bizalom helyreállítását segíti elő, amely a kompromisszumos megegyezés alapfeltételét képezi. Az eltérő hatáskörök és szerepvállalások összehasonlítása rávilágít arra, hogy a konszenzusos vitarendezés miként integrálódik az igazságszolgáltatás normatív és intézményi rendszerébe.

A kutatás során megfogalmazott célkitűzések és hipotézisek igazolása érdekében a Debreceni Ítéltábla illetékességi területén található törvényszékek joggyakorlatának elemzése céljából további önálló empirikus kutatás lefolytatására került sor. A joggyakorlat elemzésére fókuszáló bírósági kutatás kérdőíves adatfelvétel útján történt, amely a gyakorlatban alkalmazott tapasztalatok és szakmai nézőpontok feltárását tette lehetővé. A kutatás két fő dimenziója a *perbeli egyezségkötés*, illetve a *közvetítői eljárás keretében létrejövő megállapodások* vizsgálata volt.

Az önálló empirikus kutatás lefolytatásának célja annak bemutatása, hogy e mechanizmusok miként járulnak hozzá az egyezséggel történő vitarendezés előmozdításához, és mely tényezők befolyásolják azok eredményességét. A kutatás összetett szempontrendszer alapján zajlott, a kapott eredmények összegzésére és értékelésére a jelen fejezetben kerül sor.

1. AZ ÜGYVÉD SZEREPE AZ EGYEZSÉ GKÖTÉS LÉTREHOZÁSA SZEMPONTJÁBÓL

A fejezet célja annak bemutatása, hogy a családjogi tárgyú ügyekben - az ügyvéd, illetve a perben és közvetítői eljárásban eljáró jogi képviselő - milyen módon és eszközökkel segítheti ügyfelét az egyezés létrehozásában. A vizsgálat módszerei közé tartozik a vonatkozó hazai jogszabályok, illetve kialakult gyakorlat áttekintése, kiemelve az ügyvéd per előtti, per alatti és a bírósági közvetítői eljárás során tanúsított szerepét.

Példaként kerül megemlítsre a spanyol jogrendszerben kialakult *Collaborative Law* jogintézménye, mely keretében az ügyvédek sajátos kötelezettség terheli a bontópert megelőző felek közötti egyeztetéssel összefüggésben. Az értekezés továbbá kitér az Európai Parlament 2014. évi Mediációs irányelv megfelelő végrehajtását, tagállami jogrendszerekbe történő átültetését vizsgáló hatástanulmányának vizsgálatára, amely rámutat az *ügyvéd aktív közvetítői eljárást támogató – tájékoztató – szerepére*.

Az ügyvéd szerepének vizsgálata során kiemelendő tevékenységnek minősül a *per előtti egyeztetés*, a per során alkalmazott *egyezségi ajánlatok megtétele* és a bírósági közvetítői eljárásban tanúsított *aktív egyeztetést elősegítő támogatás*. A fejezet célja rámutatni arra, hogy az ügyvéd aktív közreműködése jelentősen hozzájárulhat a felek közötti egyezségekötés előmozdításában.

1.1. Az ügyvéd jogállása és főbb feladatai

Mint ahogy „*A polgári igazságszolgáltatás alapjai*” című alfejezetben kifejtésre került az ügyvédi hivatás elsősorban az *igazságszolgáltatáshoz és a jogalkalmazáshoz* kapcsolódó tevékenység, mely alkotmányos követelmény, így *központi szerepet játszik az igazságszolgáltatás működésében*.⁷⁰⁵ Az ügyvéd eljárásjogi státuszát és feladatait a 2017. évi LXXVIII. az ügyvédi tevékenységről szóló törvény (a továbbiakban: Üttv.) szabályozza, mely tevékenysége tehát az igazságszolgáltatás rendszerének szerves része.⁷⁰⁶ Az ügyvéd feladata nemcsak a közhatalmi jogalkalmazásban való közreműködésre terjed ki, hanem a

⁷⁰⁵ 22/1994. (IV.16.) AB határozat.

⁷⁰⁶ KISS Daisy – BÁNÁTI János (szerk.): *Az ügyvédek nagy kézikönyve*, Complex Kiadó, Budapest, 2010, 25.

magánszférában – így a családjogi ügyek tekintetében is – az ügyfelek részére nyújtott jogi tanácsadás útján, megfelelő szakértelemmel segíti az életviszonyok jogszerű rendezését.⁷⁰⁷

Az Üttv. 1. §-a rögzíti: az *ügyvédi tevékenység* az ügyfél jogai és jogos érdekei érvényesítésének, kötelezettségei teljesítésének elősegítése, az ellenérdekű felek közötti jogvita – lehetőség szerinti – *megegyezéssel történő lezárására törekvés*, mely tevékenység magában foglalja az igazságszolgáltatásban történő közreműködést. Mindezek értelmében a jogalkotó ügyvédekkel szembeni legfőbb elvárása, hogy az ügyfele érdekeinek szem előtt tartására figyelemmel törekedjen az ellenérdekű féllel történő *egyezség megkötésére*.⁷⁰⁸ A jogalkotó tehát egyértelműen szorgalmazza a felek közötti békés vitarendezés lehetőségét.

Az Üttv. meghatározza továbbá az ügyvéd klasszikus értelemben vett, valamint a további kiegészítő tevékenységekkel bővített tevékenységi körét. A klasszikus ügyvédi tevékenységi körbe tartozó feladatok közé tartozik:⁷⁰⁹

- a jogi tanácsadás, jogi képviselet ellátása;
- a büntetőeljárásban történő védelem ellátása;
- az okirat szerkesztése, ellenjegyzése, valamint elektronikus okirati formába alakítása;
- ezen ügyvédi tevékenységekkel összefüggésben felmerülő letét kezelése.

A felsoroltak közül érdemes kiemelni az ügyvéd *jogi tanácsadás*, valamint az *okirat szerkesztése és ellenjegyzése* keretében végzett tevékenységét.

A *jogi tanácsadás* tartalmi kereteit tekintve egy kötetlen tevékenység mely során nem szükséges az ügyvédi megbízás írásba foglalása, valamint tényvázlat elkészítése sem, mivel a tanácsadás legtöbbször egy konkrét ügy elintézését előzi meg. A jogi tanácsadás kiterjedhet a peres viták előkészítésére és a fél eljárási jogainak ismertetésére, a peren kívüli egyezség lehetőségeire és annak előkészítésére (például okiratok készítésére, közvetítői eljárásokban való részvételre és a megállapodások előtti jogi támogatásra, hatósági és nemperes eljárások

⁷⁰⁷ KISS Daisy – BÁNÁTI János, i.m. 251.

⁷⁰⁸ Ezt a követelményt a korábbi ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvény 1. §-a is meghatározta: „*az ügyvéd a hivatásának gyakorlásával – törvényes eszközökkel és módon – elősegíti megbízója jogainak érvényesítését és kötelezettségeinek teljesítését. Közreműködik abban, hogy az ellenérdekű felek a jogvitáikat megegyezéssel intézzék el.*” (Forrás: CSÉCSI Roland: *Szerződéses jogviták és mediáció* In: EÖRSI Mátyás – ÁBRAHÁM Zita: *Pereskedni rossz! Mediáció: a szelíd konfliktuskezelés*, Minerva Kiadó, Budapest, 2003, 70.)

⁷⁰⁹ Üttv. 2. § (1) bekezdés szerint.

megindításának tájékoztatására). Emellett a tanácsadás kiterjedhet az ügyvéd kiegészítő tevékenységeire is, például *közvetítői eljárásban végzett tevékenységre*.⁷¹⁰

Az ügyvéd kiemelten fontos feladatai közé tartozik a felek egyező akaratának, illetve szándékának megfelelő tartalommal történő *okiratok előkészítése, megszerkesztése és ellenjegyzése*. Az ügyvéd által elkészített okiratok legelterjedtebb típusa a szerződés, illetve a felek közötti megállapodás írásba foglalása. E tevékenység során kiemelt gondossággal kell eljárnia, és biztosítania kell a felek részére nyújtott *jogi tájékoztatást*. Azonban fontos kiemelni, hogy az ügyvéd nem készíthet, illetve nem működhet közre olyan okirat elkészítésében, amely jogszabályba ütközik vagy annak kijátszását célozza.⁷¹¹

Az ügyvédi tevékenység során az ügyvéddel szemben támasztott alapvető elvárás, hogy az minden törvényes eszközt vegyen igénybe ügyfele érdekeinek érvényesítésére. Az Etikai Szabályzat kiemeli: tilos minden olyan cselekedet, amely ellentétes a megbízó jogos érdekeivel.⁷¹² Az ügyvédi függetlenség egyetlen korlátja az, hogy az ügyvéd hivatását a legjobb tudása szerint lelkiismeretesen a jogszabályok megtartásával kell gyakorolnia,⁷¹³ tevékenységében köteles mindenkor az ügyvédi hivatáshoz méltó magatartást tanúsítani.⁷¹⁴

Az Üttv.⁷¹⁵ és a Kvtv.⁷¹⁶ összeférhetetlenségi szabályai alapján az ügyvéd 2018. január 1. napjától kezdődően a klasszikus ügyvédi tevékenységeken kívül az Üttv. 3. § (1) bekezdés m) pontja alapján – amennyiben rendelkezik a szükséges képesítéssel – *közvetítői eljárásban folytatott közvetítői tevékenységet* is elláthat.

Az ügyvédi tevékenység ellátásával összefüggésben fontos megkülönböztetni a *felek között végzett egyeztetési folyamatot az ügyvéd által végzett közvetítői eljárás lefolytatásától*. Míg az egyeztetés során az ügyvéd elsődlegesen a saját ügyfele érdekeit képviseli, addig a közvetítői eljárásban a közvetítőre vonatkozó előírásnak megfelelően, *pártatlanul, semlegesen és függetlenül* kell eljárnia. Fontos rögzíteni továbbá, hogy a közvetítés módszertana jelentősen eltér az ügyvédi képviselőlet gyakorlatától, más alapelvekre, és eszközökre épül, azonban ami

⁷¹⁰ IMREGH Géza – NAGY Andrea: *Közjegyzői és ügyvédi jog*, Novotni Kiadó, Miskolc, 2004, 148.

⁷¹¹ IMREGH Géza – NAGY Andrea, i.m. 153.

⁷¹² Az ügyvédekre vonatkozó Etikai Szabályzat 3 / 4. pont alapján.

⁷¹³ Üttv. 7. § (3) bekezdés, valamint az ügyvédi eskü alapján.

⁷¹⁴ IMREGH Géza – NAGY Andrea, i.m. 131.

⁷¹⁵ Üttv. 20. § (2) bekezdés c) pontja alapján.

⁷¹⁶ Kvtv. 21. § (1) bekezdés a) pontja alapján.

mind a hagyományos ügyvédi, mind a közvetítői szerep esetében közös vonás, az az Üttv. 1.§-ban meghatározott *felek közötti egyezségkötés előmozdításának elve*.⁷¹⁷

A közvetítő tevékenység ellátásának alapvető feltétele, hogy az igazságügyért felelős miniszter által vezetett névjegyzékben szerepeljen, valamint meghatározott továbbképzéseken vegyen részt.⁷¹⁸ Az ügyvédi kamarák további névjegyzékbe vételi követelményeket is előírhatnak. Példaként említendő a Debreceni Ügyvédi Kamara nyilvántartása, mely szerint 2021. évben összesen 21 debreceni székhellyel rendelkező ügyvéd került fel a kamara közvetítői nyilvántartásába.⁷¹⁹

Nemzetközi tapasztalatok alapján az ügyvédek közvetítői eljárás lefolytatására vonatkozó tevékenységével nem csupán kiegészült, hanem a már meglévő egyeztetési lehetőségeken túl jelentősen bővült az ügyvédek által ügyfelek részére nyújtható szolgáltatások köre.⁷²⁰ Ezzel összefüggésben az ügyvédek bíróságokkal történő kapcsolata, valamint együttműködése is erősödött, figyelemmel arra, hogy az ügyvédek – a sikeres közvetítői eljárás lefolytatását követően – anyagi jogi és eljárásjogi szabályoknak megfelelő, teljes körűen előkészített, felek által aláírt megállapodást nyújthatnak be a bíróság részére, ezáltal jelentős időt és költségeket spórolhatnak meg a felek és a bíróság számára.

A továbbiakban bemutatásra kerül az ügyvéd egyezség létrehozására irányuló szerepének alakulása a perindítást megelőző szakaszban, a peres eljárás folyamán, valamint a bírósági közvetítői eljárás keretében.

⁷¹⁷ GYENGÉNÉ NAGY Márta – KÓRÓS András, i.m. 113-114.

⁷¹⁸ Az Igazságügyi Minisztérium honlapján megtalálható nyilvántartás szerint országos szinten 44 ügyvéd kérte - a kifejezetten családjogi jogvitákat érintő ügycsoportokkal összefüggésben - a nyilvántartásba történő felvételét. Országos megoszlása szerint: 1-1 személy kérte Hajdú-Bihar-, Baranya-, Békés-, Veszprém Vármegyéből; 2-2 ügyvéd kérte felvételét Borsod-Abaúj-Zemplén-, Jász-Nagykun-Szolnok-, Komárom-Esztergom-, és Győr-Moson-Sopron Vármegyéből, 3 ügyvéd: Fejér Vármegyéből; 4 ügyvéd: Zala Vármegyéből; 5 ügyvéd: Csongrád-Csanád Vármegyéből; és összesen 19 ügyvéd kérte felvételét Pest Vármegyéből. (Forrás: az Igazságügyi Minisztérium honlapján található friss 2025. évi nyilvántartási adatai alapján.)

⁷¹⁹ A Debreceni Ügyvédi Kamara a közvetítői eljárásról szóló 5/2018. (III.26.) MÜK szabályzat 1.2. a) pontjában foglaltak alapján a kamara illetékességi területén működő ügyvédi közvetítőket nyilvántartásba vette. (Forrás: Debreceni Ügyvédi Kamara hivatalos honlapja.)

⁷²⁰ GYENGÉNÉ NAGY Márta – KÓRÓS András, i.m. 112-113.

1.2. Az ügyvéd szerepe a pert megelőzően

Egy régi mondás szerint „*az ügy első bírója az ügyvéd*”⁷²¹ aki először ítélkezik a fél által előadott tényállítások, esetleges bizonyítékok felett, és felméri a „*jogvita lehetséges útját*” azzal kapcsolatban, hogy meglátása szerint a fél igényét hogyan lehetne a legjobban, illetve leghatékonyabban érvényesíteni, van-e esély a per elkerülésére, vagy az már kifejezetten csak bírói úton érvényesíthető. Éppen ezért az ügyvéd köteles az Üttv. 1. §-ban foglalt előírásnak megfelelően az ügyet már annak kezdetén lelkiismeretesen megvizsgálni, és a megbízója részére a *megfelelő, széles körű felvilágosítást megadni*, kitérve a per elkerülésének lehetőségeire és az egyezségkötés pozitív hatásaira.

Ahhoz viszont, hogy az ügyvéd megfelelően feltérképezze az ügyet, az elméleti és gyakorlati jogi tudás mellett különösen fontos az *ügyfelekkel történő hatékony kommunikáció alkalmazása* és az ügyfél-ügyvéd közti bizalom kiépítése. Az ügy és az ügyfél megfelelő feltérképezése segít az ügyvédnek abban, hogy megismerje az ügyfél motivációját és céljait, mely segítségére lehet annak mielőbbi rendezésével kapcsolatban.⁷²²

Az ügyvéd sikeres egyeztetési eljárásának eredményeképpen akár előfordulhat, hogy a felek peren kívül megállapodnak egymással, az ügyvéd pedig segítséget tud nyújtani a megállapodás magánokiratba foglalásával kapcsolatban, vagy a felek igényei esetén *egyezségi kísérlet iránti nemperes eljárást* kezdeményezhet a megállapodás bíróság által történő jóváhagyása céljából.⁷²³

A nemzetközi jogban számos országban ismert jogintézmény a *Collaborative Law*, melynek lényege, hogy – főként a családjogi ügyek vonatkozásában – a pert megelőzően az ügyvédek ügyfeleikkel együttműködve egyeztető tárgyalások útján törekednek a peren kívüli megegyezésre, ezáltal az ügyvédek aktívan hozzájárulnak a felek közötti egyezség létrehozásához.⁷²⁴

⁷²¹ 1874. évi XXXIV. törvénycikk indokolása az ügyvédi rendtartás tárgyában.

⁷²² KOCZKA Judit: *Az ügyvéd szerepe, feladatai az egyezség megkötése érdekében*, Szakdolgozat, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Debrecen, 2024, 3-4.

⁷²³ Lásd. bővebben az „*Egyezségkötés a pert megelőzően*” című fejezetben.

⁷²⁴ GYENGÉNÉ NAGY Márta – KÓRÖS András, i.m. 120.

A spanyol jog kiemelten ösztönzi az *ügyvédek aktív részvételét a per előtti egyezségkötésben*, különösen házasság felbontása esetén, ezáltal az ügyvéd legfőbb feladata, hogy a felek között teljes körű megállapodást segítsen kialakítani a gyermekkel kapcsolatos járulékos kérdések tekintetében, majd az írásba foglalt és a felek által aláírt, valamint az ügyvéd, ügyvédek által ellenjegyzett megállapodást a bíróság részére annak jóváhagyása céljából benyújtja. Ebben az esetben az ügyvéd egyszerre lát el *jogi tanácsadói és közvetítői szerepet*, elősegítve a jogok érvényesítését és az eljárások gyors lezárását.⁷²⁵

A hazai joggyakorlatban sem teljesen ismeretlen a pert megelőző egyeztetések iránti előírás, ugyanis az 1952. évi Pp. 121/A. § (1) bekezdése deklarálta *a jogi személyek egymás közötti jogvitájában* a keresetlevél benyújtását megelőző *kötelező peren kívüli egyeztetések megkísérlését*. Az eljárás lényege, az volt, hogy az előzetes egyeztetés során a felek írásban részletesen ismertetik álláspontjukat és bizonyítékaikat, majd tizenöt napon belül írásbeli választ adnak egymásnak. Az egyeztetési folyamatot viszont kiválthatja egy a véleményeltérésről közösen készített jegyzőkönyv is. Bár az elképzelés helyes volt, a gyakorlatban a bíróságok nem tudták megfelelően ellenőrizni a folyamatot, így feltehetően gyakran előfordulhatott, hogy a felek között érdemi egyeztetés valójában nem történt, csupán – a jogszabályi előírásokra tekintettel – egy formális jegyzőkönyv készült.⁷²⁶ Ezért a jogalkotó a Pp. megalkotásakor eltörölte a jogi személyek közötti kötelező egyeztetési kísérlet intézményét.

A hazai gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a feleket a jogvita „*per előtti szakaszában*” lehet a legeredményesebben az egyezségkötés irányába terelni, ugyanis ekkor még magasabb a felek részéről a kompromisszumkészség és az egyezségkötési hajlandóság.⁷²⁷ A per megindulását követően főként a konfliktus eszkalációja és kiéleződése, valamint a felek egymás irányában történő bizalomvesztése miatt viszont az egyezségkötési hajlandóság jelentősen csökken.

⁷²⁵ BÉLDI-TURÁNYI Noémi: *A közös megegyezésen alapuló házasságfelbontás lehetséges jövőképe, figyelemmel az Európai Unió által megfogalmazott alapelvekre*, i.m. 83-86.

⁷²⁶ FÜRJES Balázs – KRÉMER András – SOMODI Éva (szerk.): i.m. 47.

⁷²⁷ KOCZKA Judit, i.m. 15.

Ha azonban az ügyvéd által szorgalmazott per előtti egyeztetések nem vezetnek eredményre, illetve akadályba ütköznének, az ügyfél jogainak érvényesítése céljából nem marad más, mint a bírói úton történő igényérvényesítés lehetősége.

1.3. Az ügyvéd szerepe a peres eljárás alatt

Az ügyvéd számára a peres eljárás megindulását követően is vannak lehetőségek, hogy ügyfelét, valamint az ellenérdekű felet a megállapodás irányába terelje. Ez történhet már a keresetlevél benyújtásával vagy az ellenkérelem előterjesztésével egyidejűleg, mely során beadványában (vagy akár peren kívül) jelezheti ügyfele megállapodási szándékát, vagy akár „egyezségi ajánlatot” is megfogalmazhat. A házasság megegyezéssel történő felbontása iránti perek vonatkozásában egyre gyakoribb, hogy az ügyvédek már a per megindítása előtt alaposan előkészítik az ügyet a bíróság számára. A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, egyre gyakrabban figyelhető meg, hogy a keresetlevél mellékletként a felperesi jogi képviselő már a felek közötti, teljeskörűen feltárt és a házasság felbontás szempontjából minden lényeges és járulékos kérdésben megkötött megállapodást is csatolja.⁷²⁸ Az alapos előkészítés eredményeként ezekben az esetekben a per már az első, perfelvételi tárgyalás során – és a felek egyezségkötése, jogorvoslati jogról történő lemondása, valamint a bírósági jóváhagyás esetén – jogerősen lezárul. A házassági bontóperek gyorsítása érdekében a jogalkotó hatályon kívül helyezte a Pp. 456. § (5) – (6) bekezdését, mely kiskorú gyermek érintettsége esetén, a felek közötti perfelvételi tárgyaláson történő egyezségkötés ellenére kötelezően előírta az érdemi tárgyalás új hatánapra történő tűzését, ezáltal lehetőséget biztosított a korábbi – legalább két tárgyalásos eljárás – egy tárgyaláson történő lezárására.⁷²⁹

Azonban előzetes peren kívüli megállapodás hiányában sincs minden veszve, a gyakorlati tapasztalatok alapján ugyanis elmondható, hogy az egyezségkötésre az egyik legalkalmasabb helyszín és időpont a bírósági *perfelvételi tárgyalás*, mely keretében a felek álláspontjai és igényei tisztázódnak. A tárgyalás során alkalmazott lehetőségek közül a jogi képviselők leggyakrabban a *tárgyalási szünet kérésének*, vagy a *tárgyalás elhalasztása, új tárgyalás időpontjának kitűzése* lehetőségével, valamint *szünetelés iránti kérelemmel* élnek attól

⁷²⁸ Erre a következtetésre az empirikus kutatás során végzett a bírók számára összeállított kérdőívben adott visszajelzések alapján juthatunk.

⁷²⁹ A jogalkotói törekvés hátterében az eljárások ésszerű időn belül történő befejezése, valamint a felek közötti megállapodás gyors jóváhagyásának biztosítása állt.

függően, hogy a felek álláspontjaik mennyire állnak messze egymástól, mennyi időre van szükség egy kompromisszumos megállapodás létrehozásához. Az ügyvéd számára az egyezségkötés létrehozásakor mindig az az elsődleges szempont, hogy ügyfele érdekei minél szélesebb körben érvényesüljenek, valamint az egyezség ne legyen az ügyfele számára hátrányos.

Az ügyvédek között vannak, akik saját tapasztalataik vagy éppen azok „hiánya” miatt kevésbé támogatják az egyezségkötés lehetőségét, mivel sokkal fontosabbnak tartják az „ügyfél-elégedettséget”, mely fokmérőjének a teljes pernyertességet gondolják. Azonban be kell látni, hogy a teljes pernyertességgel a felek családjogi jogvitája nem feltétlenül rendeződik hosszútávon, figyelemmel a további esetleges felmerülő jogorvoslati, illetve végrehajtási eljárásokra. Éppen ezért a jogvita egyezséggel történő lezárása – az idő, költségek és befektetett energia szempontjából – mindig előnyösebbnek tekintendő, még akkor is, ha a feleknek engedniük kell az egyes igényeikből. Emiatt is kiemelten fontos hogy az ügyvédek az Üttv. 1. §-ában foglaltak szerint megfelelően tájékoztassák ügyfeleiket a peres eljárás és az egyezségkötés lehetséges előnyeiről, hátrányairól valamint esetleges következményeiről, hiszen mindezek tudatában válik képesség az ügyfél a saját ügyében megfelelő döntési pozícióba kerülni, és dönteni a jogvita lezárásának módjairól.

A bírók számára összeállított kérdőívek alapján végzett önálló empirikus kutatás során a bírók véleménye jelentősen megoszlott az ügyvédek egyezség létrehozását segítő, vagy éppen hátráltató attitűdje vonatkozásában.⁷³⁰ Azonban a jogalkalmazók döntő többségében arról számoltak be, hogy tapasztalataik alapján az ügyvédek támogatják és szorgalmazzák a felek közötti egyezség létrehozását, amennyiben az a saját ügyfelük érdekében áll, illetve az ügyfél sem zárkózik el teljes mértékben az egyezségkötés lehetőségétől.⁷³¹

A peres eljárás során a *bíró által felvetett közvetítői eljárás igénybevételének előmozdításában* az ügyvédi szerep ugyancsak kiemelkedő jelentőséggel bír, ugyanis az ügyvéd ellenállása, negatív hozzáállása akadályozhatja a bírósági közvetítői eljárás igénybevételét, azonban az

⁷³⁰ A bírók részére összeállított kérdőív 5. kérdésére adott válaszok alapján: „Amennyiben a perben valamelyik vagy mindkét fél oldaláról jogi képviselő is részt vesz a perben: Mennyire/milyen arányban figyelhető meg az egyezségkötést előmozdító aktív segítségnyújtása?”

⁷³¹ A válaszadók 70%-a nyilatkozott úgy, hogy a családjogi perek esetében az ügyvédek támogatják, és ügyfeleiket is az egyezség irányába igyekeznek terelni a családjogi perek során.

ügyvéd támogató magatartása érdemben ösztönözheti ügyfelét a közvetítés igénybevételére, ezáltal elősegítve az egyezség létrejöttét.

VARGA-SZOMBATH Anita bíró tapasztalatai szerint sok ügyvéd bizalmatlan a közvetítéssel szemben, és inkább lebeszéli ügyfeleiket annak igénybevételéről, gyakran attól tartva, hogy a megállapodás nem védi kellően az érdekeiket, vagy elveszítik az ügyfelet. Ugyanakkor előfordul, hogy a felek jogi képviselőik tiltakozása ellenére a közvetítést választják, amely sikeresen lezárja a konfliktust, sőt hozzájárulhat a peres eljárás egyezséggel történő befejezéséhez.⁷³²

TURCSÁNNÉ VARGA Katalin tanulmányában arról számolt be, hogy bírói munkája során számos olyan ügyvéddel találkozott, akik elhivatottan támogatták a közvetítést. Volt köztük olyan, aki maga is képzett mediátor, mások pedig eleinte kételkedve, de a bírósági közvetítői ülésen tapasztaltak hatására meggyőződtek annak sikerességéről és pozitív eredményeiről. Kiemelte, a Székesfehérvári Törvényszék illetékességi területén több olyan ügyvéd is praktizál, aki újabb és újabb ügyfeleivel rendszeresen visszatér a közvetítői eljárás igénybevételére.⁷³³

1.4. Az ügyvéd szerepe a bírósági közvetítői eljárás során és azzal összefüggésben

A gyakorlati tapasztalatok szerint az ügyvédek közvetítéshez való viszonyuk alapján két csoportba sorolhatók: vannak, akik elfogadják, kifejezetten támogatják és saját ügyfeleik számára is ajánlják a közvetítői eljárást, míg mások mereven elutasítják, sőt igyekeznek ügyfeleiket is lebeszélni az eljárás igénybevételéről.⁷³⁴ Ezzel szemben a „jó ügyvéd” felismeri, hogy a közvetítés hosszútávon befektetés: az ügyfél elégedettsége erősíti az igazságszolgáltatásba vetett bizalmat, a gyors és költséghatékony lezárás pedig hosszabb távú ügyvéd-ügyfélkapcsolatot eredményezhet. Az ügyvéd tehát kulcsszereplő lehet a közvetítés

⁷³² VARGA-SZOMBATH Anita: *Bíró a közvetítés pártján – A bírósági közvetítés gyakorlatáról, előnyeiről, és sikerének titkairól* (Elérhető: Jogi Fórum: <https://www.jogiforum.hu/hirek/37994>; Letöltés dátuma: 2025.08.13.)

⁷³³ TURCSÁNNÉ VARGA Katalin: *Bírósági közvetítői eljárás Magyarországon a kezdetektől 2019. év végéig*, i.m. 31.

⁷³⁴ A negatív hozzáállás hátterében többnyire az áll, hogy az ügyvédek tartanak attól: ügyfeleik olyan megállapodást kötnek, ami nem teljesen szolgálja érdekeiket, illetve félnek ügyfelük elvesztésétől. (Forrás: TURCSÁNNÉ VARGA Katalin, i.m. 30.)

elindításában: felismerheti a lehetőséget, javasolhatja az eljárást, tájékoztathatja ügyfelét annak előnyeiről, és segítheti a folyamat megindításában.⁷³⁵

Az Európai Parlament 2014. évben a Mediációs irányelv végrehajtását, tagállami jogrendszerekbe történő átültetését vizsgáló hatástanulmányt készített⁷³⁶ mely keretében 11 országban átfogó vizsgálatot folytatott, valamint az Európai Unió összes tagállamában kérdőíves kutatást végzett az ügyvédek közvetítői eljárásra vonatkozó tájékoztatásával összefüggésben.

A hatásvizsgálat eredményei alapján megállapítást nyert, hogy a 11 országból 6 ország (Ausztria, Bulgária, Franciaország, Görögország, Hollandia, Szlovénia) esetében a tagállami jogi szabályozás *nem írja elő az ügyvédek – peres eljárást megelőző – közvetítői eljárásra vonatkozó kötelező tájékoztatási kötelezettségét*, míg 5 ország (Németország⁷³⁷ Olaszország,⁷³⁸ Lengyelország,⁷³⁹ Románia,⁷⁴⁰ és Egyesült Királyság⁷⁴¹) esetében az adott tagállami jogrendszer *tájékoztatási kötelezettséget* ír elő az ügyvédek számára.

⁷³⁵ TURCSÁNNÉ VARGA Katalin, i.m. 30-32.

⁷³⁶ „Rebooting” the Mediation Directive: Assessing the Limited Impact of Its Implementation and Proposing Measures to Increase the Number of Mediations in the EU, Study, 2014, i.m.

⁷³⁷ A német szabályozás szerint az ügyvédek kötelessége tájékoztatni az ügyfeleket. A német ügyvédekről szóló törvény 1. § (3) bekezdése szerint az ügyvédeknek tanácsot kell adniuk ügyfeleiknek, hogy jogi problémáikat a legkedvezőbb módon oldják meg. Ebből kifolyólag az ügyvédeknek javaslatot kell tenni a konfliktus közvetítés útján történő megoldására, ha ez a megközelítés a legmegfelelőbb az adott esetre. Ezt a kötelességet megerősítette a német polgári perrendtartás 2012. évi novelláris módosítása. Az új szabályozás szerint a keresetlevélben fel kell tüntetni, hogy a bírósághoz fordulás előtt megpróbálták-e a felek a közvetítést vagy az alternatív vitarendezés más lehetőségeit megkísérelni. (Forrás: „Rebooting” the Mediation Directive Study, i.m. 33.)

⁷³⁸ Az olasz modell szerint az ügyvédeknek szigorú kötelességük hogy tájékoztassák az ügyfeleket a közvetítés lehetőségéről és megpróbálják a vitákat mediáció útján megoldani. Valójában a peres fél érvénytelenítheti az ügyvéd-ügyfél megbízást, ha az ügyvéd nem nyújt részletes tájékoztatást a közvetítésről. Ennek hatása a mediáció tudatosság előmozdításában a szabályozási jellemző jelentős volt. (Forrás: „Rebooting” the Mediation Directive Study, i.m. 42.)

⁷³⁹ A lengyel szabályozás szerint az ügyvédeknek kötelező tájékoztatni az ügyfeleket, azonban egy érdekes ellentmondásos helyzet alakult ki: a lengyel közvetítés önkéntes jellege miatt az ügyvédeknek nincs általános tájékoztatási kötelezettségük a közvetítés használatának mérlegelésére, és a közvetítés igénybevételének elmulasztása miatt nincsenek szankciók. Ezzel ellentétben az ügyvédekre vonatkozó törvény 27. cikke szerint az ügyvédek kötelessége tájékoztatni ügyfeleiket a közvetítés igénybevételének lehetőségéről, ha ez az ügyfél érdekét szolgálja. (Forrás: „Rebooting” the Mediation Directive Study, i.m. 53.)

⁷⁴⁰ A román közvetítői törvény 6. cikke kimondja, hogy az igazságügyi és választott bíróságoknak valamint minden más illetékességi feladatokkal rendelkező hatóságoknak *tájékoztatniuk kell a feleket a közvetítői eljárás alkalmazásának lehetőségeiről és előnyeiről*, hangsúlyozva, hogy a közvetítői eljárás alkalmas a felek közötti jogvita végleges rendezésére. (Forrás: „Rebooting” the Mediation Directive Study, i.m. 59.)

⁷⁴¹ Az angol ügyvédeknek az 1997. évi polgári perrendtartás szabályai alapján az eljárás elején tájékoztatniuk kell az ügyfeleket az alternatív vitarendezés lehetőségéről és folyamatáról. A perrendtartás ugyancsak rögzíti a bírók aktív egyezségkötést előmozdító tevékenységét. (Forrás: „Rebooting” the Mediation Directive Study, i.m. 70.)

Az uniós tagállamok közvetítői gyakorlatának vizsgálatára vonatkozó kérdőíves kutatás eredményei alapján pedig megállapítást nyert, hogy *19 tagállamban nem kötelező*, ezzel szemben *8 tagállamban előírás az ügyvédek közvetítői eljárásra vonatkozó tájékoztatási kötelezettsége*. Olaszországban például a szigorú tájékoztatási kötelezettség és annak szankciói hozzájárultak a közvetítések számának kiemelkedő növekedéséhez. Ehhez hasonló szigorú szabályozás van érvényben többek között Németországban és Hollandiában is. A hatástanulmány az országos szinten lebontott közvetítői eljárásokra vonatkozó statisztikai adatai ugyanakkor azt mutatják, hogy bár néhány országban a kötelező tájékoztatás valóban jelentős közvetítői aktivitással jár együtt, más országokban ez nem hozott látványos eredményt.⁷⁴²

Az ügyvédek bírósági közvetítői eljáráson történő részvételével kapcsolatban fontos hangsúlyozni, hogy a bírósági közvetítés gyakorlata, valamint az eljárás során alkalmazott technikák és módszerek jelentős mértékben eltérnek az ügyvéd, valamint a bíró által alkalmazott egyeztetés és egyezségkötés létrehozását segítő módszerektől. Éppen ezért az ügyvéd közvetítői eljárás során tanúsított elsődleges feladata, hogy – amennyiben az adott ügy lényeges körülményeinek ismeretében maga is úgy ítéli meg – saját ügyfele részére nyújtott *jogi tanácsadás* keretében támogassa a felek közötti egyezség létrehozását.

Azonban a közvetítői eljárással szembeni negatív attitűd esetén az ügyvéd személye és jelenléte, jogközpontú gondolkodása és a peres eljárásban is alkalmazott érvelési technikái komoly veszélyforrást is jelenthetnek a felek közötti megállapodás létrehozása tekintetében. Ilyenkor különösen fontos a közvetítő személye, rátermettsége és gyakorlata, hogy a kialakult nehéz helyzeteket megfelelően kezelje, és a saját eljárását „mederben tartsa”.⁷⁴³

A közvetítői eljárás egyik kiemelt alappillére a *felek személyes jelenléte* és az eljárás során tanúsított *aktív közreműködése*. Éppen ezért a közvetítés során – szemben a peres eljárás szabályaival – nem érvényesül a jogi képviselő megbízója helyett történő eljárása.⁷⁴⁴ Ettől függetlenül az ügyvédnek a közvetítői eljárás során is fontos szerepe lehet az ügyfele részére

⁷⁴² „Rebooting” the Mediation Directive Study, i.m. 135-138.

⁷⁴³ JUHÁSZ Edit: *Törvény a közvetítői tevékenységről* In: EÖRSI Mátyás – ÁBRAHÁM Zita (szerk.): *Pereskedni rossz! Mediáció: a szelíd konfliktuskezelés*, Minerva Kiadó, Budapest, 2003, 63.

⁷⁴⁴ Abban az esetben, ha a fél nem jelenik meg személyesen az előre egyeztetett közvetítői ülés időpontjában, és előzetesen sem menti ki magát, úgy a közvetítői eljárás a felek egyező – közvetítői eljárásban történő részvételére irányuló – nyilatkozatának hiányában „egyéb módon befejeződik”.

nyújtott jogi tanácsadás, valamint – az ügyfele érdekeinek szem előtt tartására figyelemmel – a megállapodásban foglaltak kidolgozása szempontjából.⁷⁴⁵ Az ügyvéd közvetítői eljáráson való jelenléte növelheti az ügyfele biztonságérzetét, egyúttal lehetőséget teremt az esetleges ügyvéd-ügyfél közötti egyeztetések számára.

Egy Franciaországban, Grenoble-ban készült kutatás szerint megerősítést nyert, hogy azokban a közvetítői eljárásokban, melyeken ügyvédek aktívan közreműködtek, sokkal magasabb számban, 70%-os arányban kötöttek egyezséget a felek, mint ahol a felek nem vettek igénybe ügyvédi segítséget.⁷⁴⁶ A kutatás eredményei rávilágítanak a jogi képviselők egyezség létrehozásában betöltött meghatározó szerepére. Az ügyvéd és ügyfele közötti bizalmi viszony sajátos lehetőséget kínál arra, hogy az egyezségkötés akár peren kívül, akár a peres eljárás során, illetve közvetítői eljárás keretében is megvalósulhasson.⁷⁴⁷

A jogi képviselők közvetítői eljáráson történő részvétele azonban csak akkor valósulhat meg, ha azt az eljárásban érintett felek kölcsönösen elfogadják. Ha viszont a felek nem tudnak megállapodni ebben a kérdésben, a közvetítő az eljárást nem folytatja le, vagy megkérheti a jogi képviselőket, hogy – az ügyfelekkel történő egyeztetés biztosítása céljából – az ülés ideje alatt a bíróság épületében, a közvetítői szobán kívül, a folyosón tartózkodjanak, amennyiben ennek lehetősége mind a felek, mind a jogi képviselők számára elfogadható.⁷⁴⁸

Összegezve: a családjogi perek – különösen a kiskorú érintettségével kapcsolatos ügyek – vonatkozásában kiemelten fontos a jogvita minél hatékonyabb módon történő, mielőbbi rendezése, ezért az ügyvédnek, a bírói karhoz hasonlóan – a gyermek érdekeinek védelme céljából – kiemelt szerepe van a felek közötti egyeztetés előmozdításában, az egyezségkötés létrehozásában valamint annak bíróság által történő megerősítésében.⁷⁴⁹

Az ügyvédek egyezség létrehozását előmozdító szerepe elsősorban a perindítást megelőző egyeztetésekben érvényesül legerőteljesebben, ahol közreműködésük aktív és meghatározó. A peres eljárásban ez a szerep a bíró anyagi pervezetésének előtérbe kerülésével visszaszorul,

⁷⁴⁵ JUHÁSZ Edit, i.m. 63.

⁷⁴⁶ Bulletin d'Information de la Cour de Cassation: *La médiation, les éditions des Joirnaux Officiels*, Horsséries, 4-8.

⁷⁴⁷ GYENGÉNÉ NAGY Márta – KÖRÖS András, i.m. 113.

⁷⁴⁸ GYENGÉNÉ NAGY Márta – KÖRÖS András, i.m. 119.

⁷⁴⁹ GYENGÉNÉ NAGY Márta – KÖRÖS András, i.m. 113.

ugyanakkor a jogi képviselő személyes és tevékenysége – egyezségi ajánlat tétele, valamint peren kívüli egyeztetések útján – továbbra is befolyásolhatja az eljárás menetét. A közvetítői eljárás keretében az ügyvéd „*irányító*” szerepe még inkább háttérbe szorul, hiszen az egyezség létrehozásának előmozdítása elsősorban a bírósági közvetítő feladata. Mindazonáltal a jogi képviselő hozzájárulása továbbra is jelentős, különösen az ügyfél számára nyújtott *jogi tanácsadás* és az *egyezségkötést támogató magatartás* révén.

A hazai jogi szabályozás és a kialakult gyakorlat vizsgálata alapján megállapítható, hogy Magyarországon az ügyvédekre az egyezség előmozdításával összefüggésben kizárólag az Üttv. 1. §-ában rögzített általános előírás vonatkozik. Ezen túlmenően a jogrendszer nem ír elő olyan további rendelkezéseket, amelyek kifejezetten meghatároznák, miként járulhat hozzá az ügyvéd hatékonyan a felek közötti egyezség létrehozásához.

A bemutatott nemzetközi modellek esetében viszont több olyan egyezség előmozdítását célzó jogszabályi előírás is ismertetésre került – mint például a spanyol jogban alkalmazott házasság felbontást megelőző kötelező egyeztetés, valamint az ügyvédek peres eljárást megelőző közvetítői eljárásra vonatkozó tájékoztatási kötelezettsége – melyek hatékonyan hozzájárulhatnak a felek közötti egyezség létrehozásához.

A hazai szabályozás hiányosságaira tekintettel álláspontom szerint indokolt lenne megfontolni hasonló jogintézmények hazai bevezetését, amelyek erősíthetnék az ügyvédek egyezség létrehozását segítő szerepét. Az erre vonatkozó javaslatokat az értekezés a „*De lege ferenda*” fejezetében fejt ki.

2. A BÍRÓ SZEREPE AZ EGYEZSÉGKÖTÉS LÉTREHOZÁSA SZEMPONTJÁBÓL

A doktori értekezés bevezető részében felvetett hipotézisek igazolása céljából a polgári peres, főként családjogi ügyeket tárgyaló járásbírói bírók részére összeállított kérdőíves kutatás segítségével vizsgáltam meg a bírók egyezségkötéssel kapcsolatos gyakorlatát. Az összeállított kérdőívet a Debreceni Járásbíróságon (2), az Egri Járásbíróságon (4), a Nyíregyházi Járásbíróságon (1), valamint a Miskolci Járásbíróságon (3) összesen 10 ítélkező bíró töltötte ki.

A kérdőíves kutatás eredményei – mivel szűk körben 4 Törvényszék 10 családjogi bírója által került kitöltésre – nem minősülnek reprezentatívnak. Annak érdekében, hogy érdemi eredményeket kapjunk szükség lett volna egy országos szintű, legalább minden megyeszékhelyen működő járásbírói bevonásával történő széleskörű kutatás lefolytatására. Azonban a doktori értekezés keretein belül ennek megvalósítása – főként területi korlátok miatt – nem történt meg.

A kérdőíves kutatás lefolytatásának alapvető célkitűzése volt egyrészt a bírósági gyakorlat elemzése, másrészt a kapott eredményekből történő következtetések levonása, és a gyakorlat fejlesztése érdekében történő – *egyezségkötést előmozdító* – javaslatok kidolgozása. Álláspontom szerint az ugyan szűk körben lefolytatott kutatás eredményei – mely két fő pilléren keresztül, a perbeli egyezség valamint a bírósági közvetítői eljárás keretében létrejött megállapodás vizsgálata szempontjából került lefolytatásra – egyfajta betekintést nyújtanak a jelenlegi *bírósági egyezségkötési gyakorlatba*.

A bírók részére összeállított kérdéssor összesen 27 kérdést tartalmazott,⁷⁵⁰ melyek főbb kutatási pontjai a következők:

- A. Tapasztalatok a perbeli egyezségkötés vonatkozásában;
- B. Bíró aktív szerepe az egyezség létrehozása érdekében;
- C. A bíró – közvetítői eljárás irányába történő – perelterelése;
- D. Tapasztalatok a bírósági közvetítést követően.

⁷⁵⁰ A bírók részére összeállított kérdőíves kutatás kérdései az értekezés 1. számon csatolt mellékleteként megtekinthető.

2.1. A bíró aktív szerepe az egyezség létrehozása érdekében

Az értekezés a polgári anyagi jogi és eljárásjogi szabályainak elemzése, valamint a vonatkozó szakirodalom feldolgozása során több ponton utalt a bíró peres eljárás során tanúsított aktív egyezségkötést elősegítő szerepére.⁷⁵¹ A továbbiakban a kérdőíves kutatás során szerzett gyakorlati tapasztalatok ismertetésére kerül sor.

A családjogi ügyekben a jogalkotó által is deklarált egyezségkötés érvényesülésének elsődlegessége elvét a megkérdezett a bírák egyöntetűen megerősítették:⁷⁵² *a családjogi tárgyú ügyekben, így különösen a bontóperekben, szülői felügyelettel, kapcsolattartással, valamint gyermektartásdíjjal kapcsolatos ügyek vonatkozásában elsődleges szempont a felek közötti egyezség megkötése.* Ezekben az ügyekben a bíróság feladata közreműködni a felek közötti egyeztetésben és a konfliktus enyhítésében főként akkor, ha kiskorú gyermek érintettsége is felmerül.⁷⁵³

A családjogi perek során a *bíró* legfontosabb *célja* az anyagi és eljárásjogi szabályok betartásán túl a *felek egyezségkötési hajlandósága esetén* – a kiskorú gyermek érdekeinek szem előtt tartásával – a felek egyezségkötésének előmozdítása.⁷⁵⁴ A megkérdezettek 80%-a úgy nyilatkozott, hogy *a kiskorú gyermek érdekeire való fókuszálással lehet a leghatékonyabban a feleket az egyezség irányába terelni.* Abban az esetben, ha mind a két fél számára valóban fontos a gyermeke sorsának és érzelmi világának jövőbeli alakulása, akkor nagy valószínűséggel a felek között létre fog jönni a megállapodás. A gyermek érdekeinek előtérbe helyezése alapot adhat a felek közötti jó viszony megőrzésére és a hosszú távú együttműködés kialakítására, melyre kizárólag akkor nyílik lehetőség, ha a felek közötti konfliktus még nem mélyült el, vagy a korábbi együttélés során tapasztalt sérelmek feldolgozásra kerültek. Az együttműködés akkor lesz tartós, ha a felek a fennálló konfliktus megoldására törekszenek, nem pedig annak további eskalációjára. A bíró tehát a per során az

⁷⁵¹ Erről lásd bővebben az értekezés „*Egyezség létrehozását elősegítő alapelvek*”, „*Egyezségkötés a per egyes szakaszaiban*”, valamint a „*Bíró perelterelést elősegítő eszközei a perben*” című alfejezetekben foglaltakat.

⁷⁵² A válaszadók 100%-a szerint a családjogi ügyek esetében az egyezségkötésnek elsődlegesnek kell lennie a jogvita feloldása szempontjából.

⁷⁵³ Továbbá a válaszadók többsége helyesen mutatott rá arra a pozitívumra, hogy a felek egyezsége esetén sokkal nagyobb az esély az abban foglaltak betartására, így elkerülhetővé válnak az eseteleges utóperek, valamint végrehajtási eljárások megindítása.

⁷⁵⁴ A gyermek érdekeinek érvényesülésével kapcsolatban lásd. bővebben a „*Gyermek szerepe bevonása a családjogi perekbe*” című alfejezetben foglaltakat.

egyezség előmozdítására törekszik, azonban nem mindenáron, mivel vannak olyan esetek, ahol a jogvita ítélettel történő lezárására van szükség.

A megkérdezett bírák tapasztalatai alapján a családjogi perek vonatkozásában *a perbeli egyezség megkötések átlagos időtartama* rendkívül *eltérő*, mely főként a felek egyezségkötési hajlandóságától függ.⁷⁵⁵ A válaszok alapján az egyezségkötésre főként a peres eljárás első szakaszában nagyobb az esély,⁷⁵⁶ míg az eljárás második, bizonyítási szakaszában egyre kisebb a felek megegyezésének aránya.

A válaszadók 60%-a úgy nyilatkozott, eredményesnek tartja a saját egyezségkötést elősegítő eljárását, azonban 50%-uk szerint főként a feleken (jelenlegi családi-, anyagi-, és egyéb körülményein múlik, érzelmi állapotán, esetleges sértettségén) múlik hogy a későbbiekben létrejön-e egyezség.

SZÜRÖSNÉ TAKÁCS Andrea⁷⁵⁷ tanulmányában kiemelte, egy jó és gondos bíró igyekszik hosszútávra megoldani a jogvitát, és feloldani a felek konfliktusát. Azonban akadnak olyan konfliktusok, amelyek feloldásához a bíró, és a bírósági közvetítő is eszköztelen, így a jogvita lezárásának egyetlen útja, ha a bíróság dönt és a perben ítéletet hoz. Ezek általában értékalapú viták, mely során a bíró kifejezetten a jogvitát dönti el, a felek közötti konfliktus feloldása azonban nem történik meg.⁷⁵⁸

Az egyezségkötés megkísérlésére vonatkozó szűrők alkalmazásával kapcsolatban a bírák fele úgy nyilatkozott, hogy *„minden ügy alkalmas lehet az egyezségkötésre”*, azonban előfordulhat, hogy az ügyfelek nem alkalmasak a kompromisszumos megoldások elfogadására. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy minden ügy egyedi mérlegelést igényel, így az egyezség előmozdítását célzó módszerek megfelelő alkalmazása is esetről esetre eltérhet.

⁷⁵⁵ A válaszadók fele utalt arra, hogy ezzel összefüggésben nem áll rendelkezésre statisztikai adat, ezért a kérdés megválaszolása során kizárólag a saját tapasztalataikat tudták alapul venni.

⁷⁵⁶ A válaszadók 30%-a úgy nyilatkozott, hogy az egyezség megkötésére a keresetlevél benyújtását követő 1-3 hónapon belül sor kerül, míg további 30% úgy nyilatkozott, hogy a perbeli egyezség megkötésének átlagos időtartama 3-6 hónap.

⁷⁵⁷ A Szigetszentmiklósi Járásbíróság elnöke.

⁷⁵⁸ SZÜRÖSNÉ TAKÁCS Andrea: A sikertelenségre predesztinált mediációs eljárásokról – különböző szakterületek képviselőinek tapasztalatai fényében, Családi Jog, 2023/1. szám, 29-30.

Gyakran már a perfelvételi iratokból, de legkésőbb az első tárgyalás során kirajzolódik, hogy a feleknek fenn áll-e az egyezségkötési szándéka, melyre elsősorban a felek írásbeli és szóbeli nyilatkozatai, valamint tárgyalási magatartásuk alapján lehet következtetni. Lényeges szempont a felek közötti kommunikáció megléte, illetve annak minősége, mivel az érdemben befolyásolhatja az egyezségkötés lehetőségének esélyeit. A perfelvételi iratokból, egyéb beadványokból, a tárgyaláson tett nyilatkozatokból és a felek viselkedéséből a bíró számára megállapítható, hogy van-e esély az egyezségkötésre.

Az egyezség létrehozása azonban különösen nehéz, ha a *feleket kölcsönös, erős negatív érzelmek vezérlik*, vagy ha valamelyik fél esetében *mentális zavar* gyanúja merül fel. További akadályozó tényező lehet az *ügyvéd egyezségkötést hátráltató magatartása*, vagy akár *családon belüli erőszak* gyanúja is.⁷⁵⁹

Az ügyek egyezségkötési esélyének szűrése azért különösen fontos, mert amennyiben a bíró esélyt lát a felek közötti konszenzus létrehozására, úgy általa az azt segítő eszközök és módszerek megfelelő alkalmazására kerülhet sor. Ezzel szemben, ha a felek közötti egyezségkötésre nincs esély, vagy valamilyen kizáró tényező merül fel, úgy a bíró anyagi pervezetés körében tanúsított elsődleges célja a per ésszerű időn belül történő lefolytatása, valamint az eljárás ítélettel történő lezárása.

A bírók az *egyezségkötés létrehozását segítő eszközök* közül külön kiemelték a perbeli egyezségkötésre, valamint a közvetítői eljárás igénybevételére vonatkozó széles körű *tájékoztatást*. Főként a jogi képviselő nélkül eljáró felek esetében a bírók további tájékoztatást nyújtanak az eljárás szünetelésének, a tárgyalás elhalasztásának lehetőségéről, a joggyakorlatról és a várható elhúzódó pertartamról, valamint a várhatóan felmerülő jelentős mértékű költségviselés szabályairól, továbbá kiskorú gyermek érintettsége esetén érdemes kitérni a gyermek mindenek felett álló érdekének elsődleges figyelembe vételére.

A bírók által nyújtott válaszokból egyértelműen kitűnik, hogy széleskörű ismeretekkel rendelkeznek, és tisztában vannak az *egyezségkötést elősegítő eszközökkel* kapcsolatban,

⁷⁵⁹ A családon belüli erőszak gyanúja esetében kiemelten fontos, hogy a gyengébb, kiszolgáltatottabb helyzetben lévő fél – különösen, ha kiskorú gyermek érdekei is érintettek – ne kényszerüljön olyan egyezség elfogadására, amely számára aránytalan hátrányt jelenthet, például a másik féltől való félelem miatt. Ebben az esetben a bírónak a felek személyes jognyilatkozatának megtétele során meg kell győződnie arról, hogy a felek nyilatkozatukat befolyásmentesen, saját akaratukból és elhatározásukból teszik.

azonban felmerül a kérdés, hogy a gyakorlatban hogyan és milyen módon alkalmazzák ezeket az eszközöket.⁷⁶⁰

2.2. A perelterelés eszközei a bírói gyakorlatban

A megkérdezett bírák szinte egyhangúan említették, hogy a perelterelés során elsődleges eszközként alkalmazzák a *közvetítői eljárás igénybevételeéről szóló tájékoztatást*, valamint – jogszabályi keretek között – a *kötelező közvetítői eljárásra utalás* lehetőségét. Emellett a válaszadók 30%-a hangsúlyozta a peren kívüli egyezségkötés lehetőségéről való tájékoztatás jelentőségét is. További perelterelési lehetőségként merült fel a jogi képviselő nélkül eljáró felek esetében nyújtott – *tárgyalási szünettel*, a *tárgyalás elhalasztásával*, valamint az *eljárás – felek kérelmére történő – szünetelésének elrendelésével* kapcsolatos bírói tájékoztatás lehetősége mely a felek közötti konszenzus létrehozását segítik.

A perelterelő eszközök alkalmazása során a bíró minden esetben mérlegeli az ügy sajátos körülményeit, így különösen a felek közötti kapcsolat dinamikáját, a tárgyaláson elhangzott nyilatkozatokat, valamint a felek viselkedéséből kiolvasható kommunikációs mintákat. A perelterelésre vonatkozó döntés – mind az alkalmazandó eszköz, mind azok sorrendje tekintetében – a bíró egyéni meggyőződésén és szakmai mérlegelésén alapul. A bírói mérlegelés azért előnyös, mert az ügy lényeges körülményeinek figyelembe vételével a bírós saját benyomásai alapján dönt a közvetítői eljárás elrendeléséről. Azonban a bírói mérlegelés hátrányának tekinthető, hogy a bíró számára nincs konkrét iránymutatás, mely zsinórmértékül szolgálhatna a bíró számára, így az egyezségkötés előmozdítása szempontjából kevésbé aktív bírók könnyebben mellőzik a perelterelés ezen eszközét.

A kötelező közvetítői eljárásra utalás gyakoriságával kapcsolatban a válaszadók többsége évi 5–10 esetben él ezzel a lehetőséggel. Ennél kisebb arányban voltak olyan bírák, akik évente csupán 1–2 esetben, vagy akár csak 5 évente egy alkalommal tartják indokoltnak a kötelező

⁷⁶⁰ A bírók beszámolóí alapján 80% minden esetben tájékoztatást nyújt az egyezségkötés lehetőségéről, kitérve annak előnyeire illetve hátrányaira. 50%-uk külön kiemeli az egyezség ítélettel azonos joghatásait is, 60%-uk tájékoztatást nyújt, illetve maga is él a tárgyalás elhalasztásának lehetőségével; 50%-uk biztosítja a későbbi nyilatkozattételi lehetőséget, a nyilatkozat illetve egyezségi ajánlat megfontolása érdekében. 50%-uk tájékoztatást nyújt a bírósági közvetítői eljárás igénybevételeének lehetőségéről. További egyezségkötést előmozdító intézkedésként említették meg a gyermek érdekeire történő hivatkozást, a vonatkozó bírósági joggyakorlat általános ismertetését, az eljárás szüneteltetésének lehetőségére történő felhívást.

közvetítés elrendelését. A felek kötelező közvetítői eljárásra történő utalásának szempontjai között elsődleges helyen szerepel a *felek egyezségkötési hajlandósága*, illetve a közöttük *fennálló konfliktus mélysége és intenzitása*, valamint a perben *érintett kiskorú személye*.

A válaszadók 20%-a kifejezetten *elutasította a közvetítői eljárás kötelező elrendelésének saját ítélkezési gyakorlatában történő alkalmazását*, mivel álláspontjuk szerint a közvetítés legfontosabb alapelve az *önkéntesség*, így meglátásuk szerint még az első, tájékoztató ülésen való részvétel kötelezővé tétele is sérti a közvetítői eljárás lényegi tartalmát. Továbbá hangsúlyozták: a közvetítés hatékonysága kizárólag akkor biztosítható, ha a felek önálló, szabad akaratukból döntenek annak igénybevételéről, és nem külső kényszer hatására vesznek részt az eljárásban.

A fenti bírói állásponttal nem értek egyet, mivel a tájékoztató ülés elsődleges célja a felek számára részletes, és megfelelő információ nyújtása a közvetítői eljárás folyamatáról, és lényegéről. A tájékoztató ülést követően a felek szabad akarat elhatározásukból, mindenfajta következmények nélkül⁷⁶¹ dönthetnek a közvetítői eljárásról történő részvételi szándékukról. A hazai szabályozás szerinti tájékoztató ülésen történő részvételre kötelező modell álláspontom szerint támogatja, és biztosítja a felek szempontjából történő önkéntesség elvének érvényesülését.

Emellett véleményem szerint érdemes figyelembe venni azt a szempontot is, mely szerint a közvetítői eljárás „kötelező” igénybevétele kinek az érdekében áll, milyen alapvető jogok érvényesülése ütközik egymással. Jelen esetben a közvetítői eljárás elrendelése a kiskorú gyermek érintettsége esetén az érdekeire figyelemmel történik, ezzel szemben áll a felek önrendelkezési jogának korlátozása. Álláspontom szerint, ha a gyermek érintettsége felmerül – akkor a kizáró okokon kívüli esetekben – mind a szülőknek, mind az igazságszolgáltatásban résztvevőknek mindent meg kell tenni a gyermek érdekeinek érvényesítése, így az egyezségkötés előmozdítása érdekében, mivel ez az önkéntesség elvének biztosításán túlmutat.

⁷⁶¹ Más országokban előfordul olyan szabályozás, ahol a közvetítői eljárásról történő részvétel megtagadása következményekkel, szankcióval jár.

A válaszadók egy része a bírósági közvetítés elrendelésének akadályaként hivatkoztak a 2021. évben bevezetett *vagyoni elégtétel jogintézményére*,⁷⁶² amely ugyan az eljárások ésszerű időn belül történő befejezésének garanciális biztosítékeként értékelhető, azonban tényleges hatásai a bírósági közvetítői eljárás alkalmazására kedvezőtlenül hathatnak. A szabályozás sajátosságai ugyanis nem ösztönzik, sőt közvetetten visszatartják a bírakat a közvetítői eljárás elrendelésétől.

A Pevtv. által rögzítettek szerint, a személyi állapotot érintő perekre és kiskorú gyermek tartására irányuló ügyekre az eljárás időtartama szempontjából szigorú határidők érvényesülnek,⁷⁶³ amely a bírakat arra készítetik, hogy az eljárás elhúzódásának kockázatát minimalizálják. Ennek következményeként a bírók inkább mellőzik a kötelező közvetítői eljárás elrendelését, illetve kevésbé javasolják annak önkéntes igénybevételét a felek számára, mivel a közvetítői eljárás lefolytatásával járó (4 hónapos) időtartam az ítélezés szempontjából potenciálisan kockázatot hordoz. A Pevtv. rendelkezései ugyan kizárják a felek, illetve a bíróság érdekkörében felmerült szükségtelen idővesztés az eljárás ésszerű időtartamának számításából, azonban a bíróság közvetítői eljárás – jellegénél fogva – nem tekinthető ilyen idővesztésnek, mégis a bírói gyakorlatban a törvényi keretek szigorúsága a közvetítés alkalmazásának visszaszorulásához vezet.⁷⁶⁴ Az ezzel kapcsolatos közvetítői eljárás ösztönzésének lehetséges megoldási javaslatára az értekezés „*De lege ferenda*” fejezetében részletesebben kitérünk.

2.3. A bírósági közvetítői eljárás hatásai a peres eljárásra

A bírósági közvetítés legfontosabb hatása a perre, ha az eljárás keretében a felek között megállapodás jön létre, úgy a feleknek – az alapeljárásba visszatérve – lehetőségük van perbeli egyezséget kötni, melynek bíróság általi jóváhagyása esetén a per érdemi lezárására

⁷⁶² A jogintézményt a polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel érvényesítéséről szóló 2021. évi XCIV. törvény (a továbbiakban: Pevtv.) szabályozza.

⁷⁶³ A Pevtv. 6. § (3) – (4) bekezdés alapján a személyi állapotot érintő perek, valamint a kiskorú gyermek tartására vonatkozó perek esetében „*az elsőfokú eljárás időtartama nem haladhatja meg a tizennyolc hónapot.*”

⁷⁶⁴ A Pevtv. 15. § (3) – (4) bekezdései alapján: „*A bírósági eljárás vagy eljárási szakasz időtartamába nem számítható bele az az eljárás előrehaladását nem szolgáló időtartam, amely a kérelmező érdekkörében felmerült, elhárítható ok miatt, szükségtelenül telt el.*”

„*A bírósági eljárás vagy eljárási szakasz időtartamába nem számítható bele az a bírósági eljárás előrehaladását nem szolgáló időtartam, amely a bíróság érdekkörében felmerült, elhárítható ok miatt, szükségtelenül telt el, ha a kérelmező – habár arra jogszabályban biztosított lehetősége volt – nem nyújtott be kifogást az eljárás elhúzódása miatt.*”

kerül sor. Azonban kérdésként merül fel, hogy a közvetítői eljárás keretében kötött megállapodás a bíróság által jóváhagyható-e.⁷⁶⁵

A bírósági kutatás eredményei alapján a közvetítői eljárás során kötött *megállapodások* – bíróság által történő jóváhagyhatósága, illetve végrehajthatósága szempontjából – *döntő többsége megfelelt a bírósági jóváhagyás formai és tartalmi követelményeinek*. A peres eljárásba visszatérve, csak elvétve volt szükség a megállapodások szövegének pontosítására – elsősorban a végrehajthatóság biztosítása érdekében –, de ezek az esetek érdemben nem érintették a megállapodások tartalmát, melynek köszönhetően arra a következtetésre juthatunk, hogy a *bírósági közvetítés megfelelően kiegészíti a peres eljárást*.

Általában a közvetítői eljárás sikerességét illetve eredményességét a megállapodás létrehozásában mérik, azonban a közvetítői eljárás célja nem csupán a felek közötti megállapodás létrehozása, hanem a köztük lévő kommunikáció elősegítése, mely a későbbi együttműködés pozitív hozadékként értékelhető.⁷⁶⁶

A bírák visszajelzései szerint a megállapodás nélkül zárult közvetítői eljárásról visszatérő felek *kommunikációja érzékelhetően javult*: a válaszadók 60%-a nyilatkozott úgy, hogy a felek könnyebben és hatékonyabban kommunikáltak egymással, és ugyancsak 60%-uk tapasztalt *előrelépést a felek közötti együttműködés terén* is. Ezzel szemben a megkérdezettek 20%-a szerint nem történt változás a kommunikációban, míg 10% úgy véli, az együttműködésben sem mutatkozott érdemi javulás. Összességében azonban elmondható, hogy a *közvetítői eljárás az esetek többségében pozitív hatással volt a felek viszonyára, különösen kommunikációs és együttműködési szempontból*.

BENKOVICSNÉ VARGA Erika Kecskeméti Törvényszéken belül végzett bírósági közvetítői eljárások után követésével kapcsolatos kutatásában beszámolt arról, hogy egy általa lefolytatott, megállapodás nélkül zárult közvetítői ügyben az alapperbe visszatérő felek a tárgyaláson – az általa készített megállapodás-tervezetben szereplő tartalommal megegyező – perbeli egyezséget kötöttek. A szerző végül arra a megállapításra jutott, hogy a felek a

⁷⁶⁵ Az felek által kötött perbeli egyezség jóváhagyásának szempontjait, valamint megtagadására vonatkozó előírásokat bővebben lásd. az értekezés „Az egyezség jóváhagyása a perben”, és „A gyermek szerepe és bevonása a családjogi perekbe” című alfejezeteiben.

⁷⁶⁶ KLISICS Diána: *Mediáció családjogi ügyekben. A gyökerekről és a sajátosságokról*, DÍKÉ: Márkus Dezső Összehasonlító Jogtörténeti Kutatócsoport Folyóirata, 2019/1. szám, 48-19.

közvetítői eljárásban még nem álltak készen megállapodás ilyen formában és tartalommal történő megkötésére, ehhez több időre volt szükségük. Azonban megállapodás-tervezet valamint a perbeli egyezség azonos tartalmára figyelemmel a közvetítői eljárás során történtek nem múltak el nyomtalanul.⁷⁶⁷

Az empirikus kutatás esetében a bírák 50%-a arról számolt be, miszerint ritkán fordul elő, hogy a közvetítői eljárás sikertelenségét követően a felek mégis egyezséget kötnek a per során. Ezzel szemben a válaszadók 30%-a többször is tapasztalta ezt a jelenséget, amely álláspontjuk szerint annak köszönhető, hogy a közvetítői eljárás, illetve maga a közvetítő személye képes megteremteni egy olyan alapot, amely segíti a felek közötti bizalom helyreállítását így az egyezségkötési hajlandóság erősödését.

A bírák többsége visszaigazolta, hogy eredményesnek tartja a peres eljárás és a közvetítői eljárás igazságszolgáltatás rendszerén belül történő összekapcsolását. A közvetítői eljárás különösen a *családjogi perekben képes hatékonyan kiegészíteni a hagyományos peres eljárást*. A bírák megítélése szerint a közvetítés jól illeszkedik a bíróság funkciójához, mivel elősegíti a felek közötti konszenzus kialakulását, erősíti a párbeszédet, és növeli a felek igazságszolgáltatásba vetett bizalmát.

Ezt az álláspontot emelte ki ANDÓDI László is a Szekszárdi Törvényszék illetékességi területén belül végzett bírósági közvetítéssel kapcsolatos bírói gyakorlat vizsgálatával összefüggő kutatásában. A kutatás eredményei alapján arra a következtetésre jutott, hogy „*a bírósági közvetítés jól beilleszthető a peres eljárás folyamatába*”.⁷⁶⁸

⁷⁶⁷ BENKOVICSNÉ VARGA Erika: *A bírósági közvetítés jelene és jövője*, i.m. 1052.

⁷⁶⁸ ANDÓDI László: *A bíró és a közvetítés – a közvetítés koordinátái a bíró térképén*, i.m. 69.

3. A BÍRÓSÁGI KÖZVETÍTŐ SZEREPE AZ EGYEZSÉGKÖTÉS LÉTREHOZÁSA SZEMPONTJÁBÓL

A doktori értekezés bevezető részében megfogalmazott hipotézisek empirikus alátámasztása érdekében – a korábban ismertetett, bírók számára készített kérdőíves felmérés mintájára – vizsgáltam meg a polgári, főként családjogi közvetítői eljárások lefolytatásában közreműködő bírósági közvetítők egyezségkötési gyakorlatát.⁷⁶⁹

Az összeállított kérdőívet a Debreceni Járásbíróságon (3), az Egri Járásbíróságon (3), a Nyíregyházi Járásbíróságon (1), valamint a Miskolci Járásbíróságon (2) összesen 9 bírósági közvetítő töltötte ki. A kérdőíves kutatás eredményei – mivel szűk körben 4 Törvényszék 9 bírósági közvetítője által került kitöltésre – nem minősülnek reprezentatívnak. Annak érdekében, hogy érdemi eredményeket kapjunk szükség lett volna egy országos szintű, minden megyeszékhelyen működő törvényszék bevonásával végzett széleskörű kutatás lefolytatására. Azonban a doktori értekezés keretein belül ennek megvalósítása – főként területi korlátok miatt – nem történt meg.

A kérdőíves kutatás alapvető célkitűzése volt a bírósági közvetítői gyakorlat elemzése, másrészt a kapott eredményekből történő következtetések levonása, és a gyakorlat fejlesztése érdekében történő – *egyezségkötést előmozdító* – javaslatok kidolgozása. Álláspontom szerint az ugyan szűk körben lefolytatott kutatás eredményei betekintést nyújtanak a jelenlegi *bírósági közvetítői eljárás gyakorlatába*, ezáltal lehetőség adódik az abból történő következtetések levonására

A kérdéssor összesen 22 kérdést tartalmazott, melyek főbb kutatási pontjai a következők:

- A. A bírósági közvetítő személyével kapcsolatos kérdések;
- B. A bírósági közvetítésre érkező felekkel kapcsolatos tapasztalatok;
- C. A bírósági közvetítő szerepe a megállapodás létrehozása szempontjából;
- D. A bírósági közvetítésben kötött megállapodás.

⁷⁶⁹ A bírósági közvetítők részére összeállított kérdőív a doktori értekezés 2. számon csatolt mellékleteként megtekinthető.

3.1. A bírósági közvetítő személye és szerepének elhatárolása

A kérdőív első kérdése a bírósági közvetítők motivációira irányult. E kérdés vizsgálata kiemelten fontos abból a szempontból, hogy a közvetítő – tevékenysége során – elkerülhetetlenül saját személyiségével „dolgozik” a folyamatban, amely a felek által érzékelhető és alapvetően befolyásolja a közvetítés dinamikáját, illetve annak eredményességét. A megkérdezett bírósági közvetítők többsége (6 fő) már több mint egy évtizedes tapasztalattal rendelkezik a közvetítői tevékenység terén, míg a további 3 fő több mint öt éve folytat aktív közvetítői gyakorlatot.

A válaszok alapján az egyik legmarkánsabb motívumként az alternatív vitarendezés szükségessége rajzolódott ki. A közvetítők jelentős része a hagyományos peres eljárásokkal szembeni kritikát fogalmazott meg: *tapasztalataik szerint az ítélkezési gyakorlat sok esetben nem nyújt valódi megoldást a konfliktusra, csupán formális jogi keretek között rendez a jogvitát.*⁷⁷⁰ Ezzel szemben a közvetítői eljárás, mint alternatív konfliktuskezelési módszer, lehetőséget kínál arra, hogy a felek a mélyebb, rejtettebb problémák feltárásával jussanak el egy valós megoldáshoz.⁷⁷¹ A válaszadók a közvetítői tevékenység megkezdését *tudatos, hiánypótló szakmai választásként* élték meg: olyan módszert kerestek, amely nemcsak jogi, hanem kommunikációs és pszichológiai eszközökkel is támogatja a konfliktuskezelést.

A bírósági közvetítők válaszaiból egyértelműen kirajzolódik, hogy a közvetítés során szerzett ismeretek és készségek jelentős mértékben hozzájárulnak a bírósági munkájuk hatékonyságához.⁷⁷² Többen is kiemelték, hogy a közvetítés tágabb mozgásteret biztosít a konfliktusok kezelésére, különösen az egyezségkötés előmozdítása terén, mivel a peres eljáráshoz képest sokkal rugalmasabb eljárási szabályok jellemzik. A közvetítőként szerzett *asszertív kommunikációs és kérdezéstechnikai készségek* a válaszadók szerint jól hasznosíthatók a peres és nemperes eljárások során. A felek meghallgatása, érdekeik feltérképezése, valamint azok közelítése olyan módszerek, amelyek elősegíthetik a perbeli illetve nemperes eljárás keretében történő egyezségkötést. Egyes válaszadók tapasztalata

⁷⁷⁰ Több válaszadó hangsúlyozta, hogy a peres eljárások kimenetele nem segíti elő a felek közötti együttműködés helyreállítását, sőt adott esetben tovább mélyíti az ellentéteket.

⁷⁷¹ Több válaszadó is úgy fogalmazott, hogy a peres eljárások során jellemzően „csak a jéghegy csúcsa” jelenik meg, míg a valódi, megoldandó konfliktusok a felszín alatt húzódnak, és ezek feltárása csak egy megfelelően strukturált közvetítői folyamatban történhet meg eredményesen.

⁷⁷² A kérdőívet kitöltők közül 4-en bírósági titkári minőségben, míg 5-en bírói státuszban látják el a közvetítői tevékenységet.

szerint a közvetítói eljárás eszközei akár a perben is – bár nem minden ügýtípusban – alkalmazhatóak, az eddigi gyakorlati tapasztalatok alapján eredményesnek bizonyulnak, és *gyakoribb egyezségkötésekhez vezetnek* a peres és nemperes eljárásokban is.⁷⁷³

3.2. A tájékoztató ülés fontossága

A bírósági közvetítők először a – felek kérelme, vagy a bíró kötelezése alapján kezdeményezett – *közvetítói tájékoztató ülésen* lépnek egymással kapcsolatba, mivel a bírósági közvetítő a titoktartás-, illetve pártatlanság elvéből fakadóan hivatalosan nem ismerheti meg a felek között folyamatban lévő eljárás iratait, valamint az eljáró bíróval sem egyeztethet az ügygel kapcsolatos kérdésekről.

A felmérés eredményei alapján a válaszadók egyöntetűen kulcsfontosságúnak tartották az *első közvetítói ülésen nyújtott tájékoztatást*. Álláspontjuk szerint ez az eljárás egyik legmeghatározóbb szakasza, amely döntő hatással van a felek közvetítói eljárásban történő részvételére.⁷⁷⁴ A közvetítők külön figyelmet fordítanak arra, hogy *a tájékoztatás közérthető, hétköznapi módon történjen*, és amennyiben szükséges, példákkal támasztják alá a közvetítés folyamatát és előnyeit, mely módszer hozzájárul ahhoz, hogy a felek tényleges döntési pozícióba kerüljenek, azaz megalapozottan dönthessenek az eljárásban való részvételről.⁷⁷⁵ Egy közvetítő úgy nyilatkozott, álláspontja szerint van összefüggés a felek „eljárásban maradása” és a tájékoztatás minősége, illetve közérthetősége között. Egy további válaszadó kiemelte, a közvetítő által teremtett biztonságos légkör legalább olyan fontos, mint a tájékoztatás minősége.

3.3. A felek megállapodás irányába történő terelhetősége

Miután a felek a tájékoztató ülést követően úgy nyilatkoznak, igénybe veszik a közvetítói eljárást, úgy megindul a felek közötti érdemi eljárás, mely során a közvetítő elsődleges

⁷⁷³ A bírósági titkárként eljárók közül kiemelték, hogy az egyes nemperes eljárásokban, így különösen a kapcsolattartás végrehajtása iránt indított ügyekben is alkalmaznak a közvetítói eljárásból átvett technikákat, melyek hatékonyságát a válaszadók szintén megerősítették.

⁷⁷⁴ A közvetítói eljárásra vonatkozó tájékoztatással szembeni követelményeket lásd az értekezés „*Bíró perelterelést segítő eszközei a perben*” című alfejezetben.

⁷⁷⁵ A közvetítők általános tapasztalatai szerint a megfelelő minőségű tájékoztatás hatására a felek többsége már az első ülés után pozitívan viszonyul az eljáráshoz, és dönt annak igénybevételéről.

feladata a konfliktus, illetve jogvita kereteinek tisztázása, valamint annak megállapítása, hogy az ügy alkalmas-e a közvetítői eljárás lefolytatására, van-e bármilyen kizáró tényező, ami miatt a közvetítői eljárás eleve kudarcra lenne ítélve.⁷⁷⁶

A közvetítői eljárás sikeres alkalmazásának egyik alapfeltétele, hogy *az adott konfliktus és a felek személye alkalmas legyen a közvetítői eljárásban történő részvételre*. A közvetítők tapasztalatai szerint azonban előfordulnak olyan ügyek, amelyek természetesen nem teszik lehetővé a közvetítés folyamatának eredményes lefolytatását. SZÜRÖSNÉ TAKÁCS Andrea tanulmányában kiemelte ilyen negatív tényezők lehetnek a felek esetében fennálló *szenvedélybetegség*, vagy egyéb *mentális* illetve *pszichiátriai betegség* megléte,⁷⁷⁷ a felek között korábban indult *hatósági* vagy *büntető eljárások*⁷⁷⁸ folyamatban léte.⁷⁷⁹

A bírósági kutatás eredményei megerősítették ezt az álláspontot, melyeket a válaszadó közvetítők kiegészítettek a következő tényezőkkel: *a felek közötti korábbi bántalmazó kapcsolat*,⁷⁸⁰ mélyen gyökerező *hatalmi egyenlőtlenségek*, *kulturális-*, *vallási*, vagy *egyéb nyelvi akadályok*, *a fél vagy felek felelősségvállalásának hiánya*. Amennyiben a közvetítő az eljárás során észleli az említett kizáró okokat célszerű kezdeményeznie az eljárás lezárását, illetve a felek peres eljárásba történő visszaterelését, figyelemmel arra, hogy ezekben az esetekben a felek és az érintett gyermek érdeke, a jogvita ítélettel történő lezárása. A közvetítői eljárás tehát nem minden konfliktushelyzet esetén alkalmazható hatékonyan, emiatt különösen fontos, hogy az eljáró bíró, illetve bírósági közvetítő felismerje, azt hogy az ügy, illetve a felek alkalmasak-e a közvetítésre.

A közvetítő eljárása során további *egyezségkötését akadályozó tényezők* is felmerülhetnek, melyek a közvetítő által alkalmazott megfelelő eszközök, és módszerek segítségével kiküszöbölhetőek, így az eljárás lefolytatását nem teszik lehetetlenné, csupán akadályozzák annak eredményességét. Ezzel összefüggésben a válaszadók többféle akadályt azonosítottak,

⁷⁷⁶ Mivel a tájékoztató ülésen a közvetítő tájékoztatási kötelezettségének teljesítése volt a fókuszban, a felek közöttük fennálló konfliktusról részletesen nem esett szó, erre legkorábban az első közvetítői ülésen a megszokás nélküli idő módszer keretében, a felek elmondásai alapján kerül sor. (Forrás: BENKOVICSNÉ VARGA Erika: *A bírósági közvetítés jelene és jövője*, i.m. 1049.)

⁷⁷⁷ Amelyek esetekben a legnagyobb probléma a betegség belátásának hiánya.

⁷⁷⁸ Ezekben az esetekben a felek gyakran olyan feltételekhez kötik a megállapodás megkötését, mint a feljelentés visszavonása, vagy a büntetőeljárás megszüntetése. Gyakori probléma, hogy közvérdra üldözendő bűncselekmények esteében ezekre alapvetően nincs is lehetőség. (Forrás: SZÜRÖSNÉ TAKÁCS Andrea, i.m. 33.)

⁷⁷⁹ SZÜRÖSNÉ TAKÁCS Andrea, i.m. 33.

⁷⁸⁰ Különösen egyik vagy mind a két fél által tanúsított erőszakos, vagy agresszív viselkedés.

mint például a *felek aktuális, bizonytalan érzelmi állapotát, a felek személyiség típusát illetve konfliktuskezelési stratégiáját, a felek képviselőjében eljáró jogi képviselő(k) közvetítői eljárással szemben tanúsított negatív hozzáállását.*

A bírósági közvetítők válaszaiból kirajzolódik, hogy a *közvetítői eszköztár* alkalmazása nagyfokú rugalmasságot és tudatosságot igényel. Az eszközök kiválasztásának elsődleges szempontját a válaszadók egy része *az ügy sajátosságaihoz* köti, míg mások hangsúlyozottan *a felek személyiségéhez, érzelmi állapotához és kommunikációs stílusához* igazítják az eljárás során kiválasztott és alkalmazott módszereket.⁷⁸¹

3.4. A közvetítői eljárásban létrejött megállapodási arány, és az eljárás időtartama

A közvetítői eljárások megállapodással történő lezárása – különösen a családjogi ügyek vonatkozásában – általánosságban pozitív tendenciát mutatnak, azonban a megállapodással záruló ügyek aránya, az ahhoz szükséges ülések száma, és a közvetítői eljárás átlagos időtartama szempontjából jelentős eltéréseket tapasztalhatunk, melyek háttérben az eltérő családjogi konfliktusok, a felek személyisége és hozzáállása, valamint egyéb körülmények állnak.

A Debreceni-, Egri-, Nyíregyházi-, és Miskolci Törvényszékeken lefolytatott statisztikai kutatások eredményei alapján megállapítást nyert, hogy átlagosan az összes (tájékoztató üléssel) megindult közvetítői eljárások 25%-a zárult megállapodással, míg az érdemben lefolytatott közvetítői eljárások 50%-a zárult megállapodással.⁷⁸²

A Kvtv. alapján a közvetítői eljárás befejeződik a felek eltérő megállapodásának hiányában a közvetítői eljárás igénybevételére vonatkozó alávetési nyilatkozat aláírásától számított négy hónap elteltével,⁷⁸³ így az eljárás maximális időtartama négy hónap lehet.

⁷⁸¹ A közvetítői eljárás során alkalmazott eszközök és módszerek lásd az értekezés „*A bírósági közvetítő eszközei és módszerei a megállapodás létrehozása érdekében*” című alfejezetben.

⁷⁸² A Debreceni-, Egri-, Nyíregyházi-, és Miskolci Törvényszékeken végzett statisztikai kutatások eredményeit lásd bővebben „*A bírósági közvetítés gyakorlati tapasztalatai a Debreceni Ítéltábla illetékességi területén működő törvényszékek statisztikai adatai alapján*” című alfejezetben.

⁷⁸³ Kvtv. 35. § (1) bekezdés d) pontja alapján.

A kérdőíves kutatásra adott válaszok alapján az egyezséggel záruló közvetítések túlnyomó többsége 2–4 ülés során, tehát nagyjából 1-2 hónapon belül eredményesen lezárul. Az egyes ülések időtartama jellemzően 1,5–3 óra közé esik, amely alapján a teljes közvetítői eljárás időtartama általában 2–8 óra. *Érzelmileg megterhelő esetekben* előfordul, hogy az első ülés jelentősen hosszabb, akár 4–6 órát is igénybe vesz, míg a további alkalmak ehhez képest már rövidebb időtartamúak. *Elmélyült konfliktusok* vagy *súlyos kommunikációs nehézségek esetén* ugyanakkor több – akár 9 – ülés is szükségessé válhat a megállapodás létrehozásához. Ilyen esetekben a közvetítői eljárás folyamatának időtartama akár 3–4 hónapra is elnyúlhat.

Bíróági közvetítés időtartama a Nyíregyházi Törvényszéken 2014-2022. év közötti időszakban				
Közvetítés időtartama	0-3 hó	3-6 hó	6-12 hó	1-2 év
Ügyek száma	491 db	107 db	22 db	1 db

10. táblázat: *Bíróági közvetítés időtartama a Nyíregyházi Törvényszék 2014-2022. év közötti statisztikai adatai alapján (Saját szerkesztés)*⁷⁸⁴

A Nyíregyházi Törvényszék bíróági kutatási kérelem alapján megküldött *bíróági közvetítői eljárások időtartamára* vonatkozó statisztikai adatok alapján megállapítást nyert, hogy a törvényszéken indult közvetítői eljárások⁷⁸⁵ 80%-a 3 hónapon belül, míg 16%-a 3-6 hónapon belül, 3,8%-a 6-12 hónapon belül, és csupán 0,2%-a zárult le 1-2 éven belül.

Álláspontom szerint a bíróági közvetítői eljárások *átlagos legfeljebb 3 hónapon belül történő lezárása* megfelelően beilleszthető a peres eljárás kereteibe, főként akkor, ha a közvetítői eljárásra még a per kezdeti szakaszán, a perfelvételi tárgyalási szak lezárását megelőzően sor kerül. Éppen ezért a bírók által hivatkozott szankciós jellegű vagyoni elégtétel jogintézményével kapcsolatban kifejtett „aggodalmakkal” kapcsolatban csupán részben értek egyet. Ezzel összefüggésben szeretnék hivatkozni az Európai Parlament által 2011. évben

⁷⁸⁴ A Nyíregyházi Törvényszék 2023.El.XI.F.12./2. ügyszámon kelt kutatási engedély alapján megküldött statisztikai adatai alapján.

⁷⁸⁵ Amelybe beletartoznak a csupán tájékoztató ülésen részt vett felek ügyei.

készített *közvetítés igénybevételének elmaradásával járó költségek számszerűsítéséről* szóló hatástanulmányra, melyben a széleskörű kutatások azt igazolták, hogy még a megállapodás nélkül zárult közvetítői eljárások is számottevő idő- és költségmegtakarítást eredményeztek mind a felek mind a bíróság szempontjából.⁷⁸⁶

3.5. A közvetítői eljárás hatása a későbbi perbeli egyezség létrejöttére

A válaszadók egységes véleménye alapján *a bírósági közvetítői eljárás túlmutat a közvetítés során kötött megállapodásokon*, és jelentős hatással lehet a későbbiekben – akár a per során – létrejövő egyezségekre megkötésére is.⁷⁸⁷ A válaszok alapján a közvetítői eljárás sikeressége nem csupán a formális egyezségkötéssel mérhető. A konfliktuskezelési készségek fejlődése, az egymás álláspontjának jobb megértése és a kommunikációs minták pozitív irányú elmozdulása olyan pozitív hatások, amelyek később lehetővé teszik – akár a per során vagy peren kívül – az egyezségkötést.

Többen hangsúlyozták, hogy létezik összefüggés a közvetítés és a későbbi perbeli egyezség között. Ezt nemcsak a felek visszajelzései, hanem bírói tapasztalatok is alátámasztják.⁷⁸⁸ a közvetítést követően a felek gyakran hatékonyabban, célirányosabban, kevesebb érzelmi feszültséggel tudnak egyeztetni jogi képviselőik segítségével is. Az ilyen módon létrejött perbeli egyezségekre tehát *a közvetítői eljárás közvetett eredményének* tekinthetők.

3.6. A bírósági közvetítés eredményessége és hatékonysága

A válaszadók többsége szerint a bírósági közvetítői eljárás eredményes és hatékony eszköz a felek közötti jogviták és konfliktusok kezelésében. A megkérdezett közvetítők hangsúlyozták, hogy bár a megállapodás létrejötte fontos és kézzelfogható indikátora az eljárás sikerességének, nem kizárólagos mérőszámként értelmezhető. A közvetítők többsége úgy nyilatkozott, nem kizárólag az az eljárás sikeres, amely megállapodással zárul. A

⁷⁸⁶ Az Európai Parlament 2011. évi hatástanulmányáról készült összefoglalást lásd. bővebben a „*Mediációs irányelv tagállamok általi végrehajtásának értékelése*” című alfejezetben.

⁷⁸⁷ A közvetítés ilyen értelemben nem kizárólag azonnali eredményessége alapján értékelhető, hanem hosszabb távú hatásmechanizmusai mentén is, különösen a felek közötti kommunikációs dinamika, érzelmi állapot és együttműködési készség szempontjából.

⁷⁸⁸ Erről bővebben lásd. a bírósági kérdőíves kutatás eredményei között ismertetett esetet a „*A bírósági közvetítői eljárás hatásai a peres eljárásra*” című alfejezetben.

közvetítés haszna a megállapodáson túl akkor is jelentős értéket képvisel, *ha nem zárul formális egyezséggel.*⁷⁸⁹

A közvetítők rávilágítottak arra is, hogy a bírósági közvetítés a *bíróság által biztosított alternatív vitarendezési forma, amely eltérő célt szolgál*, mint a klasszikus ítélkezési tevékenység. Míg a bíróság hagyományos értelemben vett feladata a jogvita érdemi lezárása, addig *a közvetítés a konfliktus gyökerére fókuszál*, a felek közötti kommunikációs kapcsolat helyreállításán és a jövőbeli együttműködés megalapozásán keresztül.

A megkérdezett bírósági közvetítők egységesen úgy ítélték meg, hogy a közvetítés hatékony eszköz lehet a jövőbeli jogviták és konfliktusok megelőzésére, különösen abban az esetben, ha a felek korábban már sikeresen részt vettek közvetítői eljárásban. A válaszadók szinte egyhangúan kiemelték, hogy azok a felek, akik egy korábbi jogvitájuk során eredményesen és konstruktívan vettek részt a közvetítői eljárásban, nagyobb valószínűséggel választják ismét ezt az eljárást jövőbeni konfliktusaik rendezésére. A sikeres közvetítési folyamat során szerzett pozitív élmény, a párbeszéd lehetőségének megtapasztalása, valamint az önkéntes megegyezés lehetősége hozzájárul az eljárás társadalmi elfogadottságának erősödéséhez. Egy közvetítő beszámolt arról is, hogy találkozott visszatérő ügyfelekkel, akik újabb jogviták felmerülése esetén is a közvetítés igénybevételét részesítették előnyben a hagyományos peres eljárással szemben.⁷⁹⁰

Egyes közvetítők hiányolták a bírósági közvetítés intézményi és társadalmi megbecsültségét, jelezve, hogy az eljárásban rejlő potenciál nincs kellően kihasználva sem anyagi, sem szakmai szempontból. Ennek változása a jövőben szükségszerű lenne, mivel a közvetítés – különösen családjogi területen – a konfliktuskezelés jövőbeli irányát képviseli.

⁷⁸⁹ A közvetítők közül az eljárás pozitív hatásaként emelték ki, hogy a felek a közvetítő segítségével először ültek le közösen párbeszédet folytatni; meghallgatták egymás nézőpontját és szükségleteit; melynek eredményeként elkezdődött közöttük egyfajta kommunikációs és kapcsolati rendeződés, melyek a peres eljárás későbbi szakaszában is eredményre vezethetnek akár perbeli egyezség formájában.

⁷⁹⁰ Több közvetítő felhívta a figyelmet arra, hogy a bírósági közvetítés igénybevételének jelenlegi feltétele – a peres eljárás megindítása – korlátot jelent a megelőző jellegű mediáció számára. Ugyanakkor úgy vélik, hogy a bíróságon kívüli közvetítés megfelelően alkalmazható lehet a pereskedés megelőzésére, ha a felek ismerik és elérhetőnek találják azt.

4. A FELEK SZEREPE AZ EGYEZSÉGKÖTÉS SZEMPONTJÁBÓL

A gyakorlati tapasztalatok egyértelműen alátámasztják, hogy az igazságszolgáltatás különböző szereplői – így a jogi képviselők, bírák és bírósági közvetítők – által alkalmazott egyezségkötést elősegítő módszerek és technikák fontos, de nem kizárólagos szerepet játszanak a jogviták békés rendezésében. Mind a peres, mind a közvetítői eljárás során alkalmazott eszközök hatékonysága ellenére a végső megállapodás létrejötte minden esetben a *felek rendelkezési jogán, együttműködési készségén és elköteleződésén* múlik. A felek peres eljárást megelőző, valamint a per során tanúsított hozzáállása és motivációja meghatározó jelentőségű abból a szempontból, hogy egy jogvita egyezséggel zárul-e, vagy tovább folytatódik a formális jogérvényesítésnek tekintett peres eljárás útján.⁷⁹¹

A következőkben górcső alá vesszük, milyen tényezők befolyásolják a felek hajlandóságát a perbeli egyezségkötésre, valamint a közvetítői eljárásban való részvételre. A vizsgálat alapját a kérdőíves kutatásban részt vevő bírák és bírósági közvetítők gyakorlati tapasztalatai képezik, amelyek értékes betekintést nyújtanak a felek motivációiba, attitűdjeibe, valamint az egyezséget elősegítő és akadályozó körülményekbe.

4.1. A felek együttműködési hajlandósága a peres eljárásban

A bíró már a keresetlevél és ellenkérelem, valamint a további esetleges perfelvételi iratok alapján betekintést nyer a felek aktuális egymáshoz és a per tárgyához kapcsolódó viszonyába, mely alapján kialakul egy benyomás a felek közötti egyezség létrehozásának esélyeivel kapcsolatban. A bírók által kitöltött kérdőíves kutatás eredményei szerint az elmúlt évek tapasztalatai alapján megfigyelhető, hogy a felek peres eljáráson belüli egyezségkötési szándéka erősödött,⁷⁹² noha erre vonatkozóan pontos statisztikai adatok nem állnak rendelkezésre. Az egyezségkötés leggyakrabban házasság felbontása iránti perekben fordul elő, mely keretében a felek egyik kiemelt célkitűzése, elkerülni a tényállásos bontóper lefolytatását.

⁷⁹¹ A felek konfliktushoz való viszonyát lásd bővebben a „*Konfliktustól a polgári perig*” című alfejezetben, így különösen a konfliktus típusait és lehetséges okait, a konfliktus kezelés stratégiáinak szempontjait, valamint a konfliktus eszkalációjának fázisait.

⁷⁹² Az Egri és Debreceni és Miskolci Járásbíróság bírái szerint a családjogi ügyek vonatkozásában átlagosan 70-80%-ban létre jön a felek között rész-, vagy teljes egyezség. A Nyíregyházi Járásbíróság visszajelzései alapján a családjogi ügyekben leggyakoribb a felek közötti egyezségkötési arány.

A peres eljárás során a felek céljai és egymáshoz való viszonyulása jelentősen eltérhet, ami meghatározza az egyezségkötési hajlandóság mértékét is. A skála az alapvető együttműködési szándéktól egészen a másik féllel szembeni erőteljes ellenérzésig, sőt akár a teljes ellehetetlenítés céljáig terjedhet. A családjogi ügyekben gyakran előfordul, hogy a feleknek a peres eljárást megelőzően és a peres eljárás alatt nem kiemelt céljuk a hosszú távú jó viszony megőrzése, a jó kapcsolat és a bizalom helyreállítása. Ugyanakkor a bíró a kiskorú gyermek érintettsége esetén alkalmazott – *gyermek mindenképp felett álló érdekeire*, valamint *a szülők együttműködési kötelezettségére való* – figyelemfelhívásával szorgalmazhatja a felek hozzáállását pozitív irányba befolyásolni. A közvetítés egyik kiemelt célkitűzése a felek közötti bizalom helyreállítása.⁷⁹³

4.2. A felek közvetítói eljáráshoz való viszonya

A bírák egybehangzóan úgy nyilatkoztak, tapasztalataik szerint a *felek túlnyomó többsége továbbra sincs tisztában a közvetítói eljárás lehetőségével, vagy hiányos ismeretekkel rendelkezik,*⁷⁹⁴ mely tény a válaszadó bírósági közvetítők is megerősítettek. Általános tapasztalataik alapján a felek elsődlegesen a peres eljárás során, az eljáró bíró tájékoztatása útján szereznek tudomást a közvetítés lehetőségéről. Ezért különösen fontos – mind a perben, mind a közvetítói eljárás első ülésén – a közvetítói eljárásról szóló alapos és közérthető tájékoztatás biztosítása, mely információk birtokában a felek rendelkezési jogukat gyakorolva eldönthetik, hogy részt kívánnak-e venni a folyamatban, vagy inkább peres eljárás keretében szeretnék a jogvitát rendezni.⁷⁹⁵

A *bírósági közvetítói eljárás érdemi folytatásának* egyik kulcskérdése, hogy a felek a tájékoztató ülésen inkább saját elhatározásukból önkéntesen vagy bírói kötelezés útján vesznek részt a közvetítésben. A gyakorlati tapasztalatok alapján a felek további részvételét nagymértékben befolyásolja a konfliktus aktuális stádiuma, a közvetítésre irányuló tájékoztatás minősége, valamint a bírósági közvetítő és az eljáró bíró személyes meggyőző

⁷⁹³ KOHLHOFFER-MIZSER Csilla: *A döntés útjai konfliktusainkban - mediáció és alternatív vitarendezés egyes európai példái*, Magyar Jog, 2020/5. szám, 298.

⁷⁹⁴ A válaszok alapján a felek 20%-ban ismerik, 60%-ban egyáltalán nem ismerik a közvetítói eljárást, míg további 20%-ban hiányos információkkal rendelkeznek a közvetítói eljárásról. Azok a felek, akik hallottak már a közvetítés intézményéről, többnyire jogi képviselőjük útján értesültek róla.

⁷⁹⁵ Fontos kiemelni, hogy a közvetítói eljárás folytatásához mind a két fél önkéntes hozzájárulására szükség van.

ereje és kommunikációs attitűdje. A bírósági közvetítők gyakorlati tapasztalatai alapján általánosan megfigyelhető, hogy az *önkéntes részvétel* esetén a felek nyitottabbak, motiváltabbak, és gyakran abban bíznak, hogy egy olyan strukturált, biztonságos térben oszthatják meg sérelmeiket, ahol a másik fél hajlandó őket meghallgatni.⁷⁹⁶ Ezzel szemben a *kötelezés útján* érkező felek gyakran bizalmatlanok, tájékozatlanok az eljárás lényegét illetően, és nem ritkán passzív, enervált vagy épp fásult attitűdöt tanúsítanak. Ezek a felek jellemzően inkább csak a jogvita mielőbbi lezárását várják, és kevésbé hisznek a közvetítés eredményességében, különösen az eljárás kezdeti szakaszában.⁷⁹⁷ Mindkét esetben gyakori tapasztalat, hogy a felek nem rendelkeznek kellő ismerettel a közvetítés céljáról, menetéről, valamint saját aktív szerepükről a folyamatban. Ez gyakran vezet téves elvárásokhoz: például abban bíznak, hogy a közvetítő majd "*igazságot tesz*", vagy „*rábeszéli a másik felet a kompromisszumra*”. Az információhiány miatt a kezdeti viselkedésformát sokszor a kíváncsiság és a bizonytalanság jellemzi, amelyet a közvetítői üléseken nyújtott világos tájékoztatás képes oldani.

A Debreceni és Egri Járásbíróság közvetítői főként arról számoltak be arról, hogy az *önkéntes részvétel* inkább azokban az esetekben jellemző, amikor a konfliktus még nem mélyült el, a felek kapcsolata nem mérgesedett el teljesen, így csupán külső segítségre van szükségük a konstruktív párbeszéd kialakításához. Ilyen esetekben gyakran már a perfelvételi tárgyaláson történő tájékoztatást követően kifejezik szándékukat a közvetítői eljárás igénybevételére. Ugyanakkor hangsúlyos szerepet kap a bírói delegálás meggyőző ereje.⁷⁹⁸ Ezzel szemben a Nyíregyházi és Miskolci Járásbíróság közvetítői főként arról számoltak be, hogy *a felek többsége jellemzően bírói kötelezés hatására érkezik a közvetítői eljárásba*. Ennek ellenére a kötelezés nem feltétlenül csökkenti a felek elköteleződését a folyamat iránt – a tapasztalatok szerint még ilyen esetekben is magas arányban folytatják le a közvetítést, különösen, ha a tájékoztatás részletes és közérthető formában történik. A közvetítésben történő részvételi hajlandóságot növeli, hogy a felek számára biztonságos és gyors alternatívát kínál az eljárás, amely során szabadabban nyilváníthatják ki érdekeiket, és az elhangzott információk a peres eljárás során nem használhatóak fel. Fontos ösztönző továbbá a peres eljáráshoz viszonyított

⁷⁹⁶ Számukra a közvetítés lehetőséget jelent az álláspontok kifejtésére és az érzelmi feldolgozásra.

⁷⁹⁷ Gyakori, hogy a felek kizárólag a kötelezettség miatt jelennek meg az első közvetítői ülésen, nem pedig saját belső meggyőződésükből.

⁷⁹⁸ Különösen azoknál a bíróknál, akik maguk is jártasak a közvetítés módszertanában és folyamatában. A téma bővebben a „*Bíró perelaterelést segítő eszközei*” című alfejezetben került kifejtésre.

kötetlen, rugalmas eljárási szabályok megléte, a közvetítői eljárás ingyenessége, valamint a potenciális megállapodásban rejlő idő- és költségmegtakarítás.

A közvetítői eljárás során a felek általában több, egymással összefüggő célt kívánnak elérni. Elsődleges célként jelenik meg a *jogvita/konfliktus gyors és békés lezárásának igénye*, amely egyúttal a hosszadalmas pereskedés elkerülését is jelenti. A felek fontosnak tartják továbbá olyan közeg kialakítását, amely elősegíti a párbeszédet és a kölcsönös meghallgatást, lehetőséget teremtve ezzel a jogvita háttérében meghúzódó érzelmi sérelmek feldolgozására és elismerésére is. Ideális esetben végső célként egy hosszútávon fenntartható, mindkét fél számára kölcsönösen elfogadható megállapodás létrehozása fogalmazódik meg, amely nem csupán a *konkrét jogvita lezárását*, hanem a *jövőbeli konfliktusok megelőzését is elősegítheti*.

A bírósági közvetítők kiemelték továbbá, hogy az *együttműködési készség* sok esetben csak több ülés után alakul ki, mivel a közvetítés sikeressége szoros összefüggést mutat a felek bizalmának fokozatos újra épülésével. A felek közötti együttműködés elősegítésében kulcsszerepet játszik a felek felelősségének előtérbe helyezése, valamint a korábban szerzett sérelmek feloldásának elősegítése.⁷⁹⁹ A folyamatot befolyásolja a felek aktuális érzelmi állapota,⁸⁰⁰ személyiség típusa, és konfliktus kezelési stratégiája,⁸⁰¹ a konfliktus aktuális stádiuma, a bírói tájékoztatás minősége, valamint az eljárás igénybevételére vonatkozó megfelelő időzítés is – vagyis, hogy az eljárás mely szakaszában történik a közvetítői eljárás kezdeményezése.

Összességében elmondható, hogy a felek motivációi és elvárásai sokrétűek, hozzáállásuk pedig döntően befolyásolja a közvetítés sikerességét. A közvetítő szakmai érzékenysége, valamint a bírói és ügyvédi előkészítés minősége kulcsszerepet játszik abban, hogy a felek az eljárás során el tudják sajátítani a közös megoldáskeresés szemléletét, és képessé váljanak a valódi együttműködésre és az egyezség létrehozására.

⁷⁹⁹ FÜRJES Balázs – KRÉMER András – SOMODI Éva, i.m. 16.

⁸⁰⁰ Ha a felek valamelyike nem képes – közös gyermekre való tekintettel sem – a korábban szerzett sérelmein felül emelkedni, a közvetítői eljárás kudarcra van ítélve, és maga az eljáró közvetítő is eszköztelennek bizonyul ebben a helyzetben. (Forrás: Váczi Katalin, i.m. 285.)

⁸⁰¹ Az, hogy ki milyen konfliktuskezelési stratégiával rendelkezik, nagyban befolyásolja a közvetítői eljárás eredményességét. Egy alkalmazkodó és egy versengő típus találkozása nagy eséllyel egyensúlytalansághoz, a versengő-versengő páros konfliktusa pozícióharcra vezethet. (Forrás: Váczi Katalin, i.m. 285.)

VI. KÖVETKEZTETÉSEK

1. Az első hipotézis vizsgálatának eredményei

Az első és alapvető hipotézisem szerint *az igazságszolgáltatás szerepe átalakult, mely értelmében az igazságszolgáltatás elsődleges feladata a felek közötti egyezségkötés elősegítése, és – ha ez a törekvés nem vezet eredményre – másodlagos feladata a felek igényérvényesítése érdekében történő, jogvita lezárását biztosító érdemi döntés meghozatala.*

A felvetés igazolása érdekében először az igazságszolgáltatás szerepének jogtörténeti áttekintésére került sor, mely alapján megállapítást nyert, hogy a Plósz-féle Pp. koncepciója szerint a per céljaként megfogalmazott kívánalom *„a valóságosnak megfelelő tényekre alapított, igazságos döntés elérése”* volt, viszont a per konkrét célját – így az igazságszolgáltatás feladatát – még nem jelölték meg. Az 1952. évi Pp. már kifejezésre juttatta *„az anyagi igazság kiderítésének”* célját, amely egyértelművé tette a bírósággal szemben támasztott aktív, jogvita lezárására vonatkozó követelményt. Az 1995. évi módosítás teljes mértékben szakított ezzel a törekvéssel, és a bíróság aktív szerepét jelentős mértékben lekorlátozta. Nem sokkal később az 1999. évi Pp. Novella újrafogalmazta a per célját azzal, hogy a bíróság feladatát meghatározó 1952. évi Pp. 3. §-ában foglaltakból *kihagyta az igazság kiderítésére* vonatkozó követelményt, ezáltal mentesítette a bíróságot az erre vonatkozó törvényi kötelezettsége alól. A 2016. évi Pp. Koncepció célkitűzései között többek között szerepelt a *perelterelés és a felek közötti egyeztetést előmozdító eljárési szabályok kiépítése*, mely követelménynek a jogalkotó számos anyagi jogi és eljárásjogi szabály jogrendszerbe történő beemelése segítségével biztosította a felek nemperes- és peres eljárásbeli, illetve bírósági közvetítői eljárás keretében történő egyezségkötésének lehetőségét.

Az értekezés első fejezetében szükséges volt tisztázni az anyagi és az alaki igazság fogalmának elhatárolását, amelyeket a korábbi perrendtartások a per céljaként nevesítettek. E hagyományos felfogás szerint a bíróság elsődleges feladata volt, hogy döntését az anyagi, illetve az alaki igazságnak megfelelően hozza meg. Ugyanakkor már a Plósz-féle polgári perrendtartás, valamint az 1952. évi Pp. is lehetőséget biztosított a peres eljárás keretében a felek közötti egyezségkötésre. A 2016. évi Pp. már egyáltalán nem tartalmazza az anyagi igazság feltárásának követelményét helyette a felek közötti egyezség hiányában a bíróság feladata a felek eljárástámogatási kötelezettségének teljesítése alapján feltárt tényállás

tisztázása, valamint a bizonyítékok mérlegelése útján történő alaki igazság érvényre juttatását hangsúlyozza. Ennek megfelelően a jogvita bírósági eljárás keretében történő lezárása – a felek közötti egyezség hiányában – az eljárási szabályokon nyugvó, végleges és érdemi döntés meghozatalával valósul meg.

Megállapítható, hogy a jogalkotó a Pp. rendelkezésein keresztül megfelelően biztosította az egyezségkötés előmozdítását szolgáló eszközöket és lehetőségeket, valamint a perbeli egyezségkötés hiányában alkalmazható, perelterelésre vonatkozó rendelkezéseket, mely a peres eljárás egyes pontjain kifejezetten – a perfelvétel lezárása során –, valamint a per folyamata alatt – egészen a tárgyalás berekesztéséig – megvalósulhat.

A családjogi perek anyagi jogi és eljárásjogi szabályainak vizsgálata során igazolódott az a jogalkotói törekvés, mely szerint a házasság felbontása iránti, a szülői felügyelettel, a kapcsolattartással, valamint a gyermektartásdíjjal kapcsolatos perek vonatkozásában elsődlegesen a felek megállapodása az irányadó, a bíróság döntéshozatali szerepe kizárólag annak hiányában, kérelemre vagy kivételes esetben hivatalból érvényesül.

Az igazságszolgáltatás szerepének vizsgálata alapján megállapítható, hogy a hatályos polgári eljárásjogban egyre hangsúlyosabb teret nyer a felek közötti egyezség létrehozásának ösztönzése. E tendenciát a jogalkotó különböző szabályozási eszközök segítségével – mint például az egyezségkötés lehetőségét biztosító rendelkezések, valamint a bírósági közvetítői eljárás bevezetése útján – támogatja.

Mindazonáltal a hazai szabályozás az értekezésben hivatkozott nemzetközi modellekhez (mint például az amerikai discovery-eljáráshoz, valamint a spanyol collaborative law eljáráshoz) képest jelentős hiányosságokat mutat. A bemutatott modellek adaptálása – főként a családjogi perek esetén – különösen hasznos lenne a magyar jogrendszer számára is, hiszen e jogvitákban a felek közötti hosszú távú együttműködés fenntartása a jogvita lezárásán túl a későbbi kapcsolattartás és konfliktus megelőzés szempontjából is meghatározó. A jelenlegi hazai szabályozás azonban e tekintetben nem kellően részletes, és nem biztosít olyan átfogó, konkrét eszközrendszert, amely a felek egyezsége juttatását hatékonyan ösztönözné.

Mindazonáltal elengedhetetlen annak hangsúlyozása, hogy amennyiben a felek a perindítást megelőzően, a peres eljárás során, vagy akár a bírósági közvetítés keretében sem tudnak egyezsége jutni, úgy a bíróság kötelezettsége a jogvita ítélet útján történő érdemi lezárása.

Ugyancsak fontos kiemelni az értekezés során elméleti és gyakorlati szempontból is megvizsgált *egyezségi kísérlet jogintézményét*, mely annak ellenére, hogy eljárási szabályai tekintetében számos előnnyel rendelkezik – különösen az eljárás gyorsasága, és költséghatékonysága tekintetében – a gyakorlatban viszont rendkívül alacsony az igénybevételének aránya. Ugyan az eljárást rugalmas szabályozási keretek jellemzik, valamint több eljárási garancia is biztosítja a felek jogainak érvényesülését. Az értekezésben bemutatott statisztikai adatok azt igazolták, hogy az egyezségi kísérlet, mint nemperes eljárás nem váltotta be a jogalkotó által kitűzött célokat, ehelyett egyfajta paradox helyzet alakult ki a jogintézmény alacsony számú igénybevételével kapcsolatban.

Ennek hátterében vélhetően az intézmény alacsony ismertsége, illetve a jogkereső közönség és a jogalkalmazók körében tapasztalható információhiány, valamint a jogintézménnyel szembeni bizalmatlanság állhat. Az eljárás szélesebb körű megismertetése, valamint a jogi kultúrában való tudatosabb megjelenítése elsősorban a jogalkotó és a jogalkalmazók feladata lenne.

Álláspontom szerint e hiányosságok orvoslására szükségesek lennének olyan jogpolitikai és jogalkalmazási eszközök, amelyek erősítik az egyezségi kísérlet „köztudatba kerülését” illetve elfogadottságát. Az erre vonatkozó részletes javaslatokat az értekezés *„De lege ferenda”* fejezetében fejti ki.

2. A második hipotézis vizsgálatának eredményei

Az első hipotézishez szorosan kapcsolódó *második hipotézis* szerint az *igazságszolgáltatás feladatának átalakulása folytán az igazságszolgáltatásban résztvevő jogalkalmazók*, így különösen a peres felek képviselőjét ellátó jogi képviselő, és a perben eljáró bíró, *szerepe átalakult*, valamint a bírósági közvetítés igénybevétele esetén *a bírósági közvetítő – új szereplőként – szintén belépett az igazságszolgáltatás rendszerébe*. Azonban felmerül a kérdés, hogy az eddig bíróként, illetve bírósági titkárként eljáró személy bírósági

közvetítői kinevezését követően a közvetítői eljárás folyamata során hogyan alkalmazza a rendelkezésére álló eszközöket a felek közötti megállapodás elősegítése céljából. Az *igazságszolgáltatásban résztvevők számára a jogalkotó anyag jogi és eljárásjogi szabályok útján számos egyezség létrehozását segítő eszközt és módszert biztosított.*

Az értekezés első fejezetében meghatározásra került az igazságszolgáltatásban résztvevők köre, továbbá a későbbi fejezetek során megállapítást nyert, hogy az egyezség létrehozása szempontjából elengedhetetlen jelentőséggel bírnak az eljárásban közvetlenül érintett felek is. A Pp. alapelveinek áttekintése során a bírósággal és a felekkel szemben támasztott főbb alapelvként megfogalmazott követelmények is kifejtésre kerültek, külön kiemelve a perkoncentráció elvét, a felek rendelkezési jogát, eljárástámogatási kötelezettségét, az igazmondás és a jóhiszeműség kötelezettségét, valamint a bíróság közrehatási kötelezettségét, mely a per alakulása szempontjából a *bíró aktív közreműködését* hivatott biztosítani.

Áttekintette a dolgozat, hogy a jogalkotó milyen lehetőségeket és eszközöket épített be a hatályos polgári perrendtartás rendszerébe az egyezségkötés előmozdítása érdekében. Először a per szakaszainak áttekintése szempontjából, ezt követően pedig a bíró rendelkezésére álló eszközök konkrét nevesítése és vizsgálata szempontjából elemezte a kérdést. Végül az értekezés utolsó negyedik fejezetében történt az igazságszolgáltatásban résztvevők szerepének empirikus vizsgálata, amely körében a dolgozat az ügyvéd, a bíró és a bírósági közvetítő szerepét értékelte.

A második hipotézis megválaszolásához az ügyvéd, bíró, illetve bírósági közvetítő szerepének egyenkénti, differenciált áttekintése szükséges, figyelemmel arra, hogy mindegyikük sajátos szerepet tölt be a jogvita végleges egyezséggel történő rendezésével összefüggésben.

Az ügyvéd feladata az Üttv. 1. § értelmében kettős: egyrészt a megbízó jogainak és jogos érdekeinek érvényesítése, másrészt az ellenérdekű féllel való egyezség előmozdítása. Ennek megfelelően az ügyvédnek a peren kívüli egyeztetések, valamint a peres eljárás során egyaránt törekednie kell a jogvita békés rendezésére. A jogszabályi keretek között azonban mindössze az Üttv. 1. § tartalmaz kifejezett előírást az ügyvéd egyezségkötést elősegítő tevékenységével kapcsolatban. E részletszabályok hiánya gyakorlatilag azt eredményezi, hogy az ügyvédek egyezség előmozdító szerepe erőteljesen függ az egyéni szakmai attitűdtől és a gyakorlatban kialakult ügyvédi magatartásmintáktól.

Míg egyes ügyvédek aktívan támogatják az egyezség létrejöttét, addig mások inkább a klasszikus pereskedés irányába terelik ügyfeleiket. Ez a *jogszabályi háttérből fakadó bizonytalanság akadályozhatja az ügyvédi hivatás egységes, az egyezségkötést elősegítő funkciójának érvényesülését, és indokolttá teszi a külföldi mintákhoz (peres eljárást megelőző tájékoztatási kötelezettség, illetve felek közötti egyeztetési kötelezettség) hasonló részletesebb szabályozás megfontolását.*

A jogi szabályozás ellenére viszont az ügyvédi eszköztár számos lehetőséget biztosít a per elkerülése érdekében történő megegyezés elérésére, így különösen a részletes *jogi tanácsadás, az ügyfél széleskörű tájékoztatása az igénybe vehető eljárásokról, a felek közötti egyeztetések ösztönzése és támogatása, valamint a peres eljárás alatti egyeztetési kísérletek* előmozdítása útján. Mindazonáltal, mivel a jogszabály az ügyvédek esetében nem ír elő egyezség előmozdítását célzó kötelezettséget, ennek tényleges érvényesülése nagymértékben függ az ügyvéd egyéni hozzáállásától. A gyakorlatban két alapvető ügyvédtípus különíthető el: az egyik típus kifejezetten törekszik az egyezség létrehozására és a rendelkezésére álló eszközök kimerítésére, míg a másik típus inkább a hagyományos pereskedést helyezi előtérbe, és nem támogatja aktívan a felek közötti megállapodás létrehozását.

Az ügyvédek egyezség előmozdító szerepének megerősítésére vonatkozó javaslatokat a dolgozat „*De lege ferenda*” fejezetében fejti ki.

A bíró egyezségkötést előmozdító szerepe az új polgári perrendtartás rendelkezései alapján érzékelhetően átalakult, és e változás az eljárásjogi kódex számos pontján tetten érhető. A perbeli egyezségkötés előmozdítására, valamint perelterelésre vonatkozó rendelkezések arra engednek következtetni, hogy a jogalkotó bíróval szembeni elvárásai megváltoztak, és elsődleges szempontként jelent meg, hogy a bíró aktív közreműködésével segítse elő a felek közötti egyezség létrehozását.

E cél eléréséhez a jogalkotó számos, egyezség előmozdítását szolgáló eszközt biztosított a bíró számára: az anyagi pervezetés körében kifejtett, a perfelvételi tárgyaláson, illetve azt követően a per bármely szakaszában történő *tájékoztatást, valamint a kötelező közvetítői eljárásra utalás elrendelésének* lehetőségét.

Az *anyag* pervezetés során a bíró feladata, hogy a felek jogvita-rendezési lehetőségeit feltárja és ismertesse, különös figyelemmel az egyezség előmozdítására. E körben a bíróval szemben támasztott legfontosabb követelmények – a *hiteles, konkrét, pontos, szakmai és közérthető tájékoztatás* – alapvető jelentőséggel bírnak, hiszen az egyezségekre irányuló törekvés sikeressége nagyban múlik a bíró által nyújtott tájékoztatás minőségén. Az eljárás során fontos, hogy a bíró az ügy érdemére figyelemmel megfelelően mérlegelje, az adott ügy alkalmas-e közvetítói eljárásra, továbbá hogy az esetlegesen elrendelhető kötelező közvetítés irányába történő terelés megfelel-e a felek érdekeinek.

A bírókra vonatkozó szabályozás – különösen a polgári perrendtartás rendelkezései – több előírást tartalmaz, mint az ügyvédek esetében, azonban ezek túlnyomó része ajánlott jellegű, így alkalmazásuk főként a bíró egyéni mérlegelésén alapul. Ez alól képez kivételt a *perfelvétel lezárása előtti felek közötti egyezség megkísérlése, valamint a közvetítói eljárás igénybevételére vonatkozó tájékoztatás*. Viszont mivel e rendelkezések tartalma nem részletezett, ezért tényleges alkalmazásuk nagymértékben a bíró személyes hozzáállásától függ. Ennek következtében előfordulhat, hogy az egyezségekre vonatkozó tájékoztatás formális marad, és így ténylegesen nem járul hozzá az egyezség létrejöttéhez.

A bírók részére összeállított kérdőíves kutatás is megerősítette a bírók egyezségkötést előmozdító eltérő attitűdjét: a válaszadók többsége aktívan alkalmazza az egyezség létrehozását elősegítő eszközöket, míg a válaszadók közül személyes meggyőződésük alapján kevésbé, illetve egyáltalán nem alkalmaznak bizonyos eszközöket, így különösen a kötelező közvetítói eljárás elrendelésének lehetőségét.⁸⁰²

A bírósági közvetítők részére összeállított kérdőíves kutatás eredményei megerősítették, hogy a *bíró aktív, egyezséget elősegítő szerepvállalása kulcsfontosságú tényező* az alternatív vitarendezési lehetőségek eredményessége szempontjából. A megkérdezett közvetítők tapasztalatai szerint azokban az ügyekben, ahol a bíró az alapügyben részletesen és közérthetően tájékoztatta a feleket a közvetítói eljárás lehetőségéről, illetve annak előnyeiről,

⁸⁰² A válaszadó ezzel összefüggésben előadta, személyes meggyőződése szerint a közvetítói eljárás lényege az eljáráson történő önkéntes részvétel, éppen ezért a felek kifejezett tiltakozása, és az eljárás igénybevételének ellenzése esetén az elmúlt évek során nem élt a kötelező közvetítói eljárás elrendelésének lehetőségével. Azonban a további válaszokból egyértelműen kiderült, hogy a közvetítói eljárásra vonatkozó tájékoztatás eszközét a peres eljárás során több alkalommal is alkalmazza, illetve a felek önkéntes részvételi szándéka esetén évente legalább 30-40 ügy esetében rendel el közvetítói eljárást.

lényegesen nagyobb arányban indult meg a közvetítői eljárás, mely számos esetben egyezséggel zárult. A válaszadók kiemelték, hogy a felek bizalmát és együttműködési hajlandóságát nagymértékben erősítette, ha a bíró nemcsak formálisan, hanem ténylegesen is támogatta az egyezségkötésre irányuló törekvéseket.

A bírók egyezség előmozdító szerepének megerősítésére vonatkozó javaslatokat a dolgozat „*De lege ferenda*” fejezete tartalmazza.

A bírósági közvetítő szerepének meghatározásával összefüggésben kiemelendő, hogy a közvetítői eljárás a polgári peres eljáráshoz, illetve nemperes eljáráshoz képest a legkevésbé szabályozott eljárás, melynek alapja a felek személyes megjelenése, illetve a szóban történő egyeztetések lefolytatása (az írásbeliség tehát egyáltalán nem jellemző az eljárásra, a felek álláspontjaikat személyesen, szóban adják elő, a meghallgatásukról pedig jegyzőkönyv sem készül). A rugalmas eljárási szabályok ellenére azonban a főbb eljárásjogi garanciák érvényesülése különösen fontos (önkéntesség, pártalanság, függetlenség, titoktartás stb.) így ezek maximális biztosítása elengedhetetlen.

A közvetítő eljárása keretében alkalmazott technikái és módszerei nem jogszabályi előíráson alapulnak, hanem a gyakorlat, a felek személyiségjegyei, a konfliktus jellege és eszkalációja, valamint a jogvita körülményei így különösen kiskorú gyermek érintettsége határozza meg azok kiválasztását. Ebből következően a közvetítő mérlegelési szabadsága kiemelkedően érvényesül.

A bírósági közvetítő szerepe kulcsfontosságú a megállapodás létrehozásában, hiszen az első közvetítői ülésen nyújtott tájékoztatás döntő hatással van a felek részvételi hajlandóságára, mely a megállapodás létrehozásához vezető első lépésnek tekintendő. A közvetítő célja, hogy világosan ismertesse a közvetítés lényegét, folyamatát, időtartamát és érzelmi kihívásait, valamint hangsúlyozza, hogy a közvetítés nem csupán jogi, hanem önismereti és kommunikációs folyamat is. A közvetítői eszköztár alkalmazása nagyfokú rugalmasságot igényel, hiszen az eszközök alkalmazását az ügy sajátosságaihoz és a felek személyiségéhez kell igazítani. A tájékoztatás minősége, a bizalomteljes légkör, valamint a közvetítő által alkalmazott különböző kommunikációs és motivációs technikák elősegítik a felek konstruktív együttműködését, mely hozzájárul a megállapodás létrejöttéhez.

A közvetítés sikerességét számos tényező befolyásolja, amelyek közül a felek egyezség irányába történő terelhetősége és a különböző akadályok kiemelkedő szerepet játszanak. A felek nagyobb eséllyel terelhetőek a megegyezés irányába, ha esetükben nem állnak fenn a közvetítői eljárás lefolytatását kizáró tényezők, mint például mentális-, pszichiátriai-, illetve szenvedélybetegségek, a felek közötti korábbi bántalmazó kapcsolat, hatalmi egyenlőtlenségek, kulturális-, vallási-, vagy egyéb nyelvi akadályok, a fél vagy felek felelősségvállalásának hiánya, valamint a felek között folyamatban lévő hatósági vagy büntetőeljárások. A közvetítői eszköztár megfelelő alkalmazása és a hatékony kommunikációs stratégiák révén a kezdeti ellenállás és megakadás gyakran kezelhető, de az eljárásba való belépés időzítése is – mely kifejezetten a bíró delegálásán múlik – kulcsfontosságú tényező lehet.

A közvetítő legfontosabb feladata támogatni a feleket érdekeik, igényeik és szükségleteik megfogalmazásában, miközben biztosítja, hogy a másik fél álláspontja is meghallgatásra kerüljön. A közvetítő a megállapodás létrehozása érdekében aktívan dolgozik az érzelmi feszültségek oldásán, a bizalom kialakításán és fenntartásán, valamint a felek közötti kommunikáció struktúrájának megteremtésén.

A bírósági közvetítők egyezség előmozdító szerepének megerősítésére vonatkozó javaslatokat a dolgozat „*De lege ferenda*” fejezetében fejt ki.

3. A harmadik hipotézis vizsgálatának eredményei

A harmadik hipotézis szerint a peres eljárásban résztvevő felek az igazságszolgáltatásban résztvevők által alkalmazott eszközök és módszerek segítségével a jogvita békés rendezésének és a konfliktus feloldásának irányába terelhetőek.

A felek egyezség irányába történő terelése, illetve annak sikeressége számos tényezőtől függ, mint például a konfliktus jellege, a felek konfliktuskezelési stratégiái, valamint a konfliktus eskalációjának mértéke. A megegyezés előmozdításához alapvetően a felek belátási képessége, hozzáállása és együttműködési hajlandósága, valamint a felek egyéni személyiségjegyei egyaránt meghatározó szerepet töltenek be, továbbá az

igazságszolgáltatásban résztvevők által alkalmazott terelési és egyeztetési stratégiák is jelentősen befolyásolják a folyamat eredményességét.

Az egyezség létrejöttének sikeressége jelentősen növelhető az igazságszolgáltatásban közreműködők általi megfelelő eszközök és módszerek alkalmazása révén, azonban ennek hatékonysága elsősorban az igazságszolgáltatásban résztvevők kompetenciájától, valamint a felek személyiségétől és az adott körülmények sajátosságaitól függ. Fontos kiemelni, hogy az egyezség nem minden esetben jelenthet megoldást, ugyanis bizonyos, mélyen terhelt konfliktusos viszonyokban (mentális-, pszichiátriai-, illetve szenvedély betegség, bántalmazó kapcsolat, hatalmi-, kulturális-, vallási különbségek, a fél vagy felek felelősségvállalásának hiánya, valamint a felek között folyamatban lévő hatósági vagy büntetőeljárások) a felek közötti jogvita végleges lezárása érdekében kifejezetten az ítélet meghozatala szükséges.

A hatékony terelés érdekében a rendelkezésre álló eszközök és módszerek – akár külön-külön egymást követően vagy párhuzamosan történő – alkalmazása a felek egyéni körülményeire figyelemmel a megfelelő időben kell, hogy történjenek. Azonban fontos megjegyezni, hogy az eszközök és módszerek nem „csodaszerek”, így azok alkalmazása nem garantálja a sikert jelentő, a felek közötti egyezség létrehozását.

A hatékony terelés eredményeként létrejövő egyezség elsődlegesen a felek együttműködési és kompromisszumkészségén múlik. Ezekben az esetekben a megfelelően alkalmazott terelési eszközök – mint a tájékoztatás, közvetítői eljárásra történő delegálás, illetve az ügyvéd, a bíró és a közvetítő szerepe – nagyobb hatékonysággal működhetnek.

Különösen fontos, hogy a felek képesek legyenek belátni a korábbi hibákat, túllépni a régi sérelmeken, és a konfliktust végleges, kompromisszumos megoldással zárni. Emellett kiemelkedő jelentősége van annak, hogy az érintett felek a gyermek érdekeit saját érdekeik elé helyezték, így biztosítva a jogvita érdemi és felelős lezárását.

Az empirikus kutatás eredményei alapján megállapítható, hogy a felek közötti egyezség létrejöttének esélye nagymértékben függ a konfliktus súlyától, a felek személyiségjegyeitől, valamint attól, hogy a terelés és a közvetítői beavatkozás milyen korán indult el. Minél korábban kerül sor hatékony terelésre, annál nagyobb a valószínűsége annak, hogy a konfliktus nem mélyül tovább, és a felek között sikerül egyezséget kialakítani. Kiemelt

jelentősége van a felek közötti bizalom újjáépítésének, ami az egyezségkötés alapfeltételét jelenti, és amelyhez a bírósági közvetítői eljárás sajátos eljárási jellegéből adódóan hatékonyan járul hozzá.

A bírósági közvetítői eljárások lefolytatásával kapcsolatban az országos statisztikai adatok szerint a törvényszékek külön-külön az elmúlt tíz év során átlagosan 300-600 bírósági közvetítői eljárást folytattak le, mely országos szinten 2014-2023. év közötti időszakban összesen 12.721 közvetítői eljárást jelentett.⁸⁰³ A statisztikai adatokból az is kiderült, hogy a közvetítői eljárások nagyjából fele-fele arányban indultak a felek kérelmére, illetve bírósági kötelezés alapján.⁸⁰⁴

A felek sikeres – egyezség irányába történő – terelhetőségének igazolása az értekezés keretein belül csupán részben valósult meg, ugyanis a *peres eljárás során kötött perbeli egyezségek* vonatkozásában nem állt rendelkezésre konkrét statisztikai adat, a korábbi évek során lefolytatott családjogi ügyek aktakutatás keretében történő áttekintésére pedig nem volt lehetőség. Ezzel szemben a *bírósági közvetítői eljárás* keretében lefolytatott empirikus kutatás eredményei alapján már bővebb rálátást nyerhettünk a felek egyezség irányába történő terelése kapcsán. Ebben az esetben a felek terelhetősége akkor állapítható meg, ha a *közvetítői eljárás* (a tájékoztató ülést követően) *érdemben elindul*, valamint ha *az eljárás megállapodással zárul*.⁸⁰⁵

A Debreceni-, Egri-, Nyíregyházi-, és Miskolci Törvényszékek bírósági közvetítésre vonatkozó statisztikai adatainak átfogó vizsgálata során arra a megállapításra juthatunk, hogy mind a négy törvényszék esetében az érdemben lefolytatott közvetítői eljárások 50%-a megállapodással zárult. Ebből következően megállapítható, hogy az igazságszolgáltatásban résztvevők – főként a terelésben közreműködő bíró, illetve a megállapodás létrehozása érdekében eljáró bírósági közvetítő – hatékonyan alkalmazzák az egyezség létrehozását elősegítő eszközöket.

⁸⁰³ Az értekezésben bemutatott 4. számú táblázat statisztikai adatai alapján.

⁸⁰⁴ Az értekezésben bemutatott 5. számú táblázat statisztikai adatai alapján.

⁸⁰⁵ Egyetértek az értekezésben is bemutatott bírósági közvetítői állásponttal, miszerint a közvetítői eljárás nem csak akkor sikeres, illetve eredményes, ha a felek között egyezség jön létre, álláspontom szerint sikernek könyvelhető el a felek közötti kommunikáció javulása is, azonban az ilyen módon zárult ügyek számszerűsített igazolására nincs lehetőség.

A perelterelés vonatkozásában kiemelendő továbbá a Nyíregyházi-, és a Miskolci Törvényszék, ahol a megindult közvetítői eljárások számarányait tekintve az igazságszolgáltatásban résztvevők különösen nagy hangsúlyt fektetnek az ügyek delegálására.⁸⁰⁶

4. A negyedik hipotézis vizsgálatának eredményei

A negyedik hipotézis szerint a peres eljárásba beillesztett bírósági közvetítés jogintézménye hatékony eszköz a felek közötti családjogi jogviták egyezséggel történő feloldására. Ezáltal a családjogi perek esetében a felek részéről egyre nagyobb igény van az alternatív vitarendezési módok, különösen a közvetítői eljárás bírósági szervezeten belül történő alkalmazására.

Mindenekelőtt fontos hangsúlyozni, hogy a hagyományos értelemben vett polgári perekhez képest a családjogi perek esetében a Ptk. speciális alapelveket, valamint előírásokat támaszt a jogalkalmazók számára, így különösen a *házasság és család védelmének elvét*, a *házastársak egyenjogúságának elvét*, a *gyermek mindenekfelett álló érdekének érvényesülését*, míg a peres felekkel szemben a szülői felügyelet gyakorlása körében elvárásként rögzíti a gyerek érdekében történő az *együttműködési kötelezettséget*. Egy, a szülők közötti – kiskorú gyermeket érintő – jogvita során ezek az elvek főként a jogvita egyezséggel történő lezárása esetén tudnak a leginkább érvényesülni. A gyermekeket érintő perek rövid áttanulmányozása alapján megállapítható, hogy a jogalkotó elsődleges célként a felek közötti megállapodás előmozdítását helyezi előtérbe.

A bírósági közvetítői eljárás elsődleges célja a felek közötti egyezség létrehozásának elősegítése, a felek és a gyermekek tényleges szükségleteinek, érdekeinek feltárásával. Az eljárás sajátossága a peres eljárással szemben, hogy a jogi érvek és bizonyítékok bemutatása, valamint értékelése helyett (a családjogi jogvitákban tipikusan fennálló) személyes és kapcsolati természetű konfliktusok kezelésére irányul. E szemlélet biztosítja, hogy a közvetítés alkalmas legyen a felek közötti tartós jogviták békés rendezésére. A közvetítői eljárás során a gyermek mindenek felett álló érdekének érvényesítése kiemelt jelentőséggel

⁸⁰⁶ A Nyíregyházi Törvényszéken az elmúlt tíz év során 633 db, míg a Miskolci Törvényszéken 562 db közvetítői eljárás indult.

bír: a közvetítő feladata, hogy a szülők mellett – akár közvetlenül a gyermek bevonásával – a gyermek szempontjait is érvényesítse, különös tekintettel a gyermek szükségleteinek és személyes (meghallgatása esetén) véleményének figyelembevételére.

A családjogi perekben – azok komplexitásából fakadóan – egyre nagyobb jelentősége van a közvetítői eljárásnak, mely az érdekek és szükségletek feltárása mellett közelíti meg a felek között vitássá vált kérdést. Emellett a családjogi jogviták – különösen a kiskorú gyermek érintettsége – esetén kifejezetten fontos a felek közötti későbbi együttműködés, melynek alapja a kölcsönös kompromisszumon alapuló megegyezés.

A kutatás során megállapítást nyert, hogy a közvetítői eljárás hazai jogrendszerbe, valamint igazságszolgáltatásba történő beillesztése megtörtént. A jogalkotó törvényi és egyéb jogszabályi rendelkezések útján megteremtette a bírósági szervezeten belüli közvetítői eljárás alkalmazásához szükséges alapvető feltételeket. A hipotézis igazolása céljából lefolytatott bírósági, empirikus kutatás eredményei, valamint az összegyűjtött szakirodalmi álláspontok, bírósági „utánkövetések” tapasztalatai alapján megállapítható, hogy a bírósági közvetítői eljárás alkalmas lehet a felek közötti konfliktus feloldására. Azonban fontos leszögezni, hogy az eljárás nem „csodaszer”, annak sikerességéhez a felek aktív közreműködésére és belátására is szükség van.

Az egyezségi kísérlet gyakorlati tapasztalatainak vizsgálatára irányuló empirikus kutatás eredményei megerősítették azt a felvetést, mely szerint a felek részéről a családjogi jogviták rendezése kapcsán egyre nagyobb igény mutatkozik az alternatív vitarendezési módszerek alkalmazására. A megvizsgált családjogi ügyek 70%-a esetében a felek között előzményi per volt folyamatban, melyek 90%-át a felek egyezségkötéssel zártak le, és az egyezségi kísérlet iránti eljárást is annak reményében kezdeményezték a bíróság előtt, hogy a vitássá vált kérdést ismét megegyezéssel zárják.

A bírósági kutatás keretében végzett kérdőíves vizsgálat kiemelt megállapításai közé tartozott a bírók és bírósági közvetítők által megerősített azon felvetés, mely szerint a bírósági közvetítői eljárás nem csak akkor minősül „sikeresnek,” ha a felek között megállapodás jön létre. Az eljárásnak számos pozitív hozadéka lehet, például a felek közötti (megszakadt) kommunikáció ismételt kiépítése, a saját álláspontjaik (jogi keretek nélküli) megosztása, valamint egymás álláspontjainak megértése/meghallgása, melyek hozzájárulnak ahhoz, hogy a

felek egymáshoz való hozzáállása megváltozzon, ezáltal a megállapodás hiányában a perbe visszatérő felek a közvetítői eljárás hatására perbeli egyezséget köthetnek egymással.

Különösen beszédes a kérdőíves kutatás keretében ismertetett egyik pozitív visszajelzés, mely arról számolt be, hogy a bírósági közvetítői eljárásra egy új eljárás keretében ismételtén visszaérkező szülőpár egyik tagja úgy nyilatkozott: *„azért indított ismét peres eljárást és kezdeményezte a közvetítést, hogy az eljárás keretében – ismét – meg tudják beszélni az újabban kialakult nézeteltérést a gyermekkel történő kapcsolattartás lebonyolításával kapcsolatban.”* Álláspontom szerint ez egy őszinte visszaigazolása annak, hogy a közvetítői eljárás alkalmas lehet a felek közötti konfliktus feloldására, valamint a családjogi jogviták esetében igény van az alternatív vitarendezési lehetőségek alkalmazására.

A négy törvényszék vonatkozásában lefolytatott bírósági kutatás statisztikai eredményei alapján igazolódni látszott az Európai Unió által készített hatástanulmányokban is megfogalmazott, illetve a hazai szakirodalmi álláspontok szerint is kiemelt kritikai észrevétel, mely szerint *a bírósági közvetítői eljárást számos pozitívuma, illetve hatékonysága ellenére továbbra is alacsony számban veszik igénybe.*

A bírósági közvetítői eljárás igénybevételének növelésére vonatkozó javaslatokat a dolgozat *„De lege ferenda”* fejezetében ismerteti részletesebben.

5. Az ötödik hipotézis vizsgálatának eredményei

Az utolsó, ötödik hipotézis szerint a bírósági közvetítés – sajátos tulajdonságai, valamint az eljárás eredményeként létrejövő felek közötti megállapodás alapján – alkalmas lehet a peres eljárás alternatívájaként működni.

A Mediációs irányelv egyik alapvető célkitűzése az igazságszolgáltatáshoz való hatékony hozzáférés biztosítása,⁸⁰⁷ amelynek érdekében előmozdítja a bíróságon kívüli és a bíróságokon belüli alternatív vitarendezési eljárások alkalmazását. Az irányelv ugyanakkor hangsúlyozza, hogy a közvetítői eljárás nem korlátozhatja és nem sértheti a feleknek az

⁸⁰⁷ MIR. Preambulum (2), (3), (5) bekezdései.

igazságszolgáltatás igénybevételéhez fűződő alapvető jogát.⁸⁰⁸ A jogintézmény célja tehát olyan kiegyensúlyozott kapcsolat megteremtése a közvetítés és a bírósági eljárás között, amely egyszerre garantálja a bírósághoz fordulás jogának érintetlenségét, és elősegíti a közvetítői eljárás mint alternatív eszköz szélesebb körű igénybevételét.

A bírósági közvetítői eljárás sajátossága, hogy kizárólag folyamatban lévő bírósági eljárás – peres vagy nemperes alapügy – keretében vehető igénybe, tehát a közvetítés a bírósági eljárásba „csatornázott” további eljárásnak tekinthető. Sikeres közvetítés esetén a felek által megkötött megállapodás önmagában még nem alkalmas joghatások kiváltására, mivel pusztán kötelmi jelleggel bír; annak végrehajthatóságát a bíróság jóváhagyása biztosítja, amely a megállapodást az alapügyben hozott egyezséggé emeli.

Ebből következően a bírósági közvetítés funkcionális jelentősége kettős: egyrészt sajátos eszközei és módszerei segítségével a felek közötti egyezés előmozdítását támogatja, másrészt az alapügybe történő visszatérés lehetőségével a bírósági kontroll révén garantálja a megállapodás joghatásainak érvényesülését. Amennyiben a bírósági közvetítői eljárás a jövőben kötelező per előtti szakaszként kerülne bevezetésre, úgy elméletileg lehetőséget nyújtana a peres eljárás kiváltására, azonban a megállapodás végrehajthatósága ebben az esetben is a bíróság jóváhagyásához kötött maradna, ebből kifolyólag a közvetítés akkor sem lenne alkalmas a peres eljárás alternatívájaként működni.

Kiemelendő továbbá, hogy a közvetítés keretében létrejött megállapodás tartalmi keretei sokkal szélesebbnek bizonyulnak a peres eljárás keretében kötött egyezséghez képest. Míg a közvetítői eljárás során létrejött megállapodás tartalma a felek akaratán és önkéntes elhatározásán, valamint – a közvetítő által is képviselt – érintett gyermek mindenekfelett álló érdekeinek érvényesülésén múlik, a perbeli egyezés jóváhagyásának további feltételei közé tartozik a jogszabályi előírásoknak történő megfelelés követelménye. Amennyiben a bíróság úgy ítéli meg, hogy a felek között létrejött megállapodás csupán részben vagy egyáltalán nem felel meg a jogszabályi előírásoknak, abban az esetben a megállapodás bizonyos részeit nem hagyja jóvá – különösen, ha azok végrehajthatatlanok, határozott időre szólnak, vagy a gyermek érdekével ellentétesek – vagy az egyezés jóváhagyását teljes egészében megtagadja, egyúttal a peres vagy nemperes eljárást folytatja.

⁸⁰⁸ MIR Preambulum (14) bekezdés.

Egyetértve GYENGÉNÉ NAGY Márta megállapításával, *a közvetítői eljárás nem csupán a felek közötti konszenzus előmozdítását szolgálja, hanem egyúttal hozzájárul az igazságszolgáltatás minőségének javításához is.* A közvetítői eljárás, így a bírósági közvetítés a hagyományos peres eljáráshoz képest más, hatékony eszközöket kínál, elősegítve a konstruktív párbeszédet és a kölcsönösen elfogadható megoldások kialakítását. Ezáltal a felek szélesebb körű, rugalmasabb konfliktuskezelési lehetőségek közül választhatnak, ami nemcsak az eljárás hatékonyságát növeli, hanem hosszú távon erősíti az igazságszolgáltatás iránti társadalmi bizalmat is.⁸⁰⁹

Összességében megállapítható, hogy a bírósági közvetítői eljárás nem tekinthető a per alternatívájának, sokkal *inkább az igazságszolgáltatás – peres vagy nemperes eljárás keretében történő egyezség létrehozásának előmozdításához szükséges – kiegészítését szolgálja,* mely eredményessége esetén az alapügybe visszatérő felek a megkötött megállapodás bíróság által történő jóváhagyását kérhetik. A bírósági kontroll garanciális jelentőséggel bír, hiszen biztosítja, hogy csak a jogszabályokkal és a gyermek mindenekfelett álló érdekével összhangban lévő egyezség válhasson végrehajthatóvá.

⁸⁰⁹ GYENGÉNÉ NAGY Márta – KÖRÖS András, i.m. 162.

6. Az egyezségkötés előmozdítására vonatkozó „*De lege ferenda*” javaslatok

Az értekezés során feltárt kritikai jellegű megállapításokhoz kapcsolódóan építő jellegű, *de lege ferenda* javaslatokat dolgoztam ki. A javaslatok rendszerezése két meghatározó pillér mentén történt: az igazságszolgáltatás megreformálását célzó főként *jogalkotási javaslatok*, valamint *az igazságszolgáltatásban résztvevők szerepének és felelősségének erősítését szolgáló javaslatok* megfogalmazására került sor.

6.1. Az igazságszolgáltatás működésének megreformálása

Soron kívüliség bevezetése családjogi perek esetében

Indokoltnak mutatkozik a családjogi jogviták – különösen a házasság felbontás, szülői felügyeleti jog gyakorlására, kapcsolattartásra és a gyermektartásdíjra vonatkozó ügyek – soron kívüli elbírálása. Ennek célja, hogy a jogvita mielőbbi rendezése minimalizálja a gyermek fejlődését és jólétét veszélyeztető tényezőket, valamint előmozdítsa a felek közötti tartós-, és lehetőség szerint konszenzuális megállapodás létrejöttét. A soron kívüliség deklarálása egyben hozzájárulna az eljárások észszerű időn belüli lefolytatásához, amely a tisztességes eljáráshoz való jog egyik garanciális eleme.

A gyermek érdekének kiemelt hangsúlyozása

Álláspontom szerint a peres eljárás keretében szükségesnek tűnik a gyermek mindenkifelett álló érdekének erőteljesebb jogintézményi szintre történő emelése. A bírók számára kötelező érvényű jogalkalmazási szempontként kellene rögzíteni, a gyermek érdekének érvényesülését, különösen a gyermek peres eljárás keretében történő meghallgatása, valamint a felek közötti egyezség létrehozásának előmozdítása kapcsán. Hasonlóképpen, a jogi képviselők – már meglévő – feladatának pontosítására volna szükség, kiemelve a *gyermek érdekeinek figyelembe vételét*. A jogszabály módosítási javaslat összhangban áll a Ptk.-ban, valamint az ENSZ Gyermekjogi Egyezményben megfogalmazott alapelvekkel.

Mindezek alapján a Pp. 429. §⁸¹⁰ következőképpen történő kiegészítése javasolt:

⁸¹⁰ A jelenlegi szabályozás szerint a Pp. 429. § így rendelkezik: „*Személyi állapotot érintő peren – e rész alkalmazásában – a gondnoksági pereket, a házassági pereket, a származási pereket, a szülői felügyelettel kapcsolatos és kapcsolattartási pereket, valamint az örökbefogadás felbontásával kapcsolatos pert kell érteni.*”

429. § (2) bekezdés: „*A bíróság – a kiskorú gyermek érintettsége esetén - soron kívül jár el a házassági perben, a származási perben, a szülői felügyelettel kapcsolatos és kapcsolattartási perben.*”

429. § (3) bekezdés: „*A bíróság a perben a kiskorú gyermek legfőbb érdekeinek figyelembevételével köteles eljárni a gyermek meghallgatása, valamint a felek közötti egyezség létrehozásának előmozdítása kapcsán.*”

A gyermek meghallgatására vonatkozó javaslatok

A gyermek meghallgatása a peres eljárás során *nem csupán a véleménynyilvánításhoz való jogának* érvényesülését biztosítja, hanem *lehetőséget teremt a gyermek személyiségének, életkörülményeinek és érzelmi kötődéseinek mélyreható megismerésére is.*

A megfogalmazott javaslat szerint a *gyermek meghallgatásának körülményeit* szükséges magasabb szintre emelni annak érdekében, hogy a bíróság a gyermek nyilatkozatát érdekei minél szélesebb körű érvényesítése szempontjából felhasználja elsődlegesen a szülők közötti egyezség előmozdítása, másodlagosan a jogvitát lezáró érdemi döntés meghozatala során. Ennek megfelelően indokolt a gyermek közvetlen meghallgatásának biztosítása a szülők jelenléte nélkül. A javasolt eljárási modell szerint a meghallgatáson a bíróság részéről maga az eljáró bíró venne részt, kiegészülve egy kifejezetten gyermekekre specializálódott igazságügyi pszichológus szakértő jelenlétével.

A *bíró személyes jelenléte* garanciális jelentőséggel bír, mivel ezáltal a bíróság közvetlen benyomást szerezhet a gyermek személyiségéről, kommunikációjáról és az elhangzott nyilatkozat körülményeiről. Az *igazságügyi pszichológus szakértő bevonása* pedig szakmai szempontból elengedhetetlen, tekintettel arra, hogy a szakértő feladata a gyermek pszichés állapotának, személyiségfejlődésének, a szülő-gyermek kapcsolat minőségének, a családi környezet és dinamika sajátosságainak, valamint a gyermek valódi véleményének és igényeinek feltárása, továbbá az ezekből történő megfelelő releváns következtetések levonása. Ez a bíróság és szakértő általi *kettős részvételi modell* biztosítaná, hogy a gyermek meghallgatása valóban a gyermek mindenképp felett álló érdekét szolgálja.

Javaslat a vagyoni elégtétel jogintézményét szabályozó Pevtv. – bírósági közvetítői eljárás lefolytatása esetére vonatkozó – módosítására

A hazai szabályozás, valamint a lefolytatott empirikus kutatás eredményei alapján kritikai észrevételként fogalmazódott meg, hogy a bírók esetében a bírósági közvetítői eljárás ajánlása, valamint elrendelése kapcsán bizonyos szintű visszafogottság tapasztalható. A szakmai beszámolók alapján a vagyoni elégtétel jogintézményének bevezetését követően a bírók sokkal megfontoltabban alkalmazzák a kötelező közvetítői eljárás elrendelését, illetve annak igénybevételét kevésbé javasolják a felek számára. Ennek háttérében a közvetítői eljárás miatti perelhúzóadás, mint veszélyforrás áll, mely ellentétes a per észszerű időn belül történő lezárásának követelményével.

Mindezek alapján a jelenlegi a polgári peres eljárás elhúzóadásával kapcsolatos vagyoni elégtétel érvényesüléséről szóló törvény (Pevtv.) 2. § (2) bekezdésének „Az elsőfokú eljárás kezdőnapja a bírósági eljárás időtartamába nem számít bele.” következőképpen történő módosítása javasolt:

„Az elsőfokú eljárás kezdőnapja, valamint a felek által igénybe vett bírósági közvetítői eljárás időtartama a bírósági eljárás időtartamába nem számít bele.”

Ezzel a jogszabály módosítással tehát kiküszöbölhetővé válna a bírók által felvetett aggály.

Pert megelőző kötelező közvetítői eljáráson való megjelenés bevezetése

A felek közötti egyezség létrehozásának előmozdítása, valamint a bírósági közvetítői eljárás igénybevételének ösztönzése érdekében – a kiskorú gyermeket érintő családjogi perek esetében – indokolt az Olaszország által is alkalmazott *pert megelőző kötelező közvetítői tájékoztató ülés* jogintézményének bevezetése.

A javaslat szerint a felperes által benyújtott keresetlevélben – annak perfelvételre alkalmas voltának megállapítását követően – az abban foglaltak alapján egy előre meghatározott szempontrendszeren keresztül kell az ügyet kiértékelni abból a szempontból, hogy az *alkalmas lehet-e a közvetítői eljárásra*. Amennyiben a kérdőív alapján az ügy alkalmasnak bizonyul, a bíró *kettős idézést bocsát ki* a felek számára az egyik idézés egy bírósági

közvetítői tájékoztató ülésen történő megjelenésre vonatkozik, melyhez a bíróság előre összeállított tájékoztató füzetet küld a feleknek, a másik idézés pedig az első perfelvételi tárgyalás időpontjára vonatkozik, mely időpontot a közvetítői ülést követő legalább 15 napot követően kell kitűzni.⁸¹¹ Amennyiben a felek egybehangzóan úgy nyilatkoznak, hogy részt kívánnak venni a bírósági közvetítői eljárásán, úgy a közvetítő előtt írásban is nyilatkoznak a per szünetelése iránti kérelmükről.

A de lege ferenda javaslat értelmében a bíróság kötelező közvetítői eljárás elrendelésére vonatkozó mérlegelési jogosultsága a peres eljárás kezdeti szakaszába integrálna. Ennek keretében az eljáró bírónak vizsgálnia kellene, hogy az adott ügy alkalmas-e a bírósági közvetítés igénybevételére. E vizsgálat azonban nem kizárólag a bíró szubjektív mérlegelésén alapulna, hanem előre meghatározott, objektív szempontok figyelembevételével történne, amelyek egyfelől ugyan korlátozzák a bíró mérlegelési szabadságát, másfelől viszont biztos támpontot nyújtanak a perelterelés, illetve az egyezségkötés előmozdítása szempontjából.

Kiemelendő, hogy a kötelező tájékoztató ülésen történő részvétel nem sérti a felek – Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből fakadó – bírósághoz fordulásának alapvető jogát. A tájékoztató ülésen történő részvétel ugyanis nem jelenti a közvetítői eljárásán történő kötelező részvételt, kizárólag a közvetítői eljárás igénybevételének lehetőségéről nyújt részletes tájékoztatást. A tájékoztató ülést követően a felek önrendelkezési joga ugyancsak teljeskörűen érvényesül, hiszen mindenfajta szankció és negatív következmény nélkül nyilatkozhatnak arról, ha nem kívánják igénybe venni a közvetítői eljárást.

Ezáltal a javaslat a közvetítés és az igazságszolgáltatás közti kiegyensúlyozott kapcsolat biztosítása útján ötvözi a felek önkéntességének és önrendelkezésének tiszteletben tartását a bíróság azon kötelezettségével, hogy előmozdítsa a felek közötti konszenzus létrehozását különösen a családjogi jogviták körében, ahol a gyermek legfőbb érdekének védelme elsődleges szempontként jelenik meg.

⁸¹¹ A 15 napos időköz célja, hogy amennyiben a felek a tájékoztató ülést követően még nem döntöttek a közvetítői eljárás igénybevételével kapcsolatban, úgy legkésőbb 15 napon belül nyilatkozzanak arra vonatkozóan, hogy kérik-e a közvetítői eljárás folytatását.

Az egyezségi kísérlet jogintézmények előtérbe helyezése

A jövőben indokolt volna az *egyezségi kísérlet igénybevétele*nek alakulása szempontjából történő vizsgálat. Ezáltal bevezetésre kerülne egy kötelező – minden járásbírószágon és törvényszéken működő - nyilvántartás. Az eljárás igénybevételenek alakulásáról az Országos Bírószági Hivatal Elnökének éves beszámolóiból tájékozódhatnának a jogalkotók, illetve jogalkalmazók.

Továbbá szükséges az eljárás ismertségének erősítése mind az állampolgárok, mind pedig a jogi képviselők körében. Ennek eszközei lehetnek egyrészt a felek közvetlen tájékoztatása – például a bírósági ügyfélszolgálatok keretében –, másrészt a közvetett tájékoztatási formák (interneten elhelyezett tájékoztatások, rövid informatív tájékoztató videók, valamint plakátok és szórólapok kihelyezése útján), amelyek felhívják az állampolgárok figyelmét az eljárás számos pozitívumaira. Az ügyvédek tekintetében indokolt a törvényszékek és az ügyvédi kamarák közötti együttműködési megállapodások keretében célzott szakmai továbbképzések szervezése, amely elősegíti a jogintézmény szélesebb körben történő megismerését, illetve a jövőben történő hatékony alkalmazását.

6.2. Az igazságszolgáltatásban résztvevők szerepének erősítése

A következőkben az értekezés azon „*de lege ferenda*” javaslatait mutatja be, melyek célja az ügyvédek, a bírók és a bírósági közvetítők egyezségkötést elősegítő szerepének erősítése. A javaslatok elsősorban a jogalkalmazók számára kialakított előírásokat tartalmazzák, azonban egyes esetekben jogalkotási javaslatok is megfogalmazásra kerültek.

6.2.1. Az ügyvéd szerepével kapcsolatos *de lege ferenda* javaslatok

Az ügyvédi tevékenység során érvényesülő gyermek érdekének elsődlegessége

Az Üttv. 1. §-nak kiegészítése javasolt oly módon, hogy az ügyvéd az ügyfél érdekeinek képviselete során a kiskorú gyermek érintettsége esetén kifejezetten *köteles figyelembe venni a gyermek érdekét is*. Mindezek alapján az Üttv. 1. §-ban foglaltak,⁸¹²

⁸¹² A jelenleg hatályos Üttv. 1. § szerint: „Az ügyvédi hivatás – jogi szakértelemmel, törvényes eszközökkel és módon, a közhatalmi szervektől függetlenül – az ügyfél jogai és jogos érdekei érvényesítésének, kötelezettségei

következőképpen történő kiegészítése javasolt: „Az ügyvéd hivatásának gyakorlása során – kiskorú érintettsége esetén – a gyermek érdekeinek figyelembevételével köteles eljárni.”

A jogszabály módosítás elősegítené a kiskorú gyermek érdekeinek – jogalkalmazói szempontból történő magasabb szintű érvényesülését. A jelenlegi szabályozás szerint az ügyvéd feladata a megbízója jogait és jogos érdekeit képviselni, azonban kiskorú gyermek érintettsége esetén az ügyfél jogainak és jogos érdekének biztosítását meg kell előznie a gyermek érdekei figyelembevételének.

Kötelező peres eljárást megelőző egyeztetés az ellenérdekű féllel

A korábbi szabályozás szerinti *jogi személyek per előtti egyeztetésének* mintájára kidolgozott javaslat szerint a családjogi – kiskorú érintettségével összefüggő – ügyek esetében az ügyvéd a peres eljárás megindítása előtt köteles megkísérelni az ellenérdekű féllel történő peren kívüli egyeztetést. Az egyeztetés igazolása céljából a keresetlevél mellékleteként szükséges csatolni a felek közötti előzetes írásbeli levelezést vagy személyes egyeztetés során felvett jegyzőkönyvet kell készíteni.

A kötelező peren kívüli egyeztetés megkísérlése alól mentesül az ügyvéd, amennyiben igazolja, hogy az ellenérdekű fél ismeretlen lakóhelye vagy tartózkodási helye miatt elérhetetlen, vagy más további körülmény (felek között súlyosan megromlott kapcsolat, családon belüli bántalmazás, rendőrségi eljárással kapcsolatos előzmények) miatt az egyeztetéstől nem várható eredmény.

A szabályozás bevezetésének célja, hogy az ellenérdekű fél először ne a bíróság által továbbított keresetlevél útján szembesüljön a jogvita tényéről. A javaslat biztosítja a szülők közötti per előtti egyeztetés lehetőségét, mely a békés vitarendezést erősíti.

Kötelező pert megelőző tájékoztatás a közvetítői eljárás igénybevételéről

Kiskorú érintettségével összefüggő családjogi ügyek esetében az ügyvéd köteles az ügyfelet előzetesen, írásban tájékoztatni az igénybe vehető alternatív vitarendezési

teljesítésének elősegítésére, az ellenérdekű felek közötti jogvita – lehetőség szerinti – megegyezéssel történő lezárására irányuló tevékenység, amely tevékenység magában foglalja az igazságszolgáltatásban való közreműködést.”

lehetőségekről, így különösen a közvetítói eljárás lehetőségéről. A tájékoztatás megtörténtének igazolása céljából az ügyvéd köteles a keresetlevél mellékleteként csatolni az ügyfél részére összeállított írásos tájékoztatót, melyet az ügyfél aláírásával ellát, igazolva azt, hogy a tájékoztatás megtörtént, és az elhangzottakat az ügyfél megértette, illetve tudomásul vette. A tájékoztatás célja, hogy az ügyfél megfelelő módon tájékozódjon a jogvita rendezésének további peren kívüli lehetőségeiről, és ezen információk tudatában döntsön a jogvita rendezésének módjáról.

Szakmai továbbképzéseken történő részvétel és együttműködés

A magas színvonalú szakmai felkészültség garantálása érdekében javasolt egyrészt az ügyvédi kamarák alternatív vitarendezést támogató intézkedéseinek szorgalmazása, másrészt az ügyvédek az ügyvédi kamarák által biztosított – kreditrendszeren alapuló – továbbképzéseken történő részvétele, valamint szakmai konferenciákon történő részvétele. Az ügyvédi kamaráknak kiemelt szerepük van az illetékességi területükön található bíróságokkal történő együttműködési megállapodások megkötése szempontjából, mely megállapodások tárgya lehetne egy szakmai fórum keretében megszervezett, kiskorú gyermekek érdekében alkalmazható egyezségkötést előmozdító intézkedések és tapasztalatok megvitatása.

6.2.2. A bíró szerepével kapcsolatos *de lege ferenda* javaslatok

Családjogi ügyek közvetítói eljárásra való alkalmasságának megállapítása

Indokolt volna a bíróságon belül, a bíró feladatának kiterjesztése a megindult családjogi ügyek – közvetítói eljárásra való alkalmasságának – előzetes elbírálása és szűrése során. A javaslat értelmében a bíró nem csupán formai és tartalmi szempontból vizsgálja a beérkezett keresetleveleket, hanem aktív szerepet játszik abban, hogy mérlegelje: az adott ügy alkalmas-e a közvetítói eljárás igénybevételére, illetve a felek ilyen irányú utalására. A szűrés folyamatában a bíró munkáját – a bíróság szervezeti keretei között – igazságügyi alkalmazott, bírósági fogalmazó vagy titkár támogathatja, ezzel biztosítva a feladatok hatékony megosztását és a bírói munka észszerű eloszlását.

Szakmai továbbképzéseken történő részvétel és együttműködés

A családjogi ügyszakban eljáró bírók esetében különösen indokolt a folyamatos szakmai továbbképzés és az azzal kapcsolatos konferenciákon való részvétel kötelezővé

tétele. Rendkívül fontos, hogy a bírók megfelelő ismereteket szerezzenek a kiskorú gyermek peres eljárás keretében történő jogainak és érdekeinek érvényesülése, a gyermek meghallgatásának módszertana vonatkozásában. Külön figyelmet érdemel továbbá a korábban megfogalmazott gyermek speciális meghallgatására vonatkozó „*de lege ferenda*” javaslat mely kapcsán igen fontos a bíró és az igazságügyi pszichológus szakértő közötti együttműködés erősítése. A kiskorú gyermek meghallgatása során a pszichológus szakértő szaktudásának bevonása elengedhetetlen annak érdekében, hogy a gyermek érdekei megfelelően érvényesüljenek, a meghallgatás pedig a gyermek életkorának, fejlettségi szintjének és pszichés állapotának leginkább megfelelő módon történjen. A bíró és az igazságügyi szakértő közötti kooperáció egyúttal garanciát teremt a gyermekbarát igazságszolgáltatás követelményeinek érvényesülésére.

6.2.3. A bírósági közvetítők szerepével kapcsolatos *de lege ferenda* javaslatok

A bírósági közvetítői intézmény hatékonyságának növelése, valamint a közvetítői eljárások minőségének és társadalmi elfogadottságának javítása érdekében az alábbi jogpolitikai javaslatok fogalmazhatók meg:

Esetmegbeszélések és tapasztalatcsere intézményesítése

Javasolt a törvényszékeken rendszeres – kéthavi vagy negyedéves – esetmegbeszélések megszervezése a bírósági közvetítők számára. E fórumok célja a tapasztalatok átadása, a jó gyakorlatok összegyűjtése és egymással történő megosztása, valamint a szakmai gyakorlatok egységesítése lenne, amely elősegíti a közvetítői eljárások minőségének magasabb színvonalú garantálását.

Szakmai továbbképzéseken és konferenciákon történő részvétel

A bírósági közvetítők számára évente kötelező jelleggel szükséges volna szakmai továbbképzéseket biztosítani, valamint olyan konferenciákat rendezni, amelyek a közvetítés aktuális kérdéseire, nemzetközi trendjeire és gyakorlati tapasztalataira fókuszálnak. A szakmai programokon történő részvétel hozzájárul a közvetítők folyamatos szakmai fejlődéséhez.

Nyilvános közvetítői nyilvántartás és specializáció bevezetése

Indokolt volna a bírósági közvetítők nyilvános nyilvántartásának létrehozása, amely tartalmazza az egyes közvetítők szakterületi kompetenciáit (pl. családjogi, közigazgatási, gazdasági ügyek stb.). Figyelemmel arra, hogy a közvetítői eljárások eltérő ügycsoportokban különböző módszertant és szakértelmet igényelnek, a specializáció követelményének előírása szükséges a közvetítői eljárások szakmai színvonalának biztosításához.

A közvetítő személyének szabad megválasztása

Álláspontom szerint a közvetítő személye a közvetítői eljárás sikerességének egyik kulcstényezője. Éppen ezért javasolt a felek számára biztosítani a *közvetítő szabad megválasztásának lehetőségét*. A felek és a közvetítő közötti bizalmi viszony kialakítása nélkül ugyanis a közvetítői eljárás eredményessége csorbulhat. A felek és a közvetítő eltérő személyiségjegyei könnyen gátat képezhet az eljárás keretében történő hatékony együttműködés során. Fontos kiemelni, hogy a közvetítő személyének esetleges elutasítása nem jelenti a közvetítő szakmai tudásának, szakértelmének megkérdőjelezését.

Az online bírósági közvetítői eljárások intézményesítése

A felek eltérő lakó-, illetve tartózkodási helye (egyre gyakrabban előforduló eset a felek külföldi érintettsége) miatt kialakult esetleges nehézségek kiküszöbölése érdekében szükséges lehet az online közvetítői eljárás lehetőségének jogszabályi szintű biztosítása. Ez egyrészt elősegíti az eljárás rugalmasabb és hatékonyabb lefolytatását, másrészt országos szinten lehetőséget teremt arra, hogy a felek szélesebb körből választhassák ki a számukra megfelelő bírósági közvetítőt. Az online közvetítői eljárás intézményesítése ugyanakkor a bírósági szervezetrendszer átalakítását, egységes eljárásrend kialakítását és megfelelő technikai infrastruktúra biztosítását igényli, mely a korábbi pandémiás helyzetre tekintettel nem ismeretlen a bírósági szervezetrendszeren belül.

ZÁRÓ GONDOLATOK⁸¹³

Általában a jogvita alapja a két szemben álló fél között fennálló konfliktus, amelyet a felek valamilyen oknál fogva nem tudnak, vagy nem szándékoznak egymás között megoldani, ezért a jogvita lezárása érdekében fordulnak a bírósághoz. Álláspontom szerint ennek hátterében az áll, hogy a jogkereső állampolgárok nincsenek tisztában a jogvita megoldásának alternatív vitarendezési lehetőségeivel, és a konfliktus, jogvita megoldására kizárólag egy módot: a peres eljárást látják. A közvetítés hatékony érvényre juttatása szempontjából az állami szerepvállalás elengedhetetlen, tekintettel arra, hogy az igazságszolgáltatás letéteményesei a bíróságok, ahol a jogkereső állampolgárok – általában a leggyakrabban – próbálják rendezni egymással a kialakult jogvitáikat, vélhetően emiatt vált nélkülözhetlenné a közvetítői eljárás peres eljárásba történő beillesztése kapcsán a jogszabályi háttér megalkotása, valamint az igazságszolgáltatás funkciójának bővítése.

Összességében megállapítható, hogy a jogalkotó által szorgalmazott egyezségkötést, illetve perelaterelést előmozdító intézkedések miatt a bírának egyre jelentősebb szerep jut a közvetítés előmozdítása szempontjából, a bíró rendelkezésére álló eszközei szorosan összekapcsolódnak egymással: *a közvetítői eljárásra alkalmas ügyek hatékony szűrése* és az *anyagi pervezetés útján történő terelés* kizárólag akkor lesz eredményes, ha a bíró erre irányuló *tájékoztatása* kellőképpen széleskörű és a felek számára könnyen érthető.

KIRÁLY Kornélia tanulmányában⁸¹⁴ egy metafora segítségével szemlélteti az ügyet, középpontba állítva a bírósági közvetítésre delegáló bírót, ábrázolva a felek és a bírósági közvetítő „utazását” a jogvita békés rendezése útján:

„Amikor a talárt viselő bíró „delegál” és lehetőséget teremt a bírósági közvetítésre, az olyan, mintha a fél kitöltene egy lottószelvényt. Esély. Egy megváltott menetjegy egy olyan vonatra, amely elvisz valahová. Az a bíró, aki pedig a bírósági közvetítést lefolytatja, egyenrangú a felekkel, szimpátiát, empátiát kelt, már ő maga a „vonat”. Ez a vonat azonban kizárólag a felekkel együtt képes eljutni a célba, ugyanis üresen nem közlekedik. A felek nem biztos, hogy

⁸¹³ BÉLDI-TURÁNYI Noémi: *Bírósági közvetítés alkalmazása a családjogi perek vonatkozásában*, i.m. 20-23.

⁸¹⁴ KIRÁLY Kornélia: *Középen állni, mediálni – a bírósági közvetítés sajátosságai a bírói és a mediátori attitűd* In: GLAVANITS Judit (szerk.): *Bíró és mediátor – válogatott tanulmányok a közvetítői eljárás elméleti és gyakorlati kérdéseiről*, Universitas – Győr Nonprofit Kft., Győr, 2020, 102.

rögtön élvezni fogják az utazást, előfordulhat, hogy valamelyikük már az elején vonakodva száll fel, sőt meg van arról győződve, hogy egy másik vonatra kellett volna felszállnia, vagy elsőre még nem találja a helyét, nem érzi magát komfortosan, hiszen sosem utazott még ilyen vonaton. Ezt követően megjelenik a kalauz (bíróági mediátor), aki elmagyarázza és megnyugtatja, hogy jó vonatra száll fel, mert a vonat épp oda tart, ahová ő menni szeretne, csupán hosszabb az út, mint gondolta. Menet közben viszont szemlélheti a tájat (ezáltal visszatekinthet a múltra, életére), olvashat (emlékeket idézhet fel), beszélgetésbe elegyedhet más utasokkal (értő figyelemmel hallgathatja a másik felet). A vonat viszont kizárólag a kijelölt megállóhelyeken áll meg (a bíróági közvetítő által irányított kulcskérdések mentén), az utas pedig végül leszállhat a vonatról. Kiderülhet, hogy az utas tulajdonképpen a kezdeti bizonytalanság ellenére élvezte az utat, és elérkezett a végállomás (a fél képessé vált a saját életében rálátni a legjobb megoldásra, egyeztetve azt a másik féllel is, így a konfliktus feloldódott). Kiderülhet, hogy a jövőben is szeretne felszállni erre a vonatra (a mediáció előnyeit ismét élvezheti) vagy másikra, hiszen most már tudja, hogy a vonat elviszi őt a célba.”

A tanulmány szerzője által megfogalmazott „vonat metafora” kiválóan szemlélteti a felek helyzetét és a közvetítői eljárást, mint folyamatot. Hiszen tulajdonképpen mindannyian konfliktusokkal keresztezett úton haladunk, és nem mindegy, hogy ezekben a helyzetekben kiktől és milyen segítséget kaphatunk. Az utunk során segítőként léphet fel az ügyvéd, a bíró és a bíróági közvetítő is. A konfliktusok esetében az a legjobb megoldás, hogy ha a bíróági peres eljárást a felek, mint végső eszközt veszik igénybe. Amennyiben mindenképpen igénybe kell venni a bíróági utat (és amennyiben a közvetítői eljárás igénybevétele nem kizárt), akkor viszont jó, ha a felek a közvetítői eljárás irányába terelhetők. A bíró feladata tehát jól delegálni az ügyet a bíróági közvetítésre, ehhez elengedhetetlen a hiteles, pontos, szakmai és közérthető tájékoztatás.

A tájékoztatás akkor lesz hiteles, ha a bíró úgy képes a közvetítői eljárást ajánlani, hogy azt a saját eljárásába megfelelően beleintegrálja. Ha a bíró tudja, hogy milyen eszközöket tud alkalmazni a hatékony delegálás érdekében, és azokat a jó időben, a jó helyen, megfelelően alkalmazza. Fontos szempont még, hogy a bíró ebben az esetben nem maga helyett ajánl mást, aki helyette eljár, hanem a saját eljárásába integrálva végzi el a delegálást, tájékoztatást, ezzel

a saját szerepét, irányítását megtartva.⁸¹⁵ A bíró nem kezdhet el a peres eljárás keretében „közvetíteni” a felek között, tisztában kell lennie a saját feladatával, és szerepével. A bíró feladata jelen esetben a tájékoztatás nyújtása, és néha nehéz lehet ennek a szerepnek a megtartása.

A vonat metaforához visszakapcsolódva, a bíró szerepét úgy érdemes elképzelni a delegálás kapcsán, mint egy „vasúti váltókezelőt,” aki a vasúti sínek mellett állva már messziről látja, hogy milyen (expressz vagy személy típusú) vonat érkezik hamarosan, és annak alkalmassági szempontjait figyelembe véve dönt arról, hogy az adott vonatot melyik irányba volna érdemes terelnie (peres úton tartva vagy a perelterelés eszközei segítségével a közvetítői eljárás irányába). Míg az expresszvonat ritkábban, a főbb csomópontokon áll meg, ebben az esetben az ügynek ítélettel kell befejeződnie, ezért a felek úti célja elsősorban a polgári per lesz. Ezzel szemben a személyvonat esetében, mivel jellegéből adódóan minden kisebb településen megáll, ott több-kevesebb időt eltöltve indul tovább a végállomás felé, ebből adódóan a felek számára legopcionálisabb megoldás a közvetítői eljárás igénybevétele lesz.

⁸¹⁵ Fontos, hogy a bíró a tájékoztatás, ajánlás során ne váltson szerepet.

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM

Szakirodalom, tanulmányok, folyóiratok

1. ANDÓDI László: *A bíró és a közvetítés – a közvetítés koordinátái a bíró térképén* In: GLAVANITS Judit (szerk.): *Bíró és mediátor – válogatott tanulmányok a közvetítói eljárás elméleti és gyakorlati kérdéseiről*, Universitas – Győr Nonprofit Kft., 2020, 40-74.
2. ANDÓDI László: *A bíró szerepe a közvetítés hazai gyakorlatában és fejlesztésében*, Családi Jog, 2021/4. szám, 35-38.
3. ASBÓTH Orsolya: *A bírósági közvetítés jogintézménye az országos és a Győri Törvényszék adatainak tükrében*, Jog-Állam-Politika, 2024/4. szám, 233-257.
4. BACSÓ Jenő: *A polgári per célja*, Stúdium Kiadó, Debrecen, 1934.
5. BAJNOK István: *Polgári jogi egyezség a büntetőeljárásban*, Jogtudományi Közlöny, 2022/11. szám, 433-441.
6. BAJORY Pál: *A bírósági egyezség*, In: Acta Universitatis Szegediensis, Acta Juridica et Politica, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara, Szeged, 1987, 37. kötet, 21-33.
7. BANICZ Erika: *A polgári per új célja és a keresetváltoztatás eljárásjogi feltételének összefüggései*, Magyar Jog, 2002/11. szám, 662-666.
8. BARCY Magdolna – SZEMES Erzsébet: *„Mediare necesse est”*, Animula Kiadó, Budapest, 2002.
9. BÁNDI Gyula: *A közvetítés (mediáció) jogi szabályozásának továbbfejlesztése*. Jogtudományi Közlöny, 2000/1. szám, 11-19.
10. BANGÓNÉ ÁTOL Zsuzsanna: *A bírósági közvetítés elmúlt hét éve a mediátor szemszögéből*, Családi Jog, 2021/4. szám, 30-34.
11. BÁRDOSI István: *A perbeli egyezség és a perjogi alapelvek kapcsolata* In: Acta Universitatis Szegediensis, Acta Juridica et Politica, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara, Szeged, 1965, 12. kötet, 1-18.
12. BENKOVICSNÉ VARGA Erika: *Bírósági közvetítés a Kecskeméti Törvényszék gyakorlatában, különös tekintettel a szülői felügyeletet érintő mediációs eljárásokban elért eredményekre*, Családi Jog, 2018/1. szám, 30-37.
13. BÉKY Ágnes Enikő: *A gyermekek szerepe a családjogi mediációban, különös figyelemmel az ítélőképesség kérdésére*, Jogelméleti Szemle, 2013/1. szám, 15-30.

14. BÉLDI-TURÁNYI Noémi: *Bírósági közvetítés alkalmazása a családjogi perek vonatkozásában*, Szakdolgozat, Debreceni Állam- és Jogtudományi Kar, Debrecen, 2023.
15. BÉLDI-TURÁNYI Noémi: *A közös megegyezésen alapuló házasságfelbontás lehetséges jövőképe, figyelemmel az Európai Unió által megfogalmazott alapelvekre*, Közjegyzők Közlönye, 2023/2. szám, 79-94.
16. BOLTON, Robert: *A kommunikáció művészete*, Cascade Kiadó, Budapest, 2005.
17. CSÉCSI Roland: *Szerződéses jogviták és mediáció* In: EÖRSI Mátyás – ÁBRAHÁM Zita: *Pereskedni rossz! Mediáció: a szelíd konfliktuskezelés*, Minerva Kiadó, Budapest, 2003.
18. CSEMÁNÉ VÁRADI Erika – GILÁNYI Eszter: *Alternatív vitarendezés*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2011.
19. CSERBÁNÉ NAGY Andrea: *A házassági jog kodifikációi*, PhD doktori értekezés, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolc, 2012.
20. CSERBÁNÉ NAGY Andrea: *A házassági perek Csjt.-beli szabályozásának történeti előzményei* In: GYEKICZKY Tamás (szerk.): *Ami a múltból elkísér. A családjogi törvény ötven éve*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2005, 61-74.
21. CSÉCSEI Roland: *Szerződéses jogviták és mediáció* In: EÖRSI Mátyás – ÁBRAHÁM Zita: *Pereskedni rossz! Mediáció: a szelíd konfliktuskezelés*, Minerva Kiadó, Budapest, 2003, 67-87.
22. CSIKY Ottó: *A házasság felbontása* In: KÖRÖS András (szerk.): *A családjog kézikönyve*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2007.
23. CSIKY Ottó – FILÓ Erika: *Magyar családjog*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2003.
24. CZOBOLY Gergely: *A perelhúzóadás megakadályozásának eszközei*, PhD doktori értekezés, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Pécs, 2014.
25. DECASTELLO Alice: *A közvetítői eljárás az egészségügyben*, PhD doktori értekezés, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Pécs, 2008.
26. DÖME Attila: *A perkoncentráció kulcsa: a közbenszóló határozat* In: NÉMETH János – VARGA István (szerk.): *Egy új Polgári Perrendtartás alapjai*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2014, 393-416.

27. ÉLESS Tamás: *Perfelvételi szak* In: VARGA István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja I/III.*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2018, 805-890.
28. ÉLESS Tamás – DÖME Attila: *Alapvetések a polgári per szerkezetéhez* In: NÉMETH János – VARGA István (szerk.): *Egy új Polgári Perrendtartás alapjai*. HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2014, 50–79.
29. FARKAS József – KENGYEL Miklós: *Bizonyítás a polgári perben*, KJK, Budapest, 2005.
30. FÜRJES Balázs – KRÉMER András – SOMODI Éva (szerk.): *A mediáció és a bírósági eljárások kapcsolata Magyarországon, 2009/2010. évi kísérleti bírósági mediációs program kiértékelése*, Budapest, 2010.
31. GADÓ Gábor: *Az eljárási igazságosság a polgári perben*, Magyar Jog, 2000/1. szám, 18-43.
32. GÁSPÁRDY László: *Alapvető elvek* In: PETRIK Ferenc (szerk.): *Polgári eljárásjog – Kommentár a gyakorlat számára*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 1994.
33. GÁSPÁRDY László: *A magyar polgári perjog történeti fejlődése* In: WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Polgári perjog – Általános rész*, KJK, Budapest, 2003.
34. GÁSPÁRDY László: *Konfliktushelyzetek a polgári jogi viszonyokban*, Gazdaság és Jogtudomány, 1971/2. szám, 285-308.
35. GLAVANITS Judit – WELLMANN Barna Bence: *Az alternatív vitarendezés helye a jogrendszerben*, Nemzeti Közszerológati Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet, Budapest, 2020.
36. GORDON, Thomas – BURCH, Noel: *Emberi kapcsolatok. Hogyan építhetjük, hogyan ronthatjuk el*, Gordon Kiadó, Budapest, 2010.
37. GÖNCZ Kinga – WAGNER János: *Konfliktuskezelés és mediáció* In: EÖRSI Mátyás – ÁBRAHÁM Zita (szerk.): *Pereskedni rossz! Mediáció: a szelíd konfliktuskezelés*, Minerva Kiadó, Budapest, 2003, 7-48.
38. GYEKICZKY Tamás: *A mediációról mint a polgári és kereskedelmi jogviták bíróságon kívüli rendezésének lehetőségéről. Az Európai Unió mediációs irányelve a német és a magyar polgári eljárásjog tükrében*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2010.
39. GYENGÉNÉ NAGY Márta: *A bírósági közvetítés fejlődésének lehetőségei Magyarországon*, Családi Jog, 2014/4. szám, 1-6.
40. GYENGÉNÉ NAGY Márta: *A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban*, Tananyag az IDEA Tréningek résztvevői számára, 2018, 1-63.

41. GYENGÉNÉ NAGY Márta: *Első lépések – a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól szóló EP/ET 2008/52/EK Irányelv átültetésének tapasztalatairól*, Családi Jog, 2012/3. szám, 26-33.
42. GYENGÉNÉ NAGY Márta: *Mediáció az igazságszolgáltatásban. Családjogi specialitások*, PhD doktori értekezés, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Szeged, 2009.
43. GYENGÉNÉ NAGY Márta: *A mediáció uniós szabályozásának hatása a magyar perjogi kodifikációra*, Magyar Jog, 2016/5. szám, 269-276.
44. GYENGÉNÉ NAGY Márta – KÖRÖS András: *A bírósági közvetítésről – mindenkinek. Kézikönyv a jogviták békés rendezéséhez*, HVG-ORAC Könyvkiadó, Budapest, 2016.
45. GYENGÉNÉ NAGY Márta – SZABÓ Péter – VARGA Imre: *A polgári perjogi törvénykönyvben vagy azon kívül, avagy a mediáció helye az eljárásjogban*. In: NÉMETH János – VARGA István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2014, 592-609.
46. GYURKÓ Szilvia: *Gyermekbarát igazságszolgáltatás* In: VÓKÓ György (szerk.): *Kriminológiai tanulmányok 49.*, Budapest, 2012, 107–117.
47. GYURKÓ Szilvia: *Gyermekbarát igazságszolgáltatás – paradigmaváltás szükségességéről* In: SZEIBERT Orsolya (szerk.): *Család- Gyermek- Vagyon a joggyakorlat kihívásai*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2012.
48. GYURKÓ Szilvia: *Rám is gondoljatok – A gyermekközponitú válás lépései*, Libri Kiadó, Budapest, 2015.
49. HEGEDŰS Ákos: *Az eljárás gyorsításának lehetőségei a személyi állapotot érintő perekben*, PhD doktori értekezés, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Debrecen, 2023.
50. HERCZOG Mária: *Kézikönyv a Gyermekjogi Egyezmény alkalmazásához*, UNICEF, Budapest, 2007.
51. HÖNIGH Zsuzsanna: *Kezdeti lépések – visszafelé. A gyermekvédelmi közvetítői eljárás a gyámhatóság előtti kapcsolattartási eljárások gyakorlatában*, Családi Jog, 2017/1. szám, 20-26.
52. IMREGH Géza – NAGY Andrea: *Közjegyzői és ügyvédi jog*, Novotni Kiadó, Miskolc, 2004.
53. JAKAB András: *Az alkotmány kommentárja*, Századvég Kiadó, Budapest, 2012.

54. JANCSECZNÉ KUCZIK Vera: „*A családjog ott kezdődik, ahol a család véget ér...*” – *A kötelezően választható mediáció bevezetésének szükségessége a kiskorúakat érintő perekben Magyarországon*, *Családi Jog*, 2024/4. szám, 25-32.
55. JUHÁSZ Edit: *Törvény a közvetítői tevékenységről* In: Eörsi Mátyás – ÁBRAHÁM Zita (szerk.): *Pereskedni rossz! Mediáció: a szelíd konfliktuskezelés*, Minerva Kiadó, Budapest, 2003, 49-64.
56. JUHÁSZ Éva Anna – RÚZS-MOLNÁR Krisztina: *Bevezetés a mediációba*, *Fundamenta Fontium Iuris Mediationis*, Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2024.
57. KARDOS Ferenc: *Gyermekközponitú közvetítés. Kapcsolatügyeleti mediáció*, *Kapcsolat* 2000, Budapest, 2011, 240.
58. KENGYEL Miklós: *A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben*, Akadémiai doktori értekezés, Pécs, 2003.
59. KENGYEL Miklós: *Az ötven éves polgári perrendtartás – a törvény keletkezésétől a rendszerváltásig* In: KENGYEL Miklós (szerk.): *50 éves a Polgári Perrendtartás, Tanulmánykötet*, Dialóg Campus Kiadó, Pécs, 2003, 95-116.
60. KENGYEL Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2000.
61. KENGYEL Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2008.
62. KENGYEL Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2013.
63. KENGYEL Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2014.
64. KENGYEL Miklós: *Polgári Eljárásjog I. kötet*, Janus Pannonius Egyetemi Kiadó, Pécs, 1991.
65. KENGYEL Miklós: *Polgári Eljárásjog II. kötet*, Janus Pannonius Egyetemi Kiadó, Pécs, 1991.
66. KERTÉSZ Tibor – CSEMÁNÉ VÁRADI Erika: *Mediáció a gyakorlatban*, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2010, 261.
67. KIRÁLY Kornélia: *Középen állni, mediálni – a bírósági közvetítés sajátosságai a bírói és a mediátori attitűd* In: GLAVANITS Judit (szerk.): *Bíró és mediátor – válogatott tanulmányok a közvetítői eljárás elméleti és gyakorlati kérdéseiről*, Universitas - Győr Nonprofit Kft., Győr, 2020, 93-105.
68. KIRÁLY Lilla: *A per előkészítéshez és a bizonyításhoz kapcsolódó új magyar polgári perrendtartás szabályozása a kontinentális és az angolszász jogrendszerek tükrében*, *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 2019/2. szám, 122-145.
69. KIRÁLY Lilla: *Gondolatok Gáspárdy László: A polgári per alternatívái de lege ferenda című tanulmányához, Milyen lesz a XXI. század magyar Polgári perrendtartása?* In:

- HARSÁGI Viktória – WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Az igazságszolgáltatás kihívásai a XXI. században, Tanulmánykötet Gáspárdy László professzor emlékére*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2007, 163-181.
70. KIRÁLY Lilla: *Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb? Az új magyar polgári perrendtartás általános rész osztott perszerkezetének hatékonysági elemzése*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2019.
71. KISFALUDY András: *Egyezés* In: WELLMANN György (szerk.): *Polgári jog – Kötelmi jog*, Első és Második rész, HVG-ORAC, Budapest, 2013.
72. KISS Attila: *A perkoncentráció követelményének megnyilvánulása az alapelvek és az osztott perszerkezet útján*, PhD doktori értekezés, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Debrecen, 2023.
73. KISS Daisy: *A polgári per titkai, Kérdések és válaszok a Polgári perrendtartás Általános Részéből*, Harmadik átdolgozott kiadás, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2014.
74. KISS Daisy – BÁNÁTI János (szerk.): *Az ügyvédek nagy kézikönyve*, Complex Kiadó, Budapest, 2010.
75. KLISICS Diána: *Mediáció családjogi ügyekben. A gyökerekről és a sajátosságokról*, DÍKÉ: Márkus Dezső Összehasonlító Jogtörténeti Kutatócsoport Folyóirata, 2019/1. szám, 40-54.
76. KOCZKA Judit: *Az ügyvéd szerepe, feladatai az egyezés megkötése érdekében*, Szakdolgozat, Debreceni Állam- és Jogtudományi Kar, Debrecen, 2024.
77. KOHLHOFFER-MIZSER Csilla: *A döntés útjai konfliktusainkban - mediáció és alternatív vitarendezés egyes európai példái*, Magyar Jog, 2020/5. szám, 297-303.
78. KÖRÖS András: *Alapelvek* In: KÖRÖS András (szerk.): *A Ptk. magyarázata III/VI. Polgári Jog, Családjog*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2018.
79. KÖRÖS András: *A szülői felügyelet*, In: KÖRÖS András (szerk.): *A Ptk. magyarázata III/VI. Polgári jog. Családjog*. Harmadik átdolgozott bővített kiadás, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2018.
80. KÖRÖS András: *Javaslat a Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról a bírósági közvetítés kiterjesztése és hatékony alkalmazása érdekében.* (Kézirat)
81. KÖRÖS András: *„Múlt s jövő tényleg együtt van” – Megőrzendő és új elemek a Családjogban az új Ptk. kodifikációja során* In: GYEKICZKY Tamás (szerk.): *Ami a múltból elkísér a Családjogi törvény 50 éve*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2005, 11-19.

82. KOVÁCS Helga Mariann: *Egyezség* In: WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez*, Wolters Kluwer, Budapest, 2022.
83. KÖBLÖS Adél: A közjegyzők és az Alaptörvény, *Magyar Jog*, 2014/3. szám, 129-136.
84. KÖBLÖS, Adél: *Hungary: Towards More Efficient Preparatory Proceedings*. In: Laura ERVO – Anna NYLUND (eds.): *Current Trend sin Preparatory Proceedings, A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries*, Springer International Publishing, Switzerland, 2016.
85. KUKITY Krisztina - JUHÁSZ Éva - HUNYADI Krisztina: *A mediáció kérdése: A gyermek helye a válási mediációban*, AKV Európai Szemle, 2017/1. szám, 98-105.
86. KULCSÁR Kálmán: *Gazdaság – Társadalom – Jog*, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1982.
87. KUTACS Mária: *A közvetítés új törvényi és egyéb szabályai* In: SÁRINÉ SIMKÓ Ágnes (szerk.): *Mediáció. A közvetítői tevékenység*, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2006, 232-282.
88. LICHTENSTEIN József: *A bíróságok* In: TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs (szerk.): *Bevezetés az alkotmányba*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2012.
89. LOVAS Zsuzsa – HERCZOG Mária: *A mediáció, avagy a fájdalommentes konfliktuskezelés*, Wolters Kluwer, Budapest, 2019.
90. LUGOSI József: *A konfliktushelyzet kialakulásától a magánjogi jogvitáig*, *Jog-Állam-Politika*, 2021/3. szám, 53-69.
91. MAGYARY Géza: *Magyar Polgári Perjog*, Franklin-Társulat, Budapest, 1924.
92. MAGYARY Géza – NIZSALOVSKY Endre: *Magyar Polgári Perjog*. Budapest, 1939.
93. MAGYARY Géza: *Magyar polgári perjog*, Átdolgozta: NIZSALOVSKY Endre, III. kiadás, Franklin Társulat, Budapest, 1940.
94. MOLNÁR Judit: *Gondolatok a házasság egyező akaratnyilvánításon alapuló felbontásáról* In: GYEKICZKY Tamás (szerk.): *Ami a múltból elkísér – A családjogi törvény ötven éve*, Gondolat-Infonia, Budapest, 2005, 124-132.
95. MÉREI Ferenc – V. BINÉT Ágnes: *Gyermeklélektan*, Medicina Könyvkiadó, Budapest, 1998.
96. NAGY Adrienn: *A jogi konfliktusok rendezésének lehetséges útjai*, *Miskolci Jogi Szemle* 2018/2. szám, 50-64.
97. NAGY Adrienn: *Különleges perek: A személyi állapotot érintő perek közös szabályai* In: NAGY Adrienn – WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Polgári eljárásjog II.*, Wolters Kluwer, 2018.

98. NAGY Andrea – MIHÓK Boglárka: *A házasság felbontásának fóruma*, Miskolci Jogtudó, 2024/3. Különszám, 159-170.
99. NAGY Márta: *Bírósági Mediáció*, Bába Kiadó, Szeged, 2011.
100. NAGY Márta: *A közvetítői eljárás rendszertani elhelyezkedése egy új Pp.-ben*, Ügyvédek Lapja, 2015/6. szám, 22-25.
101. NAGYPÁL Szabolcs: *A közvetítés jogelmélete: a mediáció folyamata és alapelvei*, Jog – Állam – Politika, Jog- és Politikatudományi Folyóirat, 2011/2. szám, 43-64.
102. NEMCSIK Orsolya: *Mediáció, avagy közjegyzők „új” szerepben – közokirat szerkesztés és hagyatéki eljárás a közvetítés tükrében* In: JÁMBORNÉ RÓTH Erika (szerk.): *Doktoranduszok Fóruma: Miskolc, 2004. november 4., Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2005*, 216-223.
103. NÉMETH János – KISS Daisy (szerk.): *A polgári perrendtartás magyarázata*, második átdolgozott kiadás, CompLex Kiadó, Budapest, 2007.
104. NÉMETH János: *A polgári ügyekben folytatott mediáció (közvetítés) kezdeti időszaka Magyarországon* In: HARSÁGI Viktória – WOPERA Zsuzsa: *Az igazságszolgáltatás kihívásai a XXI. században, Tanulmánykötet Gáspárdy László professzor emlékére*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2007, 269-280.
105. OSZTOVITS András: *A magyar polgári eljárás útkeresése – egy új szakmai konszenzus felé*, Magyar Jog, 2023/1. szám, 39-44.
106. PAULINI Mária: *A gyermek érdekeinek védelme a gyermek sorsát érintő perekben és közvetítői eljárásokban* In: GLAVANITS Judit (szerk.): *Bíró és mediátor – válogatott tanulmányok a közvetítői eljárás elméleti és gyakorlati kérdéseiről*, Universitas - Győr Nonprofit Kft., 2020, 201-222.
107. POKOL Béla: *A jog elkerülésének útjai, a mediáció és a egyességkötés*, Jogelméleti Szemle. 2002/1. szám, 111-124.
108. RÁCZ Attila: *Az igazságszolgáltatási szervezet egysége és differenciálódása*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972.
109. RECHBERGER H. Walter: *Az osztrák polgári perrendtartás-mintául szolgált-e az 1911. évi magyar perrendtartás számára?* In: HARSÁGI Viktória (szerk.): *Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás. Tanulmánykötet*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2014, 19–40.
110. REIDERNÉ BÁNKI Erika: *A gyermek érdeke a felbomló családban*, PhD doktori értekezés, Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Győr, 2014.

111. RESÁN Dalma: *A bírói pervezetés és szubjektivitás – befolyásolás a tárgyalóteremben*, Debreceni Jogi Műhely, 2011/4. szám, 59-65.
112. RIMASZÉCSI János: *A bírósághoz fordulás joga, mint alkotmányos alapjog érvényesülésének egyes aspektusai*, Glossa Iuridica, 2018/3-4. szám, 115-133.
113. RÓZSA Mária: *A magyar polgári eljárásjog amerikai szemmel*, Ügyvédek Lapja 2011/6. szám, 24–28.
114. ROTTLEUTHNER, Hubert: *Alternativen im gerichtlichen Verfahren*. In: *Alternativen in der Ziviljustiz*, Köln, 1982.
115. SASFY György Zoltán: *Konfliktuskezelés, stresszkezelés*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018.
116. SÁRFFY Andor: *Magyar polgári perjog*, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1946.
117. STRASSER, Freddie – RANDOLPH, Paul: *Mediáció. A konfliktusmegoldás lélektani aspektusai*, Nyitott Könyvműhely Kiadó, Budapest, 2005.
118. SZABÓ Anikó: *A gyermek szerepe a családjogi mediációban*, In: GLAVANITS Judit (szerk.): *Bíró és mediátor – Válogatott tanulmányok a közvetítői eljárás elméleti és gyakorlati kérdéseiről*, Universitas-Győr, Győr, 2020, 177-200.
119. SZABÓ Imre: *Alapvető elvek*; In: UDVARY Sándor: *Polgári eljárásjog I. kötet*, Patrocinium Kiadó, Budapest, 2015.
120. SZABÓ Sarolta Édua: *Egyszéki kísérlet perindítás előtt* In: VARGA István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja I/III.*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2018, 601-604.
121. SZAMEL Lajos: *A bíráskodás (igazságszolgáltatás) az állami tevékenységi és szervezeti rendszerben. A községi bíráskodás*, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1988.
122. SZÉCSÉNYI-NAGY Kristóf: *A nemperes eljárások és az új Pp. kapcsolata* In: NÉMETH János – VARGA István (szerk.): *Egy új Polgári Perrendtartás alapjai*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2014, 610-617.
123. SZÉKELY László: *A jó mostoha történetét még nem írták meg...* Jaffa Kiadó, Budapest, 2021.
124. SZEKERES Diána: *A bírósági mediáció kapujában*, In: SOLT Katalin (szerk.): *Alkalmazott tudományok II. fóruma: Konferenciakötet*, Budapesti Gazdasági Főiskola, Budapest, 2015, 618-649.
125. SZEIBERT Orsolya: *A házasság Európában a jogegységesítő törekvések tükrében*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014.

126. SZEIBERT Orsolya: *A rokontartás* In: KÖRÖS András (szerk.): *A Ptk. magyarázata III/VI. Polgári Jog, Családjog*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2018.
127. SZEIBERT Orsolya: *Család, gyermek és vagyon a XXI. század elején. A tanulmányok elé*, In: SZEIBERT Orsolya (szerk.): *Család- Gyermek- Vagyon a joggyakorlat kihívásai*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2012, 21-36.
128. SZEIBERT Orsolya: *Családi jog*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2015.
129. SZLADITS Károly: *A Magyar Magánjog Vázlata* (II. rész), Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1935.
130. SZOMBATI Róbert: *Az amerikai és a magyar polgári perben a bizonyítás, valamint ezek különbözősége*, 2007. In: KAPA Mátyás (szerk.): *XXVIII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Állam- és Jogtudományi Szekció*, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2007, 145–154. (Kézirat)
131. SZÜRÖSNÉ TAKÁCS Andrea: *A sikertelenségre predestinált mediációs eljárásokról – különböző szakterületek képviselőinek tapasztalatai fényében*, *Családi Jog*, 2023/1. szám, 28-35.
132. TOLNAI Kata: *A bírósági közvetítés eredményei: ami a számok mögött van*, *Miskolci Jogi Szemle*, 2018/1. Különszám, 44-51.
133. TÓTH Barbara: *A mediáció lehetőségei az új Pp. alapján*, *Miskolci Jogi Szemle*, 2019/1. Különszám, 50-59.
134. TURCSÁNNÉ MOLNÁR Katalin: *Bírósági közvetítés Magyarországon a kezdetektől 2019. év végéig* In: GLAVANITS Judit (szerk.): *Bíró és mediátor – Válogatott tanulmányok a közvetítői eljárás elméleti és gyakorlati kérdéseiről*, Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr, 2020, 11-39.
135. VÁCZI Katalin: *A mediáció mint a kapcsolattartási konfliktusok megoldásának legjobb eszköze* In: GLAVANITS Judit (szerk.): *Bíró és mediátor – Válogatott tanulmányok a közvetítői eljárás elméleti és gyakorlati kérdéseiről*, Universitas-Győr, Győr, 2020, 258-290.
136. VARGA István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja I/III.*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2018.
137. VARGA István: *Alapvetések* In: VARGA István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja I/III.*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2018.
138. VARGA István – ÉLESS Tamás (szerk.): *Szakértői javaslat az új Polgári Perrendtartás kodifikációjára*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2016.

139. VASS Károly: *Magyar polgári törvénykezési jog, Dr. Plósz Sándor egyetemi ny. r. tanár előadásai után*, Budapest, 1906.
140. VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter: *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvhöz, Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*, Wolters Kluwer, Budapest, 2021.
141. VIRÁG Csaba: *Az alaki igazságot előtérbe helyező fair eljárás nem zárja ki a jó és helyes döntés lehetőségét* In: NÉMETH János – VARGA István (szerk.): *Egy új Polgári Perrendtartás alapjai*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2014, 362-376.
142. VINKLER János: *Peregyezés*, Stephanum Kiadó, Budapest, 1915.
143. WALLACHER Lajos: *Az elsőfokú eljárás* In: NAGY Adrienn – WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Polgári eljárásjog I.*, Wolters Kluwer, Budapest, 2017, 269.
144. WAYNE, Thomas Kenneth: *Thomas-Kilmann Conflict Mode Instrument*, CPP, Inc. 2002.
145. WEISS Emília: *Az új Ptk. és a családi viszonyok szabályozása*, Polgári Jogi Kodifikáció, 2000/2. szám, 4-13.
146. W. MOORE, Christopher: *The mediation process: Practical Strategies for Resolving Conflict*, Jossey Boss A Wiley Brand, San Francisco, CA, 2014.
147. WOPERA Zsuzsa: *A polgári eljárásjog alapfogalmai* In: NAGY Adrienn – WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Polgári eljárásjog I.*, Wolters Kluwer, Budapest, 2019.
148. Wopera Zsuzsa: *A polgári perjog alapelvei* In: NAGY Adrienn – WOPERA Zsuzsa: *Polgári Eljárásjog I.*, Wolters Kluwer, Budapest, 2017.
149. WOPERA Zsuzsa (szerk.): *A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény magyarázata*, Wolters Kluwer, 2017.
150. WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Polgári perjog. Általános rész*, Complex Kiadó, Budapest, 2008.
151. WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartáshoz*, Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2019.

Internetes források

1. ANTALICZ Gabriella: *A mediáció szerepe a polgári eljárásban*, (Elérhető: https://birosag.hu/sites/default/files/a_mediacio_szerepe_a_polgari_eljarasban_0_0.pdf; Letöltés dátuma: 2025.04.01.)
2. ASZATRJAN Diána Áni – TÓTH Katalin Anikó: *Kutatása mediáció ismertségéről és a mediáción való részvétel arányáról Magyarországon*, (Elérhető: <https://www.kemi.hu/images/news/58b3e71d9dd3d.pdf>; Letöltés dátuma: 2025.04.05.)

3. BENKOVICSNÉ VARGA Erika: *A bírósági közvetítés jelene és jövője*, (Elérhető: <http://birosag/sites/default/files/allomanyok/stat-tart-file/mailath-2016.pdf>; Letöltés dátuma: 2024.04.20.)
4. BENKOVICSNÉ VARGA Erika: *Bírósági közvetítői eljárások utánkövetéséből levonható következtetések*, (Elérhető: <https://www.jogiforum.hu/publikaciok/867>; Letöltés dátuma: 2025.04.01.)
5. BENKOVICSNÉ VARGA Erika: *Közérthető fogalmazás – Egymást értő párbeszéd. Gondolatok a bírósági közvetítés alapjairól*, Magyar Bírói Egylet, 2018. január 9. (Elérhető: <https://www.mabie.hu/index.php/cikkek-tanulmanyok/697-benkovicsne-dr-varga-erika-kozertheto-fogalmazas-egymast-erto-parbeszed-gondolatok-a-birosagi-kozvetites-alapjairol>; Letöltés dátuma: 2024.04.01.)
6. DÉNESNÉ ORCSIK Judit: *Kötelező közvetítés családjogi ügyekben*, (Elérhető: <https://jogaszvilag.hu/szakma/kotelezo-kozvetites-csaladjogi-perekben>; Letöltés dátuma: 2023.05.29.)
7. Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice. (Elérhető: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1705197&Site=CM>; Letöltés dátuma: 2025.03.24.)
8. HERCZEG Anita: *Általános gyermekjogi ismeretek szülőknek és szakembereknek*, Országos Betegjogi, Ellátottjogi, Gyermekjogi és Dokumentációs Központ, 2014. (Elérhető: https://www.ijsz.hu/UserFiles/altalanos_gyerekjog_v03.pdf; Letöltés dátuma: 2025.03.20.)
9. HORVÁTH Vera Judit: *A polgári eljárás alternatívája: bírósági közvetítés*, Magyar Bírósági Egyesület, 2017. (Elérhető: <https://www.mabie.hu/index.php/cikkek-tanulmanyok/99-dr-horvath-vera-judit-a-polgari-eljaras-alternativaja-birosagi-kozvetites>; Letöltés dátuma: 2023.05.29.)
10. JEROME Frank: *Are Judges Human? Part One: The Effecton Legal Thinking of the Assumption That Judges Behave Like Human Beings*, The University of Pennsylvania Law Review, 1931. (Elérhető: https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=8493&context=penn_law_review; Letöltés dátuma: 2025.04.01.)
11. MÁJER Orsolya: *A kiskorú gyermek, mint érdekelt a polgári perben*, (Elérhető: <https://mabie.hu/attachments/article/162/A%20kiskor%C3%BA%20gyermek%20mint%20%C3%A9rdekelt%20a%20polg%C3%A1ri%20perekben.pdf>; Letöltés dátuma: 2025.03.24.)

12. NAGY Márta: *A házasság megszűnése* In: JAKAB András – FEKETE Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Elérhető: <http://ijoten.hu/szocikk/a-hazassag-megszunes>; Letöltés dátuma: 2025.03.03.)
13. PETRIK Ferenc: *Polgári eljárásjog I.II. – új Pp. – Kommentár a gyakorlat számára*, Harmadik Kiadás, ORAC Kiadó, Budapest, 2023, (Elérhető: <https://jogkodex.hu/doc/1089485?ts=2023-07-01#ss13986>; Letöltés ideje: 2025.04.01.)
14. RAINER Lilla: *A gyermekközpontú igazságszolgáltatás polgári jogi aspektusai*. 14. (Elérhető: <https://www.mabie.hu/attachments/article/132/RL%20gyermek%20meghallgat%C3%A1sa%20mod.pdf>; Letöltés dátuma: 2025.08.03.)
15. SZIRBIKNÉ MAKÓ Tímea: *A bírósági közvetítés jelene és helye az új Polgári perrendtartás koncepciójában*, (Elérhető: <https://mabie.hu/cikkek-tanulmanyok/szirkne-dr-mako-timea-a-birosagi-kozvetites-jelene-es-helye-az-uj-polgari-perrendtartas-koncepciojaban>; Letöltés dátuma: 2025.04.13.)
16. TOLNAI Ildikó: *Az érdemi tárgyalás, a tárgyalás menete, a pervezetés*. (Elérhető: <http://www.pecsiugyvedikamara.hu/dokumentumok/ugyvedi-tovabbkepzes-anyaga/dr-tolnai-ildiko-eloadasa-159>; Letöltés dátuma: 2025.04.01.)
17. TURCSÁNNÉ MOLNÁR Katalin: *A bíróságon belüli közvetítés újdonságai, aktualitásai 2019-2022.*, V. Alternatív Vitarendezési Konferencia: Alternatív Vitarendezés Eurázsiaiában, ősi kultúrák továbbélése c. Konferencia előadás, 2022.09.29.)
18. VARGA-SZOMBATH Anita: *Bíró a közvetítés partján – A bírósági közvetítés gyakorlatáról, előnyeiről, és sikerének titkairól*, (Elérhető: Jogi Fórum: <https://www.jogiforum.hu/hirek/37994>; Letöltés dátuma: 2025.08.13.)
19. WOPERA Zsuzsa – SUBASICZ Éva – OCSKÓ Katalin – VÁRAI-JEGES Adrienn: *Biztonságban a bíróságon – kerekasztal beszélgetés*, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, és a Magyar Összehasonlító Jogi Egyesület és a Gyermekjogokért Egyesület által szervezett „Gyermekjogok elméletben és gyakorlatban” című konferencia előadás (2022.12.15.)
20. Európai Parlament 2010. évben készített a családjogi közvetítés fejlődését és aktuális helyzetét elemző tanulmánya, Directorate-General for Internal Policies Policy Department Citizens’ Rights and Constitutional Affairs: *The Current State of Family Mediation in the European Union*, European Parliament, 2010, 3. (Elérhető: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2010/432732/IPOL-JURI_NT\(2010\)432732_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2010/432732/IPOL-JURI_NT(2010)432732_EN.pdf); Letöltés dátuma: 2025.08.23.)

21. Európai Parlament 2011. évben készített a közvetítés igénybevételének elmaradásával járó költségekre vonatkozó tanulmánya, Directorate-General for Internal Policies Policy Department Citizens' Rights and Constitutional Affairs: *Quantifying the Cost of not Using Mediation – a Data Analysis*, European Parliament, 2011, 3. (Elérhető: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/JOIN/2011/453180/IPOL-JURI_NT\(2011\)453180_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/JOIN/2011/453180/IPOL-JURI_NT(2011)453180_EN.pdf); Letöltés dátuma: 2025.08.23.)
22. Európai Parlament 2014. évi a mediációs irányelv „újraindításáról” szóló hatástanulmánya, Directorate-General for Internal Policies Policy Department Citizens' Rights and Constitutional Affairs: *'Rebooting' the Mediation Directive: Assessing the Limited Impact of its Implementation and Proposing measure to Increase the Number of Mediations in the EU*, European Parliament, 2014, (Elérhető: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/JOIN/2014/493042/IPOL-JURI_ET\(2014\)493042_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/JOIN/2014/493042/IPOL-JURI_ET(2014)493042_EN.pdf); Letöltés dátuma: 2025.08.23.)
23. Európai Parlament 2016. évi a közvetítés és a bírósági eljárások közötti kiegyensúlyozott kapcsolata megteremtéséről szóló hatástanulmány, Directorate-General for Internal Policies Policy Department Citizens' Rights and Constitutional Affairs: *The Implementation of the Mediation Directive*, European Parliament, 29 November 2016. (Elérhető: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/571395/IPOL_IDA%282016%29571395_EN.pdf; Letöltés dátuma: 2025.08.23.)
24. Európai Parlament 2017. évben készített az igazságszolgáltatás hatékony hozzáféréseinek biztosítására vonatkozó jelentése, *Report on the implementation of Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters*, European Parliament, 27 June 2017. (Elérhető: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0238_EN.html; Letöltés dátuma: 2025.08.23.)

Jogszabályi hivatkozások

- Magyarország Alaptörvénye – 2011. április 25.
- 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmánya
- 1911. évi I. törvénycikk a Plósz-féle polgári perrendtartás (1911. évi Plósz-féle Pp.)
- 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról (1952. évi Pp.)
- 1952. évi IV. törvény a házasságról, családról és gyámságról (Csjt.)

- 2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről (Kvtv.)
- 2008. évi XLV. törvény az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról (Kjnp.)
- 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Ptk.)
- 2016. évi CXXX. törvény az új polgári perrendtartásról (Pp.)
- 2017. évi CXVIII. törvény a bírósági nemperes eljárásokról (Bpnp.)
- 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (Be.)
- 2017. évi LXXVIII. törvény az ügyvédi tevékenységről (Üttv.)
- 2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről (Bszi.)
- 149/1997. (IX.10.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról (Gyer.)
- 14/2002. (VIII.1.) IM rendelet a bírósági ügyvitel szabályairól (Büsz.)
- 74/2020. (II.31.) Korm. Rendelet a veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről
- 2008/52/EK az Európai Parlament és Tanács Irányelve (MIR.)
- 1991. évi LXIV. törvény a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről (ENSZ Gyermekjogi Egyezmény)
- 2005. évi CXL. törvény által kihirdetett Hágai Gyermekvédelmi Egyezmény
- Európa Tanács – CEPEJ ajánlás (2006)
- Európa Tanács Miniszteri Bizottság R (81) 7. számú az igazságszolgáltatás igénybevétele megkönnyítő eszközökről szóló ajánlás
- Európa Tanács Miniszteri Bizottság R (86) 12. számú a bíróságok túlterheltségének megelőzésére és csökkentésére vonatkozó ajánlás
- Európa Tanács Miniszteri Bizottság R (98) 2. számú a polgári eljárások hatékonyságának és igazságosságának javítása, a polgári ügyekben alkalmazott mediációra vonatkozó ajánlás
- Európa Tanács Miniszteri Bizottság R (99) 19. számú igazságügyi mediációra vonatkozó ajánlás
- T/5949. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről
- T/11900. számú törvényjavaslat a Polgári perrendtartásról
- Az új Polgári perrendtartás koncepciója (Koncepció) – 2015. január 14.
- Szakértői Javaslat az új Polgári perrendtartás kodifikációjára (Szakértői Javaslat)

Eseti döntések, joggyakorlatok

- 108/B/1992. számú AB határozat
- 1481/B/1992. számú AB határozat
- 22/1994. számú AB határozat
- 944/B/1994. számú AB határozat
- 1143/B/1998. számú AB határozat
- 71/2002. (XII.17.) számú AB határozat
- 45/2009. (IV.10.) számú AB határozat
- Legfelsőbb Bíróság BH 1970/2./6330.
- Legfelsőbb Bíróság BH 1976/6/260.
- Legfelsőbb Bíróság BH 1983/1/25.
- Legfelsőbb Bíróság BH 1989/6/242.
- Legfelsőbb Bíróság BH 1992/478.
- Legfelsőbb Bíróság BH 1995/12/717.
- Legfelsőbb Bíróság BH 2000/5/204.
- Kúria 17. számú irányelve (hatályon kívül helyezett)
- Kúria 2318/2011. számú polgári elvi határozata
- Kúria Pfv.II.21.298/2016.
- Kúria Pfv.20.181/2020/5.
- Fővárosi Törvényszék 49.K.703.011/2023/11.

Az egyezségi kísérletre idézés jogintézményének vizsgálata során áttekintett ügyiratok

- Debreceni Járásbíróság 6.Pk.500.966/2021.
- Debreceni Járásbíróság 33.Pk.501.347/2021.
- Debreceni Járásbíróság 33.Pk.501.841/2021.
- Debreceni Járásbíróság 3.Pk.501.943/2021.
- Debreceni Járásbíróság 21.Pk.502.282/2021.
- Debreceni Járásbíróság 3.Pk.500.156/2022.
- Debreceni Járásbíróság 7.Pk.500.256/2022.

- Debreceni Járásbíróság 16.Pk.500.533/2022.
- Debreceni Járásbíróság 3.Pk.501.031/2022.
- Debreceni Járásbíróság 21.Pk.501.138/2022.
- Debreceni Járásbíróság 33.Pk.501.548/2022.
- Debreceni Járásbíróság 52.Pk.501.747/2022.
- Debreceni Járásbíróság 33.Pk.502.064/2022.
- Debreceni Járásbíróság 7.Pk.502.596/2022.
- Debreceni Járásbíróság 21.Pk.502.775/2022.
- Debreceni Járásbíróság 30.Pk.500.603/2023.
- Debreceni Járásbíróság 21.Pk.500.585/2023.
- Debreceni Járásbíróság 15.Pk.501.122/2023.
- Debreceni Járásbíróság 33.Pk.501.218/2023.
- Debreceni Járásbíróság 1.Pkf.20.193/2023.

FÜGGELÉK

1. táblázat: *Pertartam kalkulátor adatai alapján készült táblázat (Saját szerkesztés)*
2. táblázat: *A Debreceni Járásbíróságon, és a Nyíregyházi Járásbíróságon indult egyezségi kísérletre idézés iránti eljárások száma 2018-2022. évben (Saját szerkesztés)*
3. táblázat: *Az országosan indult bírósági közvetítői eljárások száma 2014-2023. év közötti időszakban*
4. táblázat: *A 2014-2023. év közötti időszakban törvényszékenként összesen indult bírósági közvetítői eljárások száma*
5. táblázat: *2017-2023. év közötti időszakban az országos statisztikai adatok alapján, önkéntesen kezdeményezett, valamint a kötelezően elrendelt bírósági közvetítői eljárások száma*
6. táblázat: *A Debreceni Törvényszék illetékességi területén indult bírósági közvetítői eljárások számának alakulása 2012-2022. közötti években (Saját szerkesztés)*
7. táblázat: *Az Egri Törvényszék illetékességi területén indult bírósági közvetítői eljárások számának alakulása 2012-2022. közötti években (Saját szerkesztés)*
8. táblázat: *A Nyíregyházi Törvényszék illetékességi területén indult bírósági közvetítői eljárások számának alakulása 2012-2022. közötti években (Saját szerkesztés)*
9. táblázat: *A Miskolci Törvényszék illetékességi területén indult bírósági közvetítői eljárások számának alakulása 2012-2022. közötti években (Saját szerkesztés)*
10. táblázat: *Bírósági közvetítés időtartama a Nyíregyházi Törvényszék 2014-2022. év közötti statisztikai adatai alapján (Saját szerkesztés)*

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet: *A bíró szerepével – bírói egyezség létrehozásával, pereltereléssel kapcsolatos kérdőív*
2. számú melléklet: *Bírósági közvetítő szerepével kapcsolatos kérdőív*

1 számú melléklet

BÍRÓ SZEREPÉVEL – BÍRÓI EGYEZSÉG LÉTREHOZÁSÁVAL, PERELTERELÉSEL KAPCSOLATOS KÉRDŐÍV

A) Tapasztalatok perbeli egyezségkötés vonatkozásában

- 1 Tapasztalatai szerint milyen arányban figyelhető meg a felek egyezségkötési szándéka a vizsgált pertípusok vonatkozásában? (Házassági perek, szülői felügyeleti perek, kapcsolattartás, tartásdíj)
Mennyire gyakori, hogy az adott ügycsoportokban a felek végül megállapodást kötnek?
- 2 Tapasztalatai alapján átlagosan milyen hosszú a perbeli egyezséggel végződő eljárások időtartama?
(Feleletválasztós kérdés)
- 3 Mennyire szokott cél lenni a felek kapcsolatát tekintve a jó viszony későbbi megőrzése? (Pl: A házasságfelbontás esetében a közös kiskorú gyermekre tekintettel a felek igyekeznek megőrizni a jó viszonyt, eltekinteni a múltbeli sérelmekről.) Hogyan reagálnak a felek, amikor bíróként külön felhívja a figyelmet a kiskorú érdekeire? Mi a leggyakoribb cél ezekben az ügyekben a felek részéről?
- 4 Mennyire tartják be a felek a megkötött megállapodást? Milyen arányban/Milyen gyakorisággal merülnek fel a felek között utóperek a megkötött és jóváhagyott egyezséggel kapcsolatban?
- 5 Amennyiben a perben valamelyik vagy mindkét fél oldaláról jogi képviselő is részt vesz a perben: mennyire/milyen arányban figyelhető meg az egyezségkötést előmozdító aktív segítségnyújtása? Bíróként a saját tapasztalatai alapján hogy látja, az ügyvédek inkább segítik, vagy inkább akadályozzák a felek közötti egyezség létrehozását? (Különösen, amikor a felek részéről legalább minimális hajlam van a megállapodásra.)

B) Bírói aktivitás a perbeli egyezség létrehozása érdekében

- 6 Bíróként mennyire tartja fontosnak, hogy a meghatározott ügycsoportok vonatkozásában a felek egyezségkötése legyen az elsődleges (amennyiben arra esély mutatkozik), és az ítélet meghozatala egy végső, ultima ratio eszköz legyen? Hogyan látja ezt a helyzetet?

- 7 Bíróként hogyan igyekszik előmozdítani a perbeli egyezség létrehozását? Milyen eszközöket és módszereket alkalmaz az egyezség elősegítése érdekében? (Feleletválasztós kérdés, több válasz opció is megjelölhető) Pl.: anyagi pervezetés, tájékoztatás a perrel kapcsolatban (költséges, hosszadalmas, stb.); per és egyezség összehasonlítása; tárgyalás elhalasztásának lehetősége (időt engedni az egyezség tárgyaláson kívüli lebonyolítására); későbbi nyilatkozattételi lehetőség engedélyezése (pl. egyezségi ajánlat megfontolása céljából) + Egyéb:

- 8 Amennyiben esélyt lát a felek közötti egyezség létrehozására, él-e az anyagi pervezetés eszközeivel annak előmozdítása céljából? Ha igen, hogyan/milyen módon?

- 9 Amennyiben esélyt lát a felek közötti egyezség létrehozására, alkalmazza-e a tájékoztatás eszközét? Ha igen, hogyan/milyen módon?

- 10 Mennyire tartja eredményesnek a saját egyezségkötést elősegítő eljárását? (Hogy látja, az alkalmazott eszközök, módszerek hatására mennyire terelhetőek a felek az egyezség irányába? Milyen akadályok, nehézségek merülnek fel – akár az Ön vagy a felek részéről – ezzel kapcsolatban?)

- 11 Már a tárgyalás alatt alkalmaz-e bármilyen „szűrőt”, ami alapján eldönti, hogy érdemes-e a felek közötti egyezséget a saját peres eljárásán belül (aktívan) előmozdítani, vagy minden családjogi perben alkalmaz bizonyos eszközöket, módszereket, szűrés nélkül? Ha alkalmaz „szűrést”, akkor milyen

szempontok alapján választja ki az egyezségkötésre alkalmas és alkalmatlan ügyeket? Kérem, nevezzen meg konkrét példákat!

12 Megfelelőnek tartja a Pp. bírói egyezségkötésre vonatkozó szabályozását? Van-e bármilyen jobbító szándékú kritikai észrevétele ezzel kapcsolatban?

13 A pandémiás időszak ideje alatt hogy alakult a bírói, perbeli egyezségkötési eljárás? Volt erre vonatkozó (OBH vagy belső) iránymutatás? Előfordultak-e perbeli egyezségkötések abban az időszakban (online tárgyalások alatt)? Ha igen, hogyan zajlott, milyen tapasztalatai voltak az eljárással, felek egyezség irányába történő terelésével kapcsolatban?

C) Bírói perelterelés a bírósági közvetítés irányába

14 Kérem, válassza ki a felsoroltak közül, hogy a bírói tevékenysége során mely perelterelési eszközöket alkalmazza a leggyakrabban! (Feleletválasztós kérdés, több opció is megjelölhető)

15 Kérem, fejtse ki, hogy a bírói tevékenysége során hogyan, illetve milyen módon alkalmazza a fent megjelölt perelterelési eszközöket, módszereket!

16 Bíróként mennyire érzi aktívnak a saját perelterelő tevékenységét/szerepét? (Részletesen tájékoztatja a feleket a közvetítői eljárásról, vagy inkább formális jellegűnek tartja a tájékoztatást? Esetleg jobban „hisz” a saját egyezségkötési eljárásában, mint a közvetítői eljárásban?)

- 17 Hogyan látja, mennyire vannak tisztában a peres felek a közvetítés lehetőségével? Mennyire ismerik a mediációt mint jogintézményt?
- 18 Bírói gyakorlata alatt előfordult-e már, hogy egy ügyet kötelező közvetítói eljárásra utalt? Ha igen, évente milyen gyakran (nagyjából évente hány alkalommal) került rá sor?
- 19 Ha a 18. kérdésre igen volt a válasz: Milyen szempontok alapján dönt bíróként a perben a kötelező közvetítésre utalás mellett? Hol van az a pont, ahol a tárgyalás keretein belül történő egyezség előmozdítása meghaladja a problémát vagy a tárgyalás kereteit?
- 20 Ha a 18. kérdésre igen volt a válasz: A kötelező közvetítói eljárásra utalást mennyire tartja eredményesnek? Milyen gyakran „maradnak a felek” a közvetítói eljárásban? (Milyen gyakran veszik igénybe a közvetítói eljárást a kötelező tájékoztató ülést követően?) Milyen gyakran végződnek a kötelezéssel indult ügyek végül megállapodással?
- 21 Ha a 2. kérdésre igen volt a válasz: A bírósági közvetítés igénybevétele mennyivel növelte meg a pertartamot? Észlelte-e valaha a bírói gyakorlata során, hogy valamelyik fél perelhúzás céljából élt a közvetítés lehetőségével? (Ha igen, hogyan végződött az eljárás? Sikerült-e átfordítani a helyzetet, és lett-e egyezség, vagy nem?)
- 22 Megfelelőnek tartja a Pp. perelterelésre vonatkozó szabályozását? (Pp. 195.§; 238-239.§; 124.§) Van-e bármilyen jobbító szándékú észrevétele ezzel kapcsolatban?

D) Tapasztalatok a bírósági közvetítést követően

- 23 A közvetítói eljárásról visszatért felek esetében milyen pozitív-negatív hatásokat észlelt? (Javult-e a felek közötti kommunikáció; együttműködési hajlandóság; vagy esetleg romlott-e a felek közötti kapcsolat?)
- 24 A bírósági közvetítói eljárásról megállapodással visszatérő felek esetében mennyire volt jóváhagyható az egyezség? (A közvetítói eljárásban kötött megállapodás részben vagy egészben lefedte a jogvitát? Szükség volt-e az egyezség pontosítására vagy módosítására?)
- 25 Ha a felek megállapodás nélkül tértek vissza az alapperbe, előfordult-e, hogy perbeli egyezséget kötöttek egymással? (Ha igen, mennyire gyakran merült fel? Véleménye szerint minek a hatására történt ez a fajta „pálfordulás” a felek részéről?)
- 26 A családjogi ügyek vonatkozásában eredményesnek, megfelelőnek tartja a per és a közvetítói eljárás összekapcsolását a felek közötti egyezség létrehozása (a jogvita, konfliktus feloldása) érdekében? (A családjogi ügyek vonatkozásában mennyire tartja eredményesnek, hatékonynak a közvetítói eljárást?)
- 27 Mennyire tartja a bíróság szerepével/feladataival/céljával összeegyeztethetőnek a közvetítói eljárást? Álláspontja szerint mennyire illeszkedik a peres eljárás keretébe a bírósági közvetítói eljárás?(Javasolná inkább a bíróságon kívüli közvetítói eljárás igénybevételét?)
- 28 Van-e bármilyen jobbító szándékú észrevétele a bírósági szervezetrendszerbe integrált közvetítói eljárással kapcsolatban?

2 számú melléklet

BÍRÓSÁGI KÖZVETÍTŐ SZEREPÉVEL KAPCSOLATOS KÉRDŐÍV

A) A bírósági közvetítő személyével kapcsolatos kérdések

1. Miért és mikor kezdett el mediációval foglalkozni? Mi volt a motivációja?
2. Amennyiben bíróként is tevékenykedik, mennyire tudja a mediátorként megszerzett tudását a tárgyalóteremben vagy a munkája során hasznosítani?
3. Mit gondol, mennyivel másabb attitűdöt igényel egy bírótól egy tárgyalás megtartása, mint egy közvetítői eljárás lefolytatása? (Kérem, saját szempontjai alapján vesse össze a peres eljárást és a bírósági közvetítői eljárást!)
4. Milyen ügyekben tartja szükségesnek/hasznosnak a mediációt és melyekben kevésbé? Milyen arányban vannak a mediációs ügyek között családjogi ügyek?

B) Tapasztalatok a bírósági közvetítésre érkező felekkel kapcsolatban

5. Tapasztalatai alapján mennyire jellemző a felekre az önkéntesség? Leginkább saját elhatározásból, vagy inkább bírói kötelezés, tájékoztatás hatására érkeznek a mediációra? (Ha kötelezés hatására érkeznek, milyen arányban maradnak a közvetítői eljárásban? Mi az a döntő szempont, ami meggyőzi őket arról, hogy igénybe vegyék a közvetítői eljárást?)
6. Tapasztalatai alapján mennyire vannak tisztában a peres felek a közvetítés lehetőségével? Hallottak-e már róla, mennyire ismerik a mediációt, mint jogintézményt?

7. Milyen tapasztalatai vannak a mediációra érkező felek hozzáállásával kapcsolatban? Hogy állnak hozzá a folyamathoz? (Lelkesek, bizakodóak vagy inkább enerváltak és kevésbé együttműködők?) Milyen célok vezérik a feleket? Mit várnak a közvetítői eljárástól?
8. Észlelte-e valaha a közvetítői gyakorlata során, hogy valamelyik fél perelhúzás céljából élt a közvetítés lehetőségével? (Ha történt ilyen, mennyire sikerült ezen a hozzáálláson változtatni a későbbiekben? Közvetítőként hogyan kezeli ezt a helyzetet? Hogyan végződött az eljárás?)
9. Mennyire jellemző, hogy a felek valamelyike a mediáció közben „feláll az asztaltól” és inkább úgy dönt, hogy vissza akar térni az alapperbe? (Mi az, ami kiváltja ezt a helyzetet? Közvetítőként hogyan kezeli ezt a helyzetet? Általában ilyenkor sikerül meggyőzni a felet, hogy maradjon, vagy ezzel megszűnik a közvetítői eljárás?)

C) Bírósági közvetítő szerepe az egyezség létrehozása szempontjából

10. Mennyire tartja fontosnak a tájékoztató ülésen a közvetítői eljárásról szóló tájékoztatást? Hogyan zajlik a tájékoztató ülés Önnél? (Mi az, amit mindenképp elmond a feleknek az eljárásról? Szokott esetleg példákkal élni vagy saját tapasztalatokról mesélni a tájékoztatás alatt? Mennyire tartja fontosnak, hogy a tájékoztatás közérthető, világos, pontos legyen? Biztosít lehetőséget kérdések feltételére, illetve időt az eljárásban történő részvétel megfontolására? Általában mennyire hamar döntenek el ezt a felek?) Ön szerint van összefüggés a tájékoztatás közérthetősége, széleskörűsége és a felek közvetítői eljárásban történő önkéntes részvételi szándéka (maradása) között?
11. Milyen eszközöket, módszereket alkalmaz a megállapodás létrehozása céljából? (Soroljon fel néhányat ezek közül!) Melyek a leginkább bevált módszerek, vagy ez esetről esetre változó?
12. Mennyiben talál összefüggést a mediáció és az egyezség megkötése, mint „végeredmény” között? Mit gondol arról, hogy a felek a mediátor közrehatása nélkül is eljutottak volna az egyezségig?

13. Közvetítőként mennyire tartja eredményesnek a saját egyezségkötést elősegítő eljárását? (Hogy látja, az alkalmazott eszközök, módszerek hatására mennyire terelhetőek a felek az egyezség irányába? Milyen akadályok, nehézségek merülnek fel – akár az Ön vagy a felek részéről – ezzel kapcsolatban?)

D) Bírósági közvetítésben kötött megállapodással kapcsolatos kérdések

14. Tapasztalatai szerint milyen arányban végződik az eljárás egyezséggel? (Akár évenkénti vagy családjogi ügycsoport alapján történő megoszlás szempontjából. Ezzel kapcsolatban tapasztalatai alapján van-e bármilyen befolyásoló tényező?) Ehhez nagyjából hány ülésre van szükség átlagosan? Milyen hosszú a közvetítői eljárás átlagos időtartama?)

15. A kötött megállapodás általában lefedi a jogvitát (részben vagy egészben)? A felek a közvetítői eljárás keretében inkább a jogvitáról vagy a mögötte húzódó érdekek/szükségletekről kommunikálnak egymással?

16. Előfordult-e hogy közvetítésre nem alkalmas ügy vonatkozásában (pl. erőszakos, agresszív magatartású, alkoholizmussal vagy pszichés problémákkal küzdő felek) érkeztek Önhöz? Ha igen, hogyan járt el ebben az esetben? Önként vagy bírósági kötelezés alapján érkeztek Önhöz a felek?

17. Mennyire tartja nehéznek a feleket kimozdítani a peres eljárás kereteiből? (Jogvita keretei; Felperes–alperes szerep)

18. Véleménye szerint mennyire tartósak a közvetítői eljárás keretében kötött egyezségek? (A felek a megkötött megállapodást a jövőben mennyire tartják be?) Tudomása szerint milyen gyakran fordul elő, hogy egy mediációban kötött egyezség után ismét perre kerül sor ugyanabban az ügyben? (Pl. egyezségben foglaltak nem teljesítése, újabb jogviták kialakulása miatt.)

19. Végeznek-e a bírósági szervezetrendszeren belüli utánkövetést? Kaptak-e bármilyen visszajelzést a közvetítói eljárás eredményességével kapcsolatban?
20. Mennyire tartja eredményesnek/hatékónak a bírósági közvetítói eljárást a felek közötti jogvita (konfliktus) megoldása szempontjából? Ön szerint kizárólag az az eljárás sikeres, amely keretében megállapodás születik a felek között?
21. Mennyire tartja alkalmasnak a mediációt a későbbi konfliktusok, jogviták megelőzésére? (Arra gondolok, hogy aki egyszer már mediáció útján rendezte a jogvitáját, vajon legközelebb is ezt az eljárást fogja választani a pereskedés helyett?)
22. Van-e bármilyen jobbító szándékú kritikai észrevétele a bírósági szervezetrendszerbe integrált közvetítói eljárással kapcsolatban?